BESTSELLER INTERNAȚIONAL
Un dar pentru cititorii pasionați,
o întoarcere nostalgică în lumea
îndrăgită a lui Shakespeare,
a lui Jane Austen
sau a surorilor Brontë
Scrisori din insula Guernsey
MARY ANN SHAFFER & ANNIE BARROWS
NEMIRA

DAMEN TANGO

romane cu dragoste

Mary Ann Shaffer a fost editor, dar a lucrat și ca bibliotecar și librar. Acesta este fost primul roman pe care l-a scris ca autoare americană, dar care a apărut după moartea ei.

Annie Barrows, nepoata sa, este autoarea seriei pentru copii *Ivy and Bean,* precum și a volumului *The Magic Half*. Locuiește în nordul Californiei. În 2016 a publicat romanul *The Truth According to Us,* bestseller *New York Times*.

Scrisori din insula Guernsey

Mary Ann Shaffer
Annie Barrows

Traducere din limba engleză
Ruxandra Toma

NEMIRA

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
SHAFFER, MARY ANN
Scrisori din insula Guernsey / Mary Ann Shaffer, Annie Barrows; trad. din lb. engleză: Ruxandra Toma - București : Nemira Publishing House, 2018
ISBN print: 978-606-43-0176-5
ISBN epub: 978-606-43-0256-4
ISBN mobi: 978-606-43-0257-1

I. Barrows, Annie
II. Toma, Ruxandra (trad.)

821.111

Mary Ann Shaffer
THE GUERNSEY LITERARY AND POTATO PEEL PIE SOCIETY
Copyright © 2008 by The Trust Estate of Mary Ann Shaffer & Annie Barrows
Reading group guide copyright © 2009 by Random House, Inc. All rights reserved.
Published in the United States by Dial Press Trade Paperbacks, an imprint of The Random House Publishing Group, a division of Random House, Inc., New York.

© Nemira 2018

Coperta: Cristian FLORESCU, Ana NICOLAU
Redactor: Cristina CRĂCIUN
Lector: Oana IONAȘCU
Tehnoredactor: Magda BITAY
Tehnoredactor ebooks: Mihai Eftimescu

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

CUPRINS

- Despre autor
- Hartă
- Partea întâi
- Partea a doua
- Mulțumiri
- Postfață
- Note

Cu multă dragoste dedic această carte mamei mele, Edna Fiery Morgan, și dragei mele prietene, Julia Poppy

Mary Ann Shaffer

Cu tot dragul, mamei mele, Cynthia Barrows

Annie Barrows

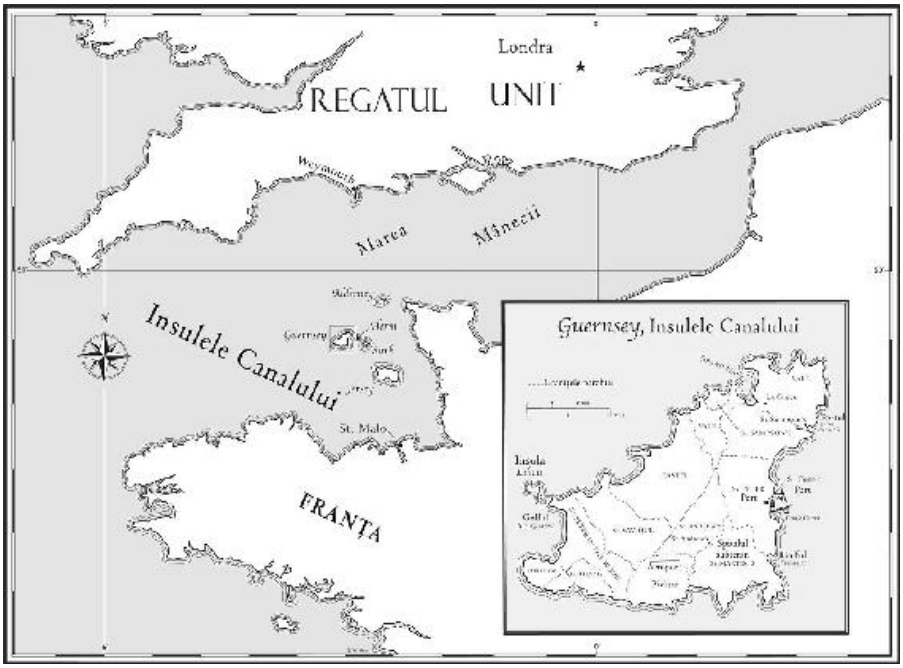
Londra
REGATUL UNIT
Marea Mânecii
Insulele Canalului
FRANȚA
St. Malo
Guernsey, Insulele Canalului

PARTEA ÎNTÂI

8 ianuarie 1946

Dlui Sidney Stark, editor
Stephens & Stark Ltd.
21 St. James's Place
Londra S.W.1
Anglia

Dragă Sidney,

Susan Scott e minunea minunilor. Am vândut peste patruzeci de exemplare ale cărții, ceea ce a fost foarte bine; dar, din punctul meu de vedere, mult mai senzațională a fost mâncarea. Susan a reușit să facă rost de niște cupoane de rație, cu care a luat zahăr pudră și *ouă adevărate* pentru bezele. Dacă toate prânzurile ei literare ating asemenea culmi, atunci nu m-ar deranja să vizitez întreaga țară. Crezi că o primă generoasă ar putea s-o ajute să găsească și niște unt? Haide să încercăm – ai să scazi banii din drepturile mele de autor.

Acum, veștile proaste. M-ai întrebat cum merge lucrul la cartea cea nouă. Of, Sidney, nu merge deloc!

Metehne englezești mi se părea atât de promițătoare la început. La urma urmei, ar fi trebuit să pot scrie tone de pagini despre Societatea Contra Glorificării Iepurașului. Am dezgropat o fotografie în care membrii Sindicatului Lucrătorilor din Deratizare defilează pe o stradă din Oxford, înarmați cu pancarte și scandând „Jos Beatrix Potter [1]!" Dar ce s-ar mai putea scrie după asta? Îți spun eu ce: nimic, absolut nimic.

Nu mai vreau să lucrez la carte – pur și simplu nu mă trage inima. Oricât de dragă mi-a fost – și încă îmi este – Izzy Bickerstaff, nu vreau să mai semnez nimic cu pseudonimul ăsta. Și nici nu mai vreau să fiu considerată drept o ziaristă frivolă. Sigur, recunosc că a fost mare lucru să-i pot face pe cititori să râdă – sau măcar să zâmbească – în timpul războiului. Dar, gata, nu mai vreau. Parcă mi-am pierdut simțul echilibrului și al proporțiilor și numai Dumnezeu știe că umorul nu poate exista în lipsa lor.

Pentru moment, sunt foarte bucuroasă că Stephens & Stark face bani din vânzarea cărții *Izzy Bickerstaff merge la război.* Succesul ei mă ajută

să mă simt mai împăcată după dezastrul cu biografia lui Anne Brontë.

Îți mulțumesc pentru tot și îți trimit dragostea mea,
Juliet

P.S. Acum citesc scrisorile doamnei Montagu [2]. Știi ce i-a scris femeia asta uluitoare lui Jane Carlyle [3]? „Scumpa mea Jane, toți ne naștem cu câte un talent, iar al tău este acela de a scrie niște bilețele absolut încântătoare.“ Sper din suflet ca Jane s-o fi scuipat între ochi.

Din partea lui Sidney pentru Juliet

10 ianuarie 1946

Drei Juliet Ashton
23 Glebe Place
Chelsea
Londra S. W. 3

Dragă Juliet:

Felicitări! Susan Scott zice că participanții la prânzul acela te-au îndrăgit la fel cum îndrăgește romul un bețiv – și tu pe ei. Așa că, te rog, nu-ți mai face probleme în legătură cu turneul de promovare a cărții care începe săptămâna viitoare. N-am nici cea mai mică îndoială că te vei bucura de un succes colosal. Nu uita că am fost de față la prestația ta absolut extraordinară cu „Băiatul păstor cântă în Valea Umilinței“ [4], de acum optsprezece ani, așa că știu că îți joci spectatorii pe degete. Totuși, o mică sugestie: poate acum ai să te abții și n-ai să mai arunci cu cartea în public după ce termini.

Susan arde de nerăbdare să te conducă prin toate librăriile de la Bath și până în Yorkshire. Și, desigur, Sophie se zbate să-ți prelungească turneul și în Scoția. M-am folosit de tonul ăla exasperant de frate mai mare și i-am zis că „asta rămâne de văzut“. Știu că îi este foarte dor de tine, însă Editura Stephens & Stark trebuie să rămână insensibilă la asemenea sentimentalisme.

Tocmai ce am primit de la Londra și comitatele din jur cifrele vânzărilor pentru *Izzy* – sunt excelente. Te felicit încă o dată!

Nu fi supărată din cauza *Metehnelor englezești*; mai bine că ți-a pierit acum entuziasmul decât după ce ai fi pierdut șase luni scriind despre iepurași. Sigur, ideea s-ar fi vândut bine, dar sunt de acord că subiectul ar fi fost considerat cel puțin extravagant. O să apară un alt

subiect, unul care să-ți placă.
Luăm cina într-o seară înainte să pleci? Spune tu când.

Cu drag,
Sidney

P.S. Și tu scrii niște bilețele absolut încântătoare.

Din partea lui Juliet pentru Sidney

11 ianuarie 1946

Dragă Sidney,

Sigur, minunat – se poate să găsim un restaurant pe malul Tamisei? Mi-e poftă de stridii și de șampanie și de mușchi de vită, dacă am putea găsi așa ceva. Dacă nu, mă mulțumesc și cu pui. Sunt foarte bucuroasă că *Izzy* se vinde bine. Dar se vinde atât de bine încât să nu fiu obligată să-mi fac bagajele și să plec din Londra?
Pentru că tu și S&S m-ați transformat într-o scriitoare destul de apreciată, trebuie să fac eu cinste cu cina.

Cu mult drag,
Juliet
P.S. N-am aruncat în public cu „Băiatul păstor cântă în Valea Umilinței“. Am aruncat cartea spre profesoara de dicție. Trebuia să-i cadă la picioare, dar am greșit.

Din partea lui Juliet pentru Sophie Strachan

12 ianuarie 1946

Dnei Alexander Strachan
Ferma Feochan
lângă Oban
Argyll

Draga mea Sophie,
Bineînțeles că mi-aș dori nespus să te văd, dar am devenit o mașinărie fără suflet și fără voință. Sidney mi-a ordonat să mă duc la

Bath, Colchester, Leeds și alte locuri pe care nu mi le amintesc acum, așa că nu am cum să dau o fugă până în Scoția. Fruntea lui Sidney s-ar întuneca, ochii lui s-ar îngusta și ar începe să se plimbe furios de colo până colo. Și știi foarte bine cât de enervant este acest obicei al lui.

Îmi doresc să mă strecor pe furiș până la ferma ta și să mă las răsfățată. Tu mi-ai permite să-mi pun picioarele pe canapea, nu-i așa? Și după aia m-ai înveli bine cu păturile și mi-ai face un ceai. Pe Alexander l-ar deranja să-mi închirieze canapeaua aia pe termen lung? Mi-ai spus că este un om plin de răbdare, dar poate prezența mea l-ar supăra chiar și pe el.

De ce sunt melancolică? Ar trebui să mă simt absolut încântată la gândul că voi citi din *Izzy* în fața unui public captivat. Știi cât de mult îmi place să vorbesc despre cărți și mai știi și că ador să primesc complimente. Prin urmare, ar trebui să mă simt în culmea fericirii. Însă, în realitate, sunt tristă – mai tristă chiar decât am fost în timpul războiului. Totul din jur este atât de *distrus,* Sophie: drumurile, casele, oamenii. Mai cu seamă oamenii.

Probabil că sufăr consecințele îngrozitorului dineu la care am luat parte aseară. Cum era de așteptat, mâncarea a fost dezgustătoare. Însă pe mine m-au indispus invitații – niciodată n-am mai întâlnit oameni atât de deprimanți. Nu știau să vorbească decât despre bombe și foamete. O mai ții minte pe Sarah Morecroft? A fost și ea acolo, toată numai oase și piele de găină și ruj de culoarea sângelui. Nu era frumușică pe vremuri? Nu a fost nebună după călărețul ăla care s-a mutat în Cambridge? Pe el nu l-am văzut nicăieri. Sarah s-a măritat cu un doctor cu chipul pământiu și care plescăie din limbă înainte să vorbească. Dar ce personaj romantic și atrăgător în comparație cu vecinul meu de masă – un bărbat necăsătorit, probabil ultimul de pe pământ! Of, Doamne, cât de mizerabilă și meschină sunt!

Îți jur, Sophie, am sentimentul că nu sunt normală. Fiecare bărbat pe care îl cunosc mi se pare insuportabil. Poate că ar trebui să cobor un pic ștacheta – nu chiar până la nivelul doctorului care plescăie, dar să o mai cobor puțin. Nici măcar nu pot da vina pe război – pentru că niciodată n-am avut noroc la bărbați, nu-i așa?

Oare tu crezi că muncitorul ăla care făcea cuptoare a fost singura mea dragoste adevărată? Puțin probabil, de vreme ce nu am stat niciodată de vorbă cu el, dar măcar știu că a fost o pasiune nepângărită de dezamăgire. Plus că părul lui negru era absolut superb. Și apoi a venit Anul Poeților, îți amintești? Sidney nu-i prea înghite și îi tratează cu dispreț, așa că nu pricep de ce mi i-a prezentat. Și după aia a fost bietul Adrian. Vai, nu-i deloc nevoie să-ți enumăr din nou toate defectele pe care le-am văzut la el – dar, Sophie, ce se *întâmplă* cu mine? Sunt eu prea specială? Nu vreau să mă mărit doar ca să fiu măritată. Nicio altă viață nu mi se pare mai tristă și mai însingurată

decât una petrecută alături de un om cu care nu ai ce să vorbești. Sau – și mai rău – alături de un om lângă care nu poți să taci.

Ce scrisoare urâtă și plângăcioasă! Vezi? Am reușit să te fac să te simți ușurată că nu trec prin Scoția. Dar nu te bucura încă – s-ar putea s-o fac. Soarta mea este în mâinile lui Sidney.

Sărută-l pe Dominic din partea mea și spune-i că ieri am văzut un șobolan cât un terrier.

Toată dragostea mea lui Alexander și încă și mai multă ție,
Juliet.

Din partea lui Dawsey Adams, Guernsey, Insulele Canalului, pentru Juliet

12 ianuarie 1946

Drei Juliet Ashton
81 Oakley Street
Chelsea
Londra S. W. 3

Dragă domnișoară Ashton,

Eu sunt Dawsey Adams și locuiesc la ferma mea, din Parohia St Martin, pe Insula Guernsey. Am auzit de dumneavoastră pentru că am o carte care v-a aparținut pe vremuri – *Eseuri alese ale lui Elia,* scrise de Charles Lamb [5]. Numele și adresa dumneavoastră erau notate pe dosul copertei.

Voi fi sincer: îmi place foarte mult Charles Lamb. În titlul cărții mele apare cuvântul *alese*, drept care m-am întrebat dacă a scris mai multe lucrări din care au fost alese exact acestea. Așa ceva vreau să citesc și, cu toate că nemții au plecat de aici, pe Guernsey nu mai există nicio librărie.

Dacă îmi este permis, aș dori să vă cer un serviciu. Îmi puteți trimite numele și adresa unei librării din Londra. Pentru că vreau să comand prin poștă și alte scrieri ale lui Charles Lamb. De asemenea, aș vrea să vă întreb dacă i-a scris cineva biografia și, dacă da, unde aș putea găsi un exemplar? Cred că, în ciuda minții sale sclipitoare și întortocheate, domnul Lamb a avut parte de multă tristețe în viață.

În timpul ocupației germane, el a fost cel care a reușit să mă facă să râd, mai ales la povestea cu friptura de porc. „Clubul de literatură și de plăcinte din coji de cartofi“ din Guernsey a fost înființat tocmai

datorită unei fripturi de porc pe care trebuia s-o ascundem de soldații nemți, așa că simt că există o afinitate între mine și domnul Lamb.

Îmi pare rău că vă deranjez, dar și mai rău mi-ar părea dacă nu aș afla mai multe despre omul ale cărui scrieri m-au făcut să-l consider prietenul meu.

Cu speranța că nu v-am supărat,
Dawsey Adams

P.S. Prietena mea, doamna Maugery, a făcut rost de un pamflet care v-a aparținut tot dumneavoastră. Titlul lui este: *A existat rugul aprins? O pledoarie în favoarea lui Moise și a celor Zece Porunci.* I-a plăcut ce ați scris pe marginea paginii: „Cuvântul lui Dumnezeu sau controlul maselor???“ Ați reușit să vă decideți?

Din partea lui Juliet pentru Dawsey

15 ianuarie 1946

Dlui Dawsey Adams
Les Vauxlarens
La Bouvée
St. Martin, Guernsey

Dragă domnule Adams,

Nu mai locuiesc pe Oakley Street, dar mă bucur foarte mult că scrisoarea dumneavoastră a ajuns la mine și că volumul meu a ajuns la dumneavoastră. M-a întristat foarte tare despărțirea de *Eseuri alese ale lui Elia.* Aveam două exemplare și o nevoie cumplită de a face loc pe raft, dar tot mă simt ca o trădătoare pentru că am vândut unul dintre ele. Uite că dumneavoastră ați reușit să-mi împăcați conștiința.

Mă întreb cum de a ajuns cartea mea pe insula Guernsey. Poate cărțile au un soi de instinct al orientării care le duce în mâinile cititorului perfect. Cât mi-aș dori să fie adevărat!

Pentru că nimic nu-mi place mai mult decât să scotocesc prin librării, imediat ce am primit scrisoarea dumneavoastră m-am dus la Hastings & Sons. Sunt clienta lor fidelă de ani buni, deoarece mereu găsesc acolo cartea pe care o doresc – plus încă trei despre care nu știam că mi le doresc. I-am spus domnului Hastings că vreți un exemplar în bună stare (dar *nu* o ediție rară) din *Alte eseuri ale lui Elia.* Vi-l va expedia prin poștă (cu factura atașată). S-a bucurat nespus să

afle că și dumneavoastră îl admirați pe Charles Lamb. Mi-a mai spus că cea mai bună biografie a lui a fost scrisă de E.V. Lucas și că vă va căuta un exemplar, deși s-ar putea să dureze ceva timp până îl va găsi.

Până atunci, doriți să primiți acest micuț dar din partea mea? Este volumul *Scrisori alese,* tot al domnului Lamb. Cred că vă va spune mai multe despre el decât orice biografie. E.V. Lucas mi se pare prea sobru ca să fi inclus în cartea lui pasajul meu preferat din scrierile lui Lamb: „Bâz, bâz, bâz, bum, bum, bum, uf, uf, uf, pleosc, pleosc, pleosc, cling, cling, cling, scâââârț! Cu siguranță că voi fi criticat. Beau încontinuu de două zile. Descopăr simțul moral în această ultimă etapă a beției, când simt că îmi slăbește credința.“ Veți găsi citatul acesta în *Scrisori* (la pagina 244). Au fost primele cuvinte ale lui Lamb pe care le-am citit eu vreodată. Și recunosc cu rușine că am cumpărat cartea doar pentru că citisem altundeva că un om, pe nume Charles Lamb, și-a vizitat în închisoare prietenul, Leigh Hunt [6], condamnat pentru că scrisese o satiră la adresa Prințului de Wales.

Lamb l-a ajutat pe Hunt să-și picteze pe tot tavanul celulei cerul albastru cu norișori albi. Apoi au pictat pe un perete o tufă de trandafiri cățărători. După aceea, am aflat că Lamb a ajutat cu bani familia lui Hunt – cu toate că și el era foarte sărac. De asemenea, Lamb a învățat-o pe mezina lui Hunt să spună Tatăl Nostru de-a-ndoaselea. Așa că-i firesc să afli tot ce se poate despre un astfel de om.

Asta-mi place mie la citit: te interesează un lucru mărunt dintr-o carte, iar lucrul acela mărunt te conduce la o altă carte, iar acolo vei găsi altceva, care te va duce la un al treilea volum. Este o progresie geometrică – al cărei sfârșit nu-l poți anticipa, dar care pur și simplu îți face o foarte mare plăcere.

Pata aceea roșie de pe copertă care pare a fi de sânge – este de sânge. Am mânuit neglijent coupe-papier-ul. Iar cartea poștală atașată este o copie a portretului lui Lamb, făcut de prietenul său, William Hazlitt [7].

Dacă aveți timp să corespondați cu mine, aș dori să vă rog să-mi răspundeți la câteva întrebări. De fapt, sunt doar trei. De ce friptura de porc trebuia să fie un secret? Cum a putut un porc să vă îndemne să puneți bazele unui club de literatură? Și, cea mai importantă, ce anume este o plăcintă din coji de cartofi – și din ce motiv este inclusă în denumirea clubului dumneavoastră?

Am subînchiriat un apartament la adresa următoare: 23 Glebe Place, Chelsea, Londra S. W. 3. Casa din Oakley Street unde stăteam a fost bombardată în 1945. Mi-e tare dor de ea. Oakley Street era superbă – de la trei dintre ferestrele mele se vedea Tamisa. Știu că sunt foarte norocoasă că încă mai am unde să locuiesc în Londra, dar așa sunt eu: prefer să mă lamentez, în loc să fiu recunoscătoare pentru lucrurile bune care mi se întâmplă. Mă bucur că v-ați gândit la mine să vă

găsesc cartea lui Lamb.

Cu stimă,
Juliet Ashton

P.S. N-am putut să iau o hotărâre în legătură cu Moise – și povestea asta încă îmi dă bătăi de cap.

Din partea lui Juliet pentru Sidney

18 ianuarie 1946

Dragul meu Sidney,

Îți scriu ca să-mi cer scuze. Te rog să-mi ierți văicărelile în legătură cu prânzurile și ceaiurile pe care le-ai organizat ca să o promovăm pe *Izzy*. Ți-am zis cumva că ești un tiran? Îmi retrag toate cuvintele – iubesc nespus de mult editura Stephens & Stark pentru că m-a scos din Londra.

Bath este un oraș minunat, cu străduțe albe în formă de semilună și case semețe, atât de diferite de clădirile negre și mohorâte din Londra sau de mormanele de moloz în care s-au transformat unele dintre ele. Este o mare fericire să pot respira aer curat, fără praf și fără fum de cărbune. Vremea este rece, dar nu umedă și apăsătoare ca aceea din Londra. Parcă și oamenii întâlniți pe stradă mi se par deosebiți – semeți, aidoma caselor lor, nu pământii la față, posomorâți și gârboviți cum sunt londonezii.

Susan mi-a spus că oaspeții librăriei Abbot s-au distrat pe cinste – știu că așa a fost. După primele două minute am reușit să-mi dezlipesc limba de cerul gurii și am început să mă simt excelent.

Mâine voi pleca cu Susan către librăriile din Colchester, Norwich, King's Lynn, Bradford și Leeds.

Îți trimit toată dragostea și mulțumirile mele,
Juliet

Din partea lui Juliet pentru Sidney

21 ianuarie 1946

Dragă Sidney,

Am redescoperit plăcerea călătoriilor cu trenul pe timp de noapte! Nu mai stăm pe coridor cu orele, nu mai suntem trecuți pe o altă linie ca să permitem trecerea unei garnituri militare și, mai presus de toate astea, s-a terminat cu camuflajul. Toate ferestrele pe lângă care am trecut erau luminate și i-am putut vedea pe oamenii din spatele lor. Asta mi-a lipsit teribil de mult în timpul războiului. Aveam sentimentul că ne-am prefăcut toți în cârtițe, fiecare cu propria-i galerie. Nu cred despre mine că aș fi vreo voyeuristă în adevăratul sens al cuvântului. Pe voyeuriști îi pasionează ce se petrece în dormitoare, în timp ce pe mine mă emoționează scenele simple de familie – din sufragerie sau bucătărie. Îmi pot imagina întreaga lor viață doar dacă le zăresc, din mersul trenului, rafturile cu cărți sau birourile sau lumânările aprinse sau pernele în culori aprinse de pe canapele.

Astăzi am avut de-a face cu un individ nepoliticos și arogant la librăria lui Tillman. După ce am vorbit despre *Izzy*, le-am stat la dispoziție pentru întrebări. Iar tipul ăsta literalmente a sărit de pe scaun ca să mă înfrunte. Cum se face – a vrut el să știe – că eu, o femeie oarecare, am neobrăzarea de a-mi bate joc de numele lui Isaac Bickerstaff?

„Adevăratul Isaac Bickerstaff a fost un jurnalist de excepție – ba nu! a fost inima și sufletul literaturii din secolul al optsprezecelea! Iar acum este mort, iar dumneavoastră i-ați terfelit numele.“

Înainte să apuc să mă apăr cumva, a sărit o femeie din rândul din spate.

„Of, stați la locul dumneavoastră, domnule! Nu poți să terfelești un om care n-a existat! Nu-i mort, pentru că n-a fost viu niciodată! Isaac Bickerstaff a fost pseudonimul pe care îl folosea Joseph Addison [8] ca să-și semneze editorialele din *The Spectator*! Este un nume fictiv, așa că domnișoara Ashton poate spune ce vrea despre el – deci mai tăceți din gură!“

Sidney, tu ai auzit vreodată de numele Markam V. Reynolds, Jr.? Dacă nu, te rog să-l cauți pentru mine în *Who's Who*, în *Domesday Book* [9], la Scotland Yard. Dacă tot nu-l găsești, atunci s-ar putea să dai de el în cartea de telefon. Mi-a trimis un buchet superb cu flori de primăvară la hotelul din Bath unde am stat. Și după aia, o duzină de trandafiri albi la tren și o grămadă de trandafiri roșii la Norwich. Însă fără niciun mesaj, doar cu cartea de vizită.

În fond, de unde știe unde stăm? Ce trenuri luăm? Toate florile mă așteptau la sosire. Nici nu știu dacă trebuie să mă simt flatată sau hărțuită.

Cu drag,

Din partea lui Juliet pentru Sidney

23 ianuarie 1946
Dragă Sidney,

Susan tocmai mi-a arătat cifrele vânzărilor pentru *Izzy* – parcă nici nu-mi vine să cred. Credeam că toată lumea va fi sătulă de război și că nimeni nu va dori să și-l amintească – mai cu seamă dintr-o carte. Din fericire, tu iarăși ai avut dreptate, iar eu m-am înșelat (mai că mă omoară să recunosc asta!).

Este *cu adevărat* palpitant să călătoresc, să vorbesc în fața unui public obligat să mă asculte, să semnez cărți și să cunosc tot felul de oameni. Femeile pe care le-am întâlnit mi-au spus propriile lor povești despre război și aproape că-mi doresc să nu fi renunțat la editorialele din ziar. Ieri am stat la șuetă cu o doamnă din Norwich. Are patru fiice adolescente și, săptămâna trecută, cea mai mare dintre ele a fost invitată la ceai la școala de cadeți din oraș. Fata s-a gătit cu cea mai frumoasă rochie a ei, și-a pus mănuși de un alb imaculat, s-a dus la școală, a intrat pe ușă, a aruncat o singură privire la mulțimea de cadeți cu chipuri strălucitoare din fața ei – și a leșinat pe loc! Sărmana copilă nu mai văzuse niciodată atâția bărbați adunați într-un singur loc. Dacă stai să te gândești, este trist că o întreagă generație a crescut fără să meargă la ceaiuri, fără să danseze, fără să flirteze.

Îmi place să intru în librării și să fac cunoștință cu librarii, care sunt o specie realmente deosebită. Niciun om în toate mințile nu s-ar apuca să vândă cărți în schimbul unui salariu de mizerie – și niciun om zdravăn la cap nu și-ar dori să dețină o librărie, din moment ce profitul este atât de mic. Deci trebuie că-i motivează dragostea față de cărți și de cititori, împreună cu drepturile aproape insignifiante asupra volumelor noi.

Mai ții minte primul loc de muncă pe care l-am avut în Londra alături de sora ta? În anticariatul morocănosului domn Hawke? Cât de mult l-am iubit! Deschidea câte o cutie cu cărți, ne dădea una sau două să le citim și ne spunea: „Să nu care cumva să găsesc pe ele scrum de țigară, urme de degete murdare – și, pentru numele lui Dumnezeu, termină cu însemnările pe marginea paginii, Juliet! Sophie, drăguțo, n-o lăsa să bea cafea în timp ce citește!“ Și plecam imediat cu cărțile noastre.

Și atunci, ca și acum, mi se părea uimitor să văd cât de mulți oameni intră în librării fără să știe ce anume caută – nu vor decât să se

uite pe rafturi, sperând că vor vedea o carte care le vor atrage atenția. Și după aceea, pentru că sunt suficient de inteligenți ca să nu pună bază pe reclama pe care o face librarul, îi vor pune vânzătorului trei întrebări: (1) Despre ce este vorba? (2) Dumneavoastră ați citit-o? (3) E ceva de capul ei?

Vânzătorii veritabili – așa cum am fost eu și Sophie – nu pot minți. Ne trădează fețele. O sprânceană ridicată ori o buză nițel mai strâmbă dau în vileag faptul că respectiva carte nu merită să fie citită. Atunci, clienții mai isteți ne cer să le recomandăm noi una, caz în care îi târâm cu de-a sila la un anumit volum, pe care le cerem să-l citească neapărat. Dacă l-au citit și nu le-a plăcut deloc, clienții cu pricina nu vor mai reveni în librăria noastră. Însă, dacă le-a plăcut, ne devin clienți pe viață.

Iei notițe? Ar trebui s-o faci – un patron de editură n-ar trebui să trimită la librărie doar un exemplar înainte de tipărirea lui în masă, ci mai multe, pentru ca tot personalul să poată citi cartea respectivă.

Domnul Seton mi-a spus astăzi că *Izzy Bickerstaff* este cadoul ideal pe care să-l faci atât oamenilor la care ții, cât și acelora pe care nu poți să-i suferi, dar ești obligat să le dăruiești ceva. Și a pretins că treizeci la sută dintre toate cărțile cumpărate sunt făcute cadou cuiva. Treizeci la sută? Oare m-a mințit?

Ți-a zis Susan cu ce altceva s-a mai ocupat în afară de turneul nostru? Cu mine. Nici măcar nu trecuse o jumătate de oră de când făcusem cunoștință cu el, că mi-a și zis că machiajul, hainele, coafura și pantofii mei nu aveau niciun haz. N-am aflat că războiul s-a terminat?

Așa că m-a dus la Madame Helena să-mi aranjeze părul. Acum îl am scurt și ondulat, nu lung și lins cum îl știi tu. Mi l-a și decolorat foarte puțin – Susan și Madame ziceau că așa îmi vor fi scoase mai mult în evidență nuanțele aurii ale „minunatelor mele bucle castanii“. Dar nu m-au păcălit: vopseaua trebuie să-mi ascundă firele cărunte (patru, după socoteala mea), care mi-au apărut peste noapte. Mi-am cumpărat și un borcan cu cremă pentru față, o cremă pentru mâini cu un parfum minunat, un ruj nou și un ondulator de gene, care mă face să mă uit cruciș atunci când îl folosesc.

Apoi Susan mi-a sugerat că ar fi bine să-mi cumpăr și o rochie nouă. I-am adus aminte că Regina pare foarte mulțumită de garderoba ei din 1939. Eu de ce n-aș fi? Mi-a răspuns că Regina nu are nevoie să facă niciun fel de impresie asupra necunoscuților, pe când eu trebuie să impresionez pe toată lumea care dă cu ochii de mine. M-am simțit ca o trădătoare de neam și țară: nicio femeie onorabilă nu-și cumpără rochii noi în momente ca astea. Dar mi-am uitat toate rezervele atunci când m-am văzut în oglindă. Prima mea rochie nouă după patru ani. Și ce rochie! De culoarea piersicii coapte, se unduiește superb când mă

mișc. Vânzătoarea a zis că aș avea un „șic franțuzesc“ dacă aș cumpăra-o. Așa că mi-am luat-o. Pantofii noi mai trebuie să aștepte, pentru că am cheltuit pe rochie aproape toate cupoanele pe un an.

Datorită lui Susan, noii mele coafuri, machiajului și rochiei, nu mai arăt ca o femeie de treizeci și doi de ani, apatică și deplorabilă. Par o tânără de doar treizeci de ani, plină de energie, elegantă, îmbrăcată după ultima modă.

Apropo de rochia mea cea nouă și de lipsa de pantofi noi – nu ți se pare scandalos că raționalizarea este mult mai strictă acum decât a fost în vremea războiului? Înțeleg că sute de mii de oameni din toată Europa au nevoie de hrană, locuințe și haine, dar, în sinea mea, mă simt deranjată de faptul că atât de mulți dintre ei sunt germani.

Tot n-am nicio idee despre următoarea carte. Și asta a început să mă cam deprime. Ai cumva vreo sugestie?

Din moment ce am ajuns în nord, am de gând să o sun diseară pe Sophie în Scoția. Ai vreun mesaj pe care să-l transmit surorii tale? Cumnatului tău? Nepotului?

Cred că asta-i cea mai lungă scrisoare pe care am scris-o vreodată – nu-i nevoie să-mi răspunzi la fel.

Cu drag,
Juliet.

Din partea lui Susan Scott pentru Sidney

25 ianuarie 1946

Dragă Sidney,

Să nu crezi ce scriu ziarele. Juliet nu a fost arestată și încătușată, ci doar mustrată de un polițist din Bradford, care abia era în stare să-și stăpânească râsul.

Este adevărat că Juliet a aruncat un ceainic în capul lui Gilly Gilbert, dar să nu-l crezi când zice că l-a opărit – ceaiul era rece. De altminteri, abia l-a atins, nu l-a lovit ca lumea. Iar directorul hotelului n-a acceptat să-i plătim ceainicul, pentru că era doar puțin ciobit. Din păcate, însă, țipetele lui Gilly l-au obligat să cheme poliția.

Iată întreaga poveste, pentru care eu îmi asum toată răspunderea. Ar fi trebuit să-l refuz pe Gilly când mi-a spus că vrea să-i ia un interviu lui Juliet. Știam că-i o persoană detestabilă, unul dintre ipocriții ăia mizerabili care lucrează la gazeta *London Hue and Cry* [10]. Și mai știam că toată redacția acelei fițuici este cumplit de invidioasă

pe succesul de care s-a bucurat *The Spectator* în urma articolelor semnate de Izzy Bickerstaff. Evident că nenorociții ăia sunt invidioși și pe Juliet.

Tocmai ce ne întorseserăm la hotel după petrecerea organizată de librăria Booksmith în cinstea lui Juliet. Eram amândouă foarte obosite – și foarte încântate de noi înșine – și nici nu am intrat bine în hol, că Gilly a și sărit din fotoliu. Ne-a implorat să-i acordăm onoarea de a lua ceaiul cu el. Ne-a implorat să-i acordăm onoarea de a-i lua un scurt interviu „minunatei noastre domnișoare Ashton – sau poate ar fi mai bine să spun – lui Izzy Bickerstaff, acest simbol al Angliei". Lingușelile lui ar fi trebuit să mă alerteze, dar uite că n-a fost așa. Nu-mi doream decât să mă așez undeva, să mă bucur de succesul lui Juliet, să beau un ceai și să mănânc niște fursecuri.

Și am acceptat. Conversația decurgea destul de lin, iar gândurile mele începuseră să rătăcească aiurea, când l-am auzit pe Gilly spunând: „... și dumneata ai fost văduvă de război, nu-i așa? Mai bine zis, *aproape* văduvă de război. Totuna. Urma să te căsătorești cu locotenentul Rob Dartry, corect? Făcuseși chiar planuri pentru nuntă, corect?

Și Juliet îi zice: „Ce spuneți, domnule Gilbert?" Vezi că i se adresa cu „dumneavoastră" – doar o știi cât de politicoasă e.

„Am dreptate, nu-i așa? Dumneata și locotenentul Dartry *chiar* ați făcut cerere să vă fie emis un certificat de căsătorie. *Chiar* urma să vă căsătoriți la Evidența Populației din Chelsea, în data de 13 decembrie 1942, la ora unsprezece fix dimineața. Dumneata *chiar* ai rezervat o masă la Ritz, unde urma să luați prânzul – numai că nu te-ai prezentat la niciuna dintre aceste întâlniri stabilite în avans. Este mai mult decât evident că l-ai părăsit pe locotenentul Dartry la altar, cum se spune – sărmanul om – și l-ai trimis, singur și umilit, înapoi pe navă, să-și ducă inima sfărâmată în Burma, unde a și fost ucis la nici trei luni după asta."

M-am ridicat repede de pe scaun. Sunt convinsă că aveam gura căscată și că mă uitam neputincioasă la el, în timp ce Juliet să străduia să fie politicoasă.

„Nu l-am părăsit *la altar* – l-am părăsit cu o zi înainte de data stabilită pentru căsătorie. Și nu s-a simțit deloc umilit, ci ușurat. I-am spus că pur și simplu nu vreau să mă căsătoresc. Credeți-mă, domnule Gilbert, a plecat de la mine plin de fericire, încântat că a scăpat de mine. Și nici nu s-a furișat apoi la bordul navei sale, simțindu-se singur și trădat. Ci s-a dus glonț la clubul armatei, unde a dansat toată noaptea cu Belinda Twining."

Cu toate că Gilly era foarte surprins, n-a dat semne că s-ar fi simțit descurajat. În fond, dragă Sidney, șobolanii ăștia mici, de teapa lui, nu se intimidează niciodată, nu crezi? Așa că imediat și-a dat seama că a

dat de un subiect și mai picant pentru ziarul lui.

„Oho!“ a zâmbit el atotcunoscător. „În cazul ăsta, care a fost motivul real al despărțirii? Băutura? Femeile? Poate o prea mare influență a lui Oscar Wilde [11]?“

Atunci i-a aruncat Juliet ceainicul în cap. Îți dai seama ce tărăboi a urmat, iar holul hotelului era plin de oameni care luau ceaiul. Sunt convinsă că de la ei au aflat ziarele despre incidentul acesta.

Mie mi s-a părut cam dur titlul *IZZY BICKERSTAFF MERGE LA RĂZBOI – DIN NOU!*, deși nu-i prea rău. Însă *UN ROMEO RATAT – EROUL CĂZUT ÎN BURMA* a fost prea scârbos, chiar și pentru Gilly Gilbert și fițuica lui de știri murdare.

Juliet își face griji să nu fi pătat cumva bunul renume al Editurii Stephens & Stark prin gestul ei, dar este îngrozitor de supărată că numele lui Rob Dartry a fost târât într-un asemenea scandal. N-am reușit s-o fac să-mi spună decât că locotenentul era un om bun, un om foarte bun, că nu a fost vina lui pentru cele întâmplate și că nu merită așa ceva!

Tu l-ai cunoscut pe Rob Dartry? Firește că poveștile cu băutura și Oscar Wilde sunt doar niște prostii, dar de ce a anulat Juliet nunta? Tu știi? Și, dacă da, mi-ai spune și mie? Normal că nu mi-ai spune. Nici măcar nu știu de ce mă obosesc să te rog.

Bineînțeles că toate bârfele vor înceta la un moment dat. Dar te întreb eu: trebuie neapărat ca Juliet să se întoarcă la Londra doar din cauza asta? Oare nu-i mai bine să ne prelungim turneul și în Scoția? Recunosc că am ezitările mele în această privință. Vânzările au fost impresionante, întrecându-ne și cele mai optimiste așteptări. Însă Juliet a făcut eforturi deosebite în timpul întâlnirilor cu cititorii la ceai sau la prânz – nu-i deloc ușor să vorbești într-o încăpere plină de oameni străini. Cu atât mai greu este să fii nevoită să te lauzi pe tine și cartea ta. Nu-i obișnuită cu toată vâlva asta așa cum sunt eu și cred că-i foarte obosită.

Duminică vom fi în Leeds. Anunță-mă atunci ce ai hotărât cu privire la Scoția.

Desigur că Gilly Gilbert este un individ grețos și de cea mai joasă speță și sper că nu o s-o sfârșească bine, dar a reușit să urce proiectul nostru, *Izzy Bickerstaff merge la război,* spre vârful listei celor mai bine vândute cărți. Sunt tentată să-i scriu un bilet de mulțumire.

A ta, foarte grăbită,
Susan

P.S. Ai reușit să afli cine este Markham V. Reynolds? Azi i-a trimis lui Juliet o pădure de camelii.

Telegramă din partea lui Juliet pentru Sidney

ÎMI PARE FOARTE, FOARTE RĂU CĂ V-AM FĂCUT DE RÂS PE TINE ȘI PE STEPHENS & STARK. CU DRAGOSTE, JULIET

Din partea lui Sidney pentru Juliet

26 ianuarie 1946

Drei Juliet Ashton
Queens Hotel
City Square
Leeds

Draga mea Juliet,

Nu-ți face probleme din pricina poveștii cu Gilly – n-ai făcut deloc de râs Editura S&S. Tot ce pot eu să-ți spun este că îmi pare teribil de rău că ceaiul nu a fost fierbinte și că tu n-ai țintit puțin mai jos. Ziariștii mă vânează la tot pasul ca să obțină o declarație despre ultimele calomnii ale lui Gilly la adresa ta și să știi că am să le-o ofer. Nu-ți face griji, voi vorbi despre situația jurnalismului în aceste vremuri degenerate, nu despre tine sau Rob Dartry.

Tocmai ce am vorbit cu Susan despre continuarea turneului în Scoția și – deși sunt convins că Sophie nu mi-o va ierta niciodată – am respins această idee. Vânzările lui *Izzy* continuă să crească – să crească foarte mult – și eu cred că ar fi bine să te întorci acasă.

Cei de la *The Times* vor să le scrii un articol lung pentru suplimentul lor – prima dintr-o serie de trei părți, pe care intenționează să o publice în numere succesive. Îi las pe ei să-ți comunice subiectul și sunt convins că vei fi foarte surprinsă. Dar sunt trei lucruri pe care ți le pot împărtăși chiar acum. Primul este că vor să semnezi articolul cu numele tău real, Juliet Ashton, *nu cu pseudonimul Izzy Bickerstaff*. Al doilea, că tema este una serioasă. Și al treilea, dar nu mai puțin important, cu suma discutată îți vei putea umple apartamentul cu flori proaspete în fiecare zi, vreme de un an; îți vei putea cumpăra o cuvertură din satin (Lordul Woolton zice că nu trebuie să-ți iei așternuturi noi doar atunci când îți pierzi casa într-un bombardament); și îți vei putea lua o pereche de pantofi din piele veritabilă – dacă ai să găsești așa ceva. Îți ofer toate cupoanele mele.

The Times are nevoie de articol abia spre sfârșitul primăverii, așa că vom avea suficient timp să ne gândim la un nou subiect de carte. Vezi? Ai toate motivele să te întorci cât mai repede – mai cu seamă că

mi-este foarte dor de tine.

Cât despre Markham V. Reynolds, Junior, află că *Domesday Book* nu e de niciun folos. Știu cine este domnul – un american. Fiul și moștenitorul lui Markham V. Reynolds, Senior, care avea monopol asupra fabricilor de hârtie din Statele Unite și care acum le deține pe cele mai multe dintre ele. Reynolds fiul, un tânăr cu înclinații artistice, nu vrea să-și murdărească mâinile ca să facă hârtie – așa că doar o tipărește. Este proprietarul mai multor publicații. Ale lui sunt *The New York Journal, The Word, The View,* împreună cu alte câteva reviste mai mici. Știam că a fost în Londra. Varianta oficială este că ar fi venit ca să inaugureze sediul londonez al revistei *The View*, însă se zvonește că a decis să publice și cărți. Așa că se află aici ca să-i convingă pe cei mai buni scriitori englezi să se mute în America, promițându-le o viață plină de belșug. Habar n-am avut că recurge și la trandafiri și camelii ca să-și atingă scopul, dar nu mă mir. Dintotdeauna a dat dovadă de impertinență – așa cum îi zicem noi – sau de spirit întreprinzător, cum îi spun americanii. Așteaptă doar să-l cunoști: a reușit să vrăjească femei mai puternice decât tine, inclusiv pe secretara mea. Îți mărturisesc cu regret că ea i-a dat itinerarul *și* adresele la care te poate găsi. Toantei ăleia i s-a părut că individul avea un aer foarte romantic, plus că purta „un costum atât de elegant și pantofi făcuți la comandă“. Dumnezeule mare! Nici măcar n-a priceput că fapta ei se numește „încălcarea confidențialității“, așa că am fost nevoit s-o concediez.

Te urmărește, Juliet, fără îndoială. Vrei să-l provoc la duel? Cu siguranță că m-ar ucide, așa că aș prefera să n-o fac. Scumpa mea, eu nu-ți pot promite o viață îmbelșugată – nici măcar niște unt de întins pe pâine n-am cum să-ți promit. Dar știi foarte bine că ești cea mai îndrăgită scriitoare a Editurii Stephens & Stark – mai ales a lui Stark – , nu-i așa că știi?

Luăm cina în prima seară după ce te întorci acasă?

Cu mult drag,
Sidney

Din partea lui Juliet pentru Sidney

28 ianuarie 1946

Dragul meu Sidney,

Accept cu mare plăcere invitația ta la cină. Voi îmbrăca rochia cea

nouă și mă voi pune pe mâncat ca o scroafă.

Mă bucur nespus că n-am făcut de râs editura cu povestea aia cu ceainicul și cu Gilly – că mi-am făcut tare multe griji. Susan mi-a sugerat să dau și eu o „declarație decentă“ presei, în care să vorbesc despre Rob Dartry și să explic motivele pentru care nu ne-am căsătorit. Dar cu niciun chip nu pot s-o fac. Sincer, nu-mi pasă dacă mă acopăr de ridicol. Problema este să nu fac mai mult rău memoriei lui Rob. Pentru că așa s-ar întâmpla, iar el nu merită așa ceva. Însă asta ar fi *impresia* pe care ar lăsa-o. Prin urmare, prefer să nu spun nimic în legătură cu acest subiect și să fiu considerată o femeie rea, fără inimă și frivolă.

Dar vreau să știi *tu* adevărul. Ți l-aș fi spus mai devreme, însă, în 1942, erai înrolat în Marină și nu ai fost aici, așa că nu l-ai cunoscut pe Rob. Nu l-a cunoscut nici măcar Sophie – care era în Bedford în toamna aceea – și am pus-o apoi să-mi jure că va păstra secretul asupra intențiilor mele matrimoniale. Cu cât amânam mai mult mărturisirea, cu atât mi se părea mai puțin importantă, în primul și în primul rând pentru că m-ai fi crezut proastă că m-am grăbit să mă logodesc.

Am crezut că sunt îndrăgostită (*asta*-i partea patetică – cum mi se părea mie că ar trebui să te simți atunci când iubești). Și, pentru că mă gândeam că-mi voi împărți casa cu el, am făcut loc pentru lucrurile lui, ca nu cumva să se simtă ca o mătușă venită în vizită. Mi-am golit jumătate dintre sertarele scrinului, jumătate din șifonier, jumătate din dulăpiorul de medicamente, jumătate din birou. Am renunțat la umerașele mele capitonate și am făcut rost de acelea bărbătești, făcute din lemn dur. Mi-am luat păpușa din cârpă de pe pat și am exilat-o în pod. Și astfel în apartamentul meu puteau locui doi oameni, nu doar unul singur.

În după-amiaza de dinaintea nunții, Rob urma să-și aducă ultimele lucruri, iar eu m-am dus să predau ultimul articol semnat de *Izzy*. Imediat ce am terminat, am luat-o la fugă spre casă, am urcat în goana mare scara, am dat ușa de perete și l-am găsit pe Rob stând pe un taburet, în fața bibliotecii mele, înconjurat de cutii. Tocmai ce o închidea pe ultima cu bandă gumată și sfoară. Erau opt cutii – *opt cutii,* în care se aflau cărțile mele –, toate bine închise și pregătite să fie duse în pivniță!

A ridicat ochii la mine și mi-a zis: „Bună, iubito! Nu lua în seamă deranjul, portarul mi-a spus că o să mă ajute să le duc la subsol.“

Apoi a făcut un semn din cap spre rafturile unde fuseseră cărțile mele și m-a întrebat: „Nu ți se pare că arată superb?“

Ce să zic, când nu-mi mai găseam cuvintele? Eram mult prea oripilată ca să mai pot spune ceva. Dragul meu Sidney, află că toate rafturile – absolut toate rafturile mele – erau acum pline cu trofee

sportive: cupe de argint, cupe de aur, rozete albastre, panglici roșii. Erau acolo premii pentru toate sporturile care pot fi practicate cu un obiect din lemn: crose de cricket, rachete de tenis, vâsle, crose de golf, palete de ping-pong, arcuri și săgeți, tacuri de biliard, bețe de lacrosse, crose de hockey și ciocane de polo. Mai erau și statuete pentru toate probele posibile și imposibile în care un om trebuie să sară peste vreun obstacol – fie de unul singur, fie călare. Și diplome, o sumedenie, pentru cel mai mare număr de păsări vânate la data cutare sau cutare, pentru locul întâi la alergări, pentru câștigarea, în fața Scoției, a concursului ăluia stupid de tras de funie.

Singura mea reacție a fost să-i zbier: „Cum îndrăznești? Ce ai FĂCUT? Pune-mi cărțile la loc!“

Așa a început totul. La un moment dat, am zis ceva de genul că nu m-aș mărita niciodată cu un bărbat care găsește fericirea în vânarea păsărelelor și lovirea unor bile. Rob a ripostat, făcând mai multe comentarii urâte la adresa feministelor și femeilor cu gură mare. Iar de aici a degenerat toată situația. Probabil că amândoi ne gândeam la același lucru: Despre ce mama naibii am vorbit în ultimele patru luni? Chiar, despre ce? Rob m-a contrazis și s-a lamentat și a făcut spume la gură – și a plecat. Iar eu mi-am despachetat cărțile.

Mai ții minte noaptea aia de anul trecut, când m-ai așteptat la gară ca să-mi spui că îmi fusese bombardată locuința? Când ai crezut că m-a apucat o criză de râs isteric? Ei bine, nici vorbă de așa ceva. Râdeam de ironia situației – dacă l-aș fi lăsat pe Rob să-mi ducă toate cărțile la subsol, le-aș mai fi avut încă.

Sidney, în numele îndelungatei noastre prietenii, îți cer să nu vorbești niciodată despre ce ți-am mărturisit acum. Te rog!

Îți mulțumesc pentru că ai descoperit cine este și ce vrea Markham V. Reynolds, Jr. Până acum mi-a făcut complimente doar sub formă de flori și, oricum, eu îți voi rămâne ție credincioasă – ție și imperiului tău. Însă o compătimesc pe secretara ta (sper că i-a trimis câțiva trandafiri, ca s-o aline în necazul pe care el i l-a creat). Și să mai știi că nu sunt tocmai convinsă că ar fi corect din partea mea, în condițiile actuale, să apreciez niște pantofi făcuți la comandă. Dacă se va întâmpla să-l întâlnesc, voi avea mare grijă să nu mă uit la picioarele lui. Sau, mai bine am să mă leg mai întâi de un catarg, ca Ulise, și abia după aceea am să mă uit pe furiș la încălțările lui.

Îți mulțumesc din tot sufletul pentru că îmi spui să mă întorc acasă. Abia aștept să aflu subiectul propus de *Times* pentru seria de articole. Te juri pe Sophie că n-o să fie unul frivol? Adică nu mă vor pune să scriu despre Ducesa de Windsor [12], nu?

Cu multă dragoste,
Juliet

Din partea lui Juliet pentru Sophie Strachan

31 ianuarie 1946

Dragă Sophie,

Mulțumesc pentru vizita fugitivă pe care ai făcut-o la Leeds – n-am cuvinte să-ți spun cât de mare nevoie aveam să văd un chip prietenos chiar în momentele acelea. Îți mărturisesc cu toată sinceritatea că mai aveam foarte puțin și plecam pe ascuns spre insulele Shetland, ca să mă dedic unei existențe în sihăstrie.

Caricatura din *London Hue and Cry,* în care eram înfățișată în lanțuri, a fost mult exagerată – nici măcar nu m-au arestat. Știu că lui Dominic i-ar plăcea să se laude cu nașa lui din închisoare, dar, de data asta, va trebui să se mulțumească cu ceva mai puțin dramatic.

I-am spus și lui Sidney că singurul lucru pe care l-aș putea face în fața acuzațiilor mincinoase și nerușinate ale lui Gilly ar fi să păstrez o tăcere demnă. Și el mi-a zis că este alegerea mea, dar Stephens & Stark nu are de gând să tacă!

Așa că a organizat o conferință de presă ca să apere onoarea lui *Izzy Bickerstaff,* Juliet Ashton și a Jurnalismului însuși împotriva unor jigodii ca Gilly Gilbert. S-a scris despre ea în ziarele din Scoția? Dacă nu, iată ideea principală. Sidney a zis despre Gilly Gilbert că este un nemernic și un depravat (mă rog, poate nu chiar cu cuvintele astea, dar sensul era cât se poate de clar), care a mințit pentru că a fost prea leneș ca să umble după adevăr și prea prost ca să priceapă cât rău fac minciunile lui nobilei tradiții a Jurnalismului. A fost de-a dreptul minunat.

Draga mea Sophie, oare există pe lumea asta două fete (femei, acum), care să aibă lângă ele un susținător mai înflăcărat decât fratele tău? Eu nu cred. Discursul lui a fost de-a dreptul extraordinar, deși trebuie să recunosc că am niște rezerve. Gilly Gilbert este un om perfid, un șarpe, și mă îndoiesc că se va târî înapoi, în gaura lui, fără să încerce să mai muște o dată. Susan mă contrazice și spune că Gilly este un laș mizerabil, care nu va avea curajul să se răzbune. Sper să aibă dreptate.

Vă îmbrățișez cu drag,
Juliet

P.S. Individul acela mi-a trimis ditamai balotul de orhidee. Am căpătat un tic nervos tot așteptându-l să iasă din ascunzătoare. Crezi că asta-i strategia lui?

Din partea lui Dawsey pentru Juliet

31 ianuarie 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Ieri am primit cartea de la dumneavoastră! Sunteți o doamnă minunată și vă mulțumesc din toată inima.

Eu lucrez la dana din St Peter Port [13] – la descărcatul navelor, așa că am timp de citit în pauzele pentru ceai. Este o adevărată binecuvântare să pot bea ceai adevărat și să pot mânca pâine cu unt, iar binecuvântarea aceasta este acum sporită de cartea dumneavoastră. Îmi place foarte mult, pentru că are copertele moi și o pot ține în buzunar, cu mare grijă însă, să nu o uzez prea repede. Și mă bucur că am fotografia lui Charles Lamb – nu vi se pare că are trăsături nobile?

Mi-ar plăcea să corespondez cu dumneavoastră. Vă voi răspunde la întrebări cât pot eu de bine. Deși pe lumea asta există mulți povestitori mult mai buni decât mine, am să vă spun istoria fripturii noastre de porc.

Am moștenit de la tatăl meu o căsuță și o fermă. Înainte de război am crescut porci și am cultivat legume pentru piețele din St. Peter Port, precum și flori pentru piața din Covent Garden. De asemenea, am lucrat adesea și ca tâmplar și montator de acoperișuri.

Acum nu mai am porci. Mi i-au luat nemții ca să-și hrănească soldații de pe continent. Și mi-au ordonat să cultiv cartofi. Trebuia să cultivăm doar ce ne spuneau ei, nimic altceva. La început, înainte să aflu mai bine de ce sunt în stare invadatorii, am crezut că pot să ascund câțiva porci – doar pentru uzul meu personal. Dar mi i-a descoperit funcționarul de la agricultură și m-a lăsat fără ei. Ce să zic, a fost o lovitură pentru mine, dar am reușit să mă descurc pentru că aveam cartofi și napi din abundență, iar pe vremea aia încă se mai găsea făină. Ciudat cum omul se gândește numai la mâncare. După șase luni de mâncat numai napi și câte o bucată de zgârci din când în când, îmi era foarte greu să mă mai gândesc la altceva în afară de o masă îmbelșugată și consistentă.

Într-o după-amiază, am primit un bilet din partea vecinei mele, doamna Maugery. Vino repede, îmi scria ea. Și ia cu tine un satâr. Am încercat să nu-mi fac speranțe prea mari, dar am pornit în goană spre conacul doamnei. Era adevărat! Avea un porc, un porc pe care-l ascunsese bine și acum m-a invitat și pe mine la ospăț, alături de prietenii ei.

Nu am fost un copil prea vorbăreț – mă bâlbâiam îngrozitor. Plus că

nu eram obișnuit cu invitațiile la masă. Drept să spun, cina doamnei Maugery a fost prima la care am fost chemat. Și am acceptat, pentru că mă gândeam doar la friptura de porc, însă îmi doream în taină să-mi fie permis să-mi iau farfuria acasă și să mănânc acolo.

Bine că nu mi s-a îndeplinit dorința, pentru că atunci am făcut cunoștință cu „Clubul de literatură și de plăcinte din coji de cartofi" din Guernsey, chiar dacă la vremea respectivă nu se chema așa. Cina a fost excepțională, dar compania a fost încă și mai bună. Tot mâncând și discutând, am uitat de ora impusă pentru stingere. La un moment dat, Amelia (adică doamna Maugery) a auzit orologiul bătând de nouă ori – întârziasem o oră. Mâncarea bună ne dăduse curaj și am fost cu toții de acord cu Elizabeth McKenna când a spus că nu ar fi frumos din partea noastră să rămânem toată noaptea pe capul Ameliei și că ar fi bine să plecăm la casele noastre. Însă încălcarea orei de stingere era o infracțiune – auzisem că mulți oameni fuseseră trimiși în lagărele de concentrare pentru asta –, iar creșterea unui porc în gospodărie era un delict și mai mare, așa că am străbătut câmpurile în cea mai mare liniște.

Totul s-ar fi sfârșit cu bine, dacă n-ar fi fost cu noi și John Booker. La cină mai mult băuse decât mâncase și, când am ajuns la drum, a uitat de toate cele și s-a apucat să cânte! L-am înșfăcat și l-am făcut să tacă, dar a fost prea târziu: dintre copaci apăruseră deja șase soldați dintr-o patrulă germană, toți cu Lugerele scoase. Au început să strige la noi – De ce ne aflam afară după ora de stingere? Unde fuseserăm? Unde ne duceam?

Habar n-aveam ce să fac. M-ar fi împușcat dacă aș fi luat-o la fugă. Măcar atâta lucru știam și eu. Gura mi-era uscată ca iasca și mintea mi se golise complet. Mă țineam strâns de Booker și speram să nu pățim nimic.

Atunci Elizabeth a tras aer în piept și a făcut un pas înainte. Elizabeth nu este o femeie înaltă, așa că țevile de la pistoale erau pe linia ochilor ei, dar nici nu a clipit. Parcă nu vedea nicio armă care s-o amenințe. S-a apropiat de comandantul patrulei și a început să-i vorbească. Sunt sigur că n-ai mai auzit niciodată asemenea minciuni. I-a zis că-i pare rău că încălcaserăm legea stingerii. I-a zis că fuseserăm la o întrunire a Clubului de Literatură din Guernsey și că tema dezbătută în acea seară fusese romanul *Elizabeth și grădina ei germană* [14] și că ne înfierbântaserăm atât de tare în timpul discuțiilor, că pierduserăm cu totul noțiunea timpului. Minunată carte – domnul ofițer o citise?

Niciunul dintre noi n-a avut prezența de spirit să-i susțină spusele. Însă comandantul patrulei nu s-a putut abține și i-a zâmbit. Așa-i Elizabeth a noastră. Apoi neamțul ne-a notat numele și ne-a ordonat – pe un ton politicos – să ne prezentăm la comandament a doua zi la

prima oră. După care a dat din cap către noi și ne-a urat o seară bună. Elizabeth a dat și ea din cap, cu toată grația de care se mai simțea în stare, în vreme ce noi, ceilalți, am plecat tiptil, încercând să nu o luăm la fugă mâncând pământul. Am ajuns foarte repede acasă, chiar dacă am fost obligat să-l târăsc după mine pe Booker.

Aceasta este povestea cinei unde ni s-a servit friptură de porc.

Acum aș vrea să vă pun și eu o întrebare. Iată despre ce este vorba: zilnic, în portul din Guernsey tot vin și pleacă vapoare care ne aduc toate cele necesare: alimente, haine, semințe, pluguri, hrană pentru animale, unelte, medicamente. Cel mai important lucru este că acum avem ce mânca și cu ce ne încălța. Nu cred că cineva de aici a mai avut o pereche întreagă de pantofi la sfârșitul războiului.

Unele dintre pachetele primite sunt ambalate în ziare vechi și în pagini din reviste. Eu și prietenul meu, Clovis, le netezim și le luăm acasă să le citim – după care le dăm și vecinilor, care, la fel ca noi, tânjesc să afle ce s-a mai întâmplat prin lume în ultimii cinci ani. Însă nu-i vorba doar despre știri și fotografii: doamna Saussey vrea să afle rețete culinare noi; madam LePell citește rubricile de modă (este croitoreasă); domnul Brouard citește necrologurile (speră să găsească un nume acolo, dar nu vrea să ni-l destăinuie); Claudia Rainey caută fotografii cu Ronald Colman [15]; domnul Tourtelle vrea să vadă fotografii cu câștigătoarele concursurilor de frumusețe îmbrăcate în costume de baie; iar prietenei mele, Isola, îi place să citească articolele despre nunți.

Atât de multe ne doream să aflăm în perioada războiului, însă nu ne era permis să primim scrisori sau ziare din Anglia – sau din oricare alt loc. În 1942, nemții au interzis activitatea tuturor posturilor de radio – bineînțeles că au rămas unele care emiteau din locuri necunoscute de nimeni, pe care noi le ascultam pe furiș. Însă era foarte riscant pentru că, dacă te prindeau, te trimiteau imediat într-un lagăr de concentrare. Acesta este motivul pentru care nu înțelegem multe dintre lucrurile despre care citim astăzi.

Mie îmi plac caricaturile, însă există una care mă nedumerește. A apărut într-un număr din 1944 al revistei *Punch*. În ea sunt desenați vreo zece oameni care merg pe o stradă din Londra. Personajele principale sunt doi bărbați cu gambete pe cap și cu serviete și umbrele în mâini. Și unul îi zice celuilalt: „E ridicol să spui că acele Doodlebugs [16] ale nemților ne-au afectat în vreun fel.“ Abia după câteva secunde mi-am dat seama că toate personajele din caricatură aveau o ureche normală și una *foarte mare*. Poate îmi puteți explica despre ce anume este vorba.

Cu stimă, al dumneavoastră
Dawsey Adams

Juliet către Dawsey

3 februarie 1946

Dragă domnule Adams,

Sunt foarte încântată că vă plac scrisorile lui Lamb și copia după portretul lui. Nu arată așa cum mi-l imaginam eu și mă bucur că sunteți de aceeași părere cu mine.

Vă mulțumesc pentru că mi-ați spus povestea fripturii de porc, dar să nu vă închipuiți că n-am observat că mi-ați răspuns doar la una dintre întrebări. Vreau să aflu mai multe despre „Clubul de literatură și de plăcinte din coji de cartofi“ din Guernsey, însă nu doar pentru a-mi satisface vreo curiozitate neadecvată – mă interesează acest subiect din punct de vedere profesional.

V-am spus că sunt scriitoare? Pe perioada războiului am avut o rubrică săptămânală în revista *The Spectator*, iar Editura Stephens & Stark mi-a adunat toate articolele într-un volum, pe care l-au publicat cu titlul *Izzy Bickerstaff merge la război.* Izzy era pseudonimul pe care mi-l alesese revista, însă acum, slavă Domnului, biata fată și-a găsit binemeritata odihnă, iar eu pot să-mi semnez din nou scrierile cu numele meu real. Mi-aș dori să scriu o carte, dar nu reușesc să găsesc un subiect cu care să-mi petrec bucuroasă următorii ani.

Deocamdată, cei de la *The Times* mi-au cerut un articol pentru suplimentul lor de literatură. Vor să pună în discuție valorile practice, morale și filozofice ale lecturii – în trei articole scrise de trei persoane diferite. Eu trebuie să mă ocup de latura filozofică a discuției și, până acum, singura idee care mi-a venit este că lectura te împiedică să te țicnești. Vă dați seama că am nevoie de ceva ajutor.

Credeți că membrii clubului dumneavoastră s-ar supăra dacă aș vorbi în articol despre această inițiativă? Sunt convinsă că cititorilor li se va părea absolut fascinantă povestea întemeierii acestui club și aș dori să aflu mai multe lucruri despre întrunirile la care participați. Dar nu vă faceți probleme în privința mea dacă nu sunteți de acord – orice decizie veți lua, eu voi înțelege. Și oricum ar fi să fie, aș dori să-mi scrieți în continuare.

Îmi amintesc foarte bine caricatura din *Punch* pe care mi-ați descris-o și cred că v-a nedumerit cuvântul *Doodlebug*. Acesta a fost un nume inventat de Ministerul Informațiilor [17]. Ar fi trebuit să sune mai puțin înspăimântător decât „rachetele V-1 ale lui Hitler“, sau „bombe teleghidate“.

Ne obișnuiserăm toți cu bombardamentele nocturne și cu scenele rămase în urma lor, dar niciodată nu mai văzuserăm asemenea bombe.

Se năpusteau peste noi în timpul zilei și erau atât de rapide, că nici sirena care vestea atacul aerian nu mai avea timp să sune și nici noi să ne refugiem în adăposturi. Puteai chiar să le vezi: semănau cu niște creioane subțiri și negre și scoteau un fel de bâzâit spasmodic – ca o mașină rămasă fără benzină. Atâta timp cât încă le mai auzeai tușind și pufăind, erai în siguranță și îți ziceai „Mulțumescu-ți ție, Doamne, că au trecut pe lângă mine“.

Dar dacă zgomotul înceta, însemna că peste doar treizeci de secunde aveau să cadă peste tine. Așa că trebuia să stai mereu cu urechile ciulite. Să auzi când li se opresc motoarele. Odată am și văzut cum cade o asemenea rachetă „Doodlebug“. Eram destul de departe, dar tot m-am aruncat în șanț și m-am ghemuit lângă bordura trotuarului. Niște femei, de la ultimul etaj al unei clădiri înalte, de birouri, de pe aceeași stradă, au deschis fereastra ca să se uite. Și au fost aspirate de forța exploziei.

Pare imposibil ca o caricatură despre „Doodlebug“ să stârnească râsul întregii lumi – aici mă includ și pe mine. Însă așa s-a întâmplat. Poate că-i adevărat ce se zice – că umorul este cea mai bună metodă prin care poți suporta insuportabilul.

V-a găsit domnul Hastings biografia scrisă de Lucas?

Cu stimă,
Juliet Ashton

Din partea lui Juliet pentru Markham Reynolds

4 februarie 1946

Dlui Markham Reynolds
63 Halkin Street
Londra S.W.1
Stimate domnule Reynolds,

Am dat peste curierul dumneavoastră când tocmai voia să-mi lase în prag un morman de garoafe. L-am prins și l-am amenințat până mi-a dezvăluit adresa dumneavoastră – pentru că, domnule Reynolds, nu sunteți singurul om înzestrat cu darul convingerii. Sper că nu-l veți concedia; este un băiat drăguț și chiar nu a avut de ales în situația dată – l-am amenințat cu un volum din *În căutarea timpului pierdut* [18].

Acum pot să vă mulțumesc cum se cuvine pentru zecile de flori pe care mi le-ați trimis – de ani buni n-am mai văzut asemenea frumuseți de trandafiri, camelii, orhidee. Nu aveți nici cea mai vagă idee cât de

mult mi-ați înseninat inima în iarna aceasta friguroasă. Habar n-am de ce tocmai eu merit să trăiesc într-o seră, când toți semenii mei trebuie să se mulțumească cu mocirlele și copacii uzi și fără frunze, dar sunt cât se poate de mulțumită de situație.

A dumneavoastră,
Juliet Ashton

Din partea lui Markham Reynolds pentru Juliet Ashton

5 februarie 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Pe curier nu l-am concediat, ci l-am promovat. A reușit să facă ce eu singur nu am putut: să mă pună în legătură cu dumneavoastră. Din punctul meu de vedere, scrisoarea dumneavoastră este o strângere de mână metaforică și acum pot spune că am terminat cu preambulul. Sper că sunteți de aceeași părere și astfel nu voi mai fi nevoit să recurg la tot soiul de matrapazlâcuri ca să fac rost de o invitație la dineul dat de lady Bascomb, sperând că vă voi putea vedea acolo. Prietenii dumneavoastră sunt niște persoane extrem de neîncrezătoare, mai cu seamă domnul acela, Stark, care a spus că nu-i treaba dânsului să recompenseze America pentru Legea de împrumut și închiriere [19] și a refuzat să vă aducă la cocktailul pe care l-am oferit la inaugurarea sediului revistei *The View*.

Vă jur că am intenții curate, sau, cel puțin, nemercantile. Adevărul este că sunteți singura femeie ale cărei scrieri mă fac să râd. Articolele lui Izzy Bickerstaff au fost cele mai spirituale creații din timpul războiului și doresc să o cunosc pe doamna care le-a scris. Dacă vă dau cuvântul meu că nu am să vă răpesc, îmi veți face onoarea să luați cina cu mine săptămâna viitoare? În oricare seară vă convine – sunt cu totul la dispoziția dumneavoastră.

Cu mult respect,
Markham Reynolds

Din partea lui Juliet pentru Markham Reynolds

6 februarie 1946

Stimate domnule Reynolds

Nu sunt imună la complimente, mai cu seamă la acelea care se referă la scrierile mele. Sunt încântată să cinez cu dumneavoastră. Joia viitoare?

A dumneavoastră,
Juliet Ashton

Din partea lui Markham Reynolds pentru Juliet

7 februarie 1946

Dragă Juliet,

Joi e prea departe. Ce zici de luni? La Claridge [20]? La șapte?

Al tău,
Mark

P.S. Nu cred că ai telefon, nu-i așa?

Din partea lui Juliet pentru Markham

7 februarie 1946

Dragă domnule Reynolds,

În regulă – luni, la Claridge, la ora șapte.
Am telefon. Se află pe Oakley Street, sub un morman de moloz din locul unde a fost apartamentul meu. Locuința actuală este subînchiriată și proprietăreasa, doamna Olive Burns, deține singurul telefon din clădire. Dacă doriți să vă conversați cu ea, aș fi bucuroasă să vă dau numărul.

A dumneavoastră,
Juliet Ashton

Din partea lui Dawsey pentru Juliet

7 februarie 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Sunt convins că membrii Clubului de Literatură din Guernsey și-ar dori să le fie menționată activitatea în articolul dumneavoastră pentru *The Times.* Am rugat-o pe doamna Maugery să vă scrie despre întrunirile noastre, deoarece este o femeie cultivată, iar cuvintele dumneaei ar suna mai bine decât ale mele. Însă trebuie să vă spun că eu nu cred că semănăm prea mult cu societățile literare din Londra.

Domnul Hastings încă nu a găsit niciun exemplar din biografia scrisă de Lucas, dar mi-a trimis o carte poștală în care scrie: „Greu de găsit, dar nu imposibil. Nu pierdeți speranța.“ Este un domn foarte cumsecade, nu-i așa?

Acum mă ocup de transportul țiglelor pentru noul acoperiș al Hotelului Coroanei. Proprietarii speră să apară din nou turiștii la vară. Mă bucur că am de lucru, dar și mai tare mă voi bucura când voi începe să-mi lucrez pământul.

Îmi pare bine ori de câte ori găsesc câte o scrisoare de la dumneavoastră când ajung seara acasă. Vă doresc mult noroc la găsirea unui subiect despre care să vă facă plăcere să scrieți.

Al dumneavoastră,
Dawsey Adams

Din partea Ameliei Maugery pentru Juliet

8 februarie 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Tocmai ce m-a vizitat Dawsey Adams. Niciodată nu l-am mai văzut să se bucure de ceva atât de mult, cum se bucură de darul și scrisoarea de la dumneavoastră. Ba chiar și-a uitat timiditatea, încercând din răsputeri să mă convingă să vă scriu chiar a doua zi. Dawsey este înzestrat cu un extraordinar talent al persuasiunii, deși nu cred că este conștient de asta. Însă niciodată nu cere ceva pentru el însuși.

Mi-a povestit despre propunerea de articol pe care ați primit-o și m-a întrebat dacă aș dori să vă scriu despre clubul de literatură pe care noi l-am înființat în timpul – și din cauza – ocupației germane. O voi face cu bucurie, dar mai întâi trebuie să vă previn asupra unui lucru.

O prietenă din Anglia mi-a trimis un examplar din *Izzy merge la*

război. Vreme de cinci ani la noi nu a ajuns nicio veste din restul lumii, așa că vă puteți imagina cât de mulțumită am fost să aflu cum s-a descurcat țara noastră în toată această perioadă nefastă. Cartea dumneavoastră este deopotrivă instructivă, interesantă și distractivă – însă pe mine tocmai tonul acesta vesel mă deranjează.

Îmi dau seama perfect că numele nostru – Clubul de literatură și de plăcinte din coji de cartofi din Guernsey – este neobișnuit și poate deveni cu ușurință subiect de batjocură. Sunteți bună să mă asigurați că nu veți fi tentată să ne luați în râs? Îmi sunt foarte dragi toți membrii clubului nostru și nu vreau să fie ridiculizați de cititorii dumneavoastră.

Aș vrea să-mi spuneți ce anume intenționați cu articolul și aș dori să-mi povestiți câte ceva și despre dumneavoastră. Dacă veți înțelege cât de important este pentru mine să primesc răspunsurile, voi fi mai mult decât bucuroasă să vă spun cât mai multe despre clubul nostru. Sper că voi avea curând vești de la dumneavoastră.

Cu stimă,
Amelia Maugery

Din partea lui Juliet pentru Amelia

10 februarie 1946

Dnei Amelia Maugery
Conacul Windcross
La Bouvée
St. Martin's, Guernsey

Dragă doamnă Maugery,

Vă mulțumesc pentru scrisoare. Vă voi răspunde bucuroasă la orice întrebări.

Este foarte adevărat că am satirizat multe dintre situațiile apărute în perioada războiului; *The Spectator* era de părere că o abordare mai destinsă ar fi un leac împotriva tragediilor cu care ne confruntam și că umorul va ridica moralul foarte scăzut al londonezilor. Sunt fericită că *Izzy* și-a îndeplinit misiunea, dar slavă Domnului că acum nu mai trebuie să fiu amuzantă cu orice preț. Niciodată nu voi mai râde de oamenii care se refugiau în lectură în vremurile acelea. Și nici de domnul Adams – m-am bucurat că unul dintre volumele mele a ajuns la el.

Deoarece doriți să aflați mai multe despre mine, l-am rugat pe pastorul Simon Simpless să vă scrie. El slujește la biserica St. Hilda, de lângă Bury St. Edmunds, comitatul Suffolk. Mă cunoaște de când eram mică și ține mult la mine. Am rugat-o și pe lady Bella Taunton să vă ofere referințe despre mine. Am fost amândouă voluntare în echipele de pompieri pe perioada atacurilor aeriene și mă detestă din toată inima. Făcând media între cele două descrieri, vă veți putea face o părere destul de corectă despre mine.

Vă trimit un exemplar al biografiei lui Anne Brontë, să vedeți că pot scrie și altceva. Din păcate, nu s-a vândut prea bine – de fapt, nu s-a vândut deloc, însă eu sunt mai mândră de ea decât de *Izzy merge la război.*

Dacă mai pot face ceva ca să vă asigur de bunele mele intenții, vă rog să-mi spuneți și mă voi supune cu cea mai mare plăcere.

Cu sinceritate,
Juliet Ashton

Din partea lui Juliet pentru Sophie

12 februarie 1946

Scumpa mea Sophie,

Markham V. Reynolds, individul cu cameliile, și-a făcut, în sfârșit, apariția. S-a prezentat, mi-a făcut complimente și m-a invitat la cină. La Claridge –, nici mai mult, nici mai puțin! Am acceptat cu multă grație și demnitate. Îți dai seama? Voi cina la *Claridge*! În următoarele trei zile mi-am făcut probleme din cauza coafurii. Mare noroc că am rochia asta nouă, că nu mai trebuie să-mi pierd vremea și cu hainele.

Madame Helena a avut mare dreptate când a zis „Părul ăsta e un dezastru.“ Am încercat să-mi fac un coc: s-a desfăcut. Am încercat să mi-l prind lejer la spate, franțuzește: s-a desfăcut. Nu mai aveam mult și-mi legam în jurul capului o fundă uriașă din catifea roșie, când m-a salvat Evangeline Smythe, vecina mea, binecuvântată fie ea! A făcut minuni cu părul meu. În doar două minute, am devenit întruchiparea eleganței. Mi-a ridicat buclele, le-a prins și le-a lăsat să-mi cadă pe spate – acum puteam să mișc liniștită capul, fără teamă că mi s-ar desface coafura. Apoi am plecat, simțindu-mă absolut fermecătoare. Nici măcar holul din marmură de la Claridge nu a reușit să mă intimideze.

Asta, până când l-am văzut pe Markham V. Reynolds – și s-a topit

tot mirajul. Este năucitor de chipeș. Sincer, Sophie, n-am mai văzut niciodată un bărbat atât de frumos. Nici măcar băiatul care făcea cuptoare nu se poate compara cu el. Bronzat, cu ochi albaștri, scânteietori. Pantofi superbi din piele, costum elegant din stofă de lână, batistă orbitor de albă în buzunarul de la piept. Iar, pentru că-i american, normal că este înalt și are zâmbetul ăla periculos... știi tu... dinți strălucitori și jovialitate. Însă nu-i deloc un tip prietenos. Ci impunător, obișnuit să dea ordine – dar o face cu atâta lejeritate că oamenii nici nu-și dau seama. Crede că doar părerea lui reprezintă adevărul, dar nu face prea mult tam-tam pe tema asta. Este mult prea convins că are dreptate ca să se mai obosească să facă mult caz de asta.

Imediat ce ne-am așezat – în separeul drapat în catifea – și toți picolii, ospătarii și șefii de sală au terminat cu agitația în jurul nostru, l-am întrebat direct ce l-a făcut să-mi trimită toate tonele alea de flori, fără să le atașeze niciun bilet.

A început să râdă. „Ca să-ți trezesc interesul. Ce mi-ai fi răspuns dacă ți-aș fi scris și ți-aș fi cerut să te întâlnești cu mine?“ I-am recunscut că aș fi refuzat. Și atunci a ridicat dintr-o sprânceană arcuită spre mine. Era vina lui că mă putea păcăli așa ușor?

M-am simțit îngrozitor de ofensată când mi-am dat seama cât de ușor sunt de citit. Atunci, el a pornit să vorbească despre război și despre literatura din epoca victoriană – știe că eu am scris o biografie a lui Anne Brontë – și despre New York și despre rații. Și nici nu mi-am dat seama cât de repede a început să mă bucure atenția pe care mi-o acorda, cât de tare mă fermecase.

Îți mai aduci aminte de după-amiezile din Leeds, când făceam presupuneri despre motivele care-l îndemnau pe Markham V. Reynolds Junior să rămână învăluit în mister? Știu că ai să fii dezamăgită, dar află, draga mea, că ne-am înșelat cu totul. Nu este căsătorit. Nu este câtuși de puțin rușinos. Nu are chipul desfigurat de nicio cicatrice, care să-l oblige să evite lumina zilei. Nu pare că ar fi vârcolac (pentru că nu are păr pe degete). Și nu-i nici vreun dezertor nazist (pentru că nu are accent).

Dacă mă gândesc mai bine, poate că *este* vârcolac. Mi-l și imaginez urmărindu-și prada prin ținuturi mlăștinoase. Și sunt convinsă că n-ar sta pe gânduri dacă ar trebui să mănânce vreun trecător nevinovat. Am să-l urmăresc îndeaproape când va fi lună plină. M-a invitat să merg cu el la dans mâine seară – poate că ar trebui să port un guler înalt. Stai, gulerul înalt te apără de vampiri, nu?

Mi se pare că sunt puțin cam ușuratică.

Cu drag,
Juliet

De la Lady Bella Taunton pentru Amelia

12 februarie 1946

Stimată doamnă Maugery,

Am aici scrisoarea lui Juliet Ashton și trebuie să vă spun că mă uluiește conținutul ei. Să înțeleg că dorește să vă ofer referințe cu privire la caracterul ei? Mă rog, așa să fie! Nu-i pot contesta calitățile, ci doar bunul-simț. Pentru că îi lipsește cu desăvârșire.

După cum bine știți, războiul creează parteneriate din cele mai ciudate, iar noi două ne-am cunoscut în timpul bombardamentelor de la începutul războiului. Voluntarii din echipele de pompieri stăteau nopțile pe acoperișurile londoneze, pândind apariția avioanelor germane. Când începeau să cadă bombele, ne repezeam să stingem focurile cu pompele portabile și cu nisipul din gălețile pe care le aveam cu noi, înainte ca incendiile să apuce să se întindă. Juliet și cu mine am fost puse să lucrăm împreună. Nu am stat deloc de vorbă, cum ar fi făcut voluntarii mai puțin conștiincioși. Eu stăruiam asupra unei vigilențe maxime și permanente. Dar, chiar și așa, tot am aflat câteva amănunte din viața ei de dinainte de război.

Tatăl lui Juliet Ashton a fost un om respectabil – avea o fermă în Suffolk. Presupun că mama ei a fost o soție tipică de fermier, care mulgea vacile și jumulea găinile atunci când nu se ocupa cu librăria pe care o avea în Bury St. Edmunds. Cei doi părinți au murit într-un accident de mașină când Juliet avea doar doisprezece ani. După aceea, ea s-a dus la St. John's Wood, ca să locuiască alături de unchiul său, un renumit specialist în filologia clasică, căruia i-a tulburat studiile și traiul când a fugit de acasă – de două ori.

Disperat, domnul cu pricina a trimis-o la un internat pentru elite. După ce a terminat școala, Juliet a refuzat să studieze mai departe, a plecat la Londra, unde a locuit într-o cameră cu prietena ei, Sophie Stark. În timpul zilei vindea cărți într-o librărie. În timpul nopții scria o carte despre una dintre amărâtele alea de surori Brontë – am uitat despre care anume. Mi se pare că acea carte chiar a fost publicată de editura fratelui lui Sophie, Stephens & Stark. Cred că fost vorba despre o formă de nepotism, altminteri nu-mi pot explica apariția scrierii lui Juliet.

În orice caz, după aceea s-a apucat să publice editoriale în diferite ziare și reviste. Datorită felului ei superficial și frivol de a gândi, a reușit să câștige destui admiratori în rândurile cititorilor cu mai puține pretenții intelectuale – și mă tem că sunt foarte mulți printre noi. Și-a cheltuit ultimii bani din moștenire pe un apartament în Chelsea.

Tocmai în Chelsea, cămin al artiștilor, al modelelor, al liber-cugetătorilor, al libertinilor și al socialiștilor – persoane complet iresponsabile, exact cum s-a dovedit a fi și Juliet Ashton în timpul bombardamentelor.

Am ajuns acum la detaliile relației noastre.

Juliet și cu mine făceam parte din grupul de câțiva voluntari repartizat pe acoperișul de la Inner Temple Hall, din complexul Inns of Court [21]. Înainte de toate trebuie să vă spun că viteza de reacție și mintea limpede erau calități esențiale pentru un pompier – trebuia să fim permanent în alertă, conștiente de tot ce se petrece în jurul nostru. De *absolut* tot.

Într-o noapte din luna mai a anului 1941, o bombă de mare putere a căzut prin acoperișul bibliotecii de la Inner Temple Hall. Deși se afla la o oarecare distanță de postul ei, Juliet s-a speriat atât de tare că îi vor fi distruse cărțile alea pe care le iubea mai mult decât orice altceva pe lume, încât a și luat-o la fugă *spre* flăcări – de parcă ar fi putut să salveze biblioteca de una singură! Firește că n-a reușit decât să creeze probleme și mai mari, iar pompierii adevărați au fost nevoiți să piardă minute prețioase ca să o scape din incendiu.

Mi se pare că Juliet a suferit ceva arsuri, dar n-a putut să salveze nicio carte și cele cincizeci de mii de volume au plecat pe lumea cealaltă. Atunci numele ei a fost șters de pe lista voluntarilor de pe lângă echipele de pompieri – pe bună dreptate, dacă mă întrebați pe mine. Am aflat că, după asta, s-a înrolat ca voluntar în echipele de apărare civilă. În diminețile de după bombardamente, aceste echipe aveau sarcina să ofere ceai grupelor de salvatori și să le ajute cu ce puteau. De asemenea, mai trebuiau să ofere asistență supraviețuitorilor: să reunească familii, să caute adăposturi temporare pentru cei rămași fără case, să le dea obiecte de îmbrăcăminte, alimente, bani. După părerea mea, Juliet era potrivită pentru asemenea sarcini, deoarece nu avea cum să provoace tragedii printre cești le de ceai.

Iar serile și le petrecea după bunul plac. Fără îndoială că se ocupa de alte articole neserioase, deoarece *The Spectator* o angajase să-i scrie câte un editorial pe săptămână, dedicat stării națiunii noastre în vreme de război – editoriale pe care le semna cu pseudonimul „Izzy Bickerstaff“.

Am citit unul singur, după care mi-am anulat abonamentul. Pentru că mizeria aia era un atac la adresa bunului-gust al dragii noastre (din păcate, decedate) Regine Victoria. Cu siguranță că și dumneavoastră cunoașteți monumentul ridicat de Victoria în amintirea iubitului său soț, Prințul Albert. Este bijuteria acelei coroane reprezentate de Grădinile Kensington – monument închinat atât aceluia plecat de lângă ea, cât și rafinatului ei simț artistic. Juliet a salutat decizia

Ministerului Alimentației de a cultiva mazăre pe terenurile din jurul monumentului, sugerând că în toată Anglia nu se poate găsi o sperietoare de ciori mai bună decât Prințul Albert.

Cu toate că-i pun la îndoială bunul-gust, opiniile, prioritățile și umorul, total inadecvat, trebuie să-i recunosc o calitate – Juliet este o persoană sinceră. Dacă spune că va respecta reputația societății dumneavoastră literare, atunci așa va face. Altceva nu mai am să vă spun.

A dumneavoastră,
Bella Taunton

Din partea pastorului Simon Simples pentru Amelia

13 februarie 1946

Dragă doamnă Maugery,

Da, puteți să aveți toată încrederea în Juliet. V-o spun cât se poate de clar. Părinții ei mi-au fost prieteni și enoriași. Și eram la ei acasă în noaptea când ea s-a născut.

Juliet a fost o copilă încăpățânată, dar dulce, politicoasă și veselă – cu o înclinație spre integritate neobișnuită la cineva atât de tânăr.

Am să vă povestesc o întâmplare petrecută când avea zece ani. Ajunsese la a patra strofă din „El stă cu ochii pe vrabie [22]“ când a închis brusc cartea de imnuri și n-a mai vrut să cânte nicio notă în plus. I-a zis dirijorului corului nostru că versurile acelea mânjesc reputația lui Dumnezeu. El (dirijorul corului, nu Domnul nostru) n-a știut ce să facă și a adus-o pe Juliet la mine în birou ca să discut eu cu ea.

Nu m-am descurcat prea bine. Juliet mi-a spus: „Păi, n-ar fi trebuit să zică «Stă cu ochii pe vrabie» – adică de ce? A avut grijă Doamne-Doamne să nu cadă vrabia aia din pom și să moară? Sau doar a zis «Vai?» Parcă Dumnezeu ar sta să păzească păsări, când oamenii adevărați au nevoie de El.“

M-am văzut nevoit să-i dau dreptate – oare eu de ce nu mă gândisem niciodată la acest aspect? De atunci încoace, corul din biserica mea nu a mai cântat niciodată „El stă cu ochii pe vrabie“.

Juliet avea doisprezece ani când a rămas orfană de ambii părinți și a fost trimisă să locuiască la Londra, cu fratele bunicului ei, Dr. Roderick Ashton. Deși nu era un om rău, atât de cufundat era în studierea civilizațiilor antice, greacă și romană, că nu avea timp să se

ocupe de fetiță. Nici imaginație nu avea – defect fatal pentru cineva care crește un copil.

De două ori a fugit Juliet de acasă. Prima dată nu a ajuns decât până la Gara King's Cross. Acolo a găsit-o poliția. Avea cu ea o bocceluță în care își pusese lucrurile și undița tatălui ei. Voia să se urce în trenul către Bury St. Edmunds. A fost dusă înapoi, la Dr. Ashton – și a fugit din nou. De data aceasta, Dr. Ashton mi-a telefonat, rugându-mă să-l ajut să o găsească.

Știam unde să o caut – la fosta fermă a părinților ei. Am găsit-o pe o colină împădurită, vizavi de poartă. Ploua tare, dar ei parcă nici nu-i păsa. Stătea acolo, udă până la piele, și se uita la căminul care fusese al ei și în care acum locuiau niște străini.

I-am telegrafiat unchiului său și, a doua zi, am dus-o personal cu trenul înapoi la Londra. Intenția mea era să mă întorc la parohie cu următorul tren, dar, când am văzut că nechibzuitul de Ashton își trimisese bucătarul la gară ca s-o ia acasă, am insistat să-i însoțesc. Am dat năvală în biroul lui și am purtat o discuție destul de animată. Ashton a fost de acord că internatul ar fi fost cea mai bună soluție – părinții lui Juliet lăsaseră o sumă mare de bani pentru o asemenea eventualitate.

Din fericire, eu auzisem de o școală foarte bună – St. Swithin's. O instituție excelentă de învățământ, cu o directoare cu inimă bună. Mă bucur să vă pot spune că Juliet a înflorit acolo – părea că o interesează extrem de mult materiile studiate, dar eu cred că adevărata cauză pentru care micuța își recăpătase pofta de viață era prietenia cu Sophie Stark și familia acesteia. Adesea își petrecea vacanțele intersemestriale acasă la Sophie și de vreo două ori au venit amândouă să stea cu mine și sora mea, în casa parohială. Ce vremuri pline de bucurii au fost acelea: picnicuri, plimbări cu bicicleta, partide de pescuit! O dată a venit și fratele lui Sophie, Sidney Stark, care, deși era cu zece ani mai mare decât fetele și avea obiceiul să cam facă pe șeful cu ele, a fost mai mult decât bine-venit în grupul nostru vesel.

Am fost extrem de mulțumit să o pot vedea pe Juliet cum crește și ajunge femeia de acum. Și sunt fericit că mi-a cerut să vă descriu cum o cunosc eu.

V-am povestit despre trecutul nostru comun ca să înțelegeți că știu despre ce vorbesc. Dacă Juliet spune că va face ceva, atunci o va face cu siguranță. Dacă zice că nu va face ceva, atunci nu se va răzgândi pentru nimic în lume.

Al dumneavoastră, sincer,
Simon Simples

Din partea lui Susan pentru Juliet

17 februarie 1946

Dragă Juliet,

Oare *tu* dansai rumba cu Mark Reynolds în fotografia din numărul de săptămâna asta al revistei *Tatler*? Arătai fabulos – erai aproape la fel de superbă ca el –, dar ți-aș sugera să te ascunzi într-un adăpost antiaerian înainte ca Sidney să pună și el mâna pe revistă.

Știi bine că tăcerea mea poate fi cumpărată cu detalii fierbinți despre această întâlnire.

A ta,
Susan

De la Juliet pentru Susan Scott

18 februarie 1946

Dragă Susan,

Nu recunosc nimic.

Cu drag,
Juliet

Din partea Ameliei pentru Juliet

18 februarie 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Vă mulțumesc pentru că ați luat în serios cererea mea. La întrunirea de aseară a clubului nostru, i-am anunțat pe ceilalți membri despre articolul pe care urmează să-l scrieți pentru *The Times* și le-am sugerat doritorilor să vă scrie despre cărțile pe care le citesc și despre bucuria pe care le-o aduce lectura.

Reacția lor a fost atât de zgomotoasă și entuziasmată că Isola Pribby, doamna care veghează la respectarea ordinii, a fost nevoită să

bată cu ciocănelul în masă (trebuie să recunosc că Isola se atinge cam rar de ciocănelul acela). Cred că veți primi foarte multe scrisori de la noi și sper că vă vor putea fi de folos.

Dawsey v-a spus deja că societatea noastră s-a născut dintr-o minciună, menită a-i împiedica pe soldații germani să-mi aresteze prietenii veniți la cină: Dawsey, Isola, Eben Ramsey, John Booker, Will Thisbee și scumpa noastră Elizabeth McKenna, care a născocit pe loc povestea – binecuvântate să-i fie mintea ageră și elocința!

Desigur că, la momentul respectiv, eu nu am avut cunoștință despre necazul lor. Imediat ce au plecat, m-am grăbit să ascund în pivniță toate dovezile cinei noastre. Despre clubul de literatură am auzit abia în dimineața următoare, la ora șapte, când Elizabeth a apărut în pragul bucătăriei mele și m-a întrebat: „Câte cărți ai în casă?“

Aveam destule, dar Elizabeth a aruncat o singură privire la biblioteca mea și a clătinat din cap. „Avem nevoie și de altele. Tu ai cam multe manuale despre grădinărit.“ Avea dreptate, firește – îmi plac cărțile bune care te învață cum să-ți îngrijești grădina. „Îți zic eu ce o să facem“, a continuat ea. „După ce-mi termin treaba la Comandament, mergem împreună la librăria Fox și cumpărăm toate cărțile de acolo. Dacă suntem Clubul de literatură din Guernsey, atunci trebuie să arătăm ca atare.“

Am fost agitată toată dimineața, întrebându-mă ce se întâmplă la Comandament. Dacă îi bagă pe toți la închisoarea din Guernsey? Sau, infinit mai rău, într-un lagăr de concentrare de pe continent? Nemții erau extrem de imprevizibili când venea vorba despre aplicarea legilor lor, așa că nimeni nu avea cum să știe ce sentință le vor da prietenilor mei. Însă nu a avut loc nicio tragedie.

Oricât ar părea de ciudat, nemții permiteau – ba chiar încurajau – activitățile artistice și culturale în rândul locuitorilor de pe Insulele Canalului. Scopul lor era acela de a dovedi britanicilor că Ocupația Germană era una ideală. Desigur că nu ni s-a explicat niciodată cum anume urma să ajungă mesajul acesta la restul lumii, din moment ce toate cablurile de telefon și telegraf dintre Guernsey și Londra fuseseră tăiate încă din iunie 1940, când nemții debarcaseră pe insula noastră. Dar, indiferent care ar fi fost raționamentul lor sucit, adevărul este că la început au tratat cu mult mai multă îngăduință Insulele Canalului decât restul Europei cucerite.

Prietenilor mei li s-a cerut doar să plătească o amendă modestă și să depună lista cu numele persoanelor care făceau parte din club. Comandantul german le-a mărturisit că și el este mare iubitor de literatură și s-a interesat dacă poate participa uneori la întruniri, împreună cu alți câțiva ofițeri care-i împărtășesc pasiunea.

Elizabeth i-a spus că vor fi bine-veniți. Apoi ea, Eben și cu mine, am dat fuga la librărie, am cumpărat teancuri de cărți și ne-am repezit

înapoi la conac, să le aranjăm cât mai repede pe rafturile bibliotecii mele. După aceea ne-am plimbat din poartă în poartă – străduindu-ne să părem cât mai nonșalanți – ca să le spunem celorlalți că trebuie să vină în seara respectivă să-și aleagă câte o carte pe care s-o citească până la prima întrunire a clubului. Mi s-a părut un chin înfiorător că trebuia să mergem agale, să ne oprim ici și colo să mai sporovăim cu câte cineva, când știam că trebuie să ne grăbim! Sincronizarea era esențială, deoarece Elizabeth se temea ca nu cumva să apară și comandantul neamț la întrunirea de peste două săptămâni. (Dar n-a apărut. De-a lungul anilor au trecut pe la noi câțiva ofițeri, însă, din fericire, au plecat cam nedumeriți și nu s-au mai întors niciodată.)

Acesta a fost începutul. Îi cunoșteam pe toți membrii noștri, dar pe unii destul de puțin. Dawsey îmi era vecin de peste treizeci de ani și, cu toate acestea, nu cred că discutasem vreodată cu el despre altceva în afară de starea vremii și a culturilor noastre de legume. Isola și Eben îmi erau prieteni buni, însă Will Thisbee îmi era doar o simplă cunoștință, în timp ce John Booker era aproape un străin pentru mine, deoarece venise pe insulă cu foarte puțin timp înainte de invazia germană. Elizabeth era numitorul nostru comun. Dacă ea nu ar fi insistat, eu singură nu m-aș fi gândit să-i invit să guste din friptura mea de porc, iar „Clubul de literatură și de plăcinte din coji de cartofi“ nu ar fi existat niciodată.

În seara aceea, când au venit la mine ca să-și aleagă cărțile, aceia care rareori citiseră și altceva pe lângă Biblie, cataloage cu semințe sau *Gazeta crescătorului de porci* au descoperit un alt fel de lectură. La mine în casă Dawsey l-a descoperit pe Charles Lamb, iar Isola a dat peste romanul *La răscruce de vânturi.* Eu mi-am ales *Documentele postume ale Clubului Pickwick*, sperând că îmi va ridica moralul. Și nu m-am înșelat.

Apoi s-au dus toți la casele lor și s-au pus pe citit. Am început să ne întâlnim periodic, mai întâi de teama Comandantului, pe urmă pentru plăcerea noastră. Niciunul dintre noi nu avea vreo experiență cu funcționarea acestor cluburi de literatură, așa că ne-am făcut propriile reguli: trebuia să vorbim pe rând despre cărțile citite, fără întreruperi din partea celorlalți. La început, am încercat să fim calmi și obiectivi, numai că strădania aceasta a noastră nu a durat prea mult. Iar vorbitorii nu mai voiau nimic altceva decât să-i convingă și pe ceilalți să citească și ei cărțile respective. Iar atunci când doi dintre membrii noștri citeau aceeași carte, imediat începeau dezbaterile – spre marea noastră încântare. Citeam cărți, discutam despre cărți, ne certam din cauza cărților și țineam din ce în ce mai mult unii la alții. Apoi au cerut să ni se alăture și alți localnici, iar serile petrecute împreună au devenit și mai frumoase, și mai vesele – din când în când parcă și uitam de bezna de afară. Și acum ne mai întâlnim o dată la două

săptămâni.

Will Thisbee este cel care a adăugat plăcintele din coji de cartofi în denumirea clubului nostru. Nemți sau nu, el nu avea de gând să vină la vreo întrunire unde nu era nimic de mâncare! Așa au ajuns gustările parte integrantă a programului nostru. Însă, pentru că nu aveam suficient unt, făină și mai puțină, iar zahăr mai deloc, Will a născocit o plăcintă din coji de cartof: cu umplutură din piure, crustă din coji și îndulcită cu zeamă de sfeclă roșie. În mod normal, rețetele lui Will sunt cam dubioase, însă plăcinta asta a devenit curând preferata noastră.

M-aș bucura mult să mai primesc vești de la dumeavoastră și să aflu cum merge lucrul la articol.

Cu sinceritate, a dumneavoastră,
Amelia Maugery

Din partea Isolei Pribby pentru Juliet

19 februarie 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Ce surpriză! Dumneavoastră ați scris o carte despre Anne Brontë, soră cu Charlotte și Emily. Amelia Maugery zice că mi-o va împrumuta s-o citesc, deoarece știe că am o mare slăbiciune pentru surorile Brontë – sărmanele copile. Când te gândești că toate cinci au suferit de plămâni și au murit atât de tinere! Mare păcat!

Nu-i așa că tăicuțul lor a fost un egoist? Își neglija fiicele – se închidea în birou și zbiera să i se aducă șalul. Pretindea să fie mereu servit. Nici n-a ieșit din camera lui, în timp ce fetele îi mureau ca muștele.

Și nici fratele lor, Branwell, nu făcea multe parale. Mereu beat, mereu vomitând pe covoare. Iar ele erau obligate să curețe după el. Frumoasă îndeletnicire pentru niște doamne Scriitoare!

Am convingerea că, având acasă minunățiile astea de bărbați și fiindu-i imposibil să cunoască alții, Emily a trebuit să-l inventeze pe Heathcliff! Și a făcut o treabă foarte bună. Bărbații din cărți sunt mult mai interesanți decât cei din viața reală.

Amelia ne-a spus că ați dori să cunoașteți mai multe lucruri despre clubul nostru literar și despre ce anume discutăm la întruniri. Eu am vorbit despre fetele Brontë atunci când mi-a venit rândul. Regret că nu vă pot trimite notițele mele despre Charlotte și Emily – le-am folosit ca

să aprind focul la plită, pentru că nu mai aveam alte hârtii prin casă. Deja mi-am ars Cartea Apocalipsei și povestea lui Iov.

Probabil că veți dori să știți de ce le admir atât de mult pe fetele astea. Îmi place să citesc despre întâlniri pasionale. Eu n-am avut parte de așa ceva, dar acum mi le pot imagina. La început nu mi-a plăcut *La răscruce de vânturi,* însă atunci când fantoma lui Cathy începe să zgârie la geam – mi s-a pus un nod în gât și n-am mai putut să las cartea din mână. Emily Brontë m-a făcut să aud tânguielile lui Heathcliff peste mlaștini. Nu cred că, după ce am citi romanul unei scriitoare atât de bune, aș mai putea să recitesc *Dramă în amurg,* a domnișoarei Amanda Gillyflower. Dacă apuci să citești o carte bună, nu te mai poți bucura de lectura unei cărți proaste.

Am să vă spun acum câteva lucruri despre mine. Am o căsuță și un petic de pământ lângă conacul și ferma Ameliei Maugery. Proprietățile noastre se află pe malul mării. Am câteva găini, un țap – pe care îl cheamă Ariel – și îmi cultiv pământul. Mai am grijă și de un papagal – de fapt, o papagaliță, pe care o cheamă Zenobia și care nu poate să sufere bărbații.

În fiecare săptămână mă duc la târg, unde am o tarabă, ca să-mi vând conservele, legumele și elixirele prin care bărbații își pot recăpăta ardoarea pierdută. Poțiunile acestea le fac cu ajutorul lui Kit McKenna – fiica scumpei mele prietene, Elizabeth McKenna. Are doar patru ani și trebuie să se urce pe un taburet ca să ajungă la oală, dar n-am cuvinte să vă descriu cu câtă vigoare amestecă în ea.

Nu sunt o femeie atrăgătoare. Am nasul mare și mi l-am spart atunci când am căzut de pe cotețul găinilor. Un ochi are obiceiul să mi se zbată în permanență, iar părul îmi stă mereu vâlvoi, pentru că nu reușesc să-l netezesc cu niciun chip. Plus că sunt înaltă și cu oase mari.

Dacă doriți, pot să vă mai scriu. Să vă spun ce credem noi despre lectură și cum cărțile au reușit să ne ridice moralul în perioada când nemții se aflau pe insula noastră. Singura dată când cititul nu a mai reușit să ne ajute a fost atunci când au arestat-o pe Elizabeth. Au prins-o că îl adăpostea pe unul dintre amărâții ăia de muncitori polonezi și au trimis-o la închisoare în Franța. Nicio carte n-a mai putut să mă bucure – nici atunci și nici multă vreme după aceea. De dragul lui Kitty, trebuia să mă stăpânesc ca nu cumva să iau la bătaie fiecare neamț care-mi ieșea în cale. Era doar o copiliță la vremea respectivă și avea mare nevoie de noi. Elizabeth încă nu s-a întors acasă, deși războiul s-a terminat. Ne întrebăm ce-o fi pățit, dar eu zic că-i încă devreme și mai e timp să vină înapoi. Mă rog pentru asta, pentru că mi-e tare dor de ea.

A dumneavoastră prietenă,
Isola Pribby

Din partea lui Juliet pentru Dawsey

20 februarie 1946

Dragă domnule Adams,

De unde ați știut că, dintre toate florile care există pe pământ, mie cel mai mult îmi place liliacul alb? Și ce fericită sunt acum când am un buchet chiar pe masa mea de lucru. Este superb și mă bucur nespus că mi l-ați trimis – ador delicatețea acestor flori, parfumul lor suav și încântător. Cât despre surpriza pe care mi-ați făcut-o, ce să mai vorbesc? La început mi-am zis: De unde naiba o fi făcut rost de liliac în februarie? Apoi mi-am adus aminte că, spre norocul lor, Insulele Canalului au parte de curenți calzi, care îmblânzesc clima.

Dis-de-dimineață mi-a bătut în ușă domnul Dilwyn cu darul de la dumneavoastră. Zicea că a venit la Londra pentru că are niște treburi la bancă. M-a asigurat că nu l-a deranjat absolut deloc să-mi aducă florile și că măcar atât să poată face pentru dumneavoastră ca să se revanșeze pentru săpunl pe care i l-ați dăruit doamnei Dilwyn în timpul războiului.

Spune că soția dumnealui plânge și acum când își aduce aminte de săpunul acela. Este un om foarte drăguț și îmi pare tare rău că n-a avut timp să bea o cafea cu mine.

Mulțumită intervenției dumneavoastră, am primit scrisori lungi și încântătoare de la doamna Maugery și Isola Pribby. Habar n-avusesem că nemții *vă interziseseră să primiți orice fel de vești din exterior* și că nici măcar scrisorile nu ajungeau la locuitorii din Guernsey. Și am fost foarte surprinsă. Deși n-ar fi trebuit – știam că Insulele Canalului fuseseră ocupate, dar niciodată nu m-am gândit ce anume presupunea asta. Ignoranță deliberată aș numi eu acest refuz inconștient al meu de a reflecta asupra realității. Așa că plec la Biblioteca din Londra ca să mă instruiesc. Clădirea a fost serios avariată de bombardamente, dar podelele au fost reparate, toate cărțile recuperate se află din nou pe rafturi și știu că acolo se află o colecție imensă, cu toate numerele din *The Times,* din 1900 și până ieri. Așa că am să mă apuc de studiat temeinic perioada ocupației germane.

De asemenea, îmi doresc să găsesc și niște cărți de călătorii sau de istorie în care să se vorbească despre Insulele Canalului. Este adevărat că, în zilele senine, puteți vedea mașinile de pe coasta franceză? Așa scrie în enciclopedia mea, dar am cumpărat-o dintr-un anticariat cu doar patru șilingi și n-am prea mare încredere în informațiile din ea. Tot de acolo am aflat că insula Guernsey are „aproximativ șapte mile lungime și cinci lățime“, iar populația numără „circa 42000 locuitori“.

Informații extrem de utile, ce să zic, dar vreau să aflu mai multe.
Domnișoara Pribby mi-a spus că prietena dumneavoastră, Elizabeth McKenna, a fost trimisă într-o închisoare de pe continent și că nu s-a întors încă. Vestea asta mi-a tăiat răsuflarea. De când am primit scrisoarea dumneavoastră în care mi-ați povestit despre cina cu friptură de porc, tot continui să mi-o imaginez acolo, pe insulă. Chiar fără să fiu conștientă
de asta, mă așteptam să și primesc o scrisoare de la dumneaei într-o bună zi. Îmi pare foarte rău. Sper să se întoarcă acasă cât de curând.
Vă mulțumesc încă o dată pentru flori. A fost un gest minunat.

A dumneavoastră,
Juliet Ashton

P.S. Poate veți zice că este o întrebare retorică, dar ce avea săpunul acela de o făcea să plângă pe doamna Dilwyn?

De la Juliet pentru Sidney

21 februarie 1946

Scumpul meu Sidney,

Nu am mai primit vești de la tine de prea mult timp. Oare tăcerea ta glacială are vreo legătură cu Mark Reynolds?
Mi-a venit o idee pentru cartea cea nouă. M-am gândit la un roman despre o scriitoare frumoasă, însă foarte sensibilă, a cărei personalitate este zdrobită de despotismul editorului ei. Ce zici? Îți place?

Cu dragoste, ca întotdeauna,
Juliet

Din partea lui Juliet pentru Sidney

23 februarie 1946

Dragul meu Sidney,

Am glumit.

Cu dragoste,
Juliet

De la Juliet pentru Sidney

25 februarie 1946

Sidney?
Cu dragoste, Juliet

Din partea lui Juliet pentru Sidney

26 februarie 1946

Dragul meu Sidney,

Credeai că n-am să aflu că ai plecat? Ei bine, am aflat. După ce ți-am trimis trei bilete și n-am primit niciun răspuns, am venit eu însămi la sediul editurii din St. James's Place, unde m-am întâlnit cu severa și veșnic intransigenta domnișoară Tilley, care m-a anunțat că lipsești din localitate. Edificator, n-am ce spune! Singură nu mi-aș fi dat seama. După ce am insistat destul de mult, am aflat că ești plecat în Australia! Domnișoara Tilley mi-a ascultat netulburată strigătele de surprindere. Cu niciun chip nu a vrut să-mi divulge locul exact unde te afli și mi-a spus doar că ai plecat așa departe ca să cauți noi scriitori pe care să-i publicați la Stephens & Stark. Și că ea hotărăște ce scrisori să-ți trimită acolo.

Domnișoara asta a ta nu mă păcălește. Și nici tu – știu precis unde ești și ce faci. Ai luat avionul până în Australia ca să-l găsești pe Piers Langley și să-l ții de mână pe perioada dezalcoolizării. Cel puțin, asta sper că faci. Este un prieten minunat – și un scriitor de excepție. Îmi doresc să-și revină și să scrie din nou poezii. De asemenea, aș vrea să uite totul despre Burma și despre japonezi, însă știu că așa ceva nu este posibil.

Ai fi putut să-mi spui. Pot să fiu discretă când îmi dau silința (nu-i așa că nu mi-ai iertat niciodată gafa făcută despre doamna Atwater? Deși mi-am cerut scuze cu vârf și îndesat la vremea respectivă.).

Îmi plăcea mai mult cealaltă secretară a ta. Să știi că ai concediat-o degeaba: tot m-am întâlnit cu Markham Reynolds. Da, bine, a fost mai mult decât o simplă întâlnire. Am fost împreună să dansăm rumba. Dar nu te enerva. Markham a pomenit doar în treacăt despre revista

The View și n-a încercat absolut deloc să mă convingă să mă mut la New York. Am discutat despre lucruri mai elevate – despre literatura victoriană, de pildă. Domnul acesta nu-i un diletant, așa cum mi l-ai descris tu. Ba chiar cunoaște extrem de bine viața și operele lui Wilkie Collins [23]. Tu știai că avea două locuințe separate, fiecare cu câte o amantă și grupul de copii aferent? Nici nu-mi pot imagina cum reușea să jongleze între ele. Așa că nu-i de mirare că devenise dependent de laudanum.

Sunt convinsă că ți-ar plăcea Mark dacă l-ai cunoaște mai bine și s-ar putea ca asta să-ți rezerve viitorul. Însă nu te teme: inima mea și mâna cu care scriu aparțin pe veci Editurii Stephens & Stark.

Articolul pentru *The Times* se dovedește a fi o adevărată desfătare. Mi-am făcut un grup de prieteni din Insulele Canalului – își spun „Clubul de literatură și de plăcinte din coji de cartofi de la Guernsey". Nu ți se pare că au un nume adorabil? Dacă ai nevoie de ceva care să-ți distragă atenția de la problemele lui Piers, am să-ți scriu o scrisoare lungă despre cum au ajuns să se numească astfel. Dacă nu, am să-ți povestesc totul când te întorci acasă (chiar, când?).

Vecina mea, Evangeline Smythe, va naște gemeni în iunie. Nu-i deloc încântată, așa că am s-o rog să-mi dea mie unul.

Toată dragostea mea ție și lui Piers,
Juliet

Din partea lui Juliet pentru Sophie

28 februarie 1946

Scumpa mea Sophie,

Sunt la fel de surprinsă ca tine. Nici mie nu mi-a suflat nicio vorbă. Marți mi-am dat seama că nu mai primisem de câteva zile nicio veste de la Sidney, așa că m-am dus la Stephens & Stark să aflu ce se întâmplă și am auzit că a dispărut. Secretara aia nouă a lui este dată naibii. La toate întrebările mi-a răspuns doar cu „Nu pot să vă divulg chestiuni de natură personală, domnișoară Ashton". Nici nu-ți poți imagina cât de tare îmi venea să-i ard o palmă.

Tocmai când ajunsesem la concluzia că fusese racolat de MI6 și trimis în misiune în Siberia, odioasa domnișoară Tilley mi-a mărturisit că Sidney se afla în Australia. Atunci totul a devenit foarte clar, nu crezi? S-a dus să-l scoată pe Piers din azilul ăla și să-l aducă aici. Teddy Lucas părea aproape sigur că patima băuturii o să-l ucidă în

cele din urmă dacă nu îl oprește cineva să mai bea. Nu pot să-l învinovățesc, mai cu seamă după ce a trecut prin ce a trecut – dar, Slavă Domnului, Sidney o să aibă grijă de el și totul va fi bine.

Știi că îl iubesc pe Sidney din tot sufletul, însă, spre rușinea mea, vestea că se află *în Australia* m-a făcut să mă simt cumva eliberată. În ultimele trei săptămâni, Mark Reynolds a fost – cum ar zice mătușa voastră, Lydia – extrem de galant și insistent. Însă, indiferent dacă mă îndopam cu homar sau cu șampanie, tot aveam senzația că Sidney se află în apropiere și stă cu ochii pe mine. Este încredințat că Mark încearcă să mă răpească din Londra – în general – și de la Stephens & Stark – în particular. Și nimic din ce îi spun eu nu-l poate convinge că se înșală. Știu că nu-l suferă pe Mark – mi se pare că ultima oară când am vorbit mi-a spus despre el că este un individ „agresiv și lipsit de scrupule" – dar, zău așa, prea face pe Regele Lear în situația asta. Sunt femeie în toată firea – de cele mai multe ori mă și port ca atare – și pot să mă îndop cu șampanie alături de cine am eu chef.

Mă distrez de minune atunci când nu-l caut pe Sidney pe sub masă. Parcă aș fi ieșit dintr-un tunel întunecat și am nimerit drept în mijlocul unui carnaval. Nu mă dau în vânt după carnavaluri, dar după bezna din tunelul ăla, sentimentul este absolut încântător. Mark este mare amator de distracții și în fiecare seară mergem într-un alt loc – la petreceri (cel mai adesea) sau la cinematograf sau la teatru sau la câte un club de noapte sau la câte un bar rău famat (zice că trebuie să cunosc idealurile democratice). Totul este extrem de palpitant.

Ai observat că există oameni – mai ales americani – pe lângă care războiul a trecut parcă fără să-i atingă? Nu vreau să insinuez că Mark ar fi vreun laș sau vreun dezertor – să știi că a luptat în forțele lor aeriene –, dar pur și simplu nu pare afectat de tragedia care i-a distrus pe cei mai mulți dintre noi. Iar atunci când sunt împreună cu el, mă simt și eu neatinsă de ororile din ultimii ani. Știu că-i doar o iluzie, evident că știu. Și, sincer, mi-ar fi rușine de mine însămi dacă așa ar fi cu adevărat. Dar pot fi iertată dacă mă distrez și eu puțin – nu crezi?

Dominic este acum prea mare ca să se mai joace cu un *jack-in-the-box* [24]? Am văzut ieri unul absolut diabolic în vitrina unui magazin. Juri că omulețul din cutie este un ticălos de cea mai joasă speță – cum se mai bălăngăne el pe arcuri și se uită chiorâș la tine, cum rânjește arătându-și dinții ascuțiți și albi pe sub mustața aia neagră și pomădată! Sunt convinsă că Dominic o să-l adore – firește, după ce depășește șocul inițial.

Cu dragoste,
Juliet

Din partea lui Juliet pentru Isola

28 februarie 1946

Drei Isola Pribby
Ferma Pribby
La Bouvée
St. Martin's, Guernsey

Dragă domnișoară Pribby,

Vă mulțumesc din suflet pentru scrisoarea despre dumneavoastră și Emily Brontë. Am râs când am citit că vi s-a pus un nod în gât atunci când fantoma sărmanei Cathy a bătut în geam. Și eu am avut *exact aceeași reacție.*

Când eram la internat, profesoara noastră ne-a cerut să citim *La răscruce de vânturi* în vacanța de Paște. M-am dus acasă cu prietena mea, Sophie Stark, și amândouă ne-am văitat câteva zile de nedreptatea care ni se făcuse. În cele din urmă, fratele ei, Sidney, ne-a spus să tăcem din gură și să *ne apucăm de treabă*. Spumegând de furie, m-am pus pe citit – și am tot spumegat, până când am ajuns la scena cu fantoma lui Cathy în fața ferestrei. Niciodată nu mai fusesem atât de îngrozită ca în clipa aia. Am citit destule cărți cu monștri și vampiri și nu m-am speriat niciodată. Dar fantomele sunt cu totul altceva.

Nici eu și nici Sophie n-am mai făcut altceva în vacanța aceea decât să ne mutăm din pat pe hamac și de pe hamac pe fotoliu, în timp ce citeam *Agnes Grey, Necunoscuta de la Wildfell Hall* [25], *Jane Eyre* și *Shirley* [26].

Minunate surori! Însă eu am preferat să scriu despre Anne Brontë, deoarece mi s-a părut mai puțin cunoscută decât celelalte – deși, din punctul meu de vedere, a fost o scriitoare la fel de talentată ca sora ei, Charlotte. Numai Dumnezeu știe cum de a putut Anne să scrie cât a scris, aflându-se sub influența unei bigote atât de exaltate cum era mătușa lor, Elizabeth Branwell. Emily și Charlotte au avut înțelepciunea de a o ignora, însă nu și biata Anne. Imaginați-vă cum i-a vârât în cap mătușa că dorința lui Dumnezeu este ca femeile să fie supuse, slabe și ușor melancolice. Și atunci în casă va fi liniște – așa cum voia cotoroanța aia invidioasă!

Sper că îmi veți scrie din nou.

A dumneavoastră,
Juliet Ashton

Din partea lui Eben Ramsey pentru Juliet

28 februarie 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Sunt un localnic din Guernsey, iar numele meu este Eben Ramsey. Strămoșii mei au fost cioplitori de pietre funerare – niște mielușei. Mie îmi place să sculptez seara, dar îmi câștig traiul zilnic din pescuit.

Doamna Maugery mi-a spus că ați dori să vă scriem despre lecturile noastre din perioada ocupației germane. Nu voiam să vorbesc – sau să scriu – niciodată despre acele zile, dacă s-ar fi putut, însă doamna Maugery a zis că putem avea încredere în dumneavoastră și că veți descrie corect clubul nostru, înființat în vreme de război. Dacă doamna Maugery spune că sunteți o persoană de încredere, atunci eu o cred. De asemenea, ați avut amabilitatea de a-i trimite o carte prietenului meu Dawsey – un necunoscut pentru dumneavoastră. Așa că vă scriu și eu, cu speranța că vă voi putea fi de ajutor la realizarea articolului dumneavoastră.

Ar fi bine să precizez că, la începutul-începutului, nu am fost un club de literatură în adevăratul sens al cuvântului. În afară de Elizabeth, doamna Maugery și, poate, Booker, cei mai mulți dintre noi nu prea mai puseseră mâna pe o carte din vremea școlii. Când am luat volumele din biblioteca doamnei Maugery, ne-a fost și teamă să nu le mânjim paginile delicate. La vremea respectivă nu aveam niciun fel de aplecare spre lectură. Doar teama de comandant și de închisoare m-a făcut să deschid cartea și să încep să citesc.

Se chema *Opere alese – William Shakespeare.* Mai târziu am aflat că domnii Dickens și Wordsworth la bărbați ca mine s-au gândit atunci când au scris ce au scris. Dar eu cred că Shakespeare s-a gândit cel mai mult la bărbați ca mine. Trebuie să vă mărturisesc că nu înțeleg întotdeauna ce scrie, dar sunt convins că voi înțelege cu timpul.

Cu cât spune mai puțin, cu atât mai mare este frumusețea pe care o creează – asta-i părerea mea. Știți care este citatul meu preferat? „S-a dus a zilei strălucire și bezna neagră ne așteaptă [27]“.

Ce bine ar fi fost să cunosc citatul acesta în ziua când am văzut trupele nemțești aterizând pe insula noastră – avion după avion după avion. Și portul se umpluse de vapoare! Dar eu nu eram în stare decât să-mi repet la nesfârșit *dracu' să-i ia, dracu' să-i ia, dracu' să-i ia!* Dacă mi-aș fi spus „s-a dus a zilei strălucire și bezna neagră ne așteaptă“, poate că m-aș fi consolat cât de cât și m-aș fi împăcat cu situația – nu m-aș mai fi simțit atât de disperat.

Nemții au ajuns la noi duminică, 30 iunie 1940, după ce ne

bombardaseră vreme de două zile. Ne-au zis că nu au vrut să ne bombardeze, dar li s-a părut că pe chei ar staționa camioane militare, nu mașinile noastre cu lăzi pline de roșii. Am încercat să înțeleg cum de s-a întâmplat să aibă impresia asta, dar m-am temut că o să-mi scrântesc mintea. Realitatea este că ne-au bombardat și au ucis aproximativ treizeci de bărbați, femei și copii – printre care și băiețelul vărului meu. Când a văzut avioanele, a dat fuga și s-a adăpostit sub camionul tatălui său, care a fost aruncat în aer. Nemții au ucis oamenii din bărcile de salvare. Au bombardat ambulanțele cu semnul Crucii Roșii pe ele, care ne duceau răniții la adăpost. Pentru că nimeni nu le riposta, și-au dat seama că britanicii ne lăsaseră descoperiți. Două zile mai târziu au venit fără să mai facă tărăboi și ne-au ținut cinci ani sub ocupația lor.

La început de tot au fost incredibil de drăguți. Dar și foarte plini de ei pentru că reușiseră să cucerească o părticică din Anglia. Dar dădeau în gropi de proști când își imaginau că la fel de ușor le va fi să cucerească și Londra. Atunci când au înțeles că nu va fi să fie așa, au revenit la răutatea lor caracteristică.

Aveau reguli pentru orice – fă asta, nu face aia. Însă le tot schimbau, încercând să pară prietenoși – ca un tembel care flutură un morcov în nasul unui măgar. Numai că își dădeau repede seama că nu suntem măgari. Și schimbau iarăși foaia.

De pildă, modificau mereu ora stingerii – ba opt seara, ba nouă, ba cinci după-amiaza, dacă le veneau dracii pe noi. Așa că nu doar că nu te mai puteai duce în vizită la prieteni, dar nici de gospodărie nu mai aveai cum să te îngrijești.

La început am fost optimiști, convinși că vor pleca în cel mult șase luni. Numai că lunile astea s-au întins parcă la nesfârșit. Alimentele au devenit tot mai greu de găsit și lemnele de foc au dispărut curând. Zilele erau cenușii și trudite, serile erau întunecate și plictisitoare. Slăbiserăm toți de la lipsa de hrană și eram în permanență deprimați, întrebându-ne dacă acest coșmar se va sfârși vreodată. Ne agățam de cărți și de prieteni – doar așa ne puteam aduce aminte că viața mai înseamnă și altceva. Elizabeth recita foarte des o anumită poezie. Nu mi-o amintesc pe toată, dar începea așa: „Oare atât de neimportant să fie că te-ai bucurat de soare, că ai trăit în lumina primăverii, că ai iubit, că ai gândit, că ai creat, că ți-ai făcut prieteni adevărați? [28]“. Nu-i deloc neimportant. Și sper ca Elizabeth, oriunde s-ar afla ea acuma, să nu uite asta.

Pe la sfârșitul lui 1944 nu mai conta ora stabilită de nemți pentru stingere. Majoritatea ne duceam la culcare de la cinci după-masa ca să ne încălzim. Aveam dreptul la două lumânări pe săptămână și mai târziu doar la una singură. Era greu și enervant la culme să zaci în pat fără să ai măcar o lumină mică la care să citești.

După Ziua Z 29, nemții n-au mai putut să primească provizii din Franța din cauza bombardamentelor forțelor aliate. Și așa au ajuns și ei la fel de flămânzi ca noi – s-au apucat să omoare pisici și câini ca să-i mănânce. Năvăleau în grădinile noastre și ne dezgropau cartofii – îi mâncau chiar și pe ăia negri și putreziți. Patru soldați au murit după ce au mâncat mai multe frunze de cucută. Crezuseră că era pătrunjel.

Ofițerii au ordonat să fie executați soldații care furau din grădinile noastre. Un amărât a fost văzut cu un cartof în mână. Fugărit de camarazii lui, s-a urcat într-un copac. Dar l-au găsit și l-au împușcat chiar acolo. Însă asta nu i-a împiedicat să fure în continuare. Să nu credeți că eu aș condamna asemenea fapte, deoarece unii dintre noi făceau la fel. Probabil că foamea permanentă e în stare să te aducă la disperare.

Nepotul meu, Eli, a fost dus în Anglia la vârsta de șapte ani. Acum s-a întors acasă – un băiat înalt, de doisprezece ani, dar eu nu-i voi ierta niciodată pe nemți pentru că mi-au răpit copilăria lui.

Acum trebuie să mă duc să mulg vaca, dar am să vă mai scriu, dacă doriți.

Vă urez multă sănătate,
Eben Ramsey

Din partea domnișoarei Adelaide Addison pentru Juliet

1 martie 1946

Stimată domnișoară Ashton,

Ținând cont de faptul că nu mă cunoașteți, vă rog să-mi iertați îndrăzneala de a vă scrie. Însă consider că este de datoria mea să o fac. Am înțeles de la Dawsey Adams că trebuie să scrieți un articol mare pe tema importanței lecturii pentru suplimentul literar al gazetei *The Times*, în care intenționați să vorbiți despre „Clubul de literatură și de plăcinte din coji de cartofi“ din Guernsey.

Și mi-a venit să râd.

Poate veți reveni asupra acestei decizii atunci când veți afla că fondatoarea lui, Elizabeth McKenna, nici măcar nu este originară de pe insula noastră. În pofida aerelor ei de mare doamnă, nu este decât o parvenită, dintr-o familie de slugi, crescută la Londra, în casa lui Sir Ambrose Ivers, R. A. (Academia Regală). Cu siguranță ați auzit de el. Este un portretist destul de cunoscut, deși eu nu înțeleg prin ce anume se face remarcat. Mi s-a părut impardonabil portretul pe care i l-a

făcut Contesei de Lambeth, în chip de Boadicea [30], biciuindu-și caii. Elizabeth McKenna este fiica menajerei lui, dacă vreți să știți.

În vreme ce mama lui Elizabeth ștergea praful, Sir Ambrose o lăsa pe copilă să se joace în atelierul lui. Apoi a ținut-o în școală – o perioadă mult mai lungă decât cea normală pentru cineva de condiția ei. Mama lui Elizabeth a murit când fata avea paisprezece ani. A trimis-o atunci Sir Ambrose în vreo instituție publică unde să fie pregătită așa cum se cuvine pentru o meserie potrivită pentru ea? Nu. A ținut-o alături de el, în casa din Chelsea. Și a făcut cerere să i se acorde o bursă la Academia de Arte Frumoase.

Luați aminte, nu spun că fata ar fi bastarda lui Sir Ambrose – îi cunoaștem prea bine orientările sexuale ca să ne gândim la așa ceva – însă a iubit-o foarte mult și i-a făcut toate poftele, alimentându-i astfel un cusur îngrozitor: lipsa de smerenie. Degradarea normelor morale reprezintă crucea pe care trebuie să o poarte vremurile acestea, iar acest declin regretabil nu se vede nicăieri mai limpede decât în comportamentul lui Elizabeth McKenna.

Sir Ambrose deținea o casă în Guernsey – pe faleză, lângă La Bouvée. Obișnuia să-și petreacă aici verile, împreună cu menajera și cu fata, când aceasta era mică. Trebuie să vă spun că n-am pomenit copil mai neastâmpărat decât Elizabeth – neîngrijită și cu părul vâlvoi, cutreiera insula cât era ziua de lungă, chiar și duminicile. Fără mănuși, fără pantofi, fără ciorapi. Maică-sa n-o punea să facă treabă prin casă. Așa că se urca în câte o barcă și pleca la pescuit împreună cu niște bărbați necivilizați și cu înfățișare de sălbatici. Sau îi spiona pe oamenii cumsecade prin telescop. O adevărată rușine.

Când a devenit limpede că avea să înceapă războiul, Sir Ambrose a trimis-o pe Elizabeth să-i închidă casa de pe Guernsey. Dar nu s-a gândit că o va trimite drept în gura lupului. Pentru că, tocmai atunci când monta obloanele, Elizabeth s-a pomenit cu nemții în prag. Oricum, ea a ales să rămână pe insulă și a demonstrat prin anumite evenimente ulterioare (evenimente pe care nu mă voi înjosi să le pomenesc) că nu este câtuși de puțin o eroină nobilă și mărinimoasă, așa cum, din păcate, o cred unii oameni.

În plus, așa-zisul „club“ de literatură este un adevărat scandal. Pe insula Guernsey suntem destui oameni cultivați și de familie bună care refuzăm să ia parte la această șaradă (chiar dacă am fi invitați). În club există doar două persoane respectabile – Eben Ramsey și Amelia Maugery. Ceilalți membri sunt: un negustor de haine vechi, un fost alienist [31] (căzut în patima beției), un bâlbâit care crește porci, un lacheu cu aere de mare lord și Isola Pribby, o vrăjitoare în adevăratul înțeles al cuvântului – spun așa, deoarece chiar ea mi-a mărturisit că face și vinde tot soiul de poțiuni. Pe parcurs, i-au convins și pe alții să li se alăture – tot indivizi de teapa lor. Așa că vă puteți da seama cum

arată serile lor „literare“.
Cu niciun chip nu trebuie să scrieți despre oamenii ăștia și cărțile lor – Dumnezeu știe ce consideră ei a fi cărți bune de citit!

Cu profundă consternare și îngrijorare creștină, a dumneavoastră,
Adelaide Addison (domnișoară)

De la Mark pentru Juliet

2 martie 1946

Dragă Juliet,

Tocmai mi-am însușit biletele la operă ale criticului muzical de la revista mea. Covent Garden, la 8. Vrei?

Al tău,
Mark

De la Juliet pentru Mark

Dragă Mark,

Pentru diseară?

Juliet

De la Mark pentru Juliet

Da!

M.

De la Juliet pentru Mark

Minunat! Deși îmi pare rău pentru criticul tău. Biletele astea sunt mai greu de găsit decât dinții la găină.

Juliet

De la Mark pentru Juliet

Va trebui să se descurce la galerie. în picioare. Așa va putea să scrie despre efectul înălțător pe care îl are opera asupra clasei de jos, etc. etc.
Vin să te iau la 7.

M.

Din partea lui Juliet pentru Eben

3 martie 1946

Dlui Eben Ramsey
Les Pommiers
Calais Lane
St. Martin's, Guernsey

Dragă domnule Ramsey,

Foarte amabil din partea dumneavoastră să-mi scrieți despre întâmplările din timpul ocupației. La sfârșitul războiului și eu mi-am promis că nu voi mai vorbi niciodată despre el. Vreme de șase ani am trăit războiul și am discutat despre el, iar acum îmi era dor să mă ocup de altceva – de orice altceva. Însă este ca și cum mi-aș dori să devin altcineva. Războiul a devenit parte integrantă a vieților noastre și nu avem cum să facem abstracție de el.

M-am bucurat să aflu că nepotul dumneavoastră, Eli, s-a întors acasă. Locuiește cu dumneavoastră sau cu părinții lui? Nu ați primit nicio veste de la el pe perioada ocupației? S-au întors toți copiii din Guernsey? Ce mare bucurie ar fi!

Nu vreau să vă copleșesc cu întrebările mele, dar aș mai avea câteva și sper să fiți în dispoziția necesară pentru a-mi răspunde. Știu că ați luat parte la cina unde s-a servit friptură de porc și în urma căreia a luat ființă „Clubul de literatură și plăcinte din coji de cartofi" de pe insula Guernsey. Însă aș dori să-mi spuneți cum de încă mai avea doamna Maugery un porc? Cum poți să ascunzi un asemenea animal?

Elizabeth McKenna a dat dovadă de mare curaj în seara aceea! Nu și-a pierdut prezența de spirit și farmecul în momente de maximă

tensiune, calitate care pe mine mă umple de o admirație fără leac. Știu că atât dumneavoastră, cât și ceilalți membri ai clubului sunteți extrem de îngrijorați din cauză că au trecut atâtea luni și încă nu ați primit nicio veste de la ea, însă nu trebuie să vă pierdeți speranța. Prietenii mei îmi spun că Europa seamănă cu un stup de albine care s-a spart și în jurul căruia se agită mii și mii de oameni care au fost deportați și care acum încearcă să găsească drumul spre casă. În 1943, un prieten foarte drag de-al meu a fost împușcat în Burma, iar luna trecută și-a făcut apariția în Australia – nu în cea mai bună formă, desigur, însă este în viață și intenționează să rămână așa.

Vă mulțumesc pentru scrisoarea dumneavoastră.

Cu aleasă considerație,
Juliet Ashton

Din partea lui Clovis Fossey pentru Juliet

4 martie 1946

Dragă duduie,

La început, eu n-am vrut să mă duc la nicio întâlnire din alea unde se vorbește despre cărți. Am o grămadă de treabă la fermă și n-am vrut să-mi irosesc timpul citind despre oameni care n-au existat niciodată, făcând lucruri pe care nu le-au făcut.

Dar, în 1942, am început să-i fac curte văduvei Hubert. Când ieșeam la plimbare, obișnuia să meargă cu câțiva pași înaintea mea și nu-mi permitea s-o iau de braț. Dar pe Ralph Murchey îl lăsa, așa că am știut că nu-i plăcea ceva la mine.

Când bea, lui Ralph îi cam place să se laude și odată a zis tuturor mușteriilor din tavernă: „Cucoanele se dau în vânt după poezie. Doar o vorbă frumoasă să le șoptești la ureche și se topesc cât ai bate din palme – ajung ca o pată de grăsime pe iarbă.“ Nu așa se vorbește despre o doamnă și atunci mi-am dat seama că nu o voia pe văduva Hubert pentru sufletul ei, așa cum o voiam eu. Nu-i voia decât pășunile, ca să aibă vacile lui unde să pască. Așa că mi-am zis – Dacă văduva Hubert vrea poezie, atunci asta am să-i ofer.

M-am dus la librăria pe care o ține domnul Fox și i-am cerut o carte cu poezii de dragoste. La vremea respectivă nu mai avea prea multe cărți – oamenii le cumpărau ca să-și facă focul cu ele. Iar când domnul Fox a înțeles ce se petrece, și-a închis de tot prăvălia. Așa că mi-a dat o cărțulie cu poeziile unuia pe care-l chema Catullus [32]. Un latin. Știți

ce de lucruri frumoase zicea el în versurile lui? Mi-am dat seama că în veci n-aș fi în stare să vorbesc și eu așa unei doamne.

Latinul ăsta se tot ținea după o femeie, Lesbia, care s-a culcat cu el și după aia l-a izgonit. Nu mă mir că a făcut-o – pentru că el se enerva de fiecare dată când ea își mângâia vrăbiuța pufoasă. Prostul era gelos pe o păsărică mititică. S-a dus după aia acasă la el și a vrut să-și descrie în versuri tot chinul îndurat atunci când o vedea cum își strânge păsărica la sân. Atât de tare s-a supărat, că nici n-a mai vrut să audă de femei după aia. Și a scris poezii foarte urâcioase depre ele.

Să nu mai spun că era și extrem de zgârcit. Vreți să citiți poezia pe care a scris-o după ce o femeie ușoară, biata fătucă, i-a cerut s-o plătească pentru serviciile ei? V-o copiez aici:

E în toate mințile târfa aia beată când îmi cere o mie de sesterți [33]?
Cocota aia cu nasul strâmb?
Hei, voi, ăștia care trebuie s-aveți de ea grijă,
Chemați-vă prietenii și doctorii; fata-i nebună.
Crede că-i frumoasă.

Vi se par declarații de dragoste vorbele astea? I-am zis și amicului Eben că n-am citit niciodată ceva atât de plin de ură. Și el mi-a spus că n-am citit ce trebuie. M-a chemat la el acasă și mi-a împrumutat o cărticică de-a lui. Cu poezii scrise de Wilfred Owen, un ofițer care a luptat în Primul Război Mondial și care a știut cum merg treburile în viață și nu s-a ferit să le spună pe nume. Am fost și eu acolo, la Passchendaele [34]. Și am știut și eu ce știa el, numai că eu n-am putut să mă exprim așa.

În fine, mi-am zis că poate e ceva de capul poeziilor ăstora Și am început să mă duc la întruniri și mă bucur că am făcut-o. Altminteri, nu aș fi ajuns să citesc operele lui William Wordsworth și ar fi rămas pentru mine doar un ilustru necunoascut. Am învățat pe de rost multe din versurile lui.

În orice caz, am reușit să câștig mâna văduvei Hubert – Nancy a mea. Într-o seară am convins-o să se plimbe cu mine pe faleză și i-am spus: „Uite colo, Nancy. Blândețea cerului deasupra mării – Ascultă bine, Ființa supremă veghează“ [35]. Atunci m-a lăsat s-o sărut prima oară. Acum îmi este nevastă.

Al dumneavoastră,
Clovis Fossey

P.S. Săptămâna trecută, doamna Maugery mi-a împrumutat o carte. Îi zice *Antologie de poezie modernă* [36]*, 1892–1935*. L-au lăsat pe unul, Yeats, să facă selecția de poezii. N-ar fi trebuit. Cine-i individul ăsta – și ce știe el despre poezie?

Am căutat prin toată cartea poezii de Wilfred Owen sau Siegfried Sassoon [37]. N-am găsit nici măcar una singură. Și știți de ce? Pentru că acest domn Yeats a zis – zice: „În mod intenționat NU am inclus niciun poem scris în perioada Primului Război Mondial. Am o mare aversiune față de ele. Suferința pasivă nu poate constitui o temă pentru poezie.“

Suferința pasivă? Suferința pasivă! Puțin mai aveam și mă lovea damblaua. Care-i problema individului ăstuia? Uitați versul ăsta scris de locotenentul Owen: „De ce să bată clopotele pentru cei uciși ca niște vite? Nu se aude decât barbara furie a armelor.“ [38] Ce anume e pasiv aici, aș vrea eu să știu? Exact așa au murit tinerii noștri. Am văzut iadul ăsta cu ochii mei și îl trimit la dracu’ pe domnul Yeats.

Al dumneavoastră,
Clovis Fossey

Din partea lui Eben pentru Juliet

10 martie 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Vă mulțumesc pentru scrisoare și pentru întrebările amabile despre nepotul meu, Eli. Este băiatul fiicei mele, Jane. În 28 iunie 1940, prima zi când ne-au bombardat nemții, Jane a murit în spital împreună cu bebelușul ei. Tatăl lui Eli a fost ucis în nordul Africii, în 1942. Așa că Eli a rămas în grija mea.

A plecat de pe Guernsey la data de 20 iunie, alături de mii de copii mici și copii de școală care au fost evacuați de pe insulă și duși în Anglia. Știam că vor veni nemții peste noi, iar lui Jane îi era teamă pentru viața lui. Doctorul nu a lăsat-o și pe ea să plece, pentru că trebuia să nască foarte curând.

Vreme de șase luni nu am știut nimic de copiii noștri. Apoi eu am primit o carte poștală de la Crucea Roșie, în care am fost anunțat că Eli este bine, fără să mi se spună unde se află – n-am știut niciodată în ce orașe sunt copiii, dar ne rugam să nu fi fost duși în vreun oraș mare. A trecut și mai mult timp până am reușit să-i trimit și eu o carte poștală, tot prin Crucea Roșie. Însă la vremea respectivă eram cu sufletul îndoit. Îmi era groază să-i spun că i-au murit mama și frățiorul. Nu suportam ideea că băiețelul meu va citi cuvintele astea reci pe spatele unei cărți poștale. Dar trebuia s-o fac. Și a trebuit să o mai fac o dată, atunci când am primit vestea despre moartea tatălui său.

Eli s-a întors doar atunci când s-a terminat războiul – toți copiii au fost trimiși acasă în același timp. Ce zi minunată! Mai frumoasă chiar decât aceea când au venit trupele britanice să ne elibereze insula. Eli a fost primul băiat care a coborât de pe vapor – crescuse mult în cinci ani – și nu cred că aș fi fost în stare să-i mai dau vreodată drumul din brațe dacă nu m-ar fi îmbrâncit Isola, ca să-l poată îmbrățișa și ea.

Îi mulțumesc lui Dumnezeu că a fost găzduit de o familie care avea o fermă în Yorkshire. S-au purtat frumos cu el. Eli mi-a dat o scrisoare din partea lor – plină cu toate lucrurile pe care eu le pierdusem în ăștia cinci ani din viața nepotului meu. Îmi povesteau cum s-a descurcat la școală, cum i-a ajutat la fermă, cum a încercat să-și stăpânească emoțiile atunci când a primit cele două cărți poștale de la mine.

Acum Eli merge cu mine la pescuit și mă ajută să am grijă de vacă și grădină – dar cel mai mult îi place să cioplească lemnul. Dawsey și cu mine îi arătăm cum s-o facă. Săptămâna trecută a sculptat un șarpe foarte frumos dintr-o bucată de gard. Cred însă că bucata aia de lemn nu era din gardul nostru, ci dintr-o bârnă din hambarul lui Dawsey. Când l-am întrebat pe prietenul meu dacă așa este, el doar a zâmbit și nu mi-a răspuns. Lemnele sunt greu de găsit pe insulă și am fost

nevoiți să tăiem majoritatea copacilor – ba ne-am sfărmat și mobila și scările cu care ne urcam în pod – ca să avem cu ce să ne facem focul când s-au terminat cărbunii și gazul de lampă. Acum sădim copaci pe terenul meu – Eli și cu mine –, dar va dura destul de mult timp până vor crește. Și tuturor ne este foarte dor de frunzele și umbra lor.

Acum am să vă spun cum au stat lucrurile cu friptura de porc. Nemții erau teribil de stricți în privința animalelor pe care le creșteam. Țineau socoteala tuturor porcilor și vacilor din gospodăriile noastre. Guernsey trebuia să asigure hrana trupelor germane staționate pe insulă și în Franța. În vreme ce noi trebuia să ne mulțumim cu resturile.

Nemții se înnebunesc după contabilitate. Țineau evidența fiecărui litru de lapte pe care-l mulgeam de la vaci, cântăreau smântâna, înregistrau fiecare sac cu făină. O vreme, ne-au lăsat în pace găinile. Dar când s-au împuținat rău de tot furajele și firimiturile de pâine, ne-au ordonat să tăiem găinile bătrâne, pentru ca acelea ouătoare să mai aibă ce mânca.

Noi, pescarii, eram obligați să le dăm cea mai mare parte din peștii prinși. Ne așteptau în port și își luau ce ziceau ei că li se cuvine. La începutul ocupației, mulți localnici au fugit în Anglia cu bărcile de pescuit – unii s-au înecat, dar alții au reușit să scape. Așa că nemții au inventat o altă regulă: nicio persoană cu rude în Anglia nu mai avea dreptul să dețină vreo barcă – le era teamă că vom încerca toți să fugim. Din moment ce Eli al meu se afla în Anglia, a trebuit să le predau barca mea. Și am fost nevoit să mă angajez la serele domnului Privot. După o vreme, am ajuns să mă pricep destul de bine să îngrijesc plantele. Dar nici nu am cuvinte să vă spun ce dor îmi era de barca mea și de mare.

Nemții erau atât de agitați în legătură cu carnea, pentru că voiau să ajungă în burțile soldaților lor, nu pe piața neagră. Dacă scroafa ta făcea pui, atunci te pomeneai cu un funcționar de la agricultură care număra purcelușii, îți dădea câte un certificat de naștere pentru fiecare și îi trecea în registru. Dacă îți murea vreunul din cauze naturale, trebuia să-l anunți pe funcționarul ăla și el venea iarăși la tine, se uita la porcul mort și îți dădea un certificat de deces.

Îți făceau vizite-surpriză și atunci când te pomeneai cu ei la fermă, bine era ca numărul porcilor vii din bătătură să fie egal cu numărul din catastiful lor. Un porc în minus îți aducea o amendă de toată frumusețea. Încă unul și puteai fi arestat și trimis la închisoare în St. Peter Port. Dacă îți lipseau prea mulți, nemții își imaginau că-i vinzi pe piața neagră și te expediau imediat într-un lagăr din Germania. Cu nemții niciodată nu puteai să știi dincotro bate vântul – sunt un neam cu toane.

Totuși, la început ne-a fost ușor să-l păcălim pe funcționarul ăla de

la agricultură și să ne păstrăm câte un porc doar pentru noi. Așa a ajuns Amelia să îl aibă pe al ei.

Porcul lui Will Thisbee era bolnav și a murit. A venit funcționarul și i-a dat certificatul în care scria că porcul era mort de-a binelea și a plecat, lăsându-l pe Will să-și îngroape animalul. Numai că Will nu l-a îngropat, ci l-a luat în brațe și a străbătut degrabă pădurea și i l-a dat Ameliei Maugery. Amelia avea și ea un porc, unul sănătos. L-a ascuns bine pe acesta și a chemat funcționarul de la agricultură: „Veniți repede, mi-a murit porcul."

Funcționarul s-a prezentat degrabă la ea, a văzut porcul cu picioarele în sus și nu și-a dat seama că era același animal pe care-l văzuse și de dimineață. Și a mai trecut încă un porc în registrul lui cu animale moarte.

Amelia a dus hoitul porcului la alt prieten, care l-a păcălit exact în același fel pe funcționar. Am fi putut face asta până când ar fi putrezit porcul, numai că nemții s-au prins la un moment dat că ceva nu era tocmai în regulă și au început să însemneze încă de la naștere toți purceii și viteii. Și n-am mai putut schimba animalele moarte între noi.

Însă, cu un porc sănătos și gras ținut bine ascuns, Amelia nu avea nevoie decât de Dawsey, care să i-l taie în liniște. În cea mai mare liniște, pentru că lângă ferma ei se afla o baterie germană, iar soldații ar fi auzit zbieretele de moarte ale porcului și ar fi dat năvală.

Porcii l-au plăcut întotdeauna pe Dawsey – când îl vedeau, se repezeau la el ca să-i scarpine pe spate. În schimb, făceau un mare tărăboi dacă încerca altcineva să pună mâna pe ei – guițau tare, fornăiau, se agitau, fugeau. Însă Dawsey știa exact cum să-i liniștească și cunoștea locul de sub bărbia lor unde să-și împlânte fulgerător cuțitul. Porcii nu mai aveau timp să guițe și se prăbușeau pe prelată.

I-am zis lui Dawsey că se uitau la el mirați, dar el mi-a spus că nu, porcii sunt destul de isteți ca să-și dea seama când sunt mințiți și că eu nu trebuie să exagerez.

Din porcul Ameliei a ieșit o friptură delicioasă – cu garnitură de ceapă și cartofi. Aproape și uitaserăm cum era să ne simțim burțile pline, dar ne-am amintit repede. Draperiile erau trase și nu se mai vedea bateria germană, stăteam la o masă îmbelșugată alături de prieteni – așa că ne puteam preface că războiul și ocupația nici nu existau.

Aveți dreptate să spuneți că Elizabeth este o persoană curajoasă. Așa este, așa a fost mereu. Era mititică atunci când a venit prima oară de la Londra la Guernsey, împreună cu mama ei și cu Sir Ambrose Ivers. Încă din prima vară s-a împrietenit cu Jane a mea – amândouă aveau doar zece anișori.

În primăvara lui 1940, când s-a întors să închidă casa lui Sir

Ambrose, a zăbovit prea mult pe insulă, pentru că voia să fie alături de Jane. Fetița mea se simțea tare rău de când soțul ei, John, plecase în Anglia ca să se înroleze – asta se întâmplase în decembrie 1939 – și avea mari probleme cu sarcina. Domnul doctor Martin îi recomandase să stea în pat, așa că Elizabeth a mai rămas ca să-i țină companie și să se joace cu Eli. Nimic nu-i plăcea mai mult nepoțelului meu decât să se joace cu ea. Mobila era în pericol în preajma lor, dar tare mult ne bucuram să-i auzim râzând. M-am dus odată să-i chem la cină și i-am găsit tolăniți pe un morman de perne la piciorul scării. Lustruiseră balustrada scumpă din lemn de stejar a lui Sir Ambrose și coborâseră cele trei etaje alunecând pe ea!

Elizabeth s-a ocupat de toate formalitățile de evacuare pentru Eli. Aveam la dispoziție doar o zi până când vapoarele veneau să-i ia pe copii în Anglia. Elizabeth s-a învârtit de colo până colo ca un titirez: i-a cusut și spălat hainele lui Eli și i-a explicat de ce nu își putea lua iepurașul cu el. Când am plecat să-l ducem în curtea școlii, unde se adunau toți copiii, Jane s-a întors cu fața la perete, ca să nu-i arate băiețelului ei că plânge. Și Elizabeth l-a luat de mână și a încercat să-i distragă atenția de la mama lui, spunându-i că vremea era foarte bună pentru o călătorie pe mare.

Dar nici după plecarea lui Eli, Elizabeth n-a vrut să părăsească insula – deși toată lumea nu mai știa cum să scape de aici. „Nu“, zicea ea. „Am să aștept până naște Jane și, după ce copilul se va întrema suficient, îi voi lua și pe el, și pe Jane și vom pleca la Londra. Ne vom interesa unde se află Eli și îl vom lua la noi.“ Când Elizabeth își punea ceva în minte, nu era chip s-o faci să se răzgândească. Strângea încăpățânată din dinți și îți dădeai lesne seama că n-avea niciun rost să mai insiști. N-am reușit s-o convingem nici măcar când am văzut fumul ridicat deasupra Cherbourg-ului, unde francezii își ardeau rezervoarele de combustibil ca să nu ajungă în mâinile nemților. Nu și nu, Elizabeth nu avea de gând să plece fără Jane și copilaș. Am impresia că Sir Ambrose îi promisese că va veni cu iahtul unui prieten și o va lua înainte de apariția trupelor germane. Sincer să fiu, mă bucur că n-a plecat. A fost alături de mine la spital când au murit Jane și pruncul ei. A stat lângă ea și a ținut-o de mână până la sfârșit.

După aceea, amorțiți de durere, am stat împreună pe coridor și ne-am uitat pe fereastră. Atunci am văzut șapte avioane germane coborând în picaj deasupra portului. Ne-am spus că era doar un zbor de recunoaștere, cu care eram deja obișnuiți. Numai că atunci au început să lanseze bombele – cădeau din cer ca niște bețe. N-am scos nicio vorbă, dar știam ce gândește celălalt – slavă Domnului că Eli era în siguranță, în Anglia. Elizabeth a fost alături de noi la greu și după aceea. Eu n-am fost în stare să o ajut, așa că îi mulțumesc lui Dumnezeu că pot avea grijă de fiica ei, Kit, și mă rog ca Elizabeth să

se întoarcă acasă cât mai curând.

Mi-a părut bine să aud că prietenul dumneavoastră a fost găsit în Australia. Sper că ne veți mai scrie – mie și lui Dawsey, pentru că și el se bucură de scrisorile dumneavoastră la fel de mult ca mine.

Al dumneavoastră,
Eben Ramsey

Din partea lui Dawsey pentru Juliet

12 martie 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Mă bucur nespus de mult că v-a plăcut buchetul de liliac alb.

Am să vă spun acum povestea cu doamna Dilwyn și săpunul. Cam pe la mijlocul perioadei când am fost ocupați de nemți, a început să nu se mai găsească săpun. Fiecare persoană avea dreptul la o singură bucată pe lună. Iar săpunul ăsta era făcut dintr-un fel de argilă franțuzească și nu făcea deloc clăbuc – erai nevoit să te freci bine cu el și să speri că va avea vreun efect.

Ne era tare greu să ne spălăm și a trebuit să ne obișnuim să fim mai mult sau mai puțin murdari – și noi, și hainele noastre. Ni se dădea doar o cantitate ridicol de mică de pudră de săpun pentru vase și haine, dar nici praful ăsta nu făcea clăbuc. Unele dintre doamnele de pe aici au suferit foarte tare din cauza asta, iar doamna Dilwyn se număra printre ele. Înainte de război, își cumpărase o mulțime de rochii elegante de la Paris, care se deteriorau acum mult mai repede decât cele simple, fără pretenții.

Într-o zi, purceaua domnului Scope a făcut febra laptelui și a murit. Pentru că nimeni nu a îndrăznit să-i mănânce carnea, domnul Scope mi-a dat mie carcasa. Atunci mi-am adus aminte că mama făcea săpun din grăsime de animal și mi-am zis că nu strică să încerc și eu. Rezultatul a fost ceva care semăna cu niște lături înghețate și mirosea încă și mai rău decât arăta. Am topit chestia aia și am încercat din nou. Booker, care venise să mă ajute, mi-a sugerat să pun puțină boia – ca să-i dau culoare – și scorțișoară – pentru parfum. Ne-a dat Amelia condimentele astea și le-am amestecat în fiertură.

După ce săpunul s-a întărit suficient, l-am tăiat în formă de rotițe cu forma de biscuiți luată tot de la Amelia. Apoi împachetat bucățelele de săpun în pânza pe care o foloseam să învelim brânza. Elizabeth a legat frumos fiecare pachețel cu ață roșie și le-am oferit în dar tuturor

doamnelor din clubul nostru. Cam una sau două săptămâni după asta, am arătat și am mirosit și noi ca niște oameni respectabili.

Acum muncesc câteva zile pe săptămână la carieră și în port. Isolei i s-a părut că arăt obosit și mi-a făcut un balsam pentru durerile de mușchi – i-a pus numele „Degete de înger". Isola mai are și un sirop de tuse, care se cheamă „Licoarea diavolului". Mă rog să n-am niciodată nevoie de el.

Ieri am luat cina cu Amelia și Kit – după ce am mâncat, ne-am dus pe plajă, ne-am așezat pe o pătură și am urmărit răsăritul lunii. Lui Kit îi place foarte mult să se uite la lună când răsare, dar adoarme mereu înainte și eu o duc în brațe acasă la Amelia. Fetița este convinsă că va reuși să stea trează noaptea întreagă după ce va împlini cinci ani.

Dumneavoastră vă pricepeți la copii? Eu habar n-am și, cu toate eforturile mele, mi se pare că învăț prea încet. Mi-a fost mult mai ușor când Kit încă nu învățase să vorbească. Dar, pe de altă parte, atunci nu m-am simțit atât de bine ca acum. Încerc să-i răspund la miile de întrebări, dar, de cele mai multe ori, nu reușesc să țin pasul cu ea și copila trece la următoarea întrebare, înainte ca eu să-i pot răspunde la prima. Plus că nu prea știu ce să-i spun. De pildă, mă întreabă cum arată o mangustă, iar eu nu am văzut niciodată una.

Îmi plac foarte mult scrisorile de la dumneavoastră, însă deseori am impresia că eu nu am nimic interesant să vă povestesc, așa că mai bine mă mulțumesc doar să vă răspund la întrebările retorice.

Al dumneavoastră,
Dawsey Adams

Din partea lui Adelaide Addison pentru Juliet

12 martie 1946

Stimată domnișoară Ashton,

Văd că nu vreți să țineți cont de sfaturile mele. Am văzut-o la taraba ei de la piață pe Isola Pribby, care se chinuia să scrie o scrisoare – un răspuns la scrisoarea primită de la dumneavoastră! Am încercat să-mi păstrez calmul și să-mi văd de treburile mele, dar am dat peste Dawsey Adams, care punea la poștă o scrisoare – pentru dumneavoastră! Cine urmează, vă întreb eu? O asemenea situație nu este de suportat și vă scriu acum ca să vă opresc.

Trebuie să vă spun că nu am fost tocmai sinceră cu dumneavoastră în ultima mea scrisoare. Fiind vorba despre o problemă delicată, am

preferat să vă ascund adevăratul caracter al acelui grup și al fondatoarei lui, Elizabeth McKenna. Dar acum mă văd nevoită să vă dezvălui totul:

Membrii clubului s-au înțeles între ei să o crească împreună pe fiica nelegitimă a lui Elizabeth McKenna și a amorezului ei, Christian Hellman – doctor/căpitan. Da, ați citit bine! Un soldat german! Nu mă miră deloc că sunteți șocată.

Se poate spune orice despre mine, însă nu că nu aș fi un om drept. Nu spun că Elizabeth ar fi vreo cocotă colaboraționistă, cum i-ar zice clasele de jos, una care să se fi zbenguit prin toată insula cu *oricare* soldat german care i-ar fi adus daruri. N-am văzut-o niciodată cu ciorapi din mătase sau rochii elegante (veșmintele i-au fost mereu murdare ca vai de ele). Nu am simțit niciodată că ar fi mirosit a parfumuri franțuzești, n-am văzut-o să se îndoape cu vin sau bomboane din ciocolată. Și n-am văzut-o nici să FUMEZE ȚIGĂRI, așa cum fac celelalte stricate de pe Guernsey.

Însă adevărul este destul de urât și așa.

Iată faptele: în aprilie 1942, Elizabeth McKenna – femeie NECĂSĂTORITĂ – dă naștere unei fetițe, în propria ei casă. La naștere au fost de față Eben Ramsey și Isola Pribby – el, ca s-o țină pe tânăra mamă de mână; ea, ca să aibă grijă să nu se stingă focul în sobă. Înainte de sosirea domnului doctor Martin, de nașterea propriu-zisă s-au ocupat Amelia Maugery și Dawsey Adams (Un bărbat necăsătorit! Ce rușine!). Presupusul tată? Absent! De fapt, părăsise insula cu puțin timp înainte. „A fost trimis în misiune pe continent" – AȘA MERGEA VORBA. Situația este cum nu se poate mai clară – atunci când relația lor clandestină n-a mai putut fi tăgăduită, căpitanul Hellman și-a părăsit amanta și a lăsat-o să tragă singură ponoasele.

Aș fi putut prezice acest rezultat scandalos. Am văzut-o de mai multe ori pe Elizabeth cu amantul ei când se plimbau și erau cufundați în conversație sau când culegeau urzici pentru supă, sau când adunau lemne de foc. Și odată i-am surprins când el o mângâia pe obraz.

Cu toate că știam că șansele mele de reușită erau minime, am considerat de datoria mea s-o avertizez asupra urmărilor pe care le va avea comportamentul ei nesăbuit. Așa că i-am zis că va fi alungată din rândul oamenilor respectabili. Dar ea nu m-a luat în seamă. Ba chiar a râs. Am îndurat batjocura, dar atunci mi-a zis să ies din casa ei.

Nu sunt mândră de profeția mea. Mândria nu-i un sentiment creștinesc.

Dar să revin la copil – i-au pus numele Christina și îi zic Kit. Un an după naștere, Elizabeth – la fel de imprudentă ca întotdeauna – a comis un act ilegal, interzis de Forța de Ocupație Germană: a oferit adăpost și a dat de mâncare unui prizonier scăpat din mâinile armatei germane. A fost arestată și trimisă la închisoare pe continent.

Cât Elizabeth a fost în temniță, de fiica ei a avut grijă doamna Maugery, care a luat-o la ea acasă. Și din seara aceea? Membrii clubului de literatură au crescut-o de parcă ar fi fost sânge din sângele lor. De întreținerea copilului s-a ocupat în principal Amelia Maugery, dar și ceilalți membri o luau la ei acasă pe rând – la fel cum împrumuți o carte de la bibliotecă.

Au legănat-o pe fetiță și au răsfățat-o, iar acum, că a mai crescut și poate să meargă, îi însoțește pretutindeni – fie ținându-i de mână, fie cocoțată pe umerii lor. Halal educație îi mai dau, ce să zic! Cu niciun chip nu trebuie să lăudați asemenea oameni în *The Times*!

Nu am să vă mai deranjez – eu mi-am făcut datoria. De acum doar de dumneavoastră depinde.

Adelaide Addison

Telegramă de la Sidney pentru Juliet

20 martie 1946

DRAGĂ JULIET – ÎNTOARCEREA ACASĂ AMÂNATĂ. CĂZUT DE PE CAL, RUPT PICIOR, ÎNGRIJIT DE PIERS. CU DRAG, SIDNEY

Telegramă de la Juliet pentru Sidney

21 martie 1946

VAI DE MINE, CARE PICIOR? ÎMI PARE FOARTE RĂU. CU DRAG, JULIET

Telegramă de la Sidney pentru Juliet

22 martie 1946

CELĂLALT. NU TE ÎNGRIJORA – DURERI MICI. PIERS ESTE O INFIRMIERĂ EXCELENTĂ. CU DRAG, SIDNEY

Telegramă de la Juliet pentru Sidney

22 martie 1946

FOARTE FERICITĂ CĂ NU E CEL RUPT DE MINE. CE SĂ-ȚI TRIMIT PENTRU O CONVALESCENȚĂ CÂT MAI PLĂCUTĂ? CĂRȚI – PLĂCI DE PATEFON – JETOANE PENTRU POKER – SÂNGELE MEU?

Telegramă de la Sidney pentru Juliet

23 martie 1946

NICI SÂNGE, NICI CĂRȚI, NICI JETOANE. DOAR SCRISORI LUNGI CA SĂ NE BINEDISPUNEM. CU DRAG, SIDNEY ȘI PIERS

Din partea lui Juliet pentru Sophie

23 martie 1946

Draga mea Sophie,

Eu am primit doar o telegramă, așa că tu știi mai multe decât mine. Însă, indiferent de circumstanțe, este absolut ridicol să te gândești să iei avionul până în Australia. Cui îl lași pe Alexander? Și pe Dominic? Și mieluții tăi? Se vor usca toți de dorul tău.

Calmează-te și gândește-te puțin – îți vei da seama că nu ai de ce să te frământi. În primul și primul rând, de Sidney se ocupă Piers și o face excelent. În al doilea rând, mai bine Piers decât noi – nu cred că nu-ți amintești ce bolnav urâcios este Sidney. Ar trebui să ne considerăm norocoase că se află la mii de kilometri depărtare. În al treilea rând, Sidney muncește fără preget de ani întregi. Are nevoie de odihnă și probabil că doar piciorul ăla rupt îl va convinge să stea potolit. Însă cel mai important motiv pentru care nu trebuie să te duci acolo este că *el nu are nevoie de noi.*

Sunt mai mult decât convinsă că Sidney ar prefera să mă apuc să scriu la o carte nouă decât să apar la căpătâiul patului său, așa că am de gând să rămân aici, în apartamentul meu jalnic, și să caut un subiect. Am o idee foarte vagă, dar mult prea șubredă și neajutorată ca să vorbesc deocamdată cuiva despre ea, chiar și ție. În cinstea piciorului lui Sidney, vreau să o menajez și să o hrănesc, să văd dacă reușesc s-o fac să se dezvolte.

Să trecem acum la subiectul Markham V. Reynolds (Junior). Întrebările tale despre acest domn sunt extrem de delicate, extrem de

subtile, extrem de asemănătoare cu o lovitură de ciocan în moalele capului. Cum adică dacă m-am îndrăgostit de el? Întrebarea asta e ca o tubă printre flaute și, sincer, mă aștept la mai mult din partea ta. Prima regulă a indiscreției spune că trebuie să abordezi problema pe ocolite. Când ai început să-mi trimiți scrisori amețitoare despre Alexander, te-am întrebat eu dacă te-ai îndrăgostit de el? Nici vorbă! Te-am întrebat ce animal îi place cel mai mult. Iar răspunsul tău mi-a spus tot ce trebuia să știu despre el – câți bărbați din lumea asta ar recunoaște că iubesc rațele? (Ceea ce aduce în discuție o altă chestiune: habar n-am ce animal îi place lui Mark. Dar mă îndoiesc că ar fi rața.)

Vrei câteva sfaturi? Mă poți întreba care sunt scriitorii lui preferați (Dos Passos! Hemingway!!). Sau care-i culoarea lui favorită (albastru – nu știu exact care nuanță, dar probabil că albastru-intens). Sau dacă dansează bine? (Da, mult mai bine decât mine, nu mă calcă niciodată, însă nu vorbește și nici măcar nu fredonează atunci când dansăm. Din câte știu, nu fredonează niciodată.) Dacă are frați sau surori? (Are. Două surori mai mari, una căsătorită cu un magnat al zahărului, cealaltă rămasă văduvă anul trecut. Plus un frate mai mic, despre care-mi spune, zâmbind cu dispreț, că este un neghiob.)

Deci, acum că ți-am făcut eu treaba, poate ai să-mi răspunzi tu la întrebarea asta ridicolă, căreia eu nu-i dau de cap. Atunci când sunt lângă Mark, mă cuprinde un fel de tulburare care ar putea fi dragoste, dar la fel de bine ar putea să n-aibă niciun fel de legătură cu acest sentiment. Necazul este că nu-mi dă pace. De pildă, mă tem de întâlnirea de diseară. Mergem la alt dineu, la fel de epatant ca toate de până acum, unde bărbații se vor apleca peste mese ca să-și argumenteze mai bine punctul de vedere, iar femeile vor gesticula foarte mult din portțigarete. Of, Doamne, cât de mult mi-aș dori să mă cuibăresc pe canapeaua mea, însă trebuie să-mi adun puterile și să mă gătesc cu o rochie de seară. Dragoste sau nu, Mark îmi pune la grea încercare garderoba.

Prin urmare, scumpo, nu te mai agita atâta din cauza lui Sidney. Ca mâine o să ne dea din nou târcoale.

Cu dragoste,
Juliet

Din partea lui Juliet pentru Dawsey

25 martie 1946

Dragă domnule Adams,

Am primit o scrisoare lungă (de fapt, două scrisori lungi!) de la o oarecare domnișoară Adelaide Addison, care mă avertizează să nu scriu în articol despre clubul dumneavoastră. Pentru că, dacă am s-o fac, dânsa se va spăla definitiv pe mâini de mine. Voi încerca să suport cu dârzenie această năpastă. E tare înverșunată împotriva femeilor care s-au iubit cu soldații nemți, nu vi se pare?

De asemenea, am primit o scrisoare la fel de lungă despre poezie de la Clovis Fossey. Și una de la Isola Pribby despre surorile Brontë. Pe lângă faptul că mi-au făcut o mare plăcere, mi-au dat și idei noi pentru articol. Cu toate informațiile primite de la ei, de la dumneavoastră, de la domnul Ramsey și doamna Maugery, am sentimentul că acum Guernsey scrie articolul în locul meu. Până și domnișoara Adelaide Addison și-a adus o contribuție remarcabilă – și voi fi extrem de încântată să nu țin cont de recomandările dânsei.

Spre regretul meu, nu știu atât de multe lucruri despre copii. Am un fin minunat – un băiețel de trei ani, pe nume Dominic, fiul prietenei mele, Sophie. Ei locuiesc în Scoția, în apropiere de Oban, așa că nu-l văd prea des. Dar atunci când ne întâlnim, sunt mereu suprinsă să descopăr cum i se dezvoltă personalitatea – nici nu mă obișnuisem bine cu boțul ăla cu ochi, că a și început să meargă singur și să fugă de colo colo. Doar șase luni din viața lui am pierdut și – ce să vezi? – a învățat să vorbească! Acum vorbește de unul singur, lucru care mi se pare nespus de adorabil, pentru că la fel fac și eu.

Puteți să-i spuneți lui Kit că mangusta este un animal care seamănă cu o nevăstuică și care are dinți foarte ascuțiți și este foarte iute din fire. Este singurul inamic natural al cobrei, fiind imună la veninul de șarpe. Dacă nu găsește șerpi, se hrănește cu scorpioni. Poate găsiți una să i-o faceți cadou.

A dumneavoastră,
Juliet Ashton

P.S. M-am gândit mult dacă să vă trimit scrisoarea asta – cum ar fi să fiți prieten cu Adelaide Addison? Însă mi-am dat seama că așa ceva nu este posibil, așa că iată că v-am expediat-o.

Din partea lui John Booker pentru Juliet

27 martie 1946

Stimată domnișoară Ashton,

Amelia Maugery m-a rugat să vă scriu, deoarece sunt unul dintre membrii fondatori ai „Clubului de literatură și de plăcinte din coji de cartofi“ de la Guernsey, chiar dacă nu am citit decât o singură carte (ce-i drept, de mai multe ori). Este vorba despre *Epistolele lui Seneca: traduse din limba latină într-un volum și addenda.* Seneca și clubul de literatură m-au ajutat să nu duc viața cumplită a bețivilor.

Din 1940 și până în 1944, am pretins în fața autorităților germane că aș fi fost lordul Tobias Penn-Piers – fostul meu stăpân, care fugise îngrozit în Anglia când au început bombardamentele asupra insulei Guernsey. Eu eram valetul lui, dar nu m-a luat cu el. Numele meu real este John Booker, născut și crescut în Londra.

În noaptea cu friptura de porc, am fost prins afară după ora de stingere împreună cu ceilalți. Nu-mi aduc aminte prea clar cum a fost. Probabil că eram cam amețit, pentru că așa eram mai mereu pe vremea aia. Îmi amintesc doar că soldații țipau și își agitau armele spre noi și că Dawsey încerca să mă țină în picioare. După aia am auzit vocea lui Elizabeth. Zicea ceva despre niște cărți – în ruptul capului nu reușeam să pricep ce legătură aveau cărțile cu buclucul în care intraserăm. Și după aia Dawsey a început să mă tragă repede după el printr-o pășune. Și după aia am picat lat pe patul meu. Asta-i tot ce știu.

Dar dumneavoastră doriți să aflați cum mi-au influențat cărțile viața și, după cum v-am spus, nu este vorba decât despre o singură carte. Seneca. Știți cine a fost? Un filozof roman, care scria scrisori unor prieteni imaginari, în care îi sfătuia cum să se poarte până la sfârșitul vieților lor. Poate vi se pare plictisitor, dar scrisorile lui nu sunt deloc așa –, ci extrem de spirituale. Eu cred că poți învăța mult mai multe dacă și râzi în același timp.

Am impresia că vorbele lui au ecou printre oamenii din toate vremurile. Am să vă dau un exemplu din actualitate: aviatorii din Luftwaffe și tunsorile lor. Pe perioada bombardamentelor asupra Londrei, avioanele Luftwaffe decolau de pe Guernsey și se întâlneau cu bombardierele cele mari pe drumul spre Londra. Zburau doar noaptea, așa că zilele și le petreceau așa cum pofteau în St. Peter Port. Și cum anume pofteau piloții nemți să și le petreacă? În saloanele de frumusețe: ca să li se lustruiască unghiile, să li se maseze fețele, să li se penseze sprâncenele, să li se onduleze și coafeze părul. De fiecare dată când îi vedeam mergând câte cinci pe stradă, înghiontindu-i pe localnici de pe trotuare și având toți părul strâns sub fileu, îmi aminteam de vorbele lui Seneca despre Garda Pretoriană. „Câți dintre aceștia n-ar prefera neorânduiala din Roma în locul părului răvășit.“

Acum vă voi povesti cum de am ajuns să pretind că aș fi fostul meu

stăpân. Lordul Tobias a vrut să se adăpostească într-un loc sigur pe perioada războiului, așa că a cumpărat conacul La Fort de pe insula Guernsey. Primul Război Mondial și-l petrecuse în Caraibe, numai că acolo a avut mult de tras din cauza căldurii insuportabile.

Așa că, în primăvara lui 1940, s-a mutat în La Fort, cu cea mai mare parte a bunurilor sale – printre care și lady Tobiay. Chausey, majordomul lui de la Londra, se încuiase în cămară și refuza să mai iasă de acolo. Prin urmare, eu, valetul, am fost nevoit să iau locul lui Chausey și să supraveghez așezarea mobilelor, agățarea draperiilor, lustruitul argintăriei și *aprovizionarea cramei*. A trebuit să stau în pivnița aia să așez fiecare sticlă cu vin la locul ei, cu mai multă grijă decât aș fi culcat un prinț în pătuțul lui.

Chiar atunci când am atârnat și ultimul tablou pe perete, avioanele germane au început să bombardeze St. Peter Port. Lordul Tobias a intrat în panică, a luat legătura cu căpitanul iahtului său și i-a poruncit așa: „Pregătește iahtul!“ Acuma trebuia să ne apucăm să încărcăm la loc toată argintăria, tablourile, bibelourile – și, dacă mai rămânea ceva loc, și pe lady Tobias – și să pornim de îndată spre Anglia.

Eu am fost ultimul la urcarea la bord, iar lordul Tobias nu mai pregeta să urle la mine: „Mai repede, omule! Grăbește-te! Dau năvală friții!“

În clipa aceea mi-am dat seama de adevăratul meu destin, domnișoară Ashton. Încă mai aveam cheia de la crama Alteței Sale. Și m-am gândit la toate sticlele alea cu vin, șampanie, rachiu, coniac – sticle care nu au mai apucat să fie încărcate pe iaht. Și m-am văzut pe mine singur în mijlocul lor. Nu m-am mai gândit deloc la datoria mea față de lordul Tobias – de fapt, nu m-am mai gândit deloc la lordul Tobias. Mai bine zis, nu m-am mai gândit deloc *că eram servitorul lui.*

M-am răsucit pe călcâie și am coborât repede pasarela. Apoi am urmărit de pe mal cum se îndepărta iahtul. Și cum lordul Tobias încă mai zbiera după mine. După aia am intrat în conac, am făcut focul și am coborât în cramă. Am ales o sticlă cu vin roșu și i-am scos dopul. Am lăsat vinul să respire. După care m-am dus în bibliotecă, am sorbit din pahar și am început să citesc *Ghidul iubitorului de vinuri.*

Și am citit despre struguri și am lucrat în grădină și am dormit în pijamale din mătase – și am băut vin. Până în septembrie, când au trecut pe la mine Amelia Maugery și Elizabeth McKenna. Pe Elizabeth o cunoșteam oarecum – schimbam câteva cuvinte când ne întâlneam în piață –, dar pe doamna Maugery nici măcar n-o mai văzusem până atunci. Și m-am întrebat dacă nu cumva aveau de gând să mă dea pe mâna poliției.

Nici vorbă. Veniseră să mă pună în gardă. Comandantul neamț din Guernsey dăduse ordin ca toți evreii să se prezinte la Hotelul Grand

Lodge ca să fie înregistrați. Conform spuselor lui, documentele noastre de identitate vor fi ștampilate cu cuvântul *Juden* 39, după care ni se va da drumul să plecăm acasă. Elizabeth știa că mama mea fusese evreică; i-o mărturisisem eu odată. Așa că cele două doamne veniseră să-mi spună că în niciun caz nu trebuia să mă duc la Hotelul Grand Lodge.

Însă asta nu era tot. Elizabeth se gândise bine (mult mai bine decât mine) la situația dificilă în care mă aflam și făcuse un plan. Din moment ce toți localnicii erau obligați să aibă documente de identitate, de ce n-aș fi putut eu să spun că sunt chiar lordul Tobias Penn-Piers? Aș fi zis că venisem doar în vizită pe insulă și că îmi lăsasem toate documentele la banca mea din Londra. Amelia era convinsă că domnul Dilwyn va fi de acord să-mi susțină povestea, ceea ce s-a și întâmplat. El și Amelia m-au însoțit la comandament și cu toții am jurat că eu sunt nimeni altul decât lordul Tobias Penn-Piers.

Tot Elizabeth a venit cu ideea unui ultim detaliu care să ne completeze înșelătoria. Nemții rechiziționau toate casele frumoase din Guernsey pentru ofițerii lor și nu aveau cum să treacă cu vederea un conac atât de arătos ca La Fort. Iar eu trebuia să mă port exact ca lordul Tobias Penn-Piers atunci când aveam să mă pomenesc cu ei în pragul ușii. Să fiu relaxat și să arăt ca un lord fără nicio grijă pe lume. M-am îngrozit la culme.

„Prostii!“ mi-a zis atunci Elizabeth. „Ai figura potrivită, Booker. Ești înalt, ai tenul măsliniu, ești chipeș și ai o atitudine plină de dispreț, așa cum au toți valeții.“

Și s-a hotărât pe loc să-mi facă portretul, sugerând că ar fi al unui strămoș Penn-Piers din secolul al șaisprezecelea. Prin urmare, am fost nevoit să-i pozez purtând o mantie din catifea și guler mare, încrețit și țeapăn. Elizabeth m-a pus să stau pe un scaun, cu spatele la o tapiserie învăluită în umbre și să mă fac că mă joc cu pumnalul. Aveam o înfățișare Nobilă, Ofensată și Perfidă.

Mișcarea asta a fost genială, pentru că, după nici două săptămâni, un grup de ofițeri germani (șase cu toții) au apărut în biblioteca mea – fără să fi bătut la ușă. I-am primit, sorbind un Château Margaux ’93 și semănând izbitor de mult cu „strămoșul“ meu, al cărui portret era atârnat deasupra căminului.

Nemții s-au ploconit înaintea mea și s-au purtat cu o politețe desăvârșită, dar asta nu i-a împiedicat să-mi ia casa și pe mine să mă mute în baraca portarului chiar a doua zi. După ora de stingere din noaptea aceea, Eben și Dawsey s-au furișat până la mine și m-au ajutat să mut majoritatea sticlelor cu vin la noua mea locuință, unde le-au ascuns cu mare dibăcie în spatele stivei de lemne, în puț, pe horn, sub o căpiță de fân și deasupra căpriorilor. Dar, chiar și cu tot transportul ăsta, tot am rămas fără băutură la începutul lui 1941. Tristă zi a mai

fost aceea, însă m-au ajutat prietenii să nu mă mai gândesc la seceta care mă aștepta – și apoi, apoi l-am descoperit pe Seneca.

Au început să-mi placă întrunirile noastre literare – m-au ajutat să suport mai ușor ocupația. Unele dintre cărți păreau destul de interesante, însă eu i-am rămas credincios lui Seneca. Am ajuns să cred că mie îmi vorbește el, în felul lui amuzant și sarcastic. Am ajuns să cred că îmi vorbește numai și numai mie.

Încă mă mai duc la întrunirile clubului nostru. Toți s-au săturat de Seneca al meu și mă imploră să mai citesc și altceva. Vreau să vă mai spun că joc și în piesele puse în scenă de una dintre companiile de teatru ambulant de la noi – rolul lordului Tobias mi-a trezit gustul pentru actorie. Plus că sunt înalt și vorbesc foarte tare, deci pot fi văzut și auzit din spatele sălii.

Mă bucur tare mult că s-a terminat războiul și că pot să fiu din nou John Booker.

Al dumneavoastră,
John Booker

Din partea lui Juliet pentru Sidney și Piers

31 martie 1946

Dlui Sidney Stark
Hotel Monreagle
Broadmeadows Avenue, 79
Melbourne
Victoria
Australia

Dragii mei Sidney și Piers,

Nu mi-am vărsat sângele – doar mi-am scrântit degetele copiind scrisorile alăturate pe care le-am primit de la noii mei prieteni din Guernsey. Îmi plac teribil de mult epistolele lor și n-aș suporta ideea de a trimite originalele la capătul pământului, unde cu siguranță că ar fi mâncate de câinii sălbatici.

Bineînțeles că știam că Insulele Canalului au fost sub ocupație germană, dar nu prea m-am gândit la soarta lor în timpul războiului. În ultima vreme, însă, am citit toate articolele din *The Times* și tot ce am putut găsi la Biblioteca din Londra despre perioada aceea. Mai am nevoie și de un ghid bun de călătorie pentru Guernsey – unul cu

descrieri, nu cu mersul trenurilor și recomandări de hoteluri – ca să-mi pot face o idee despre insulă.

Lăsând la o parte interesul meu pentru *interesul lor* pentru lectură, trebuie să mărturisesc că m-am îndrăgostit de doi bărbați: Eban Ramsey și Dawsey Adams. Clovis Fossey și John Booker îmi sunt doar simpatici. Vreau să mă adopte Amelia Maugery, iar eu s-o adopt pe Isola Pribby. Vă las pe voi să deduceți singuri ce sentimente nutresc față de Adelaide Addison (domnișoară) după ce îi veți fi citit scrisorile. V-o spun cu toată sinceritatea că acum am impresia că trăiesc mai mult pe insula Guernsey decât la Londra – și mă prefac că lucrez, dar cu o ureche ciulită la foșnetul scrisorilor care cad în cutia poștală. Iar când îl aud, mă reped ca nebuna pe scară, abia așteptând să citesc următoarea parte a poveștii. Probabil că la fel se simțeau și oamenii strânși la ușa editurii ca să apuce cel mai recent capitol din *David Copperfield* imediat ce ieșea din tipariță.

Știu că și ție îți vor plăcea scrisorile astea, Sidney – dar te-ar interesa să citești mai multe? Pe mine mă fascinează și mă emoționează acești oameni și experiențele lor din război. Pe tine nu? Nu crezi că e rost de o carte aici? Nu trebuie să fii politicos – vreau să-ți cunosc părerea sinceră (și pe a lui Piers). Și să nu-ți faci griji – voi continua să-ți trimit copii după scrisori, chiar dacă nu vrei să scriu o carte despre Guernsey. Nu mă caracterizează răzbunările meschine (în cea mai mare parte a timpului).

Din moment ce mi-am sacrificat degetele mari ca să te amuz pe tine, ar trebui să-mi trimiți și tu cea mai recentă scriere a lui Piers. Ce mult mă bucur că te-ai apucat iar de scris, dragul meu!

Vă îmbrățișez pe amândoi cu toată dragostea,
Juliet

Din partea lui Dawsey pentru Juliet

2 aprilie 1946

Dragă domnișoară Ashton,

În biblia domnișoarei Adelaide Addison, cel mai mare păcat este buna dispoziție (urmat imediat de lipsa smereniei). Prin urmare nu mă miră deloc că s-a gândit să vă scrie despre iubitele soldaților germani. Adelaide se hrănește cu furie.

Mai rămăseseră în Guernsey câțiva bărbați necăsătoriți, însă niciunul care să poată trezi interesul domnișoarelor. Cei mai mulți

eram extenuați, murdari, măcinați de griji, jerpeliți și desculți – eram învinși și asta ni se citea pe fețe. Ne lipseau energia, timpul și banii pentru distracție. Bărbații din Guernsey nu mai aveau niciun farmec – în timp ce soldații germani aveau din belșug. Erau înalți, blonzi, chipeși și bronzați – ca niște zei, după cum zicea o prietenă de-ale mele. Dădeau petreceri somptuoase, erau veseli și spirituali, aveau mașini, aveau bani și erau în stare să danseze noaptea întreagă.

Însă unele dintre fetele care se întâlneau cu ei o făceau ca să aibă țigări pentru tații lor și pâine pentru familie. Veneau de la petrecerile acelea cu poșetele încărcate cu chifle, pateuri cu carne, fructe și jeleuri, iar familiile lor aveau ce mânca a doua zi.

Nu cred că există mulți localnici care să se fi împrietenit cu dușmanul din plictiseală. Sigur, plictiseala este un motiv puternic, iar perspectiva unei petreceri constituie o atracție deosebită – mai cu seamă când ești tânăr.

Au fost mulți aceia care au refuzat să aibă de-a face cu nemții – iar, după mintea lor, doar dacă îi salutai erai pe loc considerat că pactizezi cu inamicul. Însă situația a fost de așa natură că eu nu am putut să respect regula asta în cazul căpitanului Christian Hellman, doctor în trupele de ocupație și bun prieten al meu.

La sfârșitul anului 1941 nu se mai găsea sare pe insula noastră și nici din Franța nu mai primeam. Supele și mâncărurile din rădăcinoase n-au niciun gust fără sare, așa că nemților le-a venit ideea să o înlocuiască cu apa de mare. O aduceau din golf și o turnau într-un rezervor uriaș, instalat în centrul orașului St. Peter Port. Toată lumea trebuia să se ducă până acolo, să-și umple gălețile și să se întoarcă acasă. Acolo trebuia să punem apa la fiert până se evapora toată și să folosim mâzga rămasă pe fundul oalei pe post de sare. Însă planul nemților n-a avut succes, pentru că nici lemne nu erau destule ca să ne permitem să le irosim clocotind atât de mult apa aia. Așa că ne-am hotărât să ne fierbem legumele direct în apa de mare.

Aroma mâncării a fost mai bună așa, numai că erau mulți bătrâni care nu puteau să bată tot drumul până în oraș și nici să care înapoi gălețile alea grele. Nimeni nu prea mai avea putere pentru asemenea corvezi. Eu personal șchiopătez puțin din cauză că mi-am rupt pe vremuri un picior și osul mi s-a sudat prost după aia. E drept că beteșugul ăsta m-a scăpat de armată și nici nu m-a deranjat prea tare. Eram destul de zdravăn, așa că m-am apucat să duc eu apa acasă la niște oameni.

I-am dat doamnei LePell un hârleț și un coș împletit în schimbul căruciorului ei de copii, iar domnul Soames mi-a dat două butoiașe de vin din lemn de stejar, fiecare cu câte un cep. Am fixat butoiașele alea în căruț – și așa m-am făcut cu un vehicul pentru transportul apei. Mai rămăseseră câteva plaje neminate și îmi era ușor să cobor până acolo,

să umplu pe rând butoiașele cu apă de mare și să le duc înapoi la căruț.

Vântul de noiembrie este tăios pe insula noastră și, într-o zi, mi-au amorțit mâinile după ce umplusem primul butoi. M-am oprit lângă cărucior, încercând să-mi încălzesc degetele, când a trecut Christian pe lângă mine cu mașina. A oprit, a dat cu spatele și m-a întrebat dacă am nevoie de ajutor. I-am zis că nu, dar el a coborât din mașină și m-a ajutat să urc butoiașul în căruț. Apoi, fără nici măcar un singur cuvânt, a venit pe plajă cu mine și m-a ajutat să umplu și al doilea butoi.

Până atunci nu observasem că avea un umăr și un braț țepene, dar infirmitatea asta a lui plus piciorul meu șchiop ne-au făcut să alunecăm pe grohotiș atunci când urcam malul și să scăpăm butoiul din mâini. S-a rostogolit, s-a spart de pietre și ne-a făcut leoarcă pe amândoi. Numai Dumnezeu ar putea să știe de ce ni s-a părut nostimă toată povestea asta, dar așa a fost. Ne-am sprijinit de mal, incapabili să ne oprim din râs. Atunci mi-a căzut din buzunar cartea cu eseurile lui Elia, iar Christian a cules-o repede de pe jos ca să nu se ude și mai tare. „O, Charles Lamb“, a zis el, întinzându-mi volumul. „Nu era genul de om pe care să-l deranjeze puțină umezeală.“ Probabil că mi-a deslușit mirarea pe chip, pentru că a adăugat: „L-am citit de mai multe ori când eram acasă. Aveți o bibliotecă portabilă. Vă invidiez.“

Am urcat malul până la mașina lui. A vrut să știe dacă pot face rost de alt butoi. I-am zis că pot și i-am explicat traseul meu de livrare a apei. A dat din cap și eu am vrut să plec spre căruciorul meu. Dar m-am întors cu fața la el și i-am spus: „Dacă vreți, vă ofer cu împrumut.“ Ai fi zis că-i dăruiam luna de pe cer. Atunci am făcut cunoștință așa cum se cuvine: ne-am prezentat și ne-am strâns mâinile.

După aceea, venea deseori să mă ajute să car apa. Când terminam, îmi oferea câte o țigară și stăteam de vorbă pe marginea drumului – discutam despre frumusețea insulei Guernsey, despre istorie, cărți, agricultură. Dar niciodată despre prezent – doar despre lucruri care nu aveau nicio legătură cu războiul. Odată a trecut Elizabeth pe lângă noi, pe bicicleta aia șubredă a ei. Lucra ca infirmieră și fusese de serviciu toată ziua – probabil și mare parte din noapte. Hainele ei erau mai mult petice, așa cum erau hainele tuturor localnicilor. Însă Christian s-a întrerupt în mijlocul propoziției ca să se uite la ea. Elizabeth s-a apropiat de noi și s-a oprit. Niciunul nu a rostit vreun cuvânt, dar le-am văzut expresiile întipărite pe chip și am plecat de lângă ei cât de repede am putut. Nu știusem că se cunoșteau.

Christian fusese medic de front până când căpătase rana la umăr și fusese transferat din Europa de Est la Guernsey. Apoi, începutul lui 1942 a fost trimis la un spital din Caen; vaporul pe care se afla a fost scufundat de bombele aliaților și el s-a înecat. Doctorul Lorenz, șeful

spitalului forțelor germane de ocupație, știa că eram prieteni și a venit la mine să mă înștiințeze despre moartea lui. Voia să-i dau eu vestea lui Elizabeth. Și am făcut-o.

Poate că au fost mai neobișnuite circumstanțele în care am făcut cunoștință cu Christian, dar prietenia noastră a fost reală și sinceră. Sunt convins că mulți localnici au ajuns să se împrietenească cu unii dintre soldații germani. Însă uneori mă gândesc la Charles Lamb și mă minunez cum de cineva născut în 1775 a reușit să-mi aducă asemenea prieteni cum sunteți dumneavoastră și cum a fost Christian.

Al dumneavoastră,
Dawsey Adams

Din partea lui Juliet pentru Amelia

4 aprilie 1946

Dragă doamnă Maugery,

După luni de așteptare a ieșit și soarele și, dacă stau pe scaun și îmi întind gâtul, îl văd scânteind pe apa râului. Îmi întorc privirea de la mormanele de moloz de pe stradă și îmi spun că Londra este din nou frumoasă.

Am primit o scrisoare tristă de la Dawsey Adams, în care mi-a povestit despre Christian Hellman, despre bunătatea lui și despre felul în care a murit. Războiul este o fiară nemiloasă, nu credeți? Un suflet atât de cumsecade – dispărut așa de timpuriu. Ce lovitură grea trebuie să fi fost pentru Elizabeth. Și ce bine că v-a avut pe dumneavoastră, pe domnul Ramsey, pe Isola și pe Dawsey să-i fiți alături la nașterea copilașului.

Mai este puțin și va fi primăvară în toată regula. Mie deja îmi este cald când stau la soare. Iar pe strada mea – acum nu-mi mai întorc privirea – un bărbat îmbrăcat cu un pulover peticit își vopsește ușa de la casă în albastru deschis. Doi băieței, care până acum s-au ciomăgit cu niște bețe, îl roagă să le permită să-l ajute. Bărbatul dă fiecărui copil câte o pensulă mică. Poate că războiul are totuși un sfârșit.

A dumneavoastră,
Juliet Ashton

De la Mark pentru Juliet

5 aprilie 1946

Dragă Juliet,

Răspunsul tău a fost ambiguu, iar mie asta nu-mi place. Nu vreau să văd piesa cu altcineva – vreau să merg la teatru cu tine. La drept vorbind, nu dau doi bani pe piesa aia. Vreau doar să te scot din casă. La cină? La ceai? La un cocktail? La o plimbare cu barca? La dans? Alege tu și eu mă voi supune. Rarerori sunt așa docil – nu pierde ocazia de a mă face un om mai bun!

Al tău,
Mark

De la Juliet pentru Mark

Dragă Mark,

Vrei să vii cu mine la British Museum? Am un rendez-vous în Sala de Lectură la ora două. Poate ne uităm la mumii după aceea.

Juliet

De la Mark pentru Juliet

La dracu' cu Sala de Lectură și cu mumiile! Haide să luăm prânzul împreună!

Mark

De la Juliet pentru Mark

Zici că asta este o purtare docilă!

Juliet

De la Mark pentru Juliet

La dracu' și cu purtarea docilă.

M.

Din partea lui Will Thisbee pentru Juliet

7 aprilie 1946

Stimată domnișoară Ashton,

Sunt membru al Clubului de literatură și plăcinte din coji de cartofi de pe insula Guernsey. Am o prăvălie de feronerie, dar unora le place să spună că nu sunt decât un negustor de fiare vechi. De asemenea, inventez tot soiul de aparate care fac mai ușoară munca în gospodărie – ultimul a fost un cârlig de rufe electric, care mișcă ușor cearșafurile în vânt, menajând astfel mâinile spălătoresei.

Dacă am găsit alinare în lectură? Da, însă nu de la bun început. Obișnuiam doar să mă duc într-un colț și să-mi mănânc plăcinta în tihnă. Dar odată a dat Isola peste mine și mi-a spus că trebuie să citesc și eu o carte și apoi să vorbesc despre ea, așa cum fac ceilalți. Mi-a dat o carte cu titlul *Trecut și prezent,* scrisă de Thomas Carlyle [40]. N-am pomenit un om mai plicticos – mi-a dat niște dureri înfiorătoare de cap până când am ajuns la partea despre religie.

N-am fost ceea ce se cheamă un om cucernic, dar nu pentru că n-aș fi vrut. Mergeam de la biserică la capelă și înapoi ca o albină printre flori. Însă niciodată n-am fost în stare să înțeleg așa cum trebuie religia – până când mi-a prezentat-o domnul Carlyle într-o altă manieră. Se plimba printre ruinele abației din Bury St. Edmunds, când i-a venit o idee pe care a așternut-o imediat pe hârtie:

> Te gândești vreodată că oamenii au avut și ei un suflet – și sufletul aceasta nu ar fi fost doar o vorbă în vânt sau o figură de stil, ci un adevăr de care erau conștienți și care îi influența! Cu siguranță că pe vremea aceea lumea era cu totul alta... însă mare păcat că ne-am pierdut legăturile cu sufletele nostre... va trebui să le căutăm din nou, altminteri asupra noastră vor cădea toate nenorocirile.

Nu-i ciudat să știi din auzite că ai un suflet, nu prin prisma legăturilor cu el? De ce să-mi spună pastorul dacă am sau nu suflet? Dacă aș crede că am suflet, atunci aș auzi singur ce are să-mi spună.

Am vorbit despre domnul Carlyle în fața membrilor din clubul nostru și am stârnit o mare dezbatere despre existența sufletului. Există? Nu există? Poate există, dar n-avem de unde să știm. Domnul doctor Stubbins striga cel mai tare și, foarte curând, toți au încetat să mai vorbească și au început să-l asculte.

Thompson Stubbins este un om înzestrat cu o gândire originală și profundă. A fost psihiatru la Londra până în 1934, când a luat-o razna la dineul anual al Societății „Prietenii lui Sigmund Freud“. Mi-a spus întreaga poveste mai demult. „Prietenii lui Freud“ erau limbuți și cuvântările lor durau ore în șir – iar farfuriile rămâneau goale în tot acest timp. Când, în sfârșit, a venit și mâncarea, asupra sălii a căzut o tăcere deplină. Vedeți dumneavoastră, toți psihiatrii ăia erau ocupați să-și înfulece cotletele. Thompson a profitat de această ocazie: a lovit cu lingura în pahar și a început să strige, chiar dacă nu i se dăduse cuvântul.

„Oare s-a gândit vreunul dintre dumneavoastră că, în aceeași perioadă în care s-a renunțat la noțiunea de SUFLET, a apărut Freud cu noțiunea de EGO, care să o înlocuiască? Câtă sincronizare la omul acesta! Oare s-a oprit el să se gândească mai bine? Ce moșneag inconștient! Părerea mea este că oamenii spun verzi și uscate despre ego-uri, pentru că se tem că ei înșiși n-ar avea suflet. Ia gândiți-vă la asta!“

De atunci, lui Thompson i s-a interzis să mai participe vreodată la întrunirile societății, așa că s-a mutat pe insula Guernsey ca să cultive legume. Câteodată mă însoțește în drumurile mele cu căruța și discutăm despre Om și Dumnezeu și despre toate câte sunt între ei. N-aș fi avut parte de asta dacă nu aș fi făcut parte din „Clubul de literatură și plăcinte din coji de cartofi“ din Guernsey.

Spuneți-mi, domnișoară Ashton, dumneavoastră ce părere aveți despre această chestiune? Isola zice că ar trebui să ne faceți o vizită și, dacă așa va fi, ar trebui să ne însoțiți la o plimbare cu căruța. Voi avea grijă să pun o pernă ca să stați mai confortabil.

Vă urez sănătate și fericire.

Will Thisbee

Din partea doamnei Clara Saussey pentru Juliet

8 aprilie 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Am auzit de dumneavoastră. Pe vremuri am făcut și eu parte din clubul ăsta literar, deși pun prinsoare că nu v-a spus nimeni despre mine. Eu nu citeam cărți ale unor scriitori morți, nu, nici vorbă. Citeam ce eu însămi scriam – citeam din cartea mea de rețete culinare. Îndrăznesc să spun că scrierile mele au provocat mai multe lacrimi și tristețe decât orice a scris vreodată Charles Dickens.

M-am hotărât să citesc rețeta corectă a fripturii de purceluș de lapte. Ungeți-l cu unt, am spus. Lăsați-i sucurile să se scurgă în foc. Cum citeam eu, parcă și simțeai miros de porc fript, parcă și auzeai cum îi sfârâie șoriciul. Am mai vorbit și despre checurile mele în cinci straturi (la care se folosește câte o duzină de ouă), despre dulciurile mele cu zahăr ars, despre bomboanele din ciocolată cu rom, despre pandișpanurile cu multă frișcă. Despre prăjiturile făcute cu făină bună, albă – nu cu tărâțele alea pe care le foloseam atunci.

Ei, dragă domnișoară, ascultătorii mei nu au suportat una ca asta. Rețetele mele gustoase i-au scos pur și simplu din minți. Isola Pribby, o femeie complet lipsită de stil, a țipat la mine că o torturez și că o să-mi blesteme oalele și crătițele. Will Thisbee a zis că o să ard în iad, la fel cum ard cireșele mele jubileu [41]. După aia a început să mă înjure și Thompson Stubbins, iar Dwasey și Eben abia au reușit să mă scoată teafără de acolo.

A doua zi m-a sunat Eben ca să-și ceară scuze pentru purtarea urâtă a membrilor clubului. Mi-a cerut să nu uit că majoritatea veniseră la întrunire imediat după cina la care mâncaseră fie supă de napi (fără nicio bucățică de os ca să-i dea un strop de gust), fie cartofi copți insuficient pe grătar – pentru că nu aveau grăsime în care să-i prăjească. M-a rugat să fiu îngăduitoare și să-i iert.

Ei bine, nu am de gând s-o fac – mi-au spus multe vorbe de ocară. Plus că niciunuia dintre ei nu-i era dragă literatura. Pentru că asta era cartea mea cu rețete – poezie pură într-o oală. Presupun că erau atât de plictisiți – ba din cauza interdicției de a circula după lăsarea întunericului, ba din cauza altor reguli idioate ale naziștilor, că nu-și doreau decât un pretext să-și treacă serile lungi într-un mod cât mai distractiv. Și nu le-a venit în minte decât lectura.

Vreau să spuneți adevărul despre ei. Dacă nu ar fi fost OCUPAȚIA, niciunul nu ar fi pus mâna pe vreo carte. Nu mă dezic de nimic din cele scrise aici și mă puteți cita cuvânt cu cuvânt.

Numele meu este Clara S-A-U-S-S-E-Y. Cu trei de S.

Clara Saussey (doamnă)

Din partea Ameliei pentru Juliet

10 aprilie 1946

Draga mea Juliet,

Și eu am impresia că războiul nu s-a terminat. Când fiul meu, Ian, a murit la El Alamein – alături de tatăl lui Eli, John – cei care au venit să-mi prezinte condoleanțe și-au imaginat că mă pot alina cumva dacă îmi spun că „Viața merge mai departe“. Ce prostie, mi-am zis eu atunci, evident că nu este așa. Moartea este aceea care merge mai departe; Ian este mort astăzi și va fi la fel de mort și mâine și anul viitor și mereu. Moartea lui nu se termină. Dar poate că va avea un sfârșit durerea pe care a adus-o. Durerea asta care a copleșit întreaga lume, aidoma Potopului din Biblie, și care are nevoie de mult timp să se retragă. Însă deja au apărut niște insulițe de – de speranță? De fericire? Oricum, ceva de genul acesta. Îmi place să-mi imaginez cum stai pe scaun la soare și-ți ferești privirea de mormanele de moloz de pe stradă.

Cea mai mare bucurie a mea a fost că mi-am putut relua plimbările de seară pe faleză. Canalul nu mai este înconjurat cu baloți de sârmă ghimpată și îl pot admira fără să mai fiu împiedicată de panourile uriașe pe care scria *VERBOTEN* [42]. Minele au dispărut de pe plajele noastre și mă pot plimba în voie oricând, oriunde și oricât. Dacă stau pe stânci ca să privesc apa, nu am cum să văd cazematele acelea odioase din ciment din spatele meu și nici pământul despuiat de copaci. Pentru că nici măcar nemții nu au reușit să urâțească marea.

În vara asta vor începe să crească grozamele [43] în jurul fortificațiilor și până anul viitor sper să le acopere vița și să nu le mai vedem. Oricât mi-aș feri privirea de la ele, tot nu pot uita cum au fost ridicate.

Le-au construit muncitorii din Organizația Todt [44]. Sunt sigură că ai auzit de lagărele de muncă naziste de pe continent, dar știi că Hitler a trimis peste șaisprezece mii de prizonieri aici, pe Insulele Canalului?

Așa a făcut, pentru că era disperat să fortifice aceste insule – cu niciun chip Anglia nu trebuia să și le ia înapoi! Generalii lui îi botezaseră planul „Nebunia insulelor“. Hitler a ordonat să se amplaseze pe plaje tunuri mari, să se ridice acolo sute de cazemate și depozite de arme și bombe, să se aducă sute de unități de artilerie, să se sape zeci și zeci de kilometri de tuneluri, să se amenajeze un spital subteran și să se construiască o cale ferată de-a lungul insulei pentru transportul materialelor de război. Fortificațiile de pe coastă erau o idee absurdă – Insulele Canalului erau mai bine apărate decât dacă ar fi stat în spatele Zidului Atlanticului [45]. În fiecare golf, fie el cât de mic, se construiseră cazemate, se adusese artileria grea. În felul acesta, cimentul celui de Al Treilea Reich putea să dureze și o mie de ani.

Deci firește că Hitler a avut nevoie de mii de sclavi – bărbați și copii, unii înrolați, alții prizonieri și alții ridicați de pe străzi (sau de

la cozile de la cinematografe, din cafenele, de pe câmpurile tuturor teritoriilor ocupate. Erau printre ei chiar și prizonieri politici din Războiul Civil Spaniol. Însă prizonierii ruși de război erau tratați mai rău decât toți ceilalți, poate din cauza înfrângerii nemților pe frontul rusesc.

Cei mai mulți dintre nefericiții aceștia au ajuns pe insulele noastre în 1942. Au fost ținuți în șoproane, în buncăre subterane, în țarcuri – iar cei mai norocoși, în case. Au fost târâți de-a lungul și de-a latul insulei ca să ajungă pe șantierele unde aveau treabă: niște oameni numai piele și os, îmbrăcați cu pantaloni rupți prin care li se vedea pielea, fără haine groase care să-i apere de frig. Fără pantofi și fără ghete, picioarele le erau înfășurate în niște cârpe pline de sânge. Tineri, de cincisprezece-șaisprezece ani, atât de istoviți și înfometați că abia dacă erau în stare să meargă.

Locuitorii de pe Guernsey obișnuiau să iasă la porți și să le ofere, din puținul lor, câte ceva de mâncare sau vreo haină groasă. Câteodată, nemții care-i păzeau pe prizonierii din detașamentele Todt le permiteau acestora să iasă din rând ca să primească modestele daruri – însă alteori îi băteau măr cu paturile de la arme.

Pe insula noastră au murit mii dintre acești bărbați și băieți, iar de curând am aflat că strategia lui Himmler era de vină pentru acest tratament inuman care li se aplica. „Moarte prin epuizare“ își intitulase el planul și l-a implementat ca atare. I-a muncit din greu, nu a irosit pe ei hrana și i-a lăsat să moară. Pentru că putea – ceea ce a și făcut – să-i înlocuiască mereu cu alți sclavi proveniți din țările ocupate ale Europei.

Unii dintre truditorii din Organizația Todt erau ținuți pe islaz, în spatele unui gard din sârmă ghimpată. I-am văzut cu ochii mei: albi ca niște stafii, acoperiți cu praf de ciment, pentru că nu era decât o singură cișmea la care ar fi trebuit să se spele peste o sută de oameni.

Copiii se duceau câteodată acolo să se uite la prizonierii din spatele sârmelor ghimpate. Și le dădeau prin găurile din gard nuci și mere și, uneori, chiar cartofi fierți. Însă unul dintre prizonieri nu voia să se atingă de mâncarea asta – el venea la gard doar ca să-i vadă pe copii. Și îți întindea mâinile prin sârma ghimpată doar ca să le țină obrăjorii în palme, doar ca să-i mângâie pe păr.

Săptămânal, nemții le dădeau acestor muncitori câte o jumătate de zi liberă – duminica. Atunci inginerii de instalații sanitare aruncau în ocean toată apa din canalizare – printr-o conductă foarte mare. Peștii se repezeau să se înfrupte din gunoaie, iar muncitorii din detașamentele Todt se băgau până în gât în fecale și noroi – sperând să prindă peștii ăia cu mâinile goale ca să-i mănânce.

Nu există flori sau iederă care să poată acoperi asemenea amintiri.

Ți-am spus cea mai odioasă poveste a războiului. Isola crede că ar

trebui să vii aici și să scrii o carte despre Ocupația Germană. Zice că s-ar fi apucat ea însăși să o scrie, dacă ar fi avut un dram de talent. Și, oricât de dragă mi-ar fi Isola, mă înspăimântă ideea că ar putea s-o facă.

A ta, cu dragoste,
Amelia Maugery

Din partea lui Juliet pentru Dawsey

11 aprilie 1946

Dragă domnule Adams,

Deși a promis că nu îmi va mai scrie, Adelaide Addison mi-a trimis o altă scrisoare. Este dedicată tuturor persoanelor și deprinderilor pe care le consideră demne de milă, iar dumneavoastră sunteți una dintre aceste persoane. Alături de Charles Lamb.

Se pare că v-a căutat ca să vă dea ediția din aprilie a publicației tipărite de parohie – și nu v-a găsit nicăieri. Nici în staul nu erați, să mulgeți vaca; nici în grădină, s-o săpați; nici în vreun alt loc unde ar trebui să se afle un fermier vrednic. Așa că a intrat în bătătură și, vai, ce a văzut ea acolo? V-a văzut chiar pe dumneavoastră, tolănit în fân, citind o carte scrisă de Charles Lamb! Erați „într-atât de fermecat de ce mâzgălea bețivul acela“, că nici nu ați observat-o.

Ce pacoste este această (domnișoară) Adelaide Addison. Știți cumva din ce pricină? Eu înclin să cred că a avut parte de o ursitoare rea la botez.

În orice caz, vreau să vă spun că mi-a plăcut foarte mult imaginea cu dumneavoastră tolănit în fân, citind din Charles Lamb. Mi-a amintit de copilăria mea din Suffolk. Tata avea acolo o fermă și eu îl ajutam la treburi; deși trebuie să recunosc că tot ce făceam era să sar din căruță, să deschid poarta, să o închid după aceea, să strâng ouă, să ud grădina și să întorc fânul – dacă aveam chef.

Îmi amintesc cum stăteam și eu culcată în șură și citeam *Grădina secretă* [46], cu o talangă la îndemână. Citeam cam o oră, după aia sunam să mi se aducă un pahar cu limonadă. În cele din urmă, doamna Hutchins (bucătăreasa noastră) s-a săturat de povestea asta și m-a spus mamei. Atunci s-a terminat cu talanga, dar nu și cu lectura în fân.

Domnul Hastings a reușit să găsească biografia lui Charles Lamb, scrisă de E.V. Lucas. Și a decis să nu vă ceară banii în avans, ci să v-o

trimită imediat. Mi-a spus că „Un iubitor al scrierilor lui Charles Lamb nu trebuie să aștepte“.

A dumneavoastră,
Juliet Ashton

Din partea lui Susan Scott pentru Sidney

11 aprilie 1946

Dragă Sidney,

Sunt sensibilă și impresionabilă ca orice fată, dar ascultă bine ce-ți spun – dacă nu te întorci cât mai repede, Charlie Stephens o să facă o cădere nervoasă. Nu-i croit pentru muncă, ci pentru manevrarea sumelor mari de bani, în vreme ce tu te ocupi de toate treburile. N-ai să crezi, dar ieri a venit la birou *înainte de ora zece*! Însă efortul depus l-a dat complet peste cap. Până la unsprezece căpătase deja o paloare cadaverică, iar primul pahar de whisky l-a băut la unsprezece și jumătate. La prânz, când un tânăr inocent i-a prezentat spre aprobare o supracopertă, mai că i-au ieșit ochii din orbite de spaimă și l-a apucat din nou ticul ăla dezgustător cu trasul de ureche – într-o bună zi o să și-o smulgă de tot. S-a dus acasă la ora unu și astăzi nu a mai apărut la editură (deja este patru după-amiaza).

Iată și alte evenimente dezolante: Harriet Munfries și-a ieșit complet din minți – vrea să „asorteze între ele culorile“ tuturor cărților de pe lista aparițiilor pentru copii. În roz și roșu. Nu glumesc. Băiatul de la corespondență (nu mă mai obosesc să învăț cum îi cheamă) s-a îmbătat și a aruncat toate scrisorile adresate persoanelor ale căror nume începeau cu litera S. Nu mă întreba din ce cauză. Domnișoara Tilly a fost inadmisibil de necuviincioasă cu Kendrick, iar el a vrut s-o lovească cu telefonul. Nu spun că îl condamn, dar telefoanele sunt greu de găsit și nu ne permitem să stricăm unul. Trebuie s-o concediezi imediat ce ajungi acasă.

Dacă mai ai nevoie și de alte motive care să te convingă să te duci neîntârziat și să-ți cumperi bilet de avion, îți mai pot spune că i-am văzut aseară pe Juliet și Mark Reynolds la Café de Paris și păreau că se simt extraordinar de bine împreună. Erau la o masă din spatele cordonului de pluș, iar eu mă aflam la un loc cu plebea – însă și așa am reușit să le surprind toate gesturile care trădau idila dintre ei – el murmurându-i nimicuri la ureche; mâna ei zăbovind într-a lui, lângă paharele de cocktail; felul în care el îi atingea umărul ca să-i arate

vreun cunoscut. Am considerat de datoria mea (ca angajată devotată ce-ți sunt) să le întrerup această intimitate, așa că mi-am făcut drum pe lângă cordon ca s-o salut pe Juliet. A părut încântată să mă vadă și m-a invitat să mă așez la masa lor, dar zâmbetul lui Mark spunea – fără echivoc – că nu-și dorește compania mea. Așa că m-am retras. Nu-i un om căruia să i te împotrivești, acest domn Reynolds, cu zâmbetul lui străveziu – indiferent cât de frumoase i-ar fi cravatele. Plus că mamei i s-ar frânge inima dacă trupul meu neînsuflețit ar fi găsit plutind pe apele Tamisei.

Cu alte cuvinte, ia-ți un scaun cu rotile, ia-ți o cârjă, ia-ți un măgar care să te ducă în spate, dar vino acasă *acum*!

A ta devotată
Susan

Din partea lui Juliet pentru Sidney și Piers

12 aprilie 1946

Dragii mei Sidney și Piers,

Am scotocit toate librăriile din Londra în căutare de informații despre Guernsey. Mi-am făcut și abonament la Sala de Lectură, ceea ce dovedește dăruirea mea față de acest subiect – așa cum bine știți, locul acela mă uluiește la culme.

Vestea bună este că am găsit destul de multe informații. Mai țineți minte că prin anii douăzeci a apărut o serie de cărți teribil de proaste, cu titlurile *Tramp pe Skye…* sau *Tramp pe Lindisfarne…* sau *pe Sheepholm* [47]- sau pe oriunde altundeva se întâmpla să ajungă autorul cu iahtul lui? Ei bine, în 1930 a ajuns și la St. Peter Port, Guernsey, așa că a scris o carte și despre această insulă (și despre călătoriile de o zi până la alte insule din Canalul Mânecii: Sark, Herm, Alderney și Jersey – pe aceasta din urmă a fost atacat de o rață și a trebuit să se întoarcă acasă). Numele real al lui *Tramp* era Cee Cee Meredith. Un idiot, care își imagina că ar fi cine știe ce mare poet, dar destul de bogat ca să-și permită să călătorească oriunde și apoi să scrie despre asta și apoi să-și publice cărțile pe banii lui și apoi să le dăruiască acelor prieteni care nu le-ar fi refuzat. Pe Cee Cee nu-l interesa realitatea anostă: prefera să fugă până la cea mai apropiată mlaștină, plajă sau câmp cu flori și să se urce alături de Muza lui în orice mijloc de transport îi era la îndemână. Dar tot îi sunt profund recunoscătoare – cartea *Tramp pe Guernsey* mi-a oferit tot ce-mi trebuia

ca să mă familiarizez cu această insulă.

Cee Cee a debarcat la St. Peter Port, lăsându-și mama, Dorothea, să se legene mai departe pe apele învecinate și să-și vomite ficații în cabina timonei. Pe Guernsey, Cee Cee a scris poezii închinate freziilor și narciselor. De asemenea, și roșiilor. Nebun de admirație după vacile și taurii fioroși de pe Guernsey, a compus și un cântecel în cinstea talangelor lor („cling-cling, vesel clopoțit...“). În ierarhia din mintea lui Cee Cee, imediat sub vaci veneau „oamenii simpli din parohiile de țară, care încă mai vorbesc în dialectul normand și încă mai cred în zâne și văjitoare“. Cee Cee a reușit să pătrundă în spiritul acestor locuri și a văzut o zână la asfințit.

După ce s-a tot fâțâit printre case și garduri și prăvălii, Cee Cee a ajuns – într-un final! – la mare. Sau, după cum el însuși spune: „la *MARE*! Este pretudindeni! Apele ei: azur, smarald împletit cu argint, atunci când nu sunt rele și întunecate ca o cotoroanță beată.“

Din fericire, cărțile astea au avut un coautor – pe Dorothea, o persoană mai rigidă, căreia nu-i plăcea deloc Guernsey și detesta orice avea legătură cu această insulă. Ea a primit sarcina de a-i povesti istoria și nu a încercat câtuși de puțin să înfrumusețeze adevărul:

...Cât despre istoria acestei insule – știți cum se zice: „vorba multă, sărăcia omului“. Pe vremuri, insulele au aparținut Ducatului Normandiei, însă atunci când William, Duce de Normandia, a devenit William Cuceritorul, și-a pus Insulele Canalului în buzunarul de la spate, le-a dat anumite privilegii însemnate și le-a dăruit Angliei. Aceste privilegii au fost sporite mai târziu de Regele Ioan Fără Țară [48] și înmulțite încă și mai mult de Eduard al III-lea. DE CE? Ce anume au făcut insulele cu pricina ca să merite acest tratament preferențial? Absolut nimic! Mai încolo, când molâul ăla de Henric al VI-lea a reușit să piardă mare parte din Franța în favoarea francezilor, Insulele Canalului au ales să rămână Dependențe ale Angliei. Cine ar putea să le condamne?

Insulele Canalului își proclamă de bunăvoie loialitatea și dragostea față de Coroana Britanică, dar ia aminte la asta, dragă cititorule – COROANA NU LE POATE OBLIGA LA NIMIC DIN CEEA CE ELE NU VOR SĂ FACĂ!

...Parlamentul Insulei Guernsey, chiar dacă nu-i mare lucru de capul lui, se numește Comunitatea de Dezbateri, dar i se zice doar Comunitatea – pentru că așa este mai scurt. Însă conducătorul real este Președintele Comunității, care este ales de reprezentanții COMUNITĂȚII și poartă titlul de Vechil. De fapt, toată lumea din conducerea insulelor este aleasă, iar nu numită

de către regele Angliei. Atunci, spune-mi dumneata, cititorule, la ce servește un monarh dacă NU LA NUMIREA DIFERITELOR PERSOANE ÎN DIFERITE FUNCȚII?

…Unicul reprezentant al Coroanei în acest melanj nemaivăzut este Guvernatorul. Cu toate că i se permite să ia parte la ședințele Comunității, unde poate vorbi și face recomandări, NU ARE DREPT DE VOT. Bine măcar că are voie să locuiască în Reședința Guvernamentală, singura casă cât de cât notabilă de pe insula Guernsey – dacă nu pui la socoteală și Conacul Sausmarez [49], cum nu-l pun eu.

…Coroana nu poate impune insulelor plata unor taxe – și nici nu-i poate obliga pe localnici să se înroleze în armată. Dar mă simt obligată să recunosc că insularii nu au nevoie de încorporare ca să intre în război pentru mult iubita lor Anglie. Așa că s-au înrolat ca voluntari și au luptat cu eroism, atât pe uscat, cât și pe mare, împotriva lui Napoleon și a Kaiserului. Însă reține, cititorule, că aceste acțiuni altruiste nu compensează faptul că INSULELE CANALULUI NU PLĂTESC ANGLIEI NICIUN IMPOZIT PE VENIT, ABSOLUT NICIUN BĂNUȚ. CUM SĂ NU TE APUCE FURIA?

Astea sunt cele mai drăguțe vorbe pe care doamna cu pricina le-a avut de spus despre Guernsey – vă scutesc de celelalte, pentru că știu că ați prins ideea.

Poate îmi scrie unul dintre voi – cel mai bine amândoi. Vreau să aflu cum se descurcă și pacientul; și infirmierul. Și, Sidney, te rog să-mi spui ce mai zice medicul despre piciorul tău – că mie mi se pare că a trecut atât de mult timp cât să-ți crească unul nou.

Multe sărutări,
Juliet

Din partea lui Dawsey pentru Juliet

15 aprilie 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Habar n-am ce anume o deranjează pe Adelaide Addison. Isola zice că este o pacoste pentru că îi place să fie o pacoste – îi dă un scop în viață. Însă mie Adelaide mi-a făcut un mare serviciu, nu credeți? V-a spus – mai bine decât am fost eu în stare – cât de mult îmi plăcea

Charles Lamb.

Am primit biografia. Am citit-o repede – eram mult prea nerăbdător. Dar o voi reciti – mult mai încet, ca să pot înțelege cât mai bine tot ce scrie în ea. Mi-a plăcut nespus de mult ce a spus domnul Lucas despre el – „reușea să transforme și cel mai banal lucru în ceva proaspăt și frumos“. Scrierile lui Lamb mă fac să mă simt mai acasă în Londra lui decât mă simt acum în St. Peter Port.

Însă ce nu-mi pot eu imagina este ce a simțit el atunci când a venit acasă de la muncă și și-a găsit mama înjunghiată și moartă, tatăl plin de sânge și pe sora lui, Mary, lângă ei, cu un cuțit în mână. Cum de a putut să intre în camera aceea și să-i ia cuțitul? Și, mai târziu, după ce poliția a dus-o la ospiciu, cum de a reușit să-l convingă pe judecător să o elibereze și să i-o dea lui în grijă – lui și numai lui? La vremea respectivă nu avea decât douăzeci și unu de ani – deci, cum de a reușit să-l înduplece pe judecător?

A promis că va avea grijă de Mary până la capătul zilelor ei – și nu și-a încălcat-o. Mare păcat că nu a mai scris poezii, pentru că îi plăcea atât de mult să o facă. Și, ca să câștige un ban, s-a apucat de eseuri și de recenzii – după care nu se dădea tocmai în vânt.

Mă gândesc la viața pe care a avut-o. Cum a lucrat el ca funcționar la East India Company, ca să poată economisi ceva bănuți pentru ziua aceea – care niciodată nu s-a lăsat așteptată – când Mary făcea o altă criză și el trebuia s-o interneze într-un sanatoriu particular.

Însă chiar și atunci parcă îi era dor de ea – atât de apropiați erau. Imaginați-vă doar: el trebuia s-o urmărească în permanență, atent la orice manifestare a nebuniei; iar ea își dădea seama când criza era iminentă, însă nu putea face nimic s-o împiedice – asta trebuie să fi fost cel mai îngrozitor lucru. Parcă-l și văd pe Lamb, așezat pe un scaun, observându-și sora pe furiș. Iar ea, așezată pe alt scaun, vizavi de el, observându-l cum o observă. Cât de tare trebuie să fi detestat amândoi felul în care era obligat să trăiască celălalt.

Însă dumneavoastră nu credeți că, nici atunci când Mary se comporta normal, nu exista pentru ea nicio companie mai sănătoasă – sau mai bună? Pentru că fratele ei era convins de asta, la fel și toți prietenii lor: Wordsworth, Hazlitt, Leigh Hunt și, mai ales, Coleridge [50]. În ziua când acesta din urmă a murit, au găsit o însemnare de-a lui pe una din paginile cărții pe care o citea atunci. „Charles și Mary Lamb sunt foarte dragi inimii mele, da, ca să zic așa, îi iubesc din toată inima.“

Poate că am scris prea mult despre Charles Lamb, dar am vrut ca dumneavoastră și domnul Hastings să aflați că acele cărți pe care mi le-ați trimis mi-au dat mult de gândit și că mi-au făcut o mare bucurie.

Mi-a plăcut povestea din copilăria dumneavoastră – cu talanga și cu fânul. Vă și pot vedea acolo, în șură. V-a plăcut să stați la fermă – vă

este dor de vremurile acelea? Să știți că insula Guernsey, nici măcar St. Peter Port, nu se deosebesc prea mult de Anglia rurală, așa că nu-mi pot imagina ce înseamnă să locuiești într-o metropolă cum este Londra.

Lui Kit nu-i plac mangustele, de când a aflat că se hrănesc cu șerpi. Speră că într-o bună zi va găsi un boa sub o piatră. A trecut pe la mine Isola și m-a rugat să vă salut și din partea ei – vă va scrie de îndată ce va termina să-și strângă recolta – rozmarin, mărar, cimbru și măselariță.

Al dumneavoastră,
Dawsey Adams

Din partea lui Juliet pentru Dawsey

18 aprilie 1946

Dragă Dawsey,

Îmi permit să te tutuiesc pentru că am sentimentul că ne cunoaștem de un car de ani. Mă bucur foarte tare că ți-ai așternut pe hârtie sentimentele despre Charles Lamb. Eu am crezut mereu că suferința lui Mary l-a ajutat pe Charles să devină un mare scriitor – chiar dacă l-a obligat să renunțe la poezie în favoarea slujbei de amploaiat la East India Company. Când Wordsworth l-a certat pentru că nu-i păsa prea mult de natură, Charles a scris: „Nu mă impresionează în niciun fel crângurile și văile. Încăperile unde m-am născut, mobila pe care o cunosc de o viață, biblioteca aceasta, care m-a urmat pretutindeni, aidoma unui câine credincios, scaunele vechi, străzile vechi, scuarurile, unde m-am încălzit la soare, vechea mea școală – oare nu am eu destule și fără Munții ăia ai tăi? Nu te invidiez. Mai degrabă ar trebui să te compătimesc dacă nu aș ști că Mintea poate să transforme orice într-un prieten.“ Mintea poate să transforme orice într-un prieten – în timpul războiului m-am gândit deseori la aceste cuvinte.

Azi am dat întâmplător o altă poveste despre el. Bea mult, prea mult, însă nu era un bețivan posac. Odată, majordomul din casa unde fusese invitat a fost nevoit să-l care acasă – pe umăr, așa cum duce pompierul victima unui incendiu. În ziua următoare, Charles a scris gazdei sale din acea seară un bilețel de scuze atât de amuzant, încât individul l-a lăsat prin testament fiului său. Sper că i-a scris și majordomului.

Ai observat vreodată că, atunci când mintea îți este stimulată sau

atrasă de o persoană pe care abia ai cunoscut-o, numele ei îți apare pe neașteptate pretutindeni? Sophie, prietena mea, spune că-i o coincidență, iar domnul Simpless, pastorul meu, spune că este un Har Divin. El crede că, dacă îți pasă mult de ceva sau de cineva, atunci emani un anumit soi de energie și atragi la tine „fertilitatea“.

A ta,
Juliet

Din partea Isolei pentru Juliet

18 aprilie 1946

Dragă Juliet,

Acum, că am devenit prietene prin corespondență, vreau să-ți pun niște întrebări – extrem de personale. Dawsey zice că nu-i politicos din partea mea, dar eu cred că există o mare diferență între bărbați și femei, care n-are nicio legătură cu politețea sau mitocănia. În cincisprezece ani de când ne cunoaștem, Dawsey nu mi-a pus niciodată vreo întrebare de natură personală. I-aș fi recunoscătoare dacă ar face-o, însă el este un om discret. Nu sper să-l pot schimba, dar nici eu n-am să mă schimb. Văd că tu vrei să afli cât mai multe despre noi, așa că îmi imaginez că ți-ai dori ca și noi să aflăm mai multe despre tine – numai că nu te-ai gândit prima la asta.

Mai întâi de toate, trebuie să-ți spun că ți-am văzut fotografia pe supracoperta cărții despre Anne Brontë, așa că știu că ești mai tânără de patruzeci de ani – cu cât mai tânără? Îți bătea soarele în ochi, ori te uiți cruciș? Ești sașie? Probabil că bătea vântul în ziua aia, pentru că ți se răvășiseră buclele. Nu mi-am putut da prea bine seama de culoarea părului tău, deși am observat că nu este blond – fapt care mă bucură. Nu prea îmi sunt dragi blondele.

Locuiești lângă vreun râu? Sper că da, pentru că oamenii care trăiesc lângă ape curgătoare sunt mult mai drăguți decât ceilalți. Eu una aș fi o scorpie insuportabilă dacă aș trăi departe de mare. Ai vreun pretendent serios? Eu nu.

Apartamentul tău este micuț și intim, sau mare și rece? Descrie-mi-l în detaliu, pentru că vreau să mi-l imaginez așa cum este. Crezi că ai să ne faci o vizită pe Guernsey? Ai vreun animal de companie? Ce fel de animal?

Prietena ta,

Isola

Din partea lui Juliet pentru Isola

20 aprilie 1946

Dragă Isola,

Mă bucur că vrei să știi mai multe despre mine și îmi pare rău numai pentru că nu m-am gândit eu la asta mai din timp.

Mai întâi, despre prezent: am treizeci și trei de ani și da, ai avut dreptate – îmi bătea soarele în ochi. Atunci când am o stare bună de spirit, spun că am părul castaniu, cu reflexe aurii. Când sunt întoarsă pe dos, zic că seamănă cu părul de șobolan. Nu bătea vântul, așa îmi stă mie părul mereu. Buclele naturale pot fi un mare blestem, nu crede ce zice lumea. Am ochi căprui. Deși sunt slabă, nu-mi place că nu sunt suficient de înaltă.

Nu mai locuiesc lângă Tamisa și ăsta-i motivul principal pentru care îmi este foarte dor de vechiul meu apartament – adoram să mă uit la apă și s-o aud în absolut toate momentele zilei. Acum locuiesc în Glebe Place, într-un apartament închiriat. Este mic și aproape complet mobilat, iar proprietarul revine din Statele Unide abia în noiembrie, așa că până atunci eu trebuie să mă ocup de el. Mi-aș dori să am un cățel, numai că animalele sunt interzise în această clădire! Grădinile Kensington nu sunt prea departe, așa că, dacă încep să mă sufoc în casă, pot să mă duc la plimbare acolo, să-mi închiriez un șezlong cu un shilling, să hoinăresc pe la umbra copacilor, să mă uit la trecători și la copiii care se joacă și mă simt mai liniștită – cât de cât.

În urmă cu mai bine de un an, casa de pe Oakley Street, numărul optzeci și unu, a fost dărâmată de o bombă nimerită acolo din întâmplare. Cel mai mult au avut de suferit casele din spate, dar trei etaje din clădirea mea au fost complet distruse, iar fostul meu apartament este acum doar un maldăr de moloz. Sper din suflet ca domnul Grant, proprietarul, să o reconstruiască – pentru că îmi vreau apartamentul înapoi (sau măcar o copie a lui) așa cum era: să pot vedea de la fereastră Aleea Cheyne și Tamisa.

Din fericire, eu eram plecată în Bury [51] când a căzut bomba. Sidney Stark, prietenul și – acum – editorul meu, m-a așteptat la gară în seara respectivă, m-a dus acasă și a stat lângă mine când am jelit în fața mormanului de dărâmături care rămăsese din clădire.

Pentru că dispăruse o mare parte din zid, am putut să văd cum flutură în vânt draperiile mele zdrențuite. Și mi-am văzut și biroul,

care mai stătea în doar trei picioare pe bucata înclinată care mai rămăsese. Cărțile mele zăceau într-o grămadă de noroi și apă. Și, chiar dacă portretul mamei mele încă mai atârna într-o rână de perete – pe jumătate acoperit cu funingine – nu aveam cum să-l mai recuperez. Singurul bun intact care îmi mai rămăsese era prespapierul din cristal – pe care era gravat îndemnul lui Horațiu: *Carpe diem* 52. Îi aparținuse tatălui meu – și l-am văzut acolo, întreg și fără nicio zgârietură, pe un maldăr de cărămizi sparte și lemne crăpate. De el nu mă puteam lipsi, așa că Sidney s-a cocoțat pe mormanele de dărâmături și mi l-a adus înapoi.

Până la vârsta de doisprezece ani, când mi-au murit ambii părinți, am fost o copilă destul de drăguță și cuminte. După aceea am plecat de la ferma noastră din Suffolk și m-am dus să locuiesc la Londra, cu fratele bunicului meu. Tragedia cu părinții mei mă transformase într-o fată furioasă, înverșunată, în permanență îmbufnată. De două ori am fugit de acasă și i-am făcut unchiului meu o grămadă de neplăceri – la vremea respectivă, chiar mă bucura să-l văd așa de necăjit. Acum îmi este rușine când mă gândesc cum m-am purtat cu el. Din păcate, a murit atunci când eu aveam șaptesprezece ani și nu am mai apucat să-i cer iertare.

Când am împlinit treisprezece ani, unchiul a hotărât să mă trimită la internat. N-am avut încotro și m-am dus, dar n-am renunțat la încăpățânarea de până atunci. Acolo am cunoscut-o pe directoare, care m-a condus în sala de mese și m-a pus să stau la o masă alături de alte patru fete. M-am așezat, cu brațele încrucișate la piept și cu mâinile vârâte la subsuori, uitându-mă urât în jur ca un vultur năpârlit, căutând pe cineva pe care să pot urî din toată ființa mea. Așa s-a făcut că am dat peste Sophie Stark, sora mai mică a lui Sidney.

Era perfectă – bucle blonde, ochi mari și albaștri, surâs dulce, foarte dulce. A încercat să vorbească cu mine. Eu nu i-am răspuns decât atunci când mi-a zis „Sper că ai să te simți bine aici“. I-am spus că nu o să rămân acolo atât de mult. „Plec imediat ce aflu orarul trenurilor!“

În noaptea aceea m-am strecurat afară pe fereastră și m-am urcat pe acoperișul dormitorului comun, vrând să-mi rumeg gândurile negre acolo, în beznă. După doar câteva minute, a apărut și Sophie lângă mine. Îmi adusese o broșură cu mersul trenurilor.

Se înțelege de la sine că n-am mai fugit. Am rămas la internat, iar Sophie mi-a devenit prietenă. Mama ei mă invita adesea să-mi petrec vacanțele la ei acasă – și așa l-am cunoscut pe Sidney. Era cu zece ani mai mare decât mine și, evident, mi se părea un zeu. Dar mai târziu s-a transformat într-un fel de frate mai mare, pisălog și autoritar. Iar după aceea, într-unul dintre cei mai buni prieteni pe care îi am.

Când Sophie și cu mine am terminat școala, nu ne doream o viață dedicată studiului, ci o VIAȚĂ pur și simplu. Așa că ne-am dus

amândouă la Londra și am locuit împreună în apartamentul pe care ni l-a găsit Sidney. O vreme am lucrat împreună într-o librărie – iar noaptea, eu scriam tot felul de povestiri, pe care apoi le aruncam la gunoi.

La un moment dat, *Daily Mirror* a inițiat un concurs de eseuri – cinci sute de cuvinte pe tema „De ce anume se tem femeile cel mai tare". Știam ce anume spera să obțină ziarul în urma acestui concurs, dar mie îmi este mult mai teamă de găini decât de bărbați, așa că despre asta am scris. Persoanele din juriu, fericite că nu mai sunt obligate să citească tot despre sex, mi-au dat tocmai mie premiul întâi. Adică cinci lire și, în sfârșit, șansa de a fi publicată. Atât de multe scrisori de la noii mei admiratori au fost primite la redacție că *Daily Mirror* mi-a comandat un alt articol, apoi încă unul. Curând, am ajuns să scriu editoriale la alte ziare și reviste. Apoi a izbucnit războiul și am fost invitată să mă ocup de o rubrică bisăptămânală pentru revista *The Spectator*, intitulată „Izzy Bickerstaff merge la război". Sophie a cunoscut un aviator, Alexander Strachan, și s-a îndrăgostit de el. S-au căsătorit și Sophie s-a mutat în Scoția, la ferma familiei lui. Eu sunt nașa fiului lor, Dominic.

Cred că s-ar putea spune că am un pretendent, dar nu m-am obișnuit încă să-l știu prin preajmă. Este extraordinar de fermecător și mă îndoapă cu feluri delicioase de mâncare, dar, câteodată, mă gândesc că îmi place mai mult să citesc în cărți despre pretendenți, decât să am unul chiar în fața ochilor. Cât de îngrozitor, de rușinos, de imoral și de pervers ar fi dacă se va dovedi că așa stau lucrurile în realitate.

Sidney a adunat într-o carte toate articolele mele, semnate Izzy Bickerstaff, și m-a trimis într-o călătorie prin țară ca să o promovez. După aceea m-am apucat să scriu scrisori unor necunoscuți din Guernsey, care acum îmi sunt prieteni și pe care mi-aș dori nespus de mult să-i vizitez.

A ta,
Juliet

Din partea lui Eli pentru Juliet

21 aprilie 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Vă mulțumesc pentru bucățile de lemn. Sunt superbe. Nici nu mi-a

venit să-mi cred ochilor când am deschis cutia de la dumneavoastră – toate dimensiunile și nuanțele acelea, de la deschis la foarte închis.

Cum de ați găsit lemne de atâtea feluri? Probabil că le-ați căutat mult. Pun prinsoare că așa ați făcut și nu știu cum să vă mulțumesc pentru gestul dumneavoastră. Plus că mi le-ați trimis la momentul potrivit. Jucăria preferată a lui Kit era un șarpe pe care îl văzuse într-o carte și care a fost ușor de cioplit, pentru că era lung și subțire. Acum a apucat-o dragul de nevăstuici. Zice că n-o să mai pună niciodată mâna pe cuțitul meu de sculptat în lemn, dacă îi fac o nevăstuică. Nu cred că îmi va fi prea greu, pentru că și animalele astea sunt slăbuțe. Iar mulțumită darului de la dumneavoastră, am lemn pe care să exersez.

Ce animal din lemn v-ar plăcea să aveți? Aș vrea să vă fac și eu un dar, dar aș dori să fie ceva ce să vă placă. Ați dori un șoricel? Mă pricep să fac șoricei.

Cu recunoștință,
Eli

Din partea lui Eben pentru Juliet

22 aprilie 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Eli a primit darul de la dumneavoastră vineri – cât de amabilă sunteți. Acum doar stă și studiază bucățile alea de lemn – de parcă ar ști că se ascunde ceva în ele și vrea să-l scoată la iveală cu cuțitul lui.

M-ați întrebat dacă toții copiii din Guernsey au fost evacuați în Anglia. Nu – unii au rămas pe insulă și, de câte ori mi se făcea dor de Eli, mă uitam la micuții din jur și mă bucuram că el a reușit să plece. Copiii de aici nu au dus-o deloc bine, pentru că nu era mâncare care să-i ajute să se dezvolte. Mi-aduc aminte că, odată, l-am luat în brațe pe puștiul lui Bill LePell – avea deja doisprezece ani, dar cântărea cât un țânc de șapte.

A fost o hotărâre cumplită: să ne trimitem copilașii să trăiască printre străini, sau să-i ținem lângă noi? Poate că nemții nu vor veni, dar, dacă o făceau, cum anume aveau să se poarte cu noi? Însă, la drept vorbind, dacă invadau și Anglia? Cum s-ar fi descurcat copiii acolo fără familiile lor?

Știți în ce stare am fost cu toții atunci când au venit nemții? În stare de șoc, eu așa i-aș zice. Adevărul este că n-am crezut că ar avea vreo

treabă cu noi. Ei voiau să pună stăpânire pe Anglia și noi nu le eram de niciun folos. Ne-am imaginat că ne vom afla în public, nu chiar pe scenă.

În primăvara lui 1940, Hitler a trecut prin Europa ca un cuțit fierbinte prin unt. A cotropit continentul. Totul s-a petrecut foarte repede – ferestrele din Guernsey s-au cutremurat și au zăngănit din cauza exploziilor din Franța. Și, odată pierdută coasta franceză, ne-a devenit tuturor foarte clar că Anglia nu-și va trimite oamenii și navele ca să ne apere. Trebuia să-i păstreze pentru momentul când ar fi urmat să fie invadată și ea. Așa că am fost abandonați.

La mijlocul lui iunie, când ne-am cam dat seama ce avea să ne aștepte, Statele Unite au luat legătura cu Londra și au întrebat guvernul englez dacă nu cumva ar fi bine să trimită niște nave care să-i ducă pe copiii noștri în Anglia. Nu se punea problema transportului cu avioanele, de teamă ca nu cumva acestea să fie doborâte de Luftwaffe. Londra a acceptat, dar copiii trebuiau pregătiți de plecare imediat. Navele urma să ajungă foarte repede aici și să plece la fel de repede, cât încă mai puteau. A fost o perioadă disperată pentru noi toți, o perioadă în care tot ce ne puteam spune era „Mai repede, și mai repede!“.

La vremea respectivă, Jane nu avea putere nici cât o mâță, dar știa foarte bine ce voia. Voia ca Eli să plece de pe insulă. Celelalte cucoane nu erau atât de hotărâte – să-și lase copiii să plece, sau să-i țină lângă ele? – și insistau să dezbată chestiunea împreună, dar Jane i-a cerut lui Elizabeth să nu le lase să se apropie de ea. „Nu am nevoie de agitația lor“, zicea ea. „Face rău copilului.“ Jane avea ideea fixă că pruncii înțeleg tot ce se petrece în jurul lor chiar înainte de naștere.

Dar vremea ezitărilor a trecut foarte repede. Părinții nu au avut decât o singură zi la dispoziție ca să se hotărască și, apoi, cinci ani ca să se împace cu hotărârea luată. Copiii de vârsta școlii și bebelușii cu mamele lor au plecat primii – pe 19 și 20 iunie. Comunitatea le-a dat bani de buzunar copiilor din familii sărace. Cei mai mici s-au bucurat, gândindu-se câte dulciuri își vor putea cumpăra cu ei. Unora li se părea că merg într-o excursie cu școala și că se vor întoarce spre seară. Aceștia au fost cei norocoși, care nu au înțeles ce se va întâmpla. Însă copiii mai mari, așa cum era și Eli, știau exact ce urmează.

Multe scene înduioșătoare am văzut în ziua aceea, însă nu-mi pot scoate din minte una anume. Două fetițe, în rochițe roz, frumoase, cu jupoane și pantofiori de lac cu barete – ca și cum mama lor le-ar fi trimis la o petrecere. Mă gândesc doar cât de frig trebuie să le fi fost când au traversat Canalul.

Toți copiii urma să fie aduși la școală de părinții lor. Acolo trebuia să ne luăm rămas-bun de la ei. Apoi au venit autobuzele și i-au dus la debarcader. Navele au venit de la Dunkirk să ia copiii. Nu a fost timp

suficient pentru aducerea altor nave care să le escorteze. Nu a fost timp suficient pentru procurarea mai multor bărci de salvare și nici a mai multor veste de salvare.

În dimineața aceea ne-am oprit mai întâi la spital, pentru ca Eli să-și poată lua rămas-bun de la mama lui. Dar n-a fost în stare. Atât de tare strângea din dinți, că n-a putut decât să dea din cap. Jane l-a îmbrățișat, iar apoi eu și cu Elizabeth l-am condus la școală. L-am strâns tare-tare în brațe – și nu l-am mai văzut cinci ani după aceea. Elizabeth nu a plecat cu mine, pentru că se oferise să-i pregătească pe copii pentru îmbarcare.

Mă întorceam la spitalul unde era Jane, când mi-am amintit ceva ce-mi spusese odată Eli. Avea cam cinci anișori și ne duceam spre capul La Courbière ca să vedem cum se întorc bărcile cu pescari. În mijlocul drumului era un papuc vechi de plajă, din pânză. Eli s-a uitat lung la el și apoi mi-a zis: „Bunicule, papucul ăsta e singur-singurel.“ Eu i-am răspuns că da, avea dreptate. S-a mai uitat la el puțin, după care am mers mai departe. După câteva minute mi-a spus din senin: „Uite, bunicule, eu nu voi fi niciodată așa“. „Cum adică așa?“ l-am întrebat eu. Și el mi-a zis: „Singur în sufletul meu.“

Iată! Găsisem cu ce s-o alin pe Jane și mă rugam ca Eli să nu se dezică de ce-mi spusese atunci.

Isola zice că vrea să vă scrie și ea, ca să vă povestească ce s-a întâmplat la școală atunci, când cu plecarea copiilor. Se pare că a fost martoră la o scenă care v-ar putea interesa: Elizabeth i-a dat o palmă lui Adelaide Addison și a făcut-o să plece de acolo. Spre marele dumneavoastră noroc, nu o cunoașteți pe domnișoara Addison – este o femeie absolut insuportabilă.

Isola mi-a spus că s-ar putea să veniți la Guernsey. Eli și cu mine ne-am bucura să vă găzduim la noi.

Al dumneavoastră,
Eben Ramsey

Telegramă de la Juliet pentru Isola

ESTE ADEVĂRAT CĂ ELIZABETH A PĂLMUIT-O PE ADELAIDE ADDISON? CÂT DE RĂU ÎMI PARE CĂ N-AM FOST ACOLO! TE ROG, DĂ-MI MAI MULTE AMĂNUNTE. CU DRAG, JULIET

De la Isola pentru Juliet

24 aprilie 1946

Dragă Juliet,

Da, așa s-a întâmplat – i-a dat o plamă zdravănă peste ochi. A fost o scenă minunată.

Ne aflam în școala St. Brioc și îi pregăteam pe copii să se urce în autobuzele care aveau să-i ducă la navele lor. Comunitatea a interzis părinților să intre în școală – ar fi fost prea mare îngrămădeala și prea tristă atmosfera. Mai bine să-și ia rămas-bun afară. Știi și tu că nu-i nevoie decât ca un singur copil să înceapă să plângă și îi apucă pe toți ceilalți smiorcăitul.

Așa că noi, care nu le eram rude, le-am legat șireturile, i-am șters la nas, le-am atârnat de gât câte un ecuson cu numele fiecăruia. I-am încheiat la hăinuțe și ne-am jucat cu ei până au sosit autobuzele.

Țâncii din grupul meu încercau să-și atingă nasul cu limba, iar cei de care avea grijă Elizabeth încercau să spună minciunele fără să-i pufnească râsul – ăsta e un joc, dar am uitat cum se cheamă. Și atunci a intrat Adelaide Addison, cu mutra aia a ei tragică, toată evlavie și insensibilitate.

A strâns niște copii în jurul ei și a început să le cânte „Pentru aceia ce vor fi în pericol pe mare [53]“. Dar, nu, versul „să fie apărați de furtuni“ *nu* a mulțumit-o. Dumnezeu trebuia să-i apere și de bombe. Apoi s-a apucat să le ordone copilașilor să se roage pentru părinții lor în fiecare seară – cine putea să prevadă ce lucruri îngrozitoare le vor face soldații germani? După aia i-a povățuit să fie foarte cuminți, pentru că mami și tati îi vor privi din Rai și VOR SĂ FIE MÂNDRI DE EI.

Crede-mă, Juliet, i-a făcut pe micuți să urle, să plângă și să suspine cum n-ai mai văzut. Eu eram mult prea șocată ca să intervin, dar Elizabeth, iute ca o limbă de viperă, a apucat-o pe Adelaide de braț și i-a strigat să TACĂ DIN GURĂ!

Adelaide a țipat ofensată: „Dă-mi drumul! Trebuie să asculte Cuvântul lui Dumnezeu!“

Elizabeth i-a aruncat o privire care l-ar fi înghețat și pe diavol și apoi i-a tras o plamă peste ochi – tare și elegant, de i-a mișcat capul pe umeri – și a îmbrâncit-o afară și a încuiat ușa după ea. Zgripțuroaica de Adelaide a tot bătut cu pumnii să i se deschidă, dar nimeni n-a luat-o în seamă. Ba mint – proasta aia de Daphne Post a vrut să-i descuie, dar am apucat-o de gât și s-a răzgândit imediat.

Cred că bătaia la care au asistat i-a uimit atât de tare pe copii, că au uitat de frică și n-au mai plâns. Și după aia au venit autobuzele și i-am urcat în ele. Elizabeth și cu mine n-am plecat acasă, ci am rămas pe

marginea drumului și le-am făcut cu mâna până nu i-am mai văzut.

Sper din suflet să nu mai apuc o altă zi asemănătoare, chiar dacă mi-a plăcut să o văd pe Adelaide cum o încasează. Toți micuții ăia trimiși în lumea largă – ce mult m-am bucurat atunci că eu nu am copii.

Îți mulțumesc pentru că mi-ai povestit viața ta. Îmi pare rău că ți-ai pierdut mama și tatăl și casa de lângă râu. Dar mă bucur că ai prieteni așa de buni ca Sophie și mama ei și Sidney. El mi se pare un om minunat, dar prea autoritar. Ce să-i faci, este un defect des întâlnit la bărbați.

Clovis Fossey te întreabă dacă poți să trimiți clubului nostru o copie a articolului despre găini, care ți-a adus premiul întâi la concurs. Crede că ar fi bine să-l citim la una dintre întrunirile noastre. După care îl vom putea pune în arhivă – atunci când vom avea așa ceva.

Și mie mi-ar face plăcere să-l citesc, pentru că din cauza găinilor am căzut eu odată de pe acoperișul cotețului lor – m-au fugărit până acolo. Nici până acum n-am uitat cum veneau după mine cu ciocurile lor ascuțite și cu ochii ăia de-o parte și de alta a capului! Oamenii nu știu cum de este posibil să te atace găinile, dar uite că se poate – și se reped la tine ca niște câini turbați. N-am crescut găini înainte de război – după aia am fost obligată să o fac, dar nu mă simt niciodată în largul meu cu ele prin preajmă. Mai bine m-ar împunge țapul Ariel cu cornițele în fund – ar fi un gest sincer și firesc, nu unul viclean, ca al găinilor care se furișează și te iau prin surprindere.

M-aș bucura dacă ai veni să ne cunoști. S-ar bucura și Eben și Amelia și Dawsey – și Eli. Kit nu este prea sigură, dar nu trebuie să te superi pe ea. O să se răzgândească. Îți vei preda curând articolul, așa că poți să vii aici, să te odihnești. Și poate să găsești un alt subiect despre care să scrii.

Prietena ta,
Isola

Din partea lui Dawsey pentru Juliet

26 aprilie 1946

Dragă Juliet

Am isprăvit cu slujba temporară de la carieră și a venit Kit să stea puțin cu mine. Acum s-a ghemuit sub masa pe care scriu și șoptește ceva. Am întrebat-o ce spune, dar nu mi-a răspuns și a tăcut o vreme.

Apoi a început să șușotească din nou, iar eu am reușit să-mi deslușesc numele printre toate sunetele alea pe care le scoate. Știu că în armată așa ceva se numește „război al nervilor“ și deja știu cine îl va câștiga.

Kit nu seamănă prea mult cu Elizabeth – i-a moștenit doar ochii cenușii și expresia pe care o are atunci când se concentrează tare. Dar pe dinăuntru este leită maică-sa – are aceleași sentimente aprige. Încă de foarte mică a fost așa. Urla până se zgâlțâiau geamurile în cercevele; iar dacă îmi apuca degetul în pumnul ei micuț, mi-l strângea atât de tare că mi-l albea. Nu știam nimic despre copiii mici, dar m-a pus Elizabeth să învăț. Zicea că am stofă de tată și că obligația ei era să se asigure că știu cât mai multe. Îmi dădeam seama că îi era dor de Christian – nu doar pentru ea, ci și pentru Kit.

Micuța știe că tatăl ei a murit. I-a spus Amelia, dar despre Elizabeth n-am știut ce să-i spunem. În cele din urmă, i-am zis că a plecat cu treabă și că sperăm să se întoarcă în curând. Kit s-a uitat la mine, apoi s-a uitat la Amelia, apoi iar la mine. Dar n-a pus nicio întrebare. Doar s-a dus în șură și a stat o vreme acolo. Nu știu dacă am procedat corect.

Sunt zile în care mă simt istovit de cât de mult îmi doresc să se întoarcă Elizabeth. Am aflat că Sir Ambrose Ivers a murit în timpul unuia dintre ultimele bombardamente asupra Londrei și, pentru că singura lui moștenitoare este Elizabeth, avocații lui au început deja să o caute. Sunt convins că ei au metode mai bune să dea de ea decât avem noi, așa că sper că domnul Dilwyn va primi curând o veste de la ea – ori despre ea. N-ar fi minunat atât pentru Kit, cât și pentru noi toți, ca Elizabeth să fie găsită?

Clubul nostru merge la un spectacol sâmbăta asta. Ne ducem să vedem piesa *iulius Caesar,* pusă în scenă de Compania de Teatru Ambulant Guernsey. John Booker o să-l joace pe Marc Antoniu iar Clovis Fossey va fi Caesar. Isola l-a ajutat pe Clovis să-și repete rolul și spune că vom fi cu toții uimiți de interpretarea lui, mai ales atunci când, după ce este înjunghiat de moarte, reușește să rostească printre dinți: „*O să mă vezi la Philippi!“* Zice că doar amintirea felului în care scrâșnește Clovis vorbele astea a împiedicat-o să pună geană pe geană trei nopți în șir. Sigur, Isola exagerează, însă doar atât cât să se simtă bine.

Kit nu mai șușotește de sub masă. M-am uitat și am văzut că a adormit. Se pare că-i mai târziu decât îmi imaginam eu.

Al tău devotat,
Dawsey

De la Mark pentru Juliet

30 aprilie 1946

Scumpa mea,

Tocmai ce am sosit – aș fi putut evita toată călătoria asta dacă Hendry mi-ar fi telefonat. Dar am pocnit niște capete între ele și imediat mi-au trecut tot transportul prin vamă. Am impresia că am fost plecat ani de zile. Ne vedem diseară? Trebuie să-ți spun ceva.

Cu drag,
M.

De la Juliet pentru Mark

Bineînțeles. Vrei să vii la mine? Am făcut rost de un cârnat.

Juliet

De la Mark pentru Juliet

Un cârnat – ce apetisant sună.
La „Suzette“, la ora opt?

Cu dragoste,
M.

De la Juliet pentru Mark

Spune „te rog“.

J.

De la Mark pentru Juliet

Mă rog să ne vedem la „Suzette“, la 8.

Cu dragoste,
M.

De la Juliet pentru Mark

1 mai 1946

Dragă Mark,

Să știi că nu te-am respins. Am spus doar că trebuie să mă mai gândesc. Dar tu erai atât de ocupat să bați câmpii despre Sidney și Guernsey că poate nici nu m-ai ascultat – nu am spus decât că am nevoie de ceva timp. Nu ne cunoaștem decât de *două luni.* Nu-i suficient ca să mă facă să cred că ar trebui să ne petrecem împreună tot restul vieților noastre, chiar dacă tu pari a fi convins de asta. Am făcut odată o greșeală îngrozitoare și am fost pe punctul de a mă căsători cu un bărbat pe care îl cunoșteam mult prea puțin (poate ai citit în ziare despre povestea asta) – dar pot spune că atunci războiul a constituit o circumstanță atenunantă. N-am să mai repet prostia asta.

Gândește-te puțin: n-am fost niciodată la tine acasă – de fapt, nici nu știu unde se află casa ta. Bine, e la New York, dar pe care stradă? Cum arată? Ce culoare au pereții? Dar sofaua? Îți aranjezi cărțile în ordine alfabetică? (Sper că nu.) Îți ții sertarele în ordine, sau nu? Fredonezi vreodată – și, dacă da, ce cântece? Îți plac pisicile sau câinii? Sau peștișorii? Ce Dumnezeu îți pregătești la micul dejun – sau ai bucătar?

Vezi? Nu te cunosc destul de bine ca să mă căsătoresc cu tine.

Mai am o veste care te-ar putea interesa: Sidney nu este rivalul tău. Nu sunt – și nu am fost niciodată – îndrăgostită de Sidney. Și nici el de mine. Nu am să mă mărit niciodată cu el. Ți se pare suficient de clar?

Ești absolut convins că n-ai prefera să te căsătorești cu o persoană mai docilă decât mine?

Juliet

Din partea lui Juliet pentru Sophie

1 mai 1946

Scumpa mea Sophie,

Cât de mult îmi doresc să fii aici, cu mine. Aș vrea să mai locuim împreună în micuțul și drăguțul nostru apartament și să lucrăm la prăvălia de cărți a dragului nostru domn Hawke și să mâncăm în fiecare seară la cină doar biscuiți cu brânză. Vreau tare mult să pot sta de vorbă cu tine. Am nevoie să-mi spui dacă ar fi bine să mă mărit cu

Mark Reynolds.

Mi-a cerut mâna aseară la un restaurant franțuzesc foarte romantic – fără să se așeze în genunchi, dar oferindu-mi un inel cu un diamant mare cât un ou de porumbel. În dimineața asta nu mai sunt prea sigură că încă mai vrea să se însoare cu mine – este furios la culme pentru că nu i-am dat un răspuns afirmativ, complet lipsit de echivoc. Am încercat să-i explic că nu îl cunosc de suficientă vreme și că trebuie să mă mai gândesc, dar el nici n-a vrut să mă asculte. Era convins că îl refuz din cauză că nutresc o pasiune secretă – pentru Sidney! Ăștia doi chiar sunt obsedați unul de celălalt.

Slavă Domnului că eram deja în apartamentul lui când a început să urle și să spună tot felul de lucruri urâte despre Sidney și despre insulele aflate la dracu' în praznic și despre femeile cărora le pasă mai mult de o grămadă de străini decât de bărbații de lângă ele (se referea la Guernsey și la noii mei prieteni de acolo). Am tot încercat să-i explic, dar el a țipat în continuare, până când am început să plâng de supărare că nu mă ascultă și nu vrea să mă înțeleagă. Atunci l-au apucat părerile de rău – atât de neobișnuite pentru el și atât de adorabile, că aproape mi-a venit să mă răzgândesc și să accept. Dar imediat mi-am imaginat cum ar fi viața mea dacă ar trebui să plâng mereu ca să-l conving să se poarte frumos. Și am revenit la „nu". Ne-am certat și el mi-a făcut morală și eu am mai plâns puțin pentru că eram extrem de obosită și, în cele din urmă, și-a chemat șoferul și i-a spus să mă ducă acasă. Mi-a ținut portiera să mă urc în mașină, apoi s-a aplecat să mă sărute și mi-a zis: „Ești o proastă, Juliet!"

Poate că are dreptate. Mai ții minte romanele alea absolut oribile ale lui Cheslayne Fair, pe care le-am citit în vara când aveam treisprezece ani? Preferatul meu era *Stăpânul din Blackheath.* Cred că l-am citit de vreo douăzeci de ori (la fel ai făcut și tu, nu spune că nu). Ți-l mai amintești pe Ransom? Cu cât curaj își ascundea el dragostea pentru feciorelnica Eulalie, pentru ca ea să-și poată alege nestingherită soțul, fără să știe că era nebună după el încă de când prostuța căzuse de pe cal, la doisprezece ani? Uite cum stau lucrurile, Sophie – Mark Reynolds este leit Ransom. Înalt și chipeș, cu un surâs în colțul gurii și maxilarul ferm. Își face loc cu umerii prin mulțime, indiferent la căutăturile urâte ale celor din jur. Este mereu nerăbdător și are un magnetism incredibil, iar atunci când mă duc acolo unde se duc doamnele, le aud pe celelalte femei vorbind despre el – la fel cum a făcut Eulalie la muzeu. Mark Reynolds nu este un bărbat care să treacă neobservat. Nu că și-ar dori toată atenția asta – pur și simplu oamenii se simt atrași de el.

Mă treceau toți fiorii din cauza lui Ransom. Uneori mă mai trec și acum, dar din cauza lui Mark – mai ales când mă uit la el. Însă eu nu sunt Eulalie. Dacă aș cădea de pe un cal, ar fi minunat ca Mark să fie

cel care să mă ajute să mă ridic – dar nu cred că voi păți un asemenea accident prea curând. Mult mai probabil, mă voi duce la Guernsey și voi scrie o carte despre Ocupația Germană – iar Mark nu suportă ideea asta. Vrea să rămân la Londra și să merg la restaurante și la spectacole de teatru și să mă mărit cu el, așa cum ar face orice femeie rezonabilă. Scrie-mi ce mă sfătuiești să fac.

Toată dragostea mea lui Dominic – și ție și lui Alexander,
Juliet

Din partea lui Juliet pentru Sidney

3 mai 1946

Dragă Sidney,

Poate că sunt mai puțin tulburată de absența ta decât e Editura Stephens & Stark, dar tot îmi este dor de tine și am mare nevoie de sfaturile tale. Te rog, lasă totul baltă și scrie-mi de îndată.

Vreau să plec din Londra. Vreau să mă duc la Guernsey. Știi bine că am ajuns să-i îndrăgesc foarte tare pe prietenii mei de pe insulă și mă fascinează felul în care au știut să trăiască sub ocupația germană – și după aceea. Am fost la Consiliul pentru Refugiații din Insulele Canalului și le-am citit dosarele. Am citit și rapoartele Crucii Roșii. Apoi am citit tot ce am putut să găsesc despre detașamentele de muncă forțată ale lui Todt – adică nu prea mult, deocamdată. Am discutat cu câțiva dintre soldații care au eliberat insula Guernsey și cu geniștii care au curățat plajele de miile de mine îngropate acolo. Am citit toate rapoartele guvernamentale „nesecretizate“ despre starea de sănătate a insularilor, sau despre lipsa ei; despre fericirea lor, sau despre lipsa ei; despre rezervele lor de alimente, sau despre lipsa lor. Dar vreau să aflu mai multe. Vreau să cunosc în profunzime poveștile acelor oameni și nu o pot face dintr-o bibliotecă din Londra.

De pildă – ieri am citit un articol despre eliberarea insulelor. Și un reporter îl întreba pe un localnic din Guernsey: „Care a fost cea mai dificilă experiență pe care ați trăit-o în timpul stăpânirii germane?“ Răspunsul primit l-a amuzat, însă mie mi s-a părut plin de sens. Insularul i-a spus: „Știți că ne-au confiscat toate aparatele de radio? Dacă aveai vreunul ascuns și te prindeau, te trimiteau la închisoare pe continent. Cu toate astea, unii dintre noi și-au ascuns aparatele de radio și așa am aflat despre Debarcarea Aliaților în Normandia. Numai că nu trebuia să știm nimic! Cel mai greu lucru pe care l-am făcut eu

vreodată a fost să mă plimb prin St. Peter Port în ziua de 7 iunie, chinuindu-mă nu care cumva să râd, nu care cumva să zâmbesc, nu care cumva să-mi scape vreun gest prin care să le arăt nemților că ȘTIAM că li se apropie sfârșitul. Dacă s-ar fi prins că știm, ne-ar fi pedepsit cu multă cruzime, așa că am fost nevoiți să ne prefacem. Și, credeți-mă, e al dracului de greu să te prefaci că habar n-ai de Ziua Z.“

Vreau să stau de vorbă cu oameni ca acesta și să aflu cum au văzut ei războiul, pentru că asta aș vrea eu să citesc în ziare, în loc de statistici agricole. Nu sunt prea sigură ce formă ar avea o asemenea carte – nici nu știu dacă voi scrie una. Dar îmi doresc să mă duc la St. Peter Port și să aflu.

Îmi dai binecuvântarea ta?

Toată dragostea mea ție și lui Piers,
Juliet

Telegramă de la Sidney pentru Juliet

10 mai 1946

PRIN PREZENTA AI BINECUVÂNTAREA MEA! GROZAVĂ IDEE CU GUERNSEY, ATÂT PENTRU TINE CÂT ȘI PENTRU O CARTE. DAR ÎȚI DĂ VOIE REYNOLDS SĂ PLECI? CU DRAGOSTE, SIDNEY

Telegramă de la Juliet pentru Sidney

11 mai 1946

PRIMIT BINECUVÂNTAREA. MARK REYNOLDS NU ESTE ÎN MĂSURĂ NICI SĂ INTERZICĂ, NICI SĂ PERMITĂ. CU DRAG, JULIET

Din partea Ameliei pentru Juliet

13 mai 1946

Draga mea,

Nici nu am cuvinte să-ți descriu cât de mult m-am bucurat ieri când am primit telegrama ta și am aflat că vii în vizită la noi!

Ți-am respectat instrucțiunile și am dat imediat de știre și

celorlalți – și trebuie să-ți spun că ai stârnit în clubul nostru o adevărată furtună de entuziasm. Numaidecât membrii noștri au spus că-ți vor oferi tot ce ai nevoie: casă, masă, recomandări, un stoc de cârlige electrice pentru rufe. Isola este în al nouălea cer de bucurie și deja s-a apucat să strângă informații pentru cartea ta. Am avertizat-o că deocamdată este doar o idee, însă ea este hotărâtă să-ți pună la dispoziție toate materialele de documentare de care ai putea avea nevoie. A cerut (poate nu tocmai politicos) tuturor cunoștințelor ei din piață să-ți trimită scrisori despre Ocupația Germană; crede că îți vor fi de folos ca să-l convingi pe editorul tău că această carte merită să fie publicată. Așa că să nu fii surprinsă dacă în săptămânile următoare vei fi asaltată cu o mulțime de scrisori.

În după-amiaza asta Isola s-a dus și la banca unde lucrează domnul Dilwyn și l-a rugat să-ți închirieze căsuța lui Elizabeth pe perioada vizitei. Este amplasată pe o pajiște încântătoare, mai jos de Casa Mare și nu-i prea mare, drept care te vei descurca de minune în ea. Elizabeth s-a mutat acolo atunci când nemții au confiscat casa principală. Sunt convinsă că te vei simți foarte bine acolo, iar Isola l-a convins pe domnul Dilwyn să-ți întocmească un contract de închiriere. De restul se va ocupa ea: va aerisi încăperile, va spăla ferestrele, va bate covoarele și va omorî păianjenii.

Sper să nu te stingherească toate aceste aranjamente, pentru că oricum domnul Dilwyn avusese intenția să evalueze proprietatea ca să o poată da spre închiriere. Avocații lui Sir Ambrose au început să facă cercetări cu privire la locul unde s-ar putea afla Elizabeth acum. Și nu au găsit niciun document despre sosirea ei în Germania. Au descoperit doar că a fost dusă cu trenul până în Franța, deși destinația finală era Frankfurt. Vor urma și alte investigații și mă rog să-i poată da de urmă lui Elizabeth. Însă, până atunci, domnul Dilwyn dorește să închirieze proprietatea pe care i-a lăsat-o ei Sir Ambrose ca să-i asigure lui Kit un venit stabil.

Câteodată mă gândesc că avem obligația morală să-i căutăm lui Kit și rudele de origine germană, dar parcă nu-mi vine s-o fac. Christian a fost un om deosebit, care detesta din tot sufletul politica țării sale. Însă nu știu dacă același lucru ar putea fi spus despre compatrioții lui, care au crezut în viziunea Reich-ului Milenar. Și, chiar dacă i-am găsi rudele, cum am putea s-o trimitem pe Kit a noastră într-o țară străină – și distrusă? Noi suntem singura familie pe care a cunoscut-o ea vreodată.

La nașterea fetiței, Elizabeth nu a dezvăluit autorităților numele tatălui ei. Nu pentru că i-ar fi fost rușine, ci pentru că se temea ca nu cumva să-i fie luată copila și trimisă să fie crescută în Germania. Circulau zvonuri îngrozitoare despre asemenea situații. Mă întreb dacă Elizabeth s-ar fi putut salva făcând cunoscută paternitatea lui Kit

atunci când au arestat-o. Însă a păstrat secretul și nu este treaba mea să mă amestec în problemele ei.

Scuză-mă pentru că îmi descarc sufletul în fața ta. Mi se amestecă toate grijile în minte și mă simt mai ușurată dacă le aștern pe hârtie. Acum voi aborda niște subiecte mai vesele – ca, de plidă, întrunirea de aseară a Clubului nostru.

După ce s-a mai potolit agitația creată de știrea despre venirea ta, ți-am citit articolul din *Times* – acela în care vorbești despre cărți și lectură. Ne-a plăcut tuturor foarte mult – și nu doar pentru că făcea referire la noi înșine, ci pentru că ne-ai atras atenția asupra unor aspecte la care nu ne gândiserăm până atunci. Domnul doctor Stuggins a declarat că ești singura persoană care a reușit să transforme cuvântul „distracție" în ceva demn de respect. Articolul a fost de-a dreptul încântător și suntem cu toții nespus de bucuroși și mândri că am fost amintiți în el.

Will Thisbee vrea să dea o petrecere de bun venit la sosirea ta. Va face atunci renumita lui „plăcintă din coji de cartofi", pentru care a inventat mai nou o glazură din cacao. Și la întrunirea noastră de aseară a adus un desert surpriză – Cireșe Flambate, care, din fericire, s-au ars și nu am mai fost obligați să le mâncăm. Tare mult mi-aș dori ca Will să se lase de gătit și să se întoarcă la fiarele lui.

Abia așteptăm să te vedem aici. Ai spus că mai întâi ai de terminat câteva recenzii și după aceea vei putea pleca din Londra – dar vei fi bine-venită oricând vei veni. Doar anunță-ne în ce dată și la ce oră. Cu siguranță că ai ajunge mai repede și în condiții mai bune cu un avion decât cu vaporașul care ne aduce poșta (Clovis Fossey mi-a zis să-ți transmit că stewardesele oferă gin pasagerilor – iar pe vapor nu se oferă nimic). Însă, dacă nu suferi de rău de mare, ar fi bine să iei vaporul de după-amiază de la Weymouth. Nu există un alt drum mai frumos până la Guernsey decât cel de pe mare – fie atunci când soarele apune, fie când se adună nori negri, tiviți cu aur, prevestind furtuna, fie când insula noastră abia poate fi întrezărită prin ceață. Așa am văzut-o eu când am venit aici, cu soțul meu, imediat după nunta noastră.

Cu dragoste,
Amelia

Din partea Isolei pentru Juliet

14 mai 1946

Dragă Juliet,

Ți-am pregătit casa în care vei sta. Am rugat câțiva prieteni de la piață să-ți scrie despre experiențele lor din timpul Ocupației Germane. Sper că o vor face. Dar dacă primești vreo scrisoare de la un domn Tatum, în care îți cere bani pentru amintirile lui, să nu care cumva să-i dai. Nu-i decât un mare mincinos.

Vrei să știi cum a fost atunci când i-am văzut eu pe nemți pentru prima dată? Voi folosi mai multe adjective, ca să fac povestirea mai plină de viață. De obicei nu le folosesc – îmi plac relatările simple, fără ornamente.

În acea zi de marți, insula Guernsey părea liniștită – dar noi știam că veniseră! Cu o zi înainte sosiseră o mulțime de avioane și de nave pline cu soldați. Avioane uriașe de luptă – Junkere – aterizau cu zgomot, își descărcau militarii, după care decolau din nou. Fiind mai ușoare și mai jucăușe, zburau razant peste noi, urcau și coborau și se învârteau peste Guernsey, speriindu-ne vacile de pe pășuni.

Elizabeth era la mine acasă, dar n-am putut invoca spiritele ca să facem tonic pentru păr, cu toate că aveam coada-șoricelului. Ne-am învârtit doar de colo până colo, ca două strigoaice. La un moment dat, Elizabeth și-a revenit. Și zice: „Haide! N-am de gând să stau în casă și să-i aștept. Merg în oraș ca să-mi cunosc dușmanul."

„Și ce ai de gând să faci după ce-l cunoști?" o întreb eu, cam răstit.

„Am să mă uit la el", zice. „Nu noi suntem ca niște animale în cușcă – ei sunt. Haide să mergem să ne holbăm la ei."

Mi-a plăcut ideea, așa că ne-am pus pălăriile și am plecat. Dar n-ai să crezi ce am văzut în St. Peter Port.

O, da, acolo erau sute de soldați germani – și ce crezi că făceau ei? CUMPĂRĂTURI! Se plimbau brațla brațpe Fountain Street – zâmbind, râzând, uitându-se la vitrine, intrând în prăvălii și ieșind de acolo încărcați cu pachete, strigându-se unii pe alții. Și Esplanada de Nord era plină cu soldați. Unii doar hoinăreau pe acolo, alții și-au dus mâna la chipiu și ne-au salutat politicos. Unul mi-a spus: „Insula voastră este superbă. Curând ne vom duce la Londra să ne luptăm, dar deocamdată ne bucurăm de vacanța asta însorită."

Alt idiot credea că se află în Brighton. Cumpărau înghețată pe băț pentru cârdurile de copii care se țineau după ei. Și râdeau și se distrau – asta făceau. Dacă n-ar fi fost uniformele lor verzi, ai fi zis că tocmai ce acostase vaporașul cu turiști de la Weymouth!

Am pornit spre Grădinile Candie și acolo s-a schimbat totul – carnavalul s-a transformat în coșmar. Mai întâi, am auzit un zgomot – tropăit apăsat și ritmic de cizme pe piatră. După aia, un escadron de soldați care mărșăluiau în pas de gâscă [54] a apărut pe strada pe care

ne aflam noi. Totul strălucea la băieții ăia – nasturii, cizmele, căștile alea din metal, ca niște găleți pentru cărbuni. Nu se uitau la nimeni și nimic din jur – doar înainte. Iar asta era mai înspăimântător decât puștile atârnate de umeri ori grenadele și cuțitele înfipte în carâmbul cizmelor.

Și atunci m-a apucat de braț domnul Ferre, care se afla în spatele nostru. Luptase în bătălia de pe Somme [55]. Acum îi șiroiau lacrimile pe obraji și, fără să-și dea seama ce face, îmi răsucea brațul și mi-l strângea și mă tot întreba: „Cum de pot face din nou asta? I-am înfrânt o dată și uite-i iar. Cum de le-am permis așa ceva?“

În cele din urmă, Elizabeth mi-a spus: „Mi-a ajuns. Vreau să beau ceva.“

Aveam o rezervă de gin în bufet, așa că ne-am întors acasă la mine.

Îmi închei scrisoarea, bucuroasă că te voi vedea curând. Toți vrem să te întâmpinăm la sosire – dar mă îngrijorează foarte tare ceva. S-ar putea să mai fie încă vreo douăzeci de pasageri pe vas, deci cum îmi voi da seama care ești tu? Fotografia de pe coperta cărții este neclară și mică și nu vreau să mă reped să sărut altă femeie. Te rog mult, poartă o pălărie mare și roșie, cu voaletă. Și ține în brațe un buchet de crini. Vrei?

Prietena ta,
Isola

Din partea unui Iubitor de Animale pentru Juliet

Miercuri seara

Stimată domnișoară,

Și eu sunt membru al Clubului de literatură și plăcinte din coji de cartofi de la Guernsey – însă nu v-am scris niciodată despre cărțile pe care le citesc deoarece sunt doar două și conțin doar povești pentru copii despre câini credincioși, curajoși și sinceri. Isola spune că veniți pe la noi și că poate veți scrie despre Ocupația Germană, iar eu cred că ar trebui să cunoașteți adevărul despre felul în care s-a purtat Comunitatea noastră cu animalele! Propriul nostru Guvern, nu nemții ăia împuțiți! Celorlalți le este rușine să vorbească despre asta, însă mie nu-mi este.

Să știți că nu-mi plac prea mult oamenii – nu mi-au plăcut niciodată și nu îmi vor plăcea vreodată. Am eu motivele mele. Niciodată n-am cunoscut vreun om măcar pe jumătate la fel de loial ca un câine.

Poartă-te frumos cu un câine și el se va purta la fel de frumos cu tine – îți va ține de urât, îți va fi cel mai bun prieten, nu-ți va pune întrebări. Pisicile au altă fire, dar nu le port pică pentru asta.

Ar trebui să știți ce au făcut animalelor lor oamenii din Guernsey atunci când s-au speriat că vor veni nemții. Mii de localnici au fugit de pe insulă în Anglia – cu avionul sau cu vaporul – și și-au abandonat câinii și pisicile. I-au părăsit pur și simplu, i-au lăsat să rătăcească pe străzi, flâmânzi și însetați – porci, nu oameni, asta sunt!

Am luat la mine cât de mulți câini am putut, dar, din nefericire, nu i-am putut lua pe toți. Atunci a intervenit Comunitatea, zicând că va rezolva problema – și nereușind decât s-o agraveze, firește. Comunitatea ne atenționa în ziare că, din cauza războiului, s-ar putea să nu existe suficientă hrană pentru oameni și cu atât mai puțin pentru animale. „Puteți să vă păstrați animalul de companie“, zicea Comunitatea, „dar noi vom fi obligați să le eutanasiem pe celelalte. Pisicile și câinii fără stăpân, lăsați liberi pe străzi, constituie un pericol pentru copiii noștri.“

Și exact asta au făcut. Comunitatea a strâns toate animalele în camioane și le-a dus la adăpostul de la St. Andrews, unde le-au omorât doctorii și infirmierele angajate acolo. Nici nu terminau bine de omorât animalele dintr-un camion, că venea altul, la fel de plin cu sufletele nevinovate.

Am văzut tot ce s-a întâmplat – cum le strângeau de pe străzi, cum le descărcau la adăpost, cum le îngropau.

Am văzut când o infirmieră a ieșit și a respirat cu lăcomie aerul curat. Părea atât de bolnavă, de ziceai că ea era pe moarte. A fumat o țigară și după aia a intrat înapoi să dea o mână de ajutor la masacrul ăla. Două zile a durat ca să omoare toate animalele.

Atât vreau să vă spun. Scrieți în carte și despre asta.

Un iubitor de animale

Din partea lui Sally Ann Frobisher pentru Juliet

15 mai 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Mi-a spus domnișoara Pribby că veți veni la Guernsey ca să aflați mai multe despre război. Sper că vom face cunoștință, dar vă scriu acum pentru că îmi place să scriu scrisori. De fapt îmi place să scriu orice.

Cred că ați dori să știți ce umilințe am îndurat eu personal în perioada aceea – în 1943, când aveam doar doisprezece ani. Și am făcut râie.

Pe insula noastră nu exista suficient săpun și nu aveam cum să ne spălăm nici hainele, nici casele, nici pe noi înșine. Toți sufeream de un fel sau altul de boli de piele – eczeme sau bube sau păduchi. Eu am făcut râie pe pielea capului – sub păr – și n-am reușit să scap de ea.

Într-un final, domnul doctor Ormond mi-a zis că trebuie să mă duc la spital ca să-mi radă capul și să-mi răzuiască plăgile ca să scoată puroiul din ele. Sper că nu veți trăi niciodată rușinea de a vă curge puroiul din scalp. Mie îmi venea să mor de jenă.

Acolo, la spital, am cunoscut-o pe Elizabeth McKenna, care avea să-mi devină prietenă. Lucra voluntar alături de infirmierele de la etajul unde eram eu. Infirmierele erau amabile, dar domnișoara McKenna era și amabilă, *și* amuzantă. Și tocmai acest fel al ei de a fi m-a ajutat în momentele mele de cumpănă. După ce mi-au ras tot părul, ea a intrat în camera mea cu un lighean, o sticlă cu dezinfectant și un cuțitaș ascuțit.

Și eu am zis: „Nu-i așa că n-o să mă doară? Domnul doctor Ormond a spus că n-o să mă doară.“ Încercam să nu plâng.

„Te-a mințit“, mi-a zis domnișoara McKenna. „O să te doară al dracului de tare. Să nu-i spui mamei tale că am zis dracului“.

Atunci am început să râd și nici n-am mai avut vreme să mă sperii că ea a și tăiat din bubele mele. M-a durut, dar nu al dracului de tare. După aia am început să ne jucăm un joc, în timp ce îmi răzuia restul bubelor – strigam numele tuturor femeilor decapitate din istorie. „Maria, regina scoțienilor – Țac-țac!“ „Anne Boleyn – Clanț!“ „Maria Antoaneta – Hârști!“ Și gata, s-a terminat.

M-a durut, dar m-a și distrat, pentru că domnișoara McKenna transformase totul într-o joacă.

Mi-a tamponat capul chel cu dezinfectant și a mai trecut și seara pe la mine – ca să-mi aducă o eșarfă de-ale ei, pe care să mi-o înfășor în jurul capului ca pe un turban. „Uite“, mi-a zis și mi-a dat o oglindă. M-am uitat în ea – eșarfa era foarte frumoasă, dar, ca de obicei, nasul meu părea mult prea mare. Nu credeam că voi ajunge și eu să fiu o fată drăguță și am întrebat-o pe domnișoara McKenna ce părere are.

Îi pusesem aceeași întrebare și mamei, dar ea mi-a zis că nu-i plac sclifoselile mele și că adevărata frumusețe se află în suflet. Dar domnișoara McKenna mi-a spus altceva. S-a uitat lung la mine și mi-a zis: „Nu peste prea multă vreme, ai să fii o mândrețe de fată, Sally. Privește-te mereu în oglindă și ai să-ți dai seama și singură. Oasele contează, iar tu ai oase foarte frumoase. Cu nasul ăla elegant, ai să fii noua Nefertiti [56]. Ai face bine să începi să exersezi tot felul de atitudini imperiale.“

Doamna Maugery a venit să mă viziteze la spital și am întrebat-o cine este Nefertiti și dacă mai trăiește. Că mie mi se părea că nu. Doamna Maugery mi-a zis că, dintr-un punct de vedere, este moartă. Dar că, din alt punct de vedere, este nemuritoare. Mai încolo, a găsit pe undeva o fotografie cu Nefertiti și mi-a arătat-o. Nu prea știam ce înseamnă „imperial“, așa că m-am străduit să arăt ca ea. Tot n-am reușit încă să mă obișnuiesc cu nasul meu, dar sunt sigură că asta va veni cu timpul – așa a zis domnișoara McKenna.

Altă poveste tristă din perioada Ocupației Germane este cea despre mătușa mea, Letty. Avea o casă mare și veche și întunecoasă pe stâncile de lângă La Fontenelle. Nemții au zis că stătea în bătaia tunurilor lor și îi împiedica să-și facă exercițiile de tragere. Așa că au aruncat-o în aer. Acum mătușa Letty locuiește cu noi.

Cu stimă, a dumneavoastră,
Sally Ann Frobisher

Din partea lui Micah Daniels pentru Juliet

15 mai 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Isola mi-a dat adresa dumneavoastră deoarece este sigură că veți dori să puneți lista mea în cartea pe care o scrieți.

Dacă ar fi să mă duceți chiar astăzi la Paris și să mă invitați într-unul dintre restaurantele alea elegante de acolo – din acela cu fețe de masă din dantelă albă, lumânări și capace din argint pe farfurii – ei bine, eu vă spun că nici nu s-ar compara cu cutia mea *Vega*.

În caz că nu știți, vă spun eu că *Vega* a fost un vapor al Crucii Roșii, care a venit prima oară la Guernsey la data de 27 decembrie 1944, ca să ne aducă alimente. A mai venit după aceea de încă cinci ori – și ne-a ajutat să supraviețuim până la sfârșitul războiului.

Da, chiar așa – ne-a ajutat să supraviețuim. Deja sufeream de foame de câțiva ani buni. Nu se mai găsea nici măcar un gram de zahăr pe nicăieri. Doar la șarlatanii de-l vindeau pe piața neagră. Pe la 1 decembrie 1944, s-a terminat și toată făina. Și atunci nemții au ajuns să flămânzească la fel ca noi – li s-au umflat burțile și le era frig că nu mâncaseră.

Ce să zic, eu nu mai puteam cu atâția cartofi și gulii fierte și mai că-mi venea să mor, când uite că a intrat *Vega* la noi în port.

Dl. Churchil n-a vrut să-i lase pe ăia de la Crucea Roșie să ne aducă

de mâncare până atunci pentru că zicea el că nemții o să ne ia mâncarea și o s-o mănânce ei. Poate că dumneavoastră vi s-o părea deștept planul ăsta al lui – să-i facă să moară de foame pe păcătoși. Numai că eu am înțeles că lui domnul Churchil nu-i păsa deloc dacă muream de foame și noi cu nemții.

Așa, și ceva i-a dat ghes atunci și a zis că avem voie să mâncăm. Așa că, în decembrie, a zis el, domnul Churchill, către Crucea Roșie: „Of, bine, mergeți și dați-le ceva să îmbuce."

Și, domnișoară Ashton, au adus câte DOUĂ CUTII cu mâncare pentru fiecare bărbat, femeie și copil de pe Guernsey – toate în cala din *Vega.* Au mai adus și alte lucruri: cuie, semințe de pus în pământ, lumânări, ulei pentru gătit, chibrituri de făcut focul, niște haine și niște încălțări. Ba chiar și câteva trusouri pentru nou-născuți.

Și făină și tutun – să vorbească Moise cât o vrea el despre mana cerească, pentru că neam de neamul lui n-a văzut așa ceva! O să vă zic acum tot ce era în cutia mea, pentru că am notat totul în jurnal.

Șase uncii [57] de șocolată
Patru uncii de ceai
Șase uncii de zahăr
Douăzeci de uncii de biscuiți
Douăzeci de uncii de unt
Treișpe uncii de conserve de porc
Două uncii de lapte la conservă
Cinșpe uncii de marmeladă
Cinci uncii de sardele
O uncie de sare
Șase uncii de prune uscate
Opt uncii de stafide
Zece uncii de pește
Patru uncii de brânză
O uncie de piper
O bucată de săpun

Am dat de pomană prunele mele – dar nu vi se pare extraordinar? Când am să mor, am să-mi las toți banii să-i ia Crucea Roșie. Le-am și scris și i-am anunțat de dorința mea.

Mai am încă ceva a vă spune. Despre nemții ăia, dar trebuie să recunoaștem că ce-i al lor e al lor. Au descărcat toate cutiile alea ale noastre de pe *Vega* și n-au luat nici măcar una singură pentru ei. Normal că le zisese și comandantul: „Mâncarea aia e pentru localnici, nu pentru voi. Dacă furați o să vă împușc." Și după aia a dat la fiecare câte o linguriță, ca să râcâie făina cursă pe jos. Și pe aia s-o mănânce.

Adevărul e că ți se făcea milă când te uitai la soldații ăia. Furau de prin grădini, ne băteau la uși și se milogeau să le dăm ceva resturi. Într-o zi l-am văzut pe unul cum a prins o pisică și a lovit-o cu capul de un zid. După aia i l-a tăiat și i-a ascuns corpul în tunică. L-am urmărit până pe câmp. Acolo a jupuit pisica și a fiert-o în gamelă și a mâncat-o.

Chiar mi-a părut rău să-l văd în halul ăla. Și mi-a venit să-mi borăsc mațele, dar mi-am zis: „Uite cum se duce pe copcă Al Treilea Reich al lui Hitler – a început să ia masa în oraș". Și m-a apucat un râs de era să mor. Acum mi-e rușine, dar așa am făcut.

Atât am să vă zic. Vă doresc spor la scrisul cărții.

Al dumneavoastră.
Micah Daniels

Din partea lui John Booker pentru Juliet

16 mai 1946

Dragă domnișoară Ashton,

Ne-a zis Amelia că veți veni la Guernsey ca să strângeți istorii pentru cartea dumneavoastră. Vă voi întâmpina cu brațele deschise, dar nu voi fi în stare să vă spun ce am pățit, pentru că numai când încerc să vorbesc despre asta mă apucă tremuriciul. Poate dacă vă povestesc în scris, nu va mai fi nevoie să vă spun cu voce tare. Oricum, nu-i vorba despre Guernsey – pentru că nu eram aici. Ci în Lagărul de Concentrare Neuengamme din Germania.

Mai țineți minte că v-am povestit că m-am prefăcut că sunt lordul Tobias vreme de trei ani? Ei bine, Lisa, fata lui Peter Jenkins, ieșea cu soldați germani. Cu orice soldat german, atâta timp cât respectivul îi dăruia ciorapi sau ruj de buze. Asta a fost până s-a încurcat cu sergentul Willy Gurtz. Ăsta era un porc vrednic de tot disprețul. Și amândoi făceau o pereche foarte bună – amândoi erau la fel de răi. Lisa a fost cea care m-a trădat. S-a dus la comandantul neamț și i-a spus totul.

Vă întrebați cum de a aflat? Simplu. În martie 1944, Lisa s-a dus la coafor, ca să-și facă un coc sofisticat, și acolo a găsit un exemplar vechi, de dinainte de război, din revista *Tattler*. La pagina 124, a dat peste o poză color a lordului Tobias Penn-Piers și a soției sale, care erau invitați la o nuntă în Sussex – beau șampanie și mâncau stridii. Sub poză era și un articol, în care se spunea totul despre rochia

doamnei, diamantele ei, pantofii ei, chipul ei – și banii domnului. Se mai spunea în revistă că cei doi aveau și o moșie, care se chema La Fort și se afla pe insula Guernsey.

Ei, și atunci a devenit destul de limpede – chiar și pentru Lisa, care-i proastă ca noaptea – că nu eu eram lordul Tobias Penn-Piers. Nici n-a mai stat să se coafeze, ci a plecat de îndată, ca să-i arate poza lui Willy Gurtz, care a dus-o direct la comandant.

Farsa mea îi pusese într-o lumină al naibii de proastă pe nemți – că doar se ploconiseră și periaseră în tot timpul ăla un simplu servitor – așa că s-au simțit foarte ofensați și m-au trimis în lagărul de la Neuengamme.

N-am crezut că voi apuca nici măcar sfârșitul primei săptămâni. Împreună cu alți prizonieri, am fost trimis să strâng bombele care nu explodau în timpul raidurilor aeriene. N-aveam încotro: ori mă omorau bombele, ori mă împușcau gardienii dacă refuzam să fac ce-mi cereau. Așa că am alergat de colo până colo, ca un șobolan, încercând să mă adăpostesc ori de câte ori auzeam bombele șuierându-mi pe deasupra capului și uite, cum-necum, am reușit să rămân în viață. Așa mi-am și spus – Bravo, încă trăiești! Probabil că toți prizonierii ne spuneam același lucru în fiecare dimineață când ne trezeam – Bravo, încă trăiești! Însă de fapt *nu mai trăiam.* Nu eram chiar morți, dar nici vii nu mai eram. Simțeam că sunt viu doar câteva minute pe zi, când mă întindeam pe patul ăla îngust și tare. Atunci încercam să mă gândesc la ceva frumos, la ceva ce-mi plăcuse pe vremuri – dar nu prea mult, pentru că atunci m-ar fi apucat o jale și mai mare. Mă gândeam la lucruri mărunte, de pildă o excursie cu școala sau un drum cu bicicleta până în vale – atât puteam să suport, nimic mai mult.

N-am stat în lagăr decât un singur an, însă mie mi s-a părut că au fost treizeci. În aprilie 1945, comandantul de la Neuengamme a ales prizonierii încă apți de muncă și ne-a trimis la Belsen [58]. Am mers câteva zile în remorca unui camion – fără mâncare, fără apă, fără pături. Dar eram bucuroși că nu ne puseseră să mergem pe jos. Pentru că băltoacele de pe drum erau pline de sânge.

Îmi închipui că ați auzit de Belsen și de ororile de acolo. După ce am coborât din camion, ni s-a dat câte o lopată. Trebuia să săpăm niște gropi foarte mari în care să băgăm morții. Ne-au dus prin lagăr până la locul cu pricina și atunci eu am crezut că mi-am pierdut mințile pentru că nu vedeam decât morți în jur. Chiar și cei vii semănau cu niște cadavre, iar cadavrele adevărate erau împrăștiate pretutindeni. Nici nu știu de ce se mai deranjau să le îngroape. Însă rușii veneau dinspre est, iar Aliații veneau dinspre vest și nemții se temeau de ce vor găsi aici.

În crematoriu nu puteau arde suficient de repede trupurile fără

viață – așa că noi am săpat șanțuri lungi și adânci și am târât cadavrele până la ele și le-am aruncat înăuntru. N-o să credeți, dar ofițerii SS i-au obligat pe prizonierii din fanfara lagărului să cânte în tot acest timp – iar pentru asta eu sper să ardă toți în iad pe ritmuri de polcă. După ce s-au umplut șanțurile, nemții au turnat petrol peste cadavre și le-au dat foc. Apoi ne-au ordonat să le acoperim cu pământ – de parcă ai putea ascunde o asemenea grozăvie.

Englezii au apărut chiar în ziua următoare – Doamne, Dumnezeule, cât ne-am bucurat să-i vedem! Eu încă mai aveam putere și mergeam prin lagăr, așa că am văzut cum tancurile dărâmă porțile și am văzut și steagul britanic vopsit pe ele. M-am întors spre un bărbat care se sprijinea de gard și i-am strigat: „Suntem salvați! Au venit englezii!“ După aia mi-am dat seama că era mort. Ratase eliberarea doar cu câteva minute. M-am așezat în noroi și am început să plâng, de parcă mi-aș fi pierdut cel mai bun prieten.

Plângeau și soldații când au coborât din tancuri – plângeau chiar și ofițerii. Și după aia ne-au dat de mâncare și pături și ne-au dus la spitale. Și, Dumnezeu să-i aibă în paza Lui, o lună mai târziu au ars din temelii lagărul Belsen.

Am citit în gazetă că acum au făcut o tabără de refugiați în locul lui. Chiar dacă scopul este unul bun, tot mă înfior la gândul că acolo s-au construit alte barăci. După părerea mea, terenul ăla ar trebui să rămână pe veci pustiu.

Mă opresc acum și sper că veți înțelege dacă nu voi mai vorbi niciodată despre asta. Așa cum zice Seneca, „Durerile mici ne fac să vorbim, cele mari ne amuțesc.“

Îmi aduc aminte de o întâmplare pe care poate veți dori să o pomeniți în cartea dumneavoastră. S-a petrecut în Guernsey, pe vremea când încă pretindeam că aș fi lordul Tobias. Din când în când, mă plimbam seara cu Elizabeth până la promontoriu, ca să ne uităm la bombardierele care zburau pe deasupra noastră spre Londra – erau cu sutele. Era o privelițe îngrozitoare, mai cu seamă că știam încotro se îndreaptă și ce urmează să facă atunci când vor ajunge acolo. Nemții ziceau la radio că Londra fusese distrusă – rasă de pe fața pământului. Că nu mai rămăseseră din ea decât dărâmături și cenușă. Nu prea ne venea să credem, pentru că propaganda nazistă putea spune orice, dar...

Într-o seară mergeam prin St. Peter Port și am trecut pe lângă Conacul McLaren. Era o clădire veche, foarte frumoasă, rechiziționată de ofițerii nemți. O fereastră era deschisă și dinăuntru se auzea o melodie încântătoare de la radio. Ne-am oprit să ascultăm, imaginându-ne că trebuie să fie vreun program transmis de la Berlin. Dar, când cântecul acela s-a terminat, am auzit bătăile de la Big Ben și apoi o voce a spus în engleză: *Aici Radio BBC – Londra.* N-ai cum să

confunzi bătăile de la Big Ben! Deci Londra încă mai exista! Încă mai exista! Ne-am îmbrățișat de bucurie și am început să valsăm în mijlocul străzii. Aceasta a fost una dintre întâmplările la care nu am fost în stare să mă gândesc în perioada petrecută la Neuengamme.

Cu stimă, al dumneavoastră,
John Booker

De la Dawsey pentru Juliet

16 mai 1946

Dragă Juliet,

Nu mai avem nimic de făcut decât să te așteptăm. Isola a spălat, a apretat și a călcat perdelele lui Elizabeth, a căutat lilieci în horn, a spălat ferestrele, a făcut paturile și a aerisit încăperile.

Eli ți-a cioplit un cadou. Eben ți-a umplut magazia cu lemne. Și Clovis ți-a cosit pajiștea – însă zice că a mai lăsat câteva smocuri de flori sălbatice care să-ți bucure ochii. În prima seară pe care o vei petrece aici, Amelia va da un dineu în onoarea ta.

Singura mea sarcină este să am grijă de Isola până la sosirea ta. Are rău de înălțime, dar tot s-a urcat pe acoperișul căsuței lui Elizabeth ca să fixeze țiglele desprinse. Din fericire, a văzut-o Kit înainte să ajungă la streșini și a dat fuga la mine ca s-o conving să coboare de acolo.

Mi-aș dori să pot face mai multe pentru tine – sper că vei veni curând. Sunt nespus de bucuros.

Al tău,
Dawsey

De la Juliet pentru Dawsey

19 mai 1946

Dragă Dawsey,

Am să ajung poimâine! Oricât de tare m-ar ispiti un pahar cu gin, îmi este prea frică să mă urc în avion, așa că am să vin cu vaporul de seară al poștei.

Vrei să-i transmiți Isolei un mesaj din partea mea? Te rog să-i spui

că nu am nicio pălărie cu voaletă și nu pot să țin în brațe un buchet cu crini – sunt alergică –, dar voi purta o pelerină din lână roșie.

Nu mai ai nimic de făcut ca să mă simt bine-venită în Guernsey – ai făcut deja mai mult decât ar fi fost nevoie. Parcă nici nu-mi vine să cred că vă voi cunoaște în sfârșit pe toți.

A ta,
Juliet

De la Mark pentru Juliet

20 mai 1946

Dragă Juliet,

Mi-ai cerut să-ți acord un răgaz și ți l-am acordat. Mi-ai cerut să nu mai vorbesc despre căsătorie și n-am mai vorbit. Iar acum mă anunți că pleci pe insula aia afurisită, unde o să stai – cât timp? O săptămână? O lună? Toată viața? Chiar crezi că am să stau cu brațele încrucișate și am să te las să pleci?

Nu fi ridicolă, Juliet! Până și un imbecil își dă seama că încerci să fugi. Însă nimeni nu poate să înțeleagă de ce o faci. Suntem o pereche perfectă – tu mă faci fericit, nu mă plictisești niciodată, te interesează aceleași lucruri care mă interesează pe mine. Și sper că nu mă înșel dacă spun că la fel simți și tu. Suntem făcuți unul pentru altul. Știu că nu suporți să-ți spun că știu ce este cel mai bine pentru tine, dar, în cazul acesta, chiar știu.

Pentru numele lui Dumnezeu, uită odată de insula aia nenorocită și mărită-te cu mine! O să te duc acolo în luna de miere – dacă n-am încotro.

Cu dragoste,
Mark

De la Juliet pentru Mark

20 mai 1946

Dragă Mark,

Probabil că ai dreptate, dar chiar și așa plec mâine la Guernsey și *tu*

nu ai cum să mă împiedici.
Îmi pare rău că nu-ți dau răspunsul pe care îl vrei. Mi-aș dori s-o pot face.

Cu dragoste,
Juliet

P.S. Mulțumesc pentru trandafiri.

De la Mark pentru Juliet

Of, Doamne! Vrei să te duc cu mașina până la Weymouth?

Mark

De la Juliet pentru Mark

Promiți că n-ai să-mi faci morală?
Juliet

De la Mark pentru Juliet

Promit. Însă voi folosi toate celelalte metode de persuasiune.
Mark

De la Juliet pentru Mark

Nu mă sperii. Ce ai putea face când șofezi?
Juliet

De la Mark pentru Juliet

Ai să rămâi surprinsă. Ne vedem mâine.
M.

PARTEA A DOUA

Din partea lui Juliet pentru Sidney

22 mai 1946

Dragă Sidney,

Am foarte multe să-ți spun. Sunt în Guernsey doar de douăzeci de ore, dar fiecare dintre ele a fost atât de aglomerată cu chipuri și idei noi că am acum tone de materiale despre care să scriu. Vezi cât de prielnică scrisului este viața pe insulă? Gândește-te doar la Victor Hugo [59] – aș putea ajunge o scriitoare la fel de prolifică dacă rămân mai multă vreme aici.

Călătoria de la Weymouth a fost înfiorătoare – vasul de poștă gemea și scârțâia din toate încheieturile, de ziceai că acum-acum o să se fărâme. Și parcă îmi doream să se întâmple asta, ca să scap de tot chinul. Numai că voiam să văd insula înainte să mor. Dar, de cum a apărut în zare, am renunțat la dorința aia prostească pentru că soarele a ieșit din nori și a îmbrăcat stâncile într-o mantie argintie.

Vaporul se apropia de țărm și atunci am văzut cum se ridică din mare orașul St. Peter Port – în terase și cu o biserică în vârf, ca un ornament de tort – și mi-am dat seama că inima mea o luase la galop. Oricât de tare încercam să mă conving că toată emoția se datora acelui peisaj splendid, știam că nu era așa. Eram atât de tulburată pentru că toți oamenii aceia, pe care am ajuns să-i cunosc și chiar să-i îndrăgesc, mă așteptau cu brațele deschise pe mine – pe mine. Iar eu nu mă mai puteam ascunde în spatele vreunui articol de ziar. Sidney, am înțeles atunci că, în ultimii doi sau trei ani, am ajuns să mă pricep mai bine la scris decât la trăit. Sunt absolut încântătoare pe o pagină tipărită, dar asta este doar o șmecherie pe care am învățat-o de-a lungul timpului. N-are nicio legătură cu mine, cea adevărată. La asta mă gândeam când vaporul se apropia de debarcader. Și, din lașitate, atunci am vrut să-mi arunc peste bord pelerina roșie și să pretind că aș fi altcineva.

Când ne-am aliniat lângă chei, am văzut chipurile oamenilor care așteptau – și n-am mai avut cum să dau înapoi. I-am cunoscut după informațiile pe care mi le dăduseră în scrisori. Era acolo Isola, cu o

pălărie caraghioasă și un șal purpuriu, fixat cu o broșă scânteietoare. Se uita într-o altă direcție și zâmbea străinilor și am îndrăgit-o pe loc. Lângă ea stătea un bărbat cu chipul ridat, iar lângă el era un băiat înăltuț și colțuros. Eben și nepotul lui, Eli. I-am făcut cu mâna lui Eli și el s-a luminat la față ca o rază de soare și și-a înghiontit bunicul. Atunci m-a apucat timiditatea și m-am pierdut prin mulțimea care cobora pe pasarelă.

Isola a ajuns prima la mine, după ce a sărit peste o ladă cu homari. M-a strâns într-o îmbrățișare sălbatică, aproape ridicându-mă de pe sol. „Vai, ce minunat!“ – asta tot striga ea, în timp ce mă învârtea în brațe.

Nu ți se pare adorabil? Atât de tare m-a strâns, că mi-a scos toată neliniștea din mine. Și răsuflarea. Ceilalți s-au apropiat mai domol, dar cu la fel de multă căldură. Eben mi-a strâns mâna și mi-a zâmbit. Îți dai lesne seama că pe vremuri a fost un bărbat solid și vânjos, dar acum pare peste măsură de slab. Și are un aer grav și prietenos în același timp. Oare cum reușește? M-am pomenit imediat dorindu-mi să-l impresionez cumva.

Eli a ridicat-o pe Kit pe umeri și s-au apropiat împreună de mine. Kit are piciorușe dolofane, chipul sever – bucle negre, ochi cenușii – și am văzut că nu-i sunt deloc simpatică. Eli purta un jerseu plin de așchii și a scos din buzunar un cadou pentru mine – un șoricel drăgălaș, cu mustăți încovoiate, cioplit din lemn de nuc. I-am sărutat pe obraz și mă bucur să-ți spun că am supraviețuit privirii dușmănoase pe care mi-a aruncat-o Kit. Cam multă ură la o fetiță de doar patru ani.

Apoi Dawsey și-a întins brațele spre mine. Mă așteptasem să semene cu Charles Lamb și chiar seamănă puțin – are aceeași căutătură calmă. Mi-a oferit un buchet de garoafe din partea lui Booker, care nu a putut să vină să mă întâmpine: avusese un accident minor în timpul unei repetiții și trebuia să rămână în spital peste noapte. Dawsey este brunet, suplu și musculos, iar chipul lui are o expresie pașnică, dar vigilentă. Asta până când zâmbește. Exceptând-o pe sora ta, cred că Dawsey are cel mai dulce surâs pe care l-am văzut eu vreodată și mi-am adus aminte că Amelia îmi scrisese despre el că ar avea un extraordinar talent al persuasiunii – și o cred, acum că l-am văzut. La fel ca Eben, la fel ca toată lumea de aici, este mult prea slab, deși se vede că a fost mai zdravăn odată. Părul a început să-i încărunțească și ochii, adânciți în orbite, sunt căprui, dar atât de întunecați că par aproape negri. Ridurile din jurul ochilor îți dau senzația că vrea să zâmbească în permanență, chiar atunci când nu o face. Cu toate ridurile alea, nu cred că are mai mult de patruzeci de ani. Este cu foarte puțin mai înalt decât mine și șchiopătează ușor, dar are multă forță – ne-a urcat fără efort în căruța lui și pe mine, și pe Amelia, și pe

Kit, și bagajele mele.

Am dat mâna cu el (nu-mi aduc aminte dacă mi-a spus ceva) și după aia s-a dat la o parte ca să-i facă loc Ameliei. Ea face parte din categoria acelor cucoane care sunt mai frumoase la șaizeci de ani decât la douăzeci (of, cât de mult îmi doresc să se spună și despre mine așa ceva în viitor!). Micuță, uscățivă la față, cu părul cărunt împletit în jurul capului. Mi-a strâns cu putere mâna și mi-a zis: „Juliet, mă bucur că ai venit. Haide să-ți luăm bagajele și să te ducem acasă.“ Mi s-a părut minunat, de parcă acolo ar fi fost cu adevărat casa mea.

Stăteam acolo pe chei și ne tot salutam, când am simțit că mă deranjează la ochi o lumină mai puternică. Isola a pufnit și mi-a spus că strălucirea aia venea de la binoclul lui Adelaide Addison, care stătea la fereastră și ne urmărea toate mișcările. Apoi Isola s-a întors și a făcut mai multe semne spre locul din care venea lumina și aceasta a dispărut.

În vreme ce noi ne amuzam de toată povestea asta, Dawsey se ocupa de bagajele mele și avea grijă ca nu cumva Kit să cadă de pe chei. În general, avea grijă de noi toți. Mi-am dat seama că asta face de obicei – și că toată lumea se bizuie pe el.

Toți patru – Amelia, Kit, Dawsey și cu mine – ne-am dus cu căruța lui Dawsey până la ferma Ameliei. Ceilalți au venit pe jos. Nu era prea departe, numai că acolo peisajul era cu totul altfel, pentru că am ieșit din St. Peter Port și am ajuns în regiunea rurală. Acolo sunt coline cu pășuni care se opresc brusc în stânci și te înconjoară mirosul sărat și umed al mării. Cât timp mergeam, soarele a apus și s-a ridicat ceața. Știai cât de tare sunt amplificate sunetele pe ceață? Fiecare ciripit de pasăre a devenit mai puternic și mai plin de semnificații. Norii se învolburau peste stânci, iar câmpurile erau deja învelite cu o mantie cenușie atunci când am ajuns la conac. Însă am reușit să văd și niște forme sinistre, despre care cred că erau buncărele din ciment, construite de detașamentele de muncă silnică ale lui Todt.

Kit a stat lângă mine în căruță și mi-a aruncat o mulțime de priviri piezișe. N-am fost atât de necugetată încât să încerc să intru în vorbă cu ea, dar am jucat jocul meu cu degetul retezat – știi tu, când te faci că ți-ai fi tăiat de tot degetul mare de la mână.

Am tot făcut trucul ăsta, cu un aer indiferent și fără să mă uit la ea, în timp ce micuța mă urmărea avidă, ca un puiuț de șoim. Atentă și fascinată, dar nu destul de naivă ca să înceapă să chicotească. În cele din urmă, mi-a zis doar atât: „Arată-mi cum faci!“

La cină a stat în fața mea și și-a refuzat porția de spanac doar întinzând mâna ca un polițist. „Nu vreau!“ Iar eu, una, n-aș fi vrut să nu-i dau ascultare. Și-a tras scaunul foarte aproape de cel al lui Dawsey și a mâncat având cotul sprijinit de brațul lui, de parcă ar fi

dorit să-l imobilizeze. El nu părea deranjat, chiar dacă tăierea fripturii de pui s-a dovedit o treabă cam dificilă. Când am terminat cu toții de mâncat, fetița i s-a cocoțat imediat pe genunchi, ca o regină pe un tron care i se cuvine de drept. Și, cu toate că Dawsey părea să ia parte la conversație, l-am surprins făcându-i un iepuraș din șervetul de masă în timp ce noi vorbeam despre criza de alimente din perioada Ocupației Germane. Tu știai că locuitorii de pe insule au folosit mei în loc de făină cât timp l-au avut și pe ăla?

Probabil că am trecut un examen pe care habar n-aveam că-l dădeam, deoarece Kit m-a rugat s-o duc eu la culcare. Voia să-i spun o poveste despre nevăstuici. Teribil de mult îi mai plac dăunătoarele. Mie îmi plac? Aș pupa un șobolan în bot? I-am zis că „niciodată“, iar răspunsul meu se pare că m-a ajutat să-i intru în grații – evident că eram o persoană lașă, însă nu ipocrită. Apoi i-am spus o poveste și ea și-a ridicat obrazul cu o miime de centimetru ca să i-l pup.

Ce scrisoare lungă – și conține doar primele patru ore din cele douăzeci. Ve trebui să le aștepți și pe celelalte șaisprezece.

Cu dragoste,
Juliet

Din partea lui Juliet pentru Sophie

24 mai 1946

Scumpa mea Sophie,

Da, am ajuns. Mark s-a străduit din răsputeri să mă oprească, dar i-am rezistat cu îndârjire până în ultima clipă. N-am apreciat niciodată încăpățânarea, dar uite că mi-a fost de folos săptămâna trecută.

Doar atunci când vaporul s-a îndepărtat de chei și l-am văzut acolo, înalt și supărat – și parcă încă dorindu-și să se însoare *cu mine* – am început să mă gândesc că poate avea dreptate. Poate că sunt proastă. Numai eu cunosc trei femei moarte după el – mi-l vor răpi cât ai clipi din ochi și eu voi fi obligată să-mi petrec ultimii ani într-o cămăruță murdară, numărându-mi dinții care-mi cad din gură. Parcă văd ce mă așteaptă: Nimeni nu-mi va cumpăra cărțile, iar eu îl voi asalta pe Sidney cu manuscrise zdrențuite și ilizibile, pe care el se va face că le publică doar din milă. Tremurând și bolborosind, mă voi târî pe străzi, cu o plasă plină cu napi și cu ziare îndesate în pantofi. Tu îmi vei trimite felicitări afectuoase de Crăciun (nu-i așa?), iar eu mă voi lăuda străinilor că am fost pe vremuri cât pe ce să mă logodesc cu Markham

Reynolds, magnatul din domeniul editorial. Oamenii vor clătina din cap – Sărăcuța, e țicnită de-a binelea, dar inofensivă.

O, Doamne! Gândul ăsta naște nebunia. 60

Guernsey este un loc superb, iar noii mei prieteni m-au primit cu atâta generozitate, cu atâta căldură, că nici nu mi-a trecut prin minte că am greșit venind aici – până acum câteva clipe, când am început să mă gândesc la dinții mei. Am să încetez acum cu gândurile astea sumbre. Am să ies pe pajiștea cu flori sălbatice din fața casei și am să alerg spre stânci cât de repede pot. Apoi am să mă întind pe jos și am să privesc cerul, care scânteiază ca o perlă în după-amiaza asta. Și am să inspir parfumul cald al ierbii și am să pretind că Markham V. Reynolds nu există.

Tocmai ce m-am întors în casă. Au trecut câteva ore – soarele la apus a tivit norii cu aur arzător, iar marea geme la picioarele stâncilor. Mark Reynolds? N-am auzit de el.

Cu dragoste eternă,
Juliet

Din partea lui Juliet pentru Sidney

27 mai 1946

Dragă Sidney,

Îmi este clar că această căsuță a lui Elizabeth a fost construită pentru vreun oaspete de seamă, pentru că este destul de spațioasă. La parter se află un salon mare, o baie, o cămară și o bucătărie uriașă. Iar la etaj sunt trei dormitoare și o altă baie. Dar cel mai mult îmi place că sunt foarte multe ferestre, astfel încât aerul marin poate intra în toate camerele.

Am împins o masă de scris lângă fereastra cea mai mare a salonului. Singurul punct slab al acestui aranjament este că mă simt permanent tentată să las totul baltă și să plec să mă plimb pe stânci. Marea și norii își schimbă înfățișarea la fiecare cinci minute și mă tem să nu ratez ceva dacă stau în casă. Când m-am trezit de dimineață, marea era plină cu bănuți din argint, iar acum pare acoperită cu un voal de culoarea lămâii. Scriitorii ar trebui să locuiască departe de ape, ba chiar aproape de groapa de gunoi a orașului, dacă vor să-și facă treaba. Sau poate trebuie doar să aibă o voință mai puternică decât am eu.

Dacă aș mai fi avut nevoie de vreun imbold ca să mă simt fascinată

de personalitatea lui Elizabeth (deși nu am), mă ajută lucrurile ei din casă. Când au venit nemții ca să rechiziționeze conacul lui Sir Ambrose, i-au dat doar șase ore ca să-și mute bunurile personale în căsuță. Isola zice că Elizabeth a luat din Casa Mare doar câteva oale și tigăi, niște tacâmuri și niște farfurii (nemții au păstrat pentru ei argintăria, cristalele, porțelanurile și sticlele cu vin). Și-a mai luat pensulele și vopselurile, un patefon vechi, câteva discuri și maldăre de cărți. Atât de multe cărți sunt aici, Sidney, că nici n-am avut vreme să mă uit la toate – rafturile din salon sunt pline, la fel și dulăpiorul din bucătărie. Un teanc de cărți este așezat în fața canapelei, pe post de masă – nu-i o idee genială?

În fiecare ungher găsesc amănunte care îmi vorbesc despre ea. Elizabeth era înzestrată cu un foarte dezvoltat simț al observației, Sidney, la fel ca mine – pentru că pe toate rafturile sunt înșirate scoici, pene de păsări, alge uscate, pietricele, coji de ou și scheletul unui animal care seamănă cu un liliac. Fragmente împrăștiate pe jos, peste care oricine altcineva ar fi călcat cu indiferență. Însă Elizabeth le-a înțeles frumusețea și le-a adus acasă. Mă întreb dacă le-a pictat vreodată. Mă întreb dacă voi găsi pe undeva și albumul ei de schițe. Trebuie să mă apuc de scotocit. Sigur, mai întâi voi lucra ceva – însă numai gândul la ce s-ar putea să descopăr mă face să mă simt ca în Ajunul Crăciunului.

Elizabeth a luat cu ea și unul dintre tablourile lui Sir Ambrose – portretul ei, pictat cam pe când nu avea decât vreo opt ani. Stă pe un balansoar, nerăbdătoare să se legene, dar obligată să stea nemișcată ca să o picteze Sir Ambrose. Din felul în care îi stau încruntate sprâncenele îți dai seama că nu-i face nicio plăcere. Probabil că temperamentul vulcanic este o trăsătură de familie, pentru că și fetița ei, Kit, are aceeași privire aspră.

Căsuța se află în spatele unei porți zdravene, de fermă, cu trei rânduri de bare. Pajiștea din jur este plină de flori sălbatice până în buza falezei, unde nu cresc decât ierburi țepoase și grozamă.

Casa Mare (i se spune așa pentru că nu au găsit un nume mai bun) este cea pe care venise Elizabeth s-o închidă înainte de apariția trupelor germane pe insulă. Este o construcție superbă, mai la deal de căsuța în care stau eu acum. Făcută din piatră frumoasă, cenușie bătând în albastru, casa, cu parter și etaj, are forma literei L. Acoperișul cu lucarne este din plăci de ardezie. Casa are și o terasă care pornește unghiul L-ului și se întinde de-a lungul părții mai lungi. La capătul părții scurte se află un turnuleț, ale cărui ferestre dau spre mare. Cei mai mulți dintre arbori au fost tăiați pentru foc, dar domnul Dilwyn le-a cerut lui Eben și Eli să planteze alții – castani și stejari. Mi-a spus că are de gând să pună și piersici lângă zidurile din cărămidă ale grădinii de îndată ce acestea vor fi reconstruite.

Casa este foarte bine proporționată și are ferestre late și înalte care dau pe terasa din piatră. Peluza este din nou verde și bogată, reușind să acopere urmele de roți ale mașinilor și camioanelor nemțești.

În ultimele cinci zile, însoțită ba de Eben, ba de Eli, de Dawsey sau de Isola, am făcut turul celor zece parohii ale insulei. Guernsey este o minunăție extrem de diversă – câmpuri, păduri, tufe, vâlcele, conace, monumente megalitice, locuri pline de magie, hambare în stil Tudor și căsuțe din piatră în stil normand. La fiecare dintre acestea mi s-au povestit legende din trecutul lor (deloc pașnic).

Pirații din Guernsey aveau gusturi rafinate – au construit case frumoase și clădiri publice absolut impresionante. Din păcate, acestea din urmă sunt în paragină și ar trebui să fie renovate, însă arhitectura lor este oricum evidentă. Dawsey m-a dus să văd o bisericuță – făcută în întregime din cioburi de porțelan și ceramică. Un singur preot a construit-o astfel – probabil că a avut o chemare divină pentru lucrul cu barosul.

Iar ghizii mei sunt la fel de diferiți ca peisajul. Isola îmi tot vorbește despre cuferele blestemate ale piraților, legate cu oase decolorate și aruncate pe țărm, pe care le ascunde acum domnul Hallete în hambarul lui (zice că nu are acolo decât un vițel, dar nu ne păcălește). Eben îmi povestește cum erau lucrurile înainte de război; iar Eli dispare brusc de lângă mine și apoi se întoarce cu un suc de piersici și un surâs angelic pe chip. Dawsey vorbește cel mai puțin dintre toți – dar mă duce să văd adevărate minuni – așa cum era bisericuța despre care ți-am spus. Apoi se dă la o parte și mă lasă să mă bucur de ele cât timp vreau eu. În viața mea n-am văzut un om mai domol decât el. La plimbarea de ieri am observat că drumul pe care mergeam ajungea în apropierea stâncilor, de unde se făcea o cărare spre plaja de jos. „Aici l-ai cunoscut pe Christian Hellman?“ l-am întrebat eu. Dawsey a părut surprins, dar mi-a răspuns că da, acesta era locul. „Cum arăta?“ am vrut eu să știu, ca să-mi pot imagina scena. Bănuiam că întrebarea mea era inutilă, dat fiind că bărbații nu sunt deloc pricepuți la descrieri. Nu însă și Dawsey. „Era un german tipic – înalt, blond, cu ochi albaștri. Numai că avea sentimente, simțea durerea.“

În oraș am fost de câteva ori cu Amelia și Kit ca să luăm ceaiul. Cee Cee a avut dreptate să se extazieze atunci când a ajuns la St. Petre Port. Orașul se înalță în terase către cer, din portul care mie mi se pare unul dintre cele mai frumoase din lume. Vitrinele magazinelor de pe strada principală și de pe Pollet n-au nicio pată și strălucesc, iar acum au început să se umple din nou. St. Peter Port pare cam cenușiu – sunt multe clădiri care trebuie să fie renovate – însă nu are nici pe departe aspectul vlăguit al sărmanei Londre. Poate datorită luminii puternice care plutește pretutindeni, poate datorită aerului proaspăt și florilor care cresc peste tot – pe câmpuri, la marginea

drumurilor, în crăpăturile zidurilor, printre pietrele străzilor.

Ar trebui să ai înălțimea lui Kit ca să vezi lumea aceasta așa cum se cuvine. Ne arată lucruri pe care altmiteri eu nu le-aș fi observat – fluturi, păianjeni, flori micuțe, greu de văzut atunci când te afli în fața unui zid acoperit cu cercelușii și bougainvillea [61]. Ieri am dat peste Kit și Dawsey ghemuiți în tufișul de lângă poartă, tăcuți și conspirativi ca niște hoți. Dar nu voiau să fure nimic – doar se uitau la o mierlă care scotea un vierme din pământ. Viermele se cam împotrivea și am stat toți trei nemișcați până când pasărea a reușit să-l înfulece. Niciodată nu mai văzusem întregul proces. Mi se pare dezgustător.

Uneori, când mergem în oraș, Kit are cu ea o cutiuță din carton, legată cu sfoară și cu mâner din ață roșie. În timpul cât luăm ceaiul, o pune în poală și o păzește cu mare strășnicie. Cutia nu are găuri de aerisire, deci nu poate să țină o nevăstuică înăuntru. Ori, Doamne-Dumnezeule, poate că e vorba despre o nevăstuică moartă! Aș vrea să știu ce e acolo, dar firește că nu o întreb.

Îmi place tare mult aici și m-am instalat destul de bine, așa că voi începe să lucrez. Chiar am să mă apuc de treabă după-amiază, după ce mă voi întoarce de la partida de pescuit la care mă duc Eben și Eli.

Toată dragostea mea pentru tine și Piers,
Juliet

Din partea lui Juliet pentru Sidney

30 mai 1946

Dragul meu Sidney,

Mai ții minte când m-ai obligat să particip la cincisprezece cursuri ale Școlii de Mnemonică – Sidney Stark? Ziceai că sunt nesimțiți, leneși și incompetenți scriitorii ăia care iau notițe în timpul unui interviu și că aveai de gând să te asiguri că eu nu te voi face niciodată de râs. Ai fost insuportabil de arogant și te-am detestat din tot sufletul, dar ți-am învățat lecțiile – și acum strădania ta a dat roade:

Aseară am luat parte la întrunirea „Clubului de literatură și plăcinte din coji de cartofi de la Guernsey“. S-a ținut în salonașul lui Clovis și Nancy Fossey (cu vedere în bucătărie). Vorbitorul serii a fost un membru nou, Jonas Skeeter, care trebuia să discute despre *Memoriile lui Marcus Aurelius* [62].

Domnul Skeeter a înaintat cu pași mari până în fața noastră, s-a uitat urât la noi și ne-a anunțat că nu a vrut să vină acolo și că citise

prostia aia de carte a lui Marcus Aurelius doar pentru că îl obligase Woodrow Cutter, vechi drag și *fost* prieten al dânsului. Atunci toată lumea s-a întors să se uite la Woodrow, care stătea cu gura căscată. Evident că bietul om era în stare de șoc.

„Woodrow“, a continuat Jonas Skeeter, „a trecut pe la mine când eu îmi preparam îngrășământul pentru câmp. Avea cărțulia asta cu el și a zis că tocmai ce a terminat-o de citit. Și că ar dori s-o citesc și eu – așa a zis. Pentru că era foarte *profundă*.

„Woodrow, n-am vreme să fiu *profund*“– i-am zis eu.

Și el mi-a zis: „Ar fi bine să-ți faci vreme, Jonas. Dacă ai s-o citești, am avea subiecte mai interesante de discutat când mergem să bem la Ida cea Nebună. Ne-am distra mai bine la o halbă de bere.“

Chestia e că mi-a rănit sentimentele, n-are rost să mă ascund după deget. De ceva timp prietenul meu din copilărie începuse să-și dea aere și să-și imagineze că ar fi mai presus decât mine – doar pentru că el citise niște cărți pentru clubul ăsta și eu nu citisem nimic. Numai că acum mersese prea departe. Mă insultase. *Acum îmi spusese în cuvinte că se crede mai bun decât mine.*

„Jonas“, zice el, „Marcus a fost un împărat roman și un mare războinic. Cartea asta este despre gândurile lui atunci când s-a aflat în mijlocul barbarilor. Cu toată primejdia, tot a avut vreme să-și aștearnă gândurile în cărțulia asta. Bune gânduri au fost acelea, Jonas, ne-am putea folosi de ele.“

Așa că am înghițit ofensa și am luat cartea aia afurisită, zicându-mi că o să vin în seara asta aici că să pot spune în fața tuturor: Rușine, Woodrow! Rușine să-ți fie că ai pus o carte mai presus decât prietenul tău din copilărie!

Numai că am citit-o și uitați ce cred eu: Marcus Aurelius a fost *o babă* – care își lua tot timpul temperatura la cap, care tot întorcea pe toate părțile făcutele și nefăcutele. A avut dreptate – sau a greșit? Nu, toți ceilalți oameni greșeau, iar el era nevoit să îndrepte lucrurile. Ce mai cloșcă! Nici măcar un firicel de gând nu-l putea lăsa în voia lui și era musai să-l transforme într-o predică. Pun prinsoare că nici la privată nu se ducea fără să...

Cineva a exclamat cu stupefacție: „Privată! A zis *privată* de față cu doamnele!“

„Să-și ceară scuze!“ a strigat altcineva.

„N-are de ce să-și ceară scuze. Trebuie să spună ce gândește și asta gândește. Indiferent dacă ne place sau nu!“

„De ce ți-ai jignit prietenul în halul ăsta, Woodrow?“

„Rușine, Woodrow!“

Woodrow s-a ridicat în picioare și toți au amuțit. Cei doi stăteau față în față în mijlocul încăperii. Jonas i-a întins mâna lui Woodrow,

iar Woodrow l-a bătut prietenește pe spate și au plecat împreună, braț la braț, la Ida cea Nebună. Sper că-i o bodegă, nu o femeie.

Cu dragoste,
Juliet

P.S. Mi s-a părut că, din toți membrii clubului, doar Dawsey s-a amuzat la întrunirea de aseară. Este mult prea cuviincios ca să râdă în gura mare, dar am observat cum i se scuturau umerii. Din spusele celorlalți am înțeles că a fost o seară satisfăcătoare, dar deloc ieșită din comun.

Cu aceeași dragoste,
Juliet

Din partea lui Juliet pentru Sidney

31 mai 1946

Dragă Sidney,

Te rog să citești scrisoarea alăturată – cineva mi-a strecurat-o pe sub ușă de dimineață.

_____
_____

Dragă domnișoară Ashton,

Domnișoara Pribby mi-a spus că doriți să aflați mai multe despre Ocupația Germană – așa că v-am scris această scrisoare.

Sunt un om oarecare și, cu toate că mama zice că n-am avut niciun succes în viață, să știți că nu-i adevărat. Am avut, doar că nu i-am spus și ei. Sunt campion la fluierat. Iar pe perdioada Ocupației, mi-am folosit acest talent ca să descurajez inamicul.

După ce adormea mama, mă furișam afară din casă. Mă duceam tiptil până la bordelul nemților (scuzați cuvântul) de pe Saumarez Street. Mă ascundeam în umbre până când ieșea un soldat de acolo. Nu știu dacă doamnele sunt informate despre asta, dar bărbații nu sunt tocmai în cea mai bună formă după o asemenea ocazie. Și soldatul cu pricina pornea înapoi spre cazarma lui, deseori fluierând

nepăsător. Și eu mă țineam încet după el, fluierând aceeași melodie (dar mult mai bine). Și el se oprea din fluierat, dar *eu fluieram în continuare.* Și el stătea pe loc, gândindu-se că nu era un ecou, așa cum crezuse el la început, ci *o altă persoană care îl urmărea prin beznă. Dar cine să fie?* Și atunci se uita în spate, dar eu eram deja ascuns în pragul unei uși. Și nu vedea pe nimeni – așa că pornea din nou, însă fără să mai fluiere. Și porneam și eu după el, însă fluierând. Se oprea – mă opream și eu. Începea să meargă mai repede, iar eu fluieram mai departe, urmărindu-l cu pași apăsați. Și atunci soldatul o lua la fugă spre cazarmă și eu mă întorceam la bordel ca să aștept alt neamț pe care să-l hărțuiesc. Sunt convins că, datorită mie, mulți soldați au fost incapabili să-și îndeplinească sarcinile așa cum trebuie în ziua următoare. Înțelegeți?

Acum, dacă îmi permiteți, vă voi spune mai multe despre bordeluri. Nu cred că duduile acelea erau acolo pentru că așa voiau ele. Fuseseră aduse din teritoriile ocupate ale Europei, la fel ca prizonierii din detașamentele de muncă silnică ale lui Todt. Iar munca pe care o aveau ele de făcut nu era nici ușoară și nici plăcută. Însă trebuie să recunosc că soldații au cerut autorităților germane să dea acelor femei rații suplimentare de mâncare, la fel cum se dădeau localnicilor care făceau munci grele. De asemenea, am văzut cu ochii mei cum unele dintre damele din bordeluri își împărțeau hrana cu prizonierii lui Todt, care erau lăsați uneori să iasă noaptea din barăci ca să-și facă singuri rost de mâncare.

Sora mamei mele locuiește pe insula Jersey. Acum, că s-a terminat războiul, poate să vină în vizită la noi – din păcate. Pentru că e așa cum e, ne-a zis o poveste foarte urâtă.

După Ziua Z, nemții s-au hotărât să-și trimită damele din bordeluri înapoi în Franța, așa că le-au urcat pe toate la bordul unui vas cu destinația St. Malo. Trebuie să știți că apele noastre sunt foarte instabile, năbădăioase și crâncene. Vaporul lor a fost împins pe stânci și s-a înecat toată lumea de pe el. Amărâtele alea înecate pluteau pe apă și se loveau de pietre. Și părul galben (stricate decolorate, le zicea mătușa mea) li se umpluse de alge. „Așa le trebuie, curve ce sunt!“, a zis mătușa – și a început să râdă împreună cu mama.

De nesuportat! Am sărit de pe scaun și am răsturnat dinadins măsuța de ceai peste ele. Și le-am făcut hoaște bătrâne și scârboase.

Atunci mătușa a zis că n-o să mai calce în veci în casa noastră și mama n-a mai vorbit cu mine din ziua aia. Iar mie mi se pare că acum viața mea este mult mai liniștită.

Cu sinceritate,
Henry A. Toussant

_____
_____

Din partea lui Juliet pentru Sidney

6 iunie 1946

Dlui Sidney Stark
Stephens & Stark Ltd.
21 St. James's Place
Londra S.W.1

Dragă Sidney,

Mai că nu mi-a venit să cred că tu erai aseară, când mi-ai dat telefon de la Londra! Foarte bine ai făcut că nu mi-ai spus că vei veni acasă cu avionul: știi bine cât de tare mă îngrozesc aparatele astea zburătoare – chiar și atunci când nu aruncă bombe. Mă bucur nespus de mult că nu ne mai despart cinci oceane, ci doar Canalul Mânecii. Ai să vii și tu aici cât mai curând posibil?

Isola este o asistentă de excepție. Mi-a adus acasă șapte oameni care să-mi spună poveștile lor din perioada Ocupației – și acum am un vraf mare de notițe. Doar atât, deocamdată. Încă nu știu dacă o să iasă vreo carte din ele – și, presupunând că o să iasă, habar n-am ce formă ar trebui să aibă.

Kit a început să-și petreacă aici unele dimineți. Aduce pietricele sau scoici și stă cuminte – mă rog, destul de cuminte – pe podea și se joacă cu ele în timp ce eu lucrez. După ce termin, mergem pe plajă și mâncăm acolo de prânz. Dacă este prea multă ceață, rămânem în casă și ne jucăm: ori de-a salonul de coafură – adică ne periem reciproc părul până se electrizează, ori de-a Mireasa Moartă.

Mireasa Moartă nu-i un joc complicat ca Șerpi și Scări [63]. E chiar destul de ușor. Mireasa se înfășoară într-o perdea din dantelă și se ascunde în coșul pentru rufe, unde stă nemișcată ca moartă, în timp ce mirele îndurerat o caută peste tot. În cele din urmă, când o descoperă înmormântată în coșul de rufe, izbucnește în vaiete răsunătoare. Și doar atunci, nu mai devreme, mireasa sare din coș, strigă „Surpriză!" și îl strânge în brațe. Și trăiesc fericiți până la adânci bătrânețe. Sincer, eu una nu dau prea multe șanse acestui mariaj.

Știam că toți copiii au apucături macabre, dar nu știu dacă ar trebui să încurajez un asemenea comportament. Îmi este teamă s-o întreb pe Sophie dacă nu i se pare și ei că Mireasa Moartă este un joc prea

morbid pentru o fetiță de patru ani. Dacă zice că da, atunci va trebui să pun capăt acestui joc și nu vreau. Îmi place Mireasa Moartă.

Atât de multe întrebări ți se pun atunci când îți petreci timpul cu un copil. De pildă, dacă unei persoane îi place să se uite cruciș, oare ar putea să rămână așa – sau e doar o poveste? Mama zicea că așa pățești și eu am crezut-o, dar Kit este mai realistă decât eram eu la vârsta ei și nu-i prea convinsă că așa se întâmplă.

Îmi dau silința să-mi aduc aminte ce idei aveau părinții mei despre creșterea și educarea copiilor, însă recunosc că nu am cum să le înțeleg, deoarece eu mă aflam tocmai în poziția copilului care trebuia educat. Știu că m-au bătut la popou atunci când am scuipat mazărea din gură în doamna Morris, care stătea vizavi de mine la masă. Dar asta-i tot ce-mi amintesc. Poate am crezut că merită. Kit nu pare să sufere de consecințele grave ale faptului că a fost crescută pe bucățele de membrii clubului. Este limpede că n-a ajuns timidă și retrasă. Am întrebat-o ieri pe Amelia despre asta. A zâmbit și mi-a spus că niciun copil născut de Elizabeth n-are cum să iasă timid și retras. Apoi mi-a povestit o întâmplare încântătoare despre fiul ei, Ian, și Elizabeth, pe vremea când amândoi erau copii. El trebuia să plece la școală în Anglia și nu voia, așa că s-a hotărât să fugă de acasă. S-a sfătuit cu Jane și cu Elizabeth, iar Elizabeth l-a convins să-i cumpere barca și să fugă cu ea. Problema era că nu avea nicio barcă – dar nu i-a spus asta. Așa că a construit ea singură una, în doar trei zile. În după-amiaza stabilită, au dus-o pe plajă și Ian a pornit pe mare, în vreme ce Jane și Elizabeth îi făceau cu mâna de pe țărm. După câteva sute de metri, barca a început să ia apă – foarte repede. Jane a vrut să dea fuga acasă și să-și cheme tatăl. Dar Elizabeth a zis că nu-i destul timp și, din moment ce era vina ei, ea va trebui să-l salveze. Și-a scos pantofii, s-a aruncat în valuri și a înotat până la Ian. Au tras împreună epava până la mal și după aia ea l-a dus pe băiat acasă la Sir Ambrose ca să-și usuce hainele. I-a înapoiat banii și, în timp ce stăteau amărâți în fața focului, s-a întors spre el și i-a spus cu tristețe: „Acum va trebui să furăm o barcă.“ Ian s-a întors acasă și i-a zis mamei lui că i se pare mai simplu să se ducă la școală.

Știu că vei avea nevoie de foarte mult timp ca să ajungi la zi cu treburile editurii. Dar, dacă ai o clipă liberă, vrei să-mi cauți o carte care te învață cum să-ți faci păpuși din hârtie? Cu rochii superbe de seară, te rog mult.

Îmi dau seama că fetița a început să țină la mine – uneori îmi mângâie genunchiul în treacăt.

Cu mult drag,
Juliet

Din partea lui Juliet pentru Sidney

10 iunie 1946

Dragul meu Sidney,

Tocmai ce am primit un colet minunat din partea noii tale secretare. Chiar așa o cheamă – Billee Bee Jones? Nu contează, oricum e un geniu. A găsit două cărți cu confecționarea păpușilor din hârtie pentru Kit – însă nu niște păpuși oarecare. Ci unele care seamănă cu Greta Garbo și cu personajele din *Pe aripile vântului* – cu pagini pline cu rochii superbe, blănuri, pălării, eșarfe din pene. Nici n-am cuvinte să-ți spun cât de splendide sunt. Billee Bee a trimis și o foarfecă boantă, lucru care mie nu mi-ar fi trecut niciodată prin cap. Chiar acum Kit o folosește.

Asta nu este o scrisoare, ci doar un bilet de mulțumire. Îi voi scrie unul și lui Billee Bee. Unde ai reușit să găsești o persoană atât de capabilă? Sper că-i grăsuță și mămoasă, pentru că eu așa mi-o închipui. Și, împreună cu coletul, mi-a trimis și un bilețel în care mi-a scris că ochii nu rămân încrucișați oricât de mult te-ai uita așa – e doar o superstiție. Pe Kit a încântat-o nespus vestea și vrea să se uite cruciș până la cină.

Cu multă dragoste,
Juliet

P.S. Aș dori să-ți atrag atenția asupra faptului că, în ciuda unor comentarii insinuante pe care le-ai făcut ultima oară când mi-ai scris, domnul Dawsey Adam nu apare în scrisoarea aceasta. Nu l-am mai văzut pe domnul Dawsey Adams din după-amiaza zilei de vineri, când a venit s-o ia pe Kit de la mine. Ne-a găsit gătite cu cele mai frumoase bijuterii pe care le avem și defilând prin cameră în acordurile înălțătoare care veneau de la patefon, unde pusesem discul cu *Pomp & Circumstance* 64. Kit i-a făcut și lui o capă dintr-un șervet de vase și a început să defileze și el împreună cu noi. Precis că are un aristocrat pe undeva, în arborele lui genealogic – pentru că are privirea aia binevoitoare și pierdută, de duce.

Scrisoare primită în Guernsey la data de 12 iunie 1946

Către: „Eben“ sau „Isola“ sau Oricare Alt Membru al unui Anume Club de Literatură de pe Guernsey, Insulele Canalului, Marea Britanie

(Scrisoare adusă lui Eben, pe 14 iunie 1946)

Stimat Club de Literatură din Guernsey,

Vă salut, pentru că știu că îi sunteți dragi prietenei mele, Elizabeth McKenna. Vă scriu acum ca să vă aduc la cunoștință vestea tristă a morții ei în Lagărul de Concentrare Ravensbrück. A fost executată în luna martie a anului 1945.

În zilele de dinainte să sosească armata rusă ca să-i elibereze pe prizonierii din lagăr, unitățile SS au dus la crematoriu camioane pline cu hârtii pe care le-au ars acolo. Prin urmare, m-am temut că nu veți afla niciodată despre detenția și moartea lui Elizabeth.

Elizabeth mi-a vorbit adesea despre Amelia, Isola, Dawsey, Eben și Booker. Nu-mi aduc aminte numele de familie, dar parcă Eben și Isola sunt nume de botez mai puțin obișnuite, așa că sper că veți fi ușor de găsit pe Guernsey.

De asemenea, știu că v-a îndrăgit și v-a considerat familia ei și că s-a simțit recunoscătoare și liniștită știind că fetița ei, Kit, se află în grija voastră. Acesta este motivul pentru care vă scriu, deoarece vreau ca fiica ei să afle ce s-a întâmplat cu mama ei și de cât curaj a dat aceasta dovadă în lagăr. Nu numai de curaj a dat ea dovadă, ci ne-a și făcut să uităm vremelnic unde anume ne aflam. Elizabeth a fost prietena mea, iar într-un loc ca acela numai prietenia te putea ajuta să-ți păstrezi umanitatea.

Acum eu mă aflu la Sanatoriul La Forêt, din Louviers, Normandia. Nu cunosc bine limba engleză, așa că măicuța Touvier îmi corectează propozițiile pe măsură ce i le dictez.

Am vârsta de douăzeci și patru de ani. În 1944 am fost prinsă de Gestapo în Plouha, Bretania, cu un pachet de cartele falsificate pentru alimente. M-au interogat – doar m-au bătut, nimic mai mult – după care m-au trimis în Lagărul de Concentrare de la Ravensbrück. Am fost pusă în Blocul 11, unde am cunoscut-o pe Elizabeth.

Vă voi spune cum s-a întâmplat. Într-o seară, ea s-a apropiat de mine și mi-a spus pe nume: Remy. M-am bucurat foarte tare să-mi aud numele rostit de cineva. Și mi-a zis: „Vino cu mine! Am o surpriză pentru tine.“ N-am înțeles ce voia să-mi spună, dar m-am dus cu ea în spatele cazărmii. Acolo era un geam spart, în care fuseseră îndesate hârtii. Le-a scos și am ieșit pe acolo și am dat fuga pe Lagerstrasse 65.

Acolo am văzut ce voise ea să-mi spună. Cerul de deasupra zidurilor părea în flăcări – cu nori roșii și purpurii, cu margini ca de aur. Se fugăreau deasupra noastră, schimbându-și formele și nuanțele. Și am rămas acolo amândouă, ținându-ne de mână, până s-a făcut întuneric.

Nu cred că ar putea înțelege cineva care nu a fost niciodată într-un loc ca acela cât de mult au însemnat pentru mine clipele acelea de liniște și frumusețe.

În Blocul 11 stăteau aproape patru sute de femei. În fața fiecărei cazărmi era o pistă cu zgură unde se striga apelul de două ori pe zi – la 5:30 în zori și seara, după încetarea lucrului. Femeile stăteau în careuri de câte o sută – zece rânduri de câte zece femei. Careurile astea se întindeau atât de departe în stânga și în dreapta noastră, că nici nu le vedeam capătul în zilele cu ceață.

Paturile noastre erau dispuse pe trei niveluri. Dormeam pe saltele din paie care miroseau urât și prin care mișunau puricii și păduchii. În timpul nopții, pe picioarele noastre se fugăreau șobolani mari și galbeni. Dar acesta era un lucru bun, deoarece supraveghetoarele nu puteau să sufere nici duhoarea și nici șobolanii, așa că ne lăsau în pace după ora stingerii.

Atunci mi-a povestit Elizabeth despre insula Guernsey și despre clubul vostru de lectură. Iar mie mi se părea că povestirile ei îmi dezvăluiau un colț de Rai. În cazarmă aerul era greu de boli și mizerie, dar atunci când Elizabeth vorbea, îmi puteam imagina că respir aerul proaspăt al mării și că simt parfumul fructelor fierbinți de la soare. Deși pare imposibil, eu nu-mi amintesc să fi văzut soarele în nicio zi din cele petrecute la Ravensbrück. Îmi plăcea și să aflu cât mai multe despre felul în care a luat naștere clubul vostru de literatură. Mi-a venit să râd atunci când mi-a povestit despre friptura de porc, dar m-am abținut. În cazarmă râsul era un lucru rău și te putea băga în belea.

Erau câteva cișmele cu apă rece la care ne spălam. O dată pe săptămână ne duceau la dușuri și ne dădeau câte o bucată de săpun. Aveam mare nevoie de el, pentru că cel mai tare ne temeam să nu ne umplem de bube din cauza jegului. Nu trebuia să ne îmbolnăvim, pentru că atunci nu am mai fi putut să muncim. Și nemții n-ar mai fi avut nevoie de noi și ne-ar fi executat.

În fiecare dimineață la ora șase, Elizabeth și cu mine mergeam cu grupul nostru la fabrica Siemens, unde lucram. Era afară din lagăr. Acolo trebuia să descărcăm plăci grele din metal din vagoane. La prânz ne dădeau să mâncăm terci și mazăre și ne duceau înapoi în lagăr la apelul de la ora șase seara, după care ne dădeau o supă de gulii.

Sarcinile noastre se modificau în funcție de necesități, așa că într-o zi ni s-a cerut să săpăm un șanț în care să fie depozitați cartofii pe perioada iernii. O prietenă de-a noastră, Alina, a furat un cartof, dar l-a scăpat pe jos. Ni s-a ordonat să ne oprim din lucru până când supraveghetoarea va descoperi hoața.

Nu trebuia ca supraveghetoarele să observe că Alina avea ulcerații

la ochi – pentru că ar fi crezut că orbește. Așa că Elizabeth a spus că ea luase cartoful și a fost închisă o săptămână în celula de izolare.

Celulele de izolare erau foarte mici. Într-o zi, pe când Elizabeth era închisă acolo, o gardiană a deschis ușile de la toate celulele și a pus furtunul cu apă pe prizoniere. Forța apei a trântit-o la pământ pe Elizabeth, dar a avut noroc că nu i s-a udat pătura. Într-un final a reușit să se ridice și s-a învelit cu ea ca să se mai încălzească. Însă o tânără gravidă din celula alăturată nu a fost la fel de norocoasă și nici la fel de puternică încât să se mai poată ridica de jos. Și a murit în noaptea aceea, înghețată.

Poate că spun prea multe lucruri pe care nu doriți să le aflați. Dar trebuie să o fac pentru ca să știți prin câte a trecut Elizabeth și cum și-a păstrat bunătatea și curajul în tot acest timp. Aș vrea ca și fiica ei să afle ce mamă a avut.

Acum să vă spun din ce cauză a murit. În lagărele de concentrare se întâmplă adesea ca unele femei să nu mai aibă menstruație. Altele însă continuă să o aibă. Însă doctorii de acolo nu aduseseră cele necesare pentru igiena deținutelor în asemenea perioade – nu aveau nici cârpe, nici tampoane, nici săpun. Iar femeilor aflate la ciclu le șiroia sângele pe picioare.

Supraveghetoarelor le plăcea această imagine oribilă, care le oferea pretexte să zbiere și să ne bată. La apelul de seară, supraveghetoarea, o femeie pe nume Binta, s-a înfuriat pe o fată care sângera. Urla la ea și o amenința cu un baston. Și după aia a început să o bată.

Elizabeth a ieșit din rând – atât de repede, că nici nu ne-am dat seama ce face. A smuls bastonul din mâna Bintei și a început să o bată cu el. Au venit gardienele în goana mare și două au lovit-o pe Elizabeth cu armele și au trântit-o la pământ. Apoi au aruncat-o într-un camion și au dus-o din nou la izolare.

Una dintre gardiene mi-a spus mai târziu că, în dimineața următoare, au venit soldații și au scos-o din celulă. Chiar lângă zidurile lagărului era un crâng de plopi. Elizabeth a mers singură printre ei, s-a așezat în genunchi și soldații au împușcat-o în ceafă.

Acum am să mă opresc. Vreau doar să mai spun că deseori am simțit-o alături atunci când am fost bolnavă, după eliberarea din lagăr. Am avut febră foarte mare și îmi închipuiam că sunt cu Elizabeth într-o barcă și ne ducem spre Guernsey. Acesta era planul pe care ni-l făcuserăm la Ravensbrück – că vom locui împreună acolo, cu fetița ei, Kit. Iar gândul ăsta mă ajuta să dorm.

Sper că veți ajunge și voi să o simțiți alături pe Elizabeth, așa cum o simt eu. A rămas până la capăt puternică și lucidă – doar că nu a mai putut să suporte cruzimea.

Primiți, vă rog, urările mele de bine,

Bilet din partea călugăriței Cecile Touvier, trimis în același plic, lângă scrisoarea lui Remy

Eu sunt Sora Cecile Touvier, infirmieră. Am convins-o pe Remy să se odihnească acum. Nu am fost de acord cu o scrisoare atât de lungă. Însă a insistat.

Nu v-a spus cât de bolnavă a fost, așa că o voi face eu. Cu câteva zile înainte de sosirea rușilor la Ravensbrück, mizerabilii aceia de naziști au dat ordin să plece celor capabili să mai meargă. Au deschis porțile și le-au dat drumul în regiunea aia pustiită. „Plecați!“ le-au ordonat ei. „Plecați – și găsiți-i pe Aliații voștri dacă mai sunteți în stare!“

Iar femeile acelea epuizate și subnutrite au mers mulți kilometri fără hrană și fără apă. Nimic nu creștea pe câmpurile alea pe care le-au străbătut. Atunci, de ce să ne mirăm că eliberarea lor s-a transformat într-un marș al morții? Sute de femei au murit pe drum.

După câteva zile, lui Remy i se umflaseră foarte tare picioarele și trupul cu edeme de inaniție și nu a mai putut să meargă. Așa că s-a întins în mijlocul drumului, ca să-și aștepte moartea. Din fericire, a găsit-o o companie de soldați americani. Au încercat să-i dea ceva să mănânce, însă organismul ei nu mai voia să primească nimic. Au dus-o la un spital de campanie, unde i-au scos din trup mai mulți litri de lichid. După luni de spitalizare, s-a considerat că s-a înzdrăvenit suficient ca să poată fi trimisă la sanatoriul acesta din Louviers. Pot să vă mai spun că, atunci când a ajuns la noi, cântărea mai puțin de treizeci de kilograme. Dacă nu ar fi fost atât de slăbită v-ar fi scris mai din timp.

Sunt convinsă că, acum că a scris această scrisoare, își va recăpăta forța și își va lăsa prietena să se odihnească în pace, așa cum se cuvine. Bineînțeles că puteți să-i scrieți, dar vă rog să nu-i puneți întrebări despre Ravensbrück. Cel mai bine pentru ea ar fi să uite tot ce s-a întâmplat acolo.

Cu stimă,
Sora Cecile Touvier

Din partea Ameliei pentru Remy Giraud

16 iunie 1946

Mlle 66 Remy Giraud
Sanatoriul La Forêt
Louviers
Franța

Dragă Mademoiselle Giraud,

Ce frumos din partea dumitale că ne-ai scris – ce frumos și ce amabil. Nu cred că ți-a fost ușor să-ți amintești acele lucruri îngrozitoare ca să ne poți povesti despre moartea lui Elizabeth. Noi ne-am tot rugat să se întoarcă acasă, dar este mai bine că am aflat adevărul decât să trăim într-o stare de nesiguranță. Îți suntem recunoscători pentru prietenia pe care i-ai arătat-o și pentru că v-ați alinat una pe cealaltă.

Aș putea să vin să te vizitez la sanatoriu, împreună cu Dawsey Adams? Noi ne dorim foarte mult să te cunoaștem, însă nu dorim să te tulburăm cu prezența noastră. Pe lângă faptul că vrem să te vedem, avem și o propunere pe care să ți-o facem. Dar, repet, dacă nu crezi că ar fi bine, nu vom veni.

Te vom binecuvânta până la sfârșitul zilelor noastre pentru bunătatea și curajul dumitale.

A dumitale,
Amelia Maugery

De la Juliet pentru Sidney

16 iunie 1946

Dragă Sidney,

Ce bine m-am simțit când te-am auzit exclamând „La dracu', of, la dracu'!" Nu există reacție mai sinceră ca asta. Moartea lui Elizabeth este – și va fi mereu – o imensă mârșăvie.

Cred că-i puțin straniu să jelești o persoană pe care n-ai cunoscut-o. Dar o plâng pe Elizabeth din tot sufletul meu. I-am simțit în permanență prezența aici – în toate camerele în care intru, nu numai în cele din căsuță. În biblioteca Ameliei, pe care ea a umplut-o cu cărți. Și în bucătăria Isolei, unde amestecau împreună în poțiunile alea tămăduitoare. Chiar și acum toată lumea vorbește despre ea la prezent și eu ajunsesem să mă conving că se va întoarce odată și odată. Tare

mult îmi doream s-o cunosc.

Ceilalți suferă încă și mai tare decât mine. Ieri l-am văzut pe Eben și mi s-a părut că a îmbătrânit peste noapte. Mă bucur că îl are pe Eli alături de el. Isola a dispărut. Amelia îmi zice să nu-mi fac griji, pentru că așa face ea atunci când este foarte mâhnită.

Dawsey și Amelia s-au hotărât să se ducă la Louviers și să încerce s-o convingă pe Mlle. Giraud să vină în Guernsey. În scrisoarea ei există un paragraf sfâșietor în care povestește cum o ajuta Elizabeth să adoarmă în lagărul ăla, făcând planuri despre viitorul lor în Guernsey. Spune că i se părea un colțișor de Rai. Iar sărmana fată are dreptul să cunoască Raiul: deja a fost în Iad.

Cât timp sunt ei plecați, o să am eu grijă de Kit. Îmi pare nespus de rău pentru ea – nu își va cunoaște niciodată mama altfel decât din povestirile celorlalți. Îmi fac probleme și în privința viitorului ei, pentru că acum este orfană în mod oficial. Domnul Dilwyn mi-a spus că avem destul timp să luăm o hotărâre. „Deocamdată e mai bine să lăsăm lucrurile așa cum sunt.“ Nu vorbește deloc ca bancherii sau mandatarii pe care i-am cunoscut eu, binecuvântat să fie sufletul lui bun!

Cu toată dragostea mea,
Juliet

Din partea lui Juliet pentru Mark

17 iunie 1946

Dragă Mark,

Îmi pare rău că discuția noastră de aseară s-a terminat atât de prost. E dificil să-ți nuanțezi vorbele atunci când răcnești în telefon. Dar este adevărat – nu vreau să vii aici în acest weekend. Însă dorința mea n-are absolut nicio legătură cu tine. Prietenii mei tocmai au primit o lovitură cumplită. Elizabeth era centru vieții lor, iar vestea morții ei ne-a zguduit pe toți. Când mi te imaginez citind cuvintele astea, te văd întrebându-te ce legătură are moartea acestei femei cu mine sau cu tine sau cu planurile tale de weekend. Ei, uite că are. Am sentimentul că am pierdut o prietenă foarte dragă. Și sunt în doliu.
Acum înțelegi mai bine?

A ta,
Juliet

Din partea lui Dawsey pentru Juliet

21 iunie 1946

Drei Juliet Ashton
Grand Manoir
La Bouvée
St. Martin's, Guernsey

Dragă Juliet,

Am ajuns în Louviers, dar n-am fost încă s-o vedem pe Remy. Călătoria a obosit-o foarte mult pe Amelia și vrea să se odihnească bine o noapte, înainte de a merge la sanatoriu.

Drumul prin Normandia a fost îngrozitor. Străzile orașelor sunt pline cu mormane de ziduri dărâmate și metale contorsionate. Între case sunt niște spărturi mari, iar cele rămase arată ca niște dinți stricați și înnegriți. Unora le lipsesc cu totul fațadele și poți să vezi înăuntru, unde tapetul înflorat și cadrele paturilor se mai țin cumva de dușumele. Acum înțeleg cât noroc a avut insula noastră în timpul războiului.

Mulți oameni sunt încă pe străzi – adună cărămizi și pietre în roabe și căruțe. În afara orașelor, vezi doar câmpuri distruse, cu cratere uriașe.

Copacii sunt o priveliște sfâșietoare. Din plopii, ulmii și castanii falnici de pe vremuri nu au rămas decât niște cioturi chircite, carbonizate și jalnice.

Domnul Piaget, hangiul nostru, ne-a spus că, din ordinul inginerilor lor, sute de soldați nemți au tăiat toți copacii din păduri și dumbrăvi. După care le-au rupt crengile, au uns trunchiurile cu creozot [67] și le-au pus în picioare în gropile săpate pe câmpuri, ca pe niște țepușe. Le-au dat numele „Sparanghelul lui Rommel" și trebuiau să împiedice aterizările avioanelor și parașutiștilor din Forțele Aliate.

Amelia s-a dus la culcare imediat după cină, așa că eu am ieșit să mă plimb prin Louviers. Orășelul mai are câteva locuri drăguțe, deși cea mai mare parte din el a fost bombardat și apoi incendiat de nemți când s-au retras. Nu văd cum ar mai putea fi readus la viață.

M-am întors la han și am stat pe terasă până s-a făcut noapte, gândindu-mă la ziua de mâine.

Îmbrățișeaz-o pe Kit din partea mea.

Al tău devotat,

Dawsey

Din partea Ameliei pentru Juliet

23 iunie 1946

Dragă Juliet,

Ieri am făcut cunoștință cu Remy. Sincer, eu nu mă simțeam în stare de asta. Dar slavă Domnului că îl am pe Dawsey cu mine. Fără să pară deloc tulburat, a scos afară niște șezlonguri, le-a așezat la umbra unui copac, ne-a rugat să ne așezăm și a rugat o infirmieră să ne facă un ceai.

Voiam ca Remy să ne placă și să se simtă în siguranță cu noi. Îmi doream să aflu cât mai multe despre Elizabeth, dar mă speria fragilitatea tinerei și mă înspăimântaseră dojenile Măicuței Touvier. Remy este o copilă micuță și mult prea slabă. Are părul negru și ondulat, tuns foarte scurt, iar ochii îi sunt enormi și chinuiți. Îți poți da lesne seama că pe vremuri a fost o frumusețe – însă acum este sfărâmicioasă ca sticla. Îi tremură rău de tot mâinile și are grijă să și le țină în poală. Ne-a întâmpinat cu câtă bucurie mai este ea în stare să simtă, însă a fost foarte rezervată până când ne-a întrebat ce mai face Kit – s-a dus la Londra, ca să stea cu Sir Ambrose?

Atunci Dawsey i-a spus că Sir Ambrose a murit și că noi o creștem pe Kit. I-a arătat fotografia cu Kit și cu tine, pe care o are mereu cu el. Tânăra a zâmbit și a zis: „Este fiica lui Elizabeth. E la fel de puternică?“ Eu n-am putut să-i răspund, pentru că mă gândeam la draga noastră Elizabeth. Dar i-a spus Dawsey că da, este foarte puternică. Și apoi a început să-i povestească despre pasiunea micuței pentru nevăstuici. Iar asta a făcut-o să zâmbească din nou.

Remy este singură pe lume. Tatăl ei a murit cu mult înainte de izbucnirea războiului. În 1943, mama ei a fost trimisă în lagărul de la Drancy, pentru că adăpostise inamici ai guvernului; și a murit mai târziu la Auschwitz. Remy nu mai știe nimic de cei doi frați ai ei; i se pare că l-a văzut pe unul dintre ei într-o gară germană, când ea se afla în trenul care o ducea la Ravensbrück, dar bărbatul acela nu s-a întors atunci când ea i-a strigat numele. Pe celălalt frate nu l-a mai văzut din 1941. Crede că și ei au murit. M-am bucurat că Dawsey a avut curaj să-i pună toate întrebările astea, pentru că Remy părea că-și mai alină durerea vorbind despre familia ei.

În cele din urmă, am întrebat-o dacă n-ar vrea să vină la Guernsey și să stea cu mine o perioadă. A devenit din nou mai rezervată și mi-a

explicat că, foarte curând, urma să plece din sanatoriu. Guvernul francez oferă pensii supraviețuitorilor din lagărele de concentrare: pentru perioada petrecută acolo, pentru traumele permanente și în semn de recunoaștere a suferințelor îndurate. Oferă, de asemenea, și o bursă mică acelora care doresc să-și continue studiile.

În plus față de bursa guvernamentală, Association Nationale des Anciennes Déportées et Internées de la Résistance o va ajuta pe Remy să plătească chiria pentru o garsonieră sau pentru o cameră dintr-un apartament pe care să-l împartă cu alți supraviețuitori, așa că ea s-a hotărât să se ducă la Paris și să încerce să se angajeze ca ucenică într-o brutărie.

Mi-am dat seama că nu o pot convinge să-și schimbe planurile, așa că nu am mai insistat. Însă nu cred că Dawsey are de gând să depună armele așa ușor. El este de părere că îi datorăm lui Elizabeth să-i oferim un adăpost bun lui Remy – poate are dreptate, sau poate aceasta este doar o modalitate prin care să ne eliberăm de sentimentul de neputință care ne copleșește. În orice caz, vrea să se întoarcă mâine la sanatoriu și să o scoată pe Remy la o plimbare pe malul canalului, până la o patiserie pe care a descoperit-o în Louviers. Știi, sunt momente când mă întreb unde a dispărut vechiul și sfiosul Dawsey al nostru.

Eu mă simt bine, deși sunt neobișnuit de vlăguită – poate unde am văzut scumpa mea Normandie atât de distrusă. Crede-mă că voi fi fericită să mă întorc acasă, scumpa mea.

Vă sărut pe tine și pe Kit,
Amelia

Din partea lui Juliet pentru Sidney

28 iunie 1946

Dragă Sidney,

Ce cadou inspirat i-ai trimis lui Kit! Pantofi de step din satin roșu, acoperiți cu paiete. Unde Dumnezeu ai reușit să găsești așa ceva? Și ai mei unde sunt?

Deși s-a întors din Franța, Amelia este tot foarte obosită, așa că ni s-a părut mai bine ca fetița să rămână cu mine, mai ales dacă Remy se va hotărî să vină să stea la ea atunci când va ieși din sanatoriu. Și lui Kit îi convine aranjamentul – slavă cerului! Acum știe că mama ei a murit – i-a spus Dawsey. Nu prea îmi dau seama ce simte. Nu a spus

nimic despre asta și nici prin cap nu-mi trece să o presez. Mă străduiesc să nu stau prin preajma ei dacă nu-i necesar și mă abțin cu greu să nu-i fac prăjituri. După ce mi-au murit ambii părinți, bucătăreasa domnului Simpless îmi aducea felii groase de cozonac și mă păzea încruntată până reușeam să înghit și ultimul dumicat. Nu puteam s-o sufăr pentru că își imagina că acel cozonac ar fi reușit să mă despăgubească pentru pierderea părinților. Desigur, nu eram decât o fată nefericită, în vârstă de doisprezece ani, dar Kit are doar patru – și probabil i-ar plăcea niște cozonac. Sunt sigură că înțelegi ce vreau să spun.

Sidney dragă, am probleme cu cartea. Am făcut rost de multe informații din arhiva Comunității, plus un mare număr de interviuri cu oamenii de aici și toate astea îmi sunt suficiente ca să demarez povestea Ocupației Germane de pe Guernsey – însă nu sunt în stare să le asamblez într-o formă care să-mi placă. Relatarea cronologică mi se pare mult prea plictisitoare. Ce zici, să-mi pun toată documentația într-o cutie și să ți-o trimit? Însemnările mele au nevoie de un ochi mai abil și mai puțin implicat personal decât al meu. Crezi că ai timp să te uiți peste ele acum, ori încă mai ai restanțe din cauza călătoriei în Australia?

Dacă nu poți, nu-ți face griji – oricum stau și lucrez și încă s-ar putea să-mi vină o idee genială într-o bună zi.

Cu mult drag,
Juliet

P.S. Mulțumesc frumos pentru că mi-ai trimis poza aia din ziar cu Mark dansând cu Ursula Fent. Dacă sperai că am să fac o criză de gelozie, trebuie să-ți spun că n-ai reușit. Mai ales că Mark mi-a zis deja la telefon că Ursula se ține după el ca un cățeluș amorezat. Pricepi acum? Voi doi *aveți ceva* în comun: amândoi vreți să fiu nefericită. Poate că ar trebui să vă înființați un club.

De la Sidney pentru Juliet

1 iulie 1946

Dragă Juliet,

Nu-mi trimite notițele tale – vreau să vin la Guernsey. E bine în weekendul acesta?

Vreau să te văd și s-o văd și pe Kit și să văd insula – exact în această

ordine. Nu am de gând să citesc ce ai scris în timp ce tu te-ai plimba nervoasă în fața mea – o să iau manuscrisul la Londra.

Aș putea să vin vineri, cu avionul de cinci după-amiază, și să stau până luni seara. Poți să-mi rezervi o cameră la un hotel? Și poți să organizezi o cină mai intimă? Vreau să-i cunosc pe Eben, pe Isola, pe Dawsey și pe Amelia. Fac eu cinste.

Cu drag,
Sidney

De la Juliet pentru Sidney

Miercuri

Dragă Sidney,

Minunat! Isola nici nu vrea să audă că ai putea să stai la han (se gândește la ploșnițe). Vrea să te găzduiască chiar ea și mă roagă să te întreb cât de tare te deranjează zgomotele în zori. Atunci se trezește Ariel, țapul ei. Zenobia, papagalița, doarme până mai târziu.

Am să vin cu Dawsey, să te luăm de la aerodrom cu căruța. Îmi doresc să se facă mai repede vineri și să fii aici.

Cu drag,
Juliet

Bilet de la Isola pentru Juliet (strecurat pe sub ușă)

Vineri, aproape în zori

Nu mai am răbdare, trebuie să mă grăbesc să ajung la taraba mea de la piață. Mă bucur foarte mult că prietenul tău va sta la mine. I-am pus în așternuturi rămurele de lavandă. Vrei să-i strecor în cafea vreunul dintre elixirele mele? Nu trebuie să-mi zici nimic, doar fă-mi un semn din cap și am să știu la care te referi.

Multe sărutări,
Isola

De la Sidney pentru Sophie

6 iulie 1946

Scumpa mea Sophie,

A dat Dumnezeu și am ajuns la Juliet, în Guernsey. Acum sunt pregătit să-ți relatez trei sau patru dintre zecile de lucruri pe care m-ai rugat să le aflu.

În primul și primul rând, Kit pare să o iubească pe Juliet la fel de mult ca tine și ca mine. Este o creatură micuță și plină de vervă, afectuoasă într-o manieră rezervată (ceea ce nu neagă afirmația mea de mai devreme, chiar dacă poate părea așa) și care e toată numai un zâmbet atunci când se află în preajma unuia dintre părinții săi adoptivi din Clubul de literatură.

Este o fetiță absolut adorabilă, cu obrăjiori dolofani, bucle și ochi mari. Mereu îți vine să o iei în brațe, numai că gestul acesta i-ar știrbi din demnitate și eu nu sunt destul de curajos ca să-l încerc. Atunci când nu-i place cineva, îi aruncă o privire care ar îngrozi-o și pe Medeea [68]. Isola zice că își păstrează privirea asta pentru mizerabilul domn Smythe – care își bate câinele – și pentru urâcioasa doamnă Guilbert – care a făcut-o băgăcioasă pe Juliet și i-a spus că ar trebui să se întoarcă în Londra aia decadentă, unde-i este locul.

Acum am să-ți povestesc o întâmplare despre Kit și Juliet. Dawsey (despre el mai încolo) a trecut s-o ia pe Kit ca să se ducă să-l aștepte pe Eben care venea de la pescuit pe mare. Kit ne-a zis la revedere, a ieșit în fuga mare afară, apoi a intrat tot în fuga mare, s-a repezit la Juliet, i-a ridicat fusta cam o jumătate de centimetru, a pupat-o pe rotulă și a ieșit iar afară. Tot în goana mare. Juliet a rămas inițial cu gura căscată – dar imediat a fost atât de fericită cum doar noi doi am mai văzut-o.

Știu că, atunci când v-ați văzut iarna trecută, ție ți s-a părut obosită, extenuată, fără vlagă și mult prea palidă. Nu cred că îți dai seama cât de neplăcute au fost întrevederile pe care le avusese. Acum pare zdravănă ca un taur și și-a recăpătat vechea-i vioiciune. Atât de bine se simte aici, Sophie, încât am impresia că nu va mai dori să se întoarcă vreodată la Londra – deși încă nu realizează asta. Aerul de mare, câmpurile verzi, florile sălbatice, cerul și marea în perpetuă schimbare și mai cu seamă oamenii – toate astea o ispitesc să rămână aici, departe de viața frământată a metropolei noastre.

Și eu pot înțelege motivul. Locul acesta este atât de prietenos, atât de cald, atât de primitor. Isola este întruchiparea acelei gazde pe care ți-ai dorit mereu să o întâlnești atunci când mergi la țară – dar pe care n-ai întâlnit-o niciodată. În prima dimineață m-a trezit devreme, ca s-o ajut să usuce petale de trandafir, să bat untul, să amestec ceva (Dumnezeu știe ce anume) într-o oală mare, să-i dau de mâncare lui

Ariel și să mă duc la piața de pește ca să-i cumpăr un țipar. Toate astea cu Zenobia, papagalița, cocoțată pe umărul meu.

Acum, despre Dawsey Adams. L-am studiat bine, conform instrucțiunilor pe care mi le-ai dat. Și mi-a plăcut ce văd. Este tăcut, destoinic, loial – of, Doamne, parcă aș descrie un câine! – și are simțul umorului. Pe scurt, nu seamănă absolut deloc cu niciunul dintre ceilalți amorezi pe care i-a avut Juliet – mare lucru! La prima noastră întâlnire n-a spus prea multe – dacă mă gândesc mai bine, nici la celelalte –, însă atunci când intră într-o cameră parcă toată lumea oftează ușurată. Eu niciodată n-am avut efectul ăsta asupra nimănui și nu pricep de ce. Juliet pare un pic tulburată atunci când e în preajma lui – tăcerea lui cam are darul de a te *intimida* – și era chiar să spargă serviciul de ceai ieri, când el a venit s-o ia pe Kit. Însă Juliet a fost mereu neîndemânatică – mai ții minte cum a spart porțelanurile alea scumpe? – așa că poate nu înseamnă nimic. Iar el îi urmărește toate mișcările cu ochii lui negri și serioși – până când se uită și ea la el și atunci el privește repede în altă parte (sper din suflet că îmi apreciezi simțul de observație).

Un singur lucru îl pot spune răspicat: omul ăsta face cât zeci de bărbați ca Mark Reynolds. Știu că tu crezi că am ceva împotriva lui Reynolds, dar nu l-ai cunoscut. Este un seducător cu limbă de miere doar ca să-și atingă scopurile. Ăsta-i unul dintre prea puținele lui principii. O vrea pe Juliet pentru că-i și drăguță, și „intelectuală“, iar el are senzația că ar forma un cuplu epatant. Dacă o să se mărite cu el, o s-o târască prin teatre și cluburi și prin alte locuri simandicoase, ca să se laude cu ea în fața celorlalți. Și Juliet a noastră n-o să mai scrie nicio carte. În calitate de editor al ei, această perspectivă mă alarmează. Dar, în calitate de prieten, mă simt pur și simplu oripilat. O asemenea căsătorie ar însemna sfârșitul lui Juliet așa cum o cunoaștem noi.

Greu de spus ce impresie are ea despre Reynolds, dacă are vreuna. Am întrebat-o dacă îi este dor de el și ea mi-a zis: „De Mark? Cred că da“, de parcă individul i-ar fi fost vreun unchi îndepărtat. M-aș bucura foarte mult dacă l-ar uita de tot, însă nu cred că el îi va permite asta.

Revenind la chestiuni minore, cum ar fi Ocupația Germană și cartea lui Juliet, trebuie să-ți spun că în după-amiaza asta m-a invitat s-o însoțesc în niște vizite. Urma să-i întrebe pe câțiva localnici cum a fost pentru ei ziua de 9 mai a anului trecut, când Guernsey a fost eliberat.

Ce dimineață trebuie să fi fost aceea! Mulțimile se strânseseră pe debarcaderul din St. Peter Port. Într-o tăcere absolută, toți oamenii aceia priveau la navele Marinei Regale, oprite în fața portului. Iar când soldații englezi au ajuns pe uscat, s-a dezlănțuit nebunia. Îmbrățișări, sărutări, plânsete, strigăte.

Mulți dintre soldați erau chiar localnici. Tineri care de cinci ani nu-

și mai văzuseră familiile și nu mai primiseră nicio veste de la ele. Îți poți imagina cum își căutau cu privirea rudele prin marea aia de oameni – iar apoi a venit fericirea revederii.

Cea mai neobișnuită povestire a fost aceea a domnului LeBrun, un poștaș ieșit la pensie. Câteva vase britanice au mers mai la nord, până în portul St Sampson. Și acolo se strânsese lumea, așteptând să vadă cum navele de desant vor trece peste toate barierele ridicate de nemți și vor ajunge pe plajă. Dar pe platformă nu a apărut vreun pluton de soldați în uniformă, ci un singur om, gătit ca o caricatură de mic moșier englez, cu pantaloni dungați, redingotă, joben, umbrelă strânsă și cu un exemplar al gazetei *Times* în mână. După o secundă de uimire mută, mulțimea a priceput gluma și a început să strige – omul a fost înconjurat, bătut pe spate, pupat, ridicat pe umerii unor bărbați și purtat cu alai pe străzi. Cineva a țipat: „Știri – știri de la Londra!“ și i-a smuls ziarul din mână. Indiferent cine o fi fost soldatul acela, gluma lui a fost genială și eu zic că merită o medalie.

Apoi au apărut și ceilalți soldați, cu tablete de ciocolată, portocale, țigări, pliculețe de ceai – pe care le-au aruncat mulțimii. Brigadierul Snow a anunțat că începuse repararea telegrafului și, foarte curând, vor putea lua legătura cu copiii și familiile aflate în Anglia. Navele au adus și alimente (tone de alimente!), medicamente, petrol lampant, hrană pentru animale, haine, pânzeturi, semințe și încălțăminte!

Poți umple trei cărți cu toate poveștile pe care le auzi aici – mi se pare dificil să le selectezi. Așa că nu te îngrijora dacă Juliet ți se pare mai agitată uneori – așa și trebuie. Misiunea ei este extrem de grea.

Acum trebuie să mă opresc și să mă dichisesc pentru petrecerea pe care o dă Juliet. Isola s-a înfășurat în trei șaluri și și-a pus pe cap un milieu din dantelă – iar eu vreau s-o fac mândră de mine.

Vă îmbrățișez cu dragoste pe toți,
Sidney

De la Juliet pentru Sophie

7 iulie 1946

Dragă Sophie,

Îți scriu în grabă, doar ca să te anunț că Sidney este aici și că ne putem liniști în privința lui – și a piciorului său. Arată minunat: este bronzat, în formă, iar șchiopătatul nici nu i se observă. De fapt, chiar i-am aruncat bastonul în ocean – sunt convinsă că a ajuns deja la

jumătatea drumului spre Franța.

Am dat o petrecere restrânsă în cinstea lui – eu însămi am pregătit toate felurile de mâncare și – culmea! – au fost comestibile. Will Thisbee mi-a împrumutat *Ghidul bucătarului începător*. Exact de ce aveam nevoie, pentru că autorul pleacă de la premisa că nu știi absolut nimic despre arta culinară și îți dă tot felul de indicații necesare – „Când adăugați ouă, mai întâi țineți minte să le spargeți."

Sidney se simte nemaipomenit de bine la Isola. Se pare că aseară au stat mult de vorbă și s-au dus la culcare după miezul nopții. Trebuie să știi că, în mod normal, Isola nu este de acord cu conversațiile mărunte și crede că singura modalitate prin care poți sparge gheața este să o calci apăsat.

L-a întrebat dacă suntem logodiți. Și, dacă nu suntem, de ce nu suntem? Este limpede pentru toată lumea că ne adorăm.

Sidney i-a spus că da, este foarte adevărat că mă iubește – m-a iubit și mă va iubi mereu – însă amândoi ne-am dat seama că nu ne vom putea căsători niciodată. Pentru că el este homosexual.

Și mi-a povestit apoi că Isola n-a avut niciuna dintre reacțiile la care se aștepta – nici n-a exclamat stupefiată, nici n-a leșinat, nici măcar n-a clipit – doar s-a uitat urât la el (așa cum numai ea știe) și l-a întrebat: „Juliet știe?"

Când i-a spus că știu, că am știut dintotdeauna, ea a sărit de pe scaun, s-a repezit la el, l-a sărutat pe frunte și i-a zis: „Ce drăguț! Ca scumpul nostru Booker. N-am să spun nimănui, ai încredere în mine."

După care s-a așezat la loc și a început să vorbească despre piesele lui Oscar Wilde. Nu i se par și lui superficiale? Sincer, Sophie, tu n-ai fi vrut să fii o musculiță pe perete? Eu da.

Acum plec cu Sidney să cumpărăm un cadou pentru Isola, ca să-i mulțumim pentru că l-a găzduit. Știu că i-ar plăcea să primească un șal gros și foarte colorat, dar el insistă să-i ia un ceas cu cuc. De ce???

Cu dragoste,
Juliet

P.S. Mark nu-mi scrie, îmi telefonează. M-a sunat chiar săptămâna trecută. Legătura a fost îngrozitor de proastă și ne-a obligat să ne întrerupem încontinuu și să tot urlăm „CE SPUI?" în receptor. Dar am reușit să prind esența – ar trebui să mă întorc acasă și să mă căsătoresc cu el. L-am contrazis politicos. Să știi că m-a indispus mult mai puțin decât acum o lună.

De la Isola pentru Sidney

8 iulie 1946

Dragă Sidney,

Ești un oaspete minunat. Te-am îndrăgit. Și Zenobia te-a îndrăgit, altminteri nu ți s-ar fi așezat pe umăr și nu ar fi rămas acolo atât de mult timp.

Mă bucur că îți place să stai la povești noaptea. Așa cum îmi place și mie să fac uneori. Acum mă duc la conac să caut cartea despre care mi-ai spus. Cum se face că nici Juliet și nici Amelia nu mi-au zis niciodată nimic despre domnișoara Jane Austen?

Sper că ai să mai vii în vizită la Guernsey. Ți-a plăcut supa pe care a făcut-o Juliet? Nu-i așa că a fost gustoasă? Nu peste multă vreme o să știe să facă aluat de plăcintă și sosuri – neapărat la foc mic, dacă nu vrei să-ți iasă cocoloașe.

După ce ai plecat, m-am simțit singură, așa că ieri i-am invitat la ceai pe Dawsey și Amelia. Să mă fi văzut cum n-am scos nicio vorbuliță când Amelia a zis că bănuiește că tu și Juliet vă veți căsători. Ba chiar am dat din cap și mi-am mijit ochii, de parcă eu aș fi știut mai multe decât ei – doar ca să-i induc în eroare.

Îmi place foarte mult ceasul cu cuc de la tine. Cât de vesel este! Dau fuga în bucătărie doar ca să mă uit la el. Din păcate, Zenobia are o fire tare geloasă și i-a smuls capul cucuțului – dar Eli zice că îmi va face altul exact la fel. Stinghiuța aia pe care stătea încă mai iese din oră în oră.

Cu multă cordialitate, gazda ta,
Isola Pribby

De la Juliet pentru Sidney

9 iulie 1946

Dragă Sidney,

Știam eu! Știam că o să te îndrăgostești de Guernsey! Vizita ta – chiar dacă foarte scurtă -, a fost cel mai bun lucru care mi s-a întâmplat pe lângă faptul că eu stau acum aici. Sunt fericită că mi-ai cunoscut prietenii și ei te-au cunoscut pe tine. Și sunt și mai fericită pentru că ți-a plăcut atât de mult să stai cu Kit. Regret că trebuie să-ți spun, dar parte din afecțiunea ei față de tine s-a datorat cărticelei pe care i-ai făcut-o cadou, *Elspeth, iepurașul peltic.* Datorită admirației sale

pentru Elspeth, a început și ea să vorbească peltic. Și, îmi pare rău s-o spun, dar se pricepe de minune să o facă.

Dawsey a adus-o adineauri acasă – fuseseră plecați în vizită la purcelușul lui. Și Kit m-a întrebat dacă îi scriu lui „Sssidney". Când i-am spus că da, ea m-a rugat: „Ssspune-i că vreau sssă ssse întoarcă". Vesssi ce vreau sssă sssic dessspre Elspeth?

Maimuțăreala micuței i-a adus un zâmbet pe buze lui Dawsey, fapt care m-a bucurat. Mă tem că nu ai apucat să-i descoperi toate calitățile; a fost extrem de tăcut la cina pe care am dat-o. Poate din cauza supei, dar cred mai degrabă că se gândea la Remy. Are ideea fixă că tânăra nu se va face bine decât dacă va veni la Guernsey pentru convalescență.

Mă bucur că ai luat ce am scris ca să citești acasă, în tihnă. Numai Dumnezeu știe de ce nu înțeleg *ce anume* nu-mi place la bucata asta de manuscris – știu doar că ceva nu-i așa cum trebuie.

Ce naiba i-ai spus Isolei? A trecut pe la mine când se ducea să-și ia *Mândrie și prejudecată* ca să mă ocărască pentru că nu i-am zis niciodată nimic despre personajele de acolo – mai ales despre Elizabeth Bennet și domnul Darcy. De ce nu a știut ea că există atât de multe povești minunate de dragoste? Povești fără bărbați instabili din punct de vedere emoțional și fără suferință, moarte și cimitire! Ce altceva i-am mai ascuns?

Mi-am cerut scuze pentru această scăpare și i-am zis că tu ai dreptate. *Mândrie și prejudecată* este una dintre cele mai frumoase povești de dragoste scrise vreodată – și am avertizat-o că s-ar putea s-o omoare suspansul înainte de a apuca s-o citească până la capăt.

Isola mi-a mai spus că plecarea ta a întristat-o pe Zenobia – nu mai vrea să mănânce. Și eu sunt tristă, dar și fericită că totuși ai venit.

Cu drag,
Juliet

De la Sidney pentru Juliet

12 iulie 1946

Dragă Juliet,

Am citit de câteva ori capitolele pe care le-ai scris și mi-am dat seama că ai dreptate – ceva nu merge. O înșiruire de povestiri nu pot alcătui o carte.

Uite, Juliet, ce cred eu: cartea ta are nevoie de un punct central. Nu

mă refer la mai multe relatări detaliate ale altor persoane. Ci la vocea unui singur om, care să povestească ce anume s-a întâmplat în jurul lui. Așa cum arată acum, faptele – chiar dacă sunt extrem de interesante – par niște instantanee disparate.

Îmi este cumplit de greu să-ți spun toate astea, însă există și un lucru bun. Deja ai nucleul – doar nu-ți dai seama încă.

Mă refer la Elizabeth McKenna. N-ai observat că toți cei cu care ai discutat au ajuns – mai devreme sau mai târziu – să vorbească despre Elizabeth? Doamne, Juliet, oare cine i-a făcut portretul lui Booker, i-a salvat viața și a dansat pe stradă cu el? Cine s-a gândit la minciuna cu clubul de literatură – și apoi a pus-o în practică? Insula Guernsey nu a fost căminul ei, dar ea s-a adaptat la viața de aici și la pierderea libertății. Cum de mi-am dat seama? Pentru că eu sunt convins că îi era dor de Ambrose și de Londra, dar înțeleg că niciodată nu s-a plâns. Apoi a fost închisă la Ravensbrück pentru că-i oferise adăpost unui prizonier. Uită-te doar cum și pentru ce a murit.

Spune-mi tu, Juliet, cum de s-a întâmplat ca o tânără, care a studiat artele frumoase, dar care n-a lucrat în viața ei, să poată munci ca infirmieră șase zile pe săptămână? Într-adevăr, a avut prieteni buni, dar la început a fost singură. Și apoi s-a îndrăgostit de un ofițer din armata inamică și după aia l-a pierdut. Și a născut un copil în vreme de război. Cu toți prietenii ei, trebuie să-i fi fost îngrozitor de greu. Nu poți să împarți asemenea responsabilități decât până la un punct.

Îți înapoiez manuscrisul și scrisorile pe care mi le-ai trimis – citește-le din nou și vezi și tu de câte ori se vorbește despre Elizabeth. Întreabă-te de ce. Stai de vorbă cu Dawsey și Eben. Stai de vorbă cu Isola și Amelia. Stai de vorbă cu domnul Dilwyn și cu toți ceilalți care au cunoscut-o bine.

Locuiești în casa ei. Uită-te cu atenție la cărțile ei – la toate lucrurile ei.

Eu cred că această carte ar trebui să graviteze în jurul lui Elizabeth. Și mai cred că micuța Kit ar prețui nespus de mult o carte despre mama ei – ar avea un punct de sprijin mai târziu. Prin urmare, ori renunți de tot – ori încerci să o cunoști mult mai bine pe Elizabeth.

Gândește-te cât timp vrei tu și spune-mi dacă ea ar putea să devină nucleul cărții tale.

Toată dragostea mea pentru tine și Kit,
Sidney

De la Juliet pentru Sidney

15 iulie 1946

Dragă Sidney,

N-am nevoie de timp ca să mă gândesc – imediat ce am citit scrisoarea ta, am înțeles că ai dreptate. Ce neroadă sunt! Stăteam eu frumușel aici, dorindu-mi s-o fi cunoscut pe Elizabeth, fiindu-mi dor de ea de parcă aș fi cunoscut-o – oare de ce nu mi-a trecut prin cap să scriu despre ea?

Voi începe chiar mâine. Mai întâi vreau să stau de vorbă cu Dawsey, Amelia, Eben și Isola. Am sentimentul că ea le aparține lor mai mult decât celorlalți. Și am nevoie de consimțământul și binecuvântarea lor.

Până la urmă, Remy a acceptat să vină la Guernsey. Dawsey i-a scris de mai multe ori și am fost sigură că o va convinge. Dacă vrea să vorbească, omul ăsta e în stare să înduplece și un înger să părăsească Raiul. Însă, din păcate, nu vorbește destul de des pentru gustul meu. Remy va locui la Amelia, așa că eu o pot păstra pe Kit.

Cu dragoste și recunoștință nepieritoare,
Juliet

P.S. Tu ce zici? O fi ținut Elizabeth vreun jurnal?

De la Juliet pentru Sidney

17 iulie 1946

Dragă Sidney,

Nu, n-a avut niciun jurnal, dar vestea bună este că a desenat atâta vreme cât a avut hârtie și creioane. Am găsit niște crochiuri îndesate într-o mapă ascunsă în ultimul sertar al bibliotecii din salon. Schițe din câteva linii grăbite, care pentru mine sunt portrete excepționale: Isola – luată prin surprindere când lovea ceva (o insectă, probabil) cu lingura de lemn; Dawsey – săpând în grădină; Eben și Amelia – stând de vorbă, cu frunțile apropiate.

Pe când stăteam pe jos și le răsfoiam, a apărut Amelia. Și împreună am scos câteva foi mai mari de hârtie, pe care erau numai și numai desene cu Kit. Kit dormind, Kit în mișcare, Kit în poala cuiva, Kit legănată de Amelia, Kit fascinată de propriile-i degețele de la picioare, Kit râzând încântată de clăbuceii de salivă pe care-i făcea la gură.

Poate că toate mamele se uită astfel la copiii lor – cu atâta concentrare intensă –, dar Elizabeth a pus pe hârtie ce vedea. Mai era acolo și un alt desen, cu linii mai puțin sigure. În el era un bebeluș zbârcit – micuța Kit în prima zi după naștere, așa zice Amelia.

După aia am găsit și un portret al unui bărbat cu chipul plăcut, puternic, mai degrabă rotund; pare relaxat și privește surâzând peste umăr. Probabil la artistă. Am știut imediat că este Christian – și Kit are un vârtej de păr în același loc. Amelia a luat hârtia în mână. Niciodată nu mi-a vorbit despre povestea lor și acum am întrebat-o dacă a ținut la el.

„Bietul băiat", mi-a zis ea. „Nici nu-ți poți imagina cât de pornită eram împotriva lui. Mi se părea culmea nebuniei ca tocmai el să fie alesul lui Elizabeth – tocmai el, un neamț, dușmanul nostru. Și îmi era teamă pentru ea. Pentru noi toți, de fapt. Îmi spuneam că ea va avea prea multă încredere în el și că el o va trăda și pe ea, și pe noi. Așa că i-am spus că ar trebui să se despartă de el. Crede-mă că n-am menajat-o deloc.

Elizabeth și-a ridicat bărbia la mine, dar nu mi-a răspuns nimic. A doua zi, m-am pomenit cu el în prag. Vai de mine, cât de îngrozită am fost când am deschis ușa și am dat nas în nas cu un neamț uriaș, în uniformă! Eram convinsă că venise să-mi rechiziționeze casa și am început să protestez, dar el mi-a întins un buchet de flori – ofilite de cât le strânsese în mână. Am observat că era foarte agitat și l-am întrebat cum îl cheamă. „Căpitan Christian Hellman", mi-a răspuns el și s-a înroșit ca un băiețel. Dar eu tot nu aveam încredere – oare ce punea la cale? – și i-am cerut să-mi explice motivul vizitei. S-a înroșit și mai tare și a șoptit: „Am venit să vă spun ce intenții am".

„Cu casa mea?" m-am răstit eu.

„Nu. Cu Elizabeth", a răspuns el, de parcă eu aș fi fost un tată din epoca victoriană, iar el pretendentul la mâna fiicei mele.

S-a așezat pe marginea unui scaun din salon și mi-a explicat că vrea să se întoarcă pe insulă de îndată ce se va sfârși războiul, să se căsătorească cu Elizabeth, să cultive frezii, să citească și să uite cu totul de coșmarul de acum. Când a terminat de vorbit, parcă și eu eram nițeluș îndrăgostită de el.

Amelia mai avea puțin și ar fi început să plângă, așa că am lăsat schițele și i-am făcut un ceai. Apoi a apărut Kit cu un ou crăpat, de pescăruș, pe care voia să-l lipească. Și i-am fost amândouă recunoscătoare pentru această diversiune.

Ieri a venit pe la mine Will Thisbee, cu o tavă cu prăjituri cu glazură din gem de prune, așa că l-am invitat la ceai. Voia să-mi ceară părerea în privința a două doamne; și, mai precis, voia să știe cu care dintre ele m-aș căsători eu dacă aș fi bărbat – ceea ce nu sunt. (Ai priceput până acum?)

Duduia X a fost mereu o persoană extrem de indecisă – nici din burta mamei nu s-a hotărât să iasă decât după zece luni și nu a făcut niciun progres semnificativ de atunci. Când a auzit că vin nemții, a îngropat ceainicul de argint al familiei sub un ulm, iar acum nu mai știe sub care. Așa că s-a apucat să sape gropi în toată insula, declarând sus și tare că nu se va opri până nu îl va găsi. „Câtă determinare!“, mi-a spus Will. „Atât de diferită de felul ei de a fi.“ (Will încerca să fie subtil cu mine, dar mi-am dat seama că duduia X este Daphne Post. O femeie cu ochi rotunzi și goi, ca de vacă, renumită pentru tremoloul ei de soprană în corul bisericii.)

A doua era duduia Y, cusătoreasa locală. Când nemții au ocupat insula, și-au dat seama că nu luaseră cu ei decât un singur steag cu svastica nazistă. Pe acesta urma să-l arboreze la sediul lor, dar nu mai aveau ce să pună pe stâlpul din mijlocul orașului, ca să amintească localnicilor că fuseseră cuceriți.

Așa că i-au făcut o vizită duduii Y și i-au ordonat să le coasă un steag cu svastică. Iar ea a cusut o svastică neagră și urâtă pe un cerc roșcat cam spălăcit. Restul steagului l-a făcut din flanel rozaliu ca poponețul unui nou-născut, nu din mătase stacojie cum ar fi fost normal. „Cu câtă inventivitate a știut să-și bată joc de ei!“ zicea Will. „Cât curaj pe ea!“ (Duduia Y este duduia LeRoy, subțire ca acele cu care coase, cu bărbie lungă și ascuțită și buze pungite.

Ei, bine, care dintre cele două mi se părea mie a fi cea mai bună tovarășă de viață pentru un bărbat de anii lui. Duduia X, ori duduia Y? I-am răspuns că, dacă simte nevoia să mă întrebe pe mine, înseamnă că nu-i place niciuna dintre ele.

Și el mi-a spus: „Fix la fel a zis și Dawsey – cu aceleași vorbe. Isola zice că duduia X o să mă plictisească de moarte și duduia Y o să mă cicălească până o să-mi iau lumea-n cap. Dar mulțumesc, mulțumesc – am să caut mai departe. *Știu* că viitoarea mea soție e acolo, undeva.“

Și-a pus basca, s-a înclinat și a plecat. Știi, Sidney, poate că a făcut sondajul ăsta pe toată insula, dar nu-ți închipui cât de flatată m-am simțit că m-a inclus și pe mine. M-a făcut să nu mă mai simt străină printre ei.

Cu drag,
Juliet

P.S. Mi s-a părut interesant că Dawsey are păreri despre căsătorie. Aș dori să aflu mai multe despre ele.

De la Juliet pentru Sidney

19 iulie 1946

Dragă Sidney,

Pretutindeni poți afla povestiri despre Elizabeth – nu numai de la membrii clubului. Ascultă ce mi s-a întâmplat: în după-amiaza asta, am fost cu Kit la cimitir. Micuța s-a dus să se joace printre pietrele funerare, iar eu m-am tolănit pe mormântul domnului Edwin Mulliss – lat, ca o masă, pe patru picioare solide. La un moment dat, s-a apropiat de mine Sam Withers, bătrânul paznic al cimitirului. Și mi-a zis că-i aduc aminte de domnișoara McKenna când era mai tânără. Și ea obișnuia să stea la soare chiar pe piatra aia pe care mă întinsesem eu – și se făcea cafenie ca o nucă.

M-am ridicat brusc și l-am întrebat dacă o cunoscuse bine.

Iar Sam mi-a zis: „Mă rog, nu poci să zic că bine de tot, da' îmi plăcea. Venea mereu aici cu Jane, fata lu' Eben. Și întindeau o față de masă pe mormântu' aista și luau masa – chiar peste oasele uscate ale lu' domnu' Mulliss."

Și mi-a tot povestit ce neastâmpărate mai erau cele două fetițe, mereu puse pe șotii – odată au vrut să invoce o fantomă și au băgat-o în toți sperieții pe nevasta vicarului. După aceea s-a uitat la Kit, care ajunsese la poarta bisericii, și mi-a spus: „O dulceață de copiliță e fătuca aia a ei și a lu' căpitanu' Hellman."

M-am agățat imediat de vorbele astea ale lui. Îl cunoscuse pe căpitanul Hellman? Îl plăcuse?

S-a uitat urât la mine. „Da, l-am plăcut. Bun flăcău – nemțălău, da' cumsecade. Doar n-ai s-o lași baltă pe fătuca lu' duduia McKenna din pricina asta?"

„Nici nu mă gândesc!" l-am asigurat eu.

Atunci m-a amenințat cu degetul. „Păi, nici să nu te gândești, duducă! Fă bine și află adevărul-adevărat înainte să faci cartea aia despre Ocupație. Nici eu n-am suferit Ocupația. Îmi vine nebunia doar când mă gândesc. Unii dintre nemțălăii ăia erau niște ticăloși – îți dădeau năvală în casă fără să bată la ușă și te tratau ca pe un nimic. Le plăcea să facă pe șefii, că neam de neamul lor nu mai fusese vreodată stăpân. Da' nu toți erau așa – nu, dom'ne, nici pe departe."

După spusele lui Sam, Christian nu era așa. Sam l-a îndrăgit pe Christian. Odată, Christian și Elizabeth au dat peste Sam în cimitir. Încerca să sape un mormânt, numai că pământul era înghețat și Sam avea mâinile la fel de înghețate. Christian a luat lopata și s-a apucat de treabă. „Tare puternic mai era flăcăul ăla și a isprăvit cât ai bate din palme", mi-a spus Sam. „Și eu i-am zis că poate să se angajeze aici oricând va vrea el și el a râs."

A doua zi, Elizabeth a venit cu un termos plin cu cafea fierbinte. Cafea adevărată, din boabe adevărate pe care i le adusese Christian. Și i-a mai dat paznicului și un pulover gros, care îi aparținuse lui Christian.

Sam mi-a mai zis: „Drept să-ți spun, cât a fost Ocupația, am cunoscut mai mulți nemțălăi cumsecade. Când îi vezi pe unii în fiștecare zi, vreme de cinci ani, ajungi să te cunoști cu ei. Și ți se face milă de unii – până la urmă – că erau forțați să stea aici, știind că acasă le sunt bombardate familiile. Nu mai conta cine începuse. Pentru mine nu mai conta.

Zău așa, nemțălăii stăteau de pază în spatele camioanelor cu cartofi de-i duceau la popotă – și copiii se țineau după ei, zicându-și că o să cadă câțiva cartofi pe drum. Și soldații ăia se făceau că nu-i văd, da' aruncau pe jos cartofi din maldărul ăla – dinadins. Și la fel făceau și cu portocalele. Și cu bucățile de cărbune – păi, astea erau cele mai de preț că noi nu mai aveam cu ce ne face focu'. Multe lucruri din astea s-au întâmplat atunci. Du-te de o întreabă pe madam Godfray de băiatu' ei. A răcit la plămâni și s-a îmbolnăvit de oftică și mă-sa era speriată de moarte că nu putea nici să și-l țină la căldură și nici mâncare nu avea să-i dea. Și într-o zi numa' ce-i bate cineva la ușă și ea deschide și dă cu ochii de un infirmier de la spitalu' pentru nemțălăi. Ăsta nu zice nicio vorbuliță, îi pune în mână un flacon cu sulfamidă, dă din cap și p-aici ți-e drumu'. Vezi mata, furase medicamentu' de la dispensaru' lor. L-au prins mai încolo, când a vrut să mai fure și l-au trimis la pușcăria lor din Germania – poate l-au și spânzurat. N-o să știm niciodată."

Și iar s-a uitat urât la mine. „Eu zic că, dacă vreun englezoi cu nasu' pe sus vine și zice că ai fost colaboraționist dacă te-ai purtat omenește cu ei, mai bine ar face să vorbească întâiași dată cu mine și cu madam Godfray!"

Am vrut să obiectez, dar Sam mi-a întors spatele și a plecat. Am luat-o pe Kit și ne-am dus și noi acasă. Acum știam și de florile pentru Amelia și de boabele de cafea pentru Sam Withers și am simțit că încep să-l cunosc pe tatăl lui Kit – și să înțeleg de ce l-a iubit Elizabeth.

Săptămâna viitoare Remy va veni la Guernsey. Marți pleacă Dawsey în Franța ca s-o aducă.

Cu drag,
Juliet

De la Juliet pentru Sophie

22 iulie 1946

Scumpa mea Sophie,

Să arzi scrisoarea asta: nu aș vrea să fie găsită printre hârtiile tale.

Desigur că ți-am povestit multe despre Dawsey. Știi că el a fost prima persoană din Guernsey care mi-a scris; știi și că îi place Charles Lamb și că ajută la creșterea lui Kit și că micuța îl adoră.

Ce nu ți-am spus însă este că, în seara când am sosit pe insulă și când Dawsey a întins brațele spre mine la capătul pasarelei, am simțit o emoție puternică, pe care nu am putut să mi-o explic. Dawsey este atât de tăcut și liniștit, că nu mi-am putut da seama dacă și el simțea același lucru. Așa că, în ultimele două luni, mi-am impus să fiu rezonabilă și nonșalantă și *normală*. Și cred că m-am descurcat binișor – până aseară.

Dawsey a trecut pe la mine ca să-i împrumut o valiză – se duce în Franța, s-o ia pe Remy și s-o aducă aici. Spune și tu, ce bărbat e acela care să nu aibă măcar o valiză? Kit dormea dusă, așa că, după ce am pus valiza în căruța lui, am pornit să ne plimbăm până la promontoriu. Tocmai răsărea luna, iar cerul avea culoarea sidefului, la fel ca partea interioară a scoicilor. Marea era calmă – undele ei argintii de-abia dacă se mișcau. Nu bătea deloc vântul. Parcă niciodată universul nu mi se păruse atât de tăcut și mi-am dat seama că tot așa era și Dawsey, care mergea lângă mine, foarte aproape. Așa că am început să-i studiez mâinile. Îmi doream să i le pot atinge și dorința asta m-a amețit. Aveam o senzație ascuțită în capul pieptului – știi despre ce vorbesc.

Pe neașteptate, Dawsey s-a întors cu fața la mine. Chipul îi era acoperit de umbre, dar tot îi vedeam ochii – ochii lui foarte întunecați –, observându-mă, așteptând ceva. Cine poate ști ce ar fi urmat – un sărut? O mângâiere pe cap? Nimic? Pentru că în secunda următoare am auzit cum trăsurica trasă de cal (taximetrul de pe insulă) a lui Wally Beall oprește în fața căsuței mele. Apoi strigătul vesel al pasagerului: „Surpriză, iubito!“

Mark – Markham V. Reynolds, Junior, superb în costumul lui scump, făcut la comandă. În brațe ducea un buchet enorm de trandafiri roșii.

Nu te mint când îți spun că, în clipa aia, mi-am dorit să-l văd mort, Sophie.

Dar ce puteam face? M-am dus să-l întâmpin – iar când m-a sărutat, eu n-am putut decât să-i strig în gând: *Nu! Nu în fața lui Dawsey!* Mi-a pus snopul de trandafiri în brațe și s-a întors spre Dawsey, pe buze cu zâmbetul ăla înghețat al lui. Prin urmare, a trebuit să le fac cunoștință, deși nu-mi doream nimic mai mult decât să se despice pământul înaintea mea și să mă înghită – deși nu prea știu din care

anume motive. M-am uitat ca proasta cum Dawsey i-a strâns mâna, s-a întors spre mine, mi-a strâns și mie mâna, mi-a zis: „Mulțumesc pentru veliză, Juliet. Noapte bună!“ S-a urcat în căruță și a plecat. A plecat pur și simplu – fără să mai spună ceva, fără să se uite în urmă.

Îmi venea să plâng. L-am invitat pe Mark în casă și am încercat să mă port ca o femeie căreia tocmai i se făcuse o surpriză minunată. Zgomotul căruței și vocile noastre o treziseră pe Kit, care i-a aruncat o privire bănuitoare lui Mark și m-a întrebat pe mine unde plecase Dawsey și de ce n-o sărutase de noapte bună. Nici pe mine nu m-a sărutat, mi-am zis eu atunci cu tristețe.

Am băgat-o înapoi în pat și am reușit să-l conving pe Mark că reputația mea ar fi distrusă dacă nu ar pleca imediat la Hotelul Royal. Ceea ce a și făcut, dar în mare silă și cu amenințarea că va apărea la ușa mea la șase dimineața.

După plecarea lui, mi-am ros unghiile vreme de trei ore. Să mă duc acasă la Dawsey, ca să terminăm ce am început? Dar *ce anume* am început? Nu sunt sigură și nu vreau să mă fac de râs. Dacă n-ar fi înțeles ce vreau și s-ar fi uitat la mine doar cu politețe – ori, și mai rău, cu milă?

Ce mama dracului am? A venit Mark. Mark – bărbatul bogat, lipsit de griji, încrezător în sine, care vrea să se însoare cu mine. Mark – bărbatul de care mă puteam lesne lipsi. Și de ce mă tot gândesc la Dawsey, care probabil că nu dă nici doi bani pe mine? Poate că voiam să descopăr ce se află dincolo de toată tăcerea aia a lui.

La naiba, la naiba, la naiba!

E două dimineața, nu mai am nicio unghie întreagă și zici că sunt o babă de o sută de ani. Poate că figura mea scofâlcită îl va dezgusta pe Mark. Poate că mă va respinge. Nu sunt prea sigură că m-aș simți decepționată dacă ar face-o.

Cu drag,
Juliet

Bilet de la Amelia pentru Juliet (strecurat pe sub ușă)

23 iulie 1946

Dragă Juliet,

Am o recoltă atât de mare de zmeură, că nu știu ce să mai fac cu ea. Le voi culege de dimineață și voi face o plăcintă după-masă. Vrei să vii cu Kit la un ceai (plus plăcintă)?

Cu dragoste,
Amelia

De la Juliet pentru Amelia

23 iulie 1946

Draga mea Amelia,

Îmi pare extrem de rău, dar nu pot să vin. Am un musafir.

Cu drag,
Juliet

P.S. Kit speră totuși că va căpăta ceva plăcintă. Poți să-i păstrezi o felie?

De la Juliet pentru Sophie

24 iulie1946

Dragă Sophie,

Probabil că ar trebui să arzi și scrisoarea asta, la fel cum ai făcut cu cea dinaintea ei. Am refuzat – definitiv și irevocabil – cererea în căsătorie a lui Mark, iar entuziasmul meu este de-a dreptul indecent. Dacă aș fi o tânără domnișoară binecrescută, aș trage toate draperiile și aș suferi pe întuneric. Dar uite că nu pot. Sunt *liberă*! Astăzi am sărit din pat zglobie ca o mielușea și mi-am petrecut toată dimineață făcând curse cu Kit pe pajiște. A câștigat ea, însă doar pentru că trișează.

Ziua de ieri a fost un adevărat coșmar. Ți-am spus deja ce am simțit când l-am văzut pe Mark în fața casei, însă dimineața următoare a fost încă și mai rea. A apărut la ușa mea la ora șapte, debordând de încredere în sine și convins că până la prânz vom fixa data nunții. Nu-i păsa câtuși de puțin de insulă sau de Ocupația Germană sau de Elizabeth sau de ce făcusem eu de când ajusesem acolo – n-a pus nici măcar o singură întrebare despre toate astea. Apoi a apărut Kit la micul dejun. Și l-a luat pe Mark prin surprindere – n-o observase cu o seară înainte. S-a purtat foarte drăguț cu ea – au vorbit despre câței –

dar, după câteva minute, devenise limpede că abia aștepta ca micuța s-o șteargă de acolo. Presupun că este obișnuit cu guvernantele care scot copilașii din cameră ca să nu-și mai deranjeze părinții. Evident că am încercat să-i ignor starea de iritare și m-am dus să-i pregătesc micul dejun lui Kit – așa cum fac în fiecare zi. Dar, crede-mă, nemulțumirea lui otrăvea aerul din casă.

În cele din urmă, Kit a ieșit la joacă. În secunda când ușa s-a închis în spatele ei, Mark mi-a spus: „Tare isteți mai sunt acești noi prieteni ai tăi – au reușit să-ți pună în cârcă toate responsabilitățile lor în mai puțin de două luni.“ Și după aia a clătinat din cap, compătimindu-mi marea naivitate.

Nu i-am răspuns, ci doar l-am privit lung.

„Drăguță copila asta, dar nu are niciun drept asupra ta, Juliet. Trebuie să dai dovadă de fermitate în privința asta. Cumpără-i o păpușă sau altceva și spune-i la revedere, înainte să înceapă să creadă că o să ai grijă de ea tot restul vieții.

Acum nu mai puteam să-i răspund pentru că mă înfuriasem la culme. Stăteam acolo și strângeam tare în mâini castronașul unde fusese terciul de ovăz al lui Kit. Nu i l-am aruncat în cap, dar nici mult nu mai aveam. Într-un sfârșit, când mi-am recăpătat glasul, i-am șoptit: „Ieși afară!“

„Poftim?“

„Nu vreau să te mai văd niciodată.“

„Juliet?“

Habar n-avea despre ce vorbeam eu.

Așa că i-am explicat. Și m-am simțit din ce în ce mai bine spunându-i că n-am să mă căsătoresc în viața mea nici cu el, nici cu vreun alt bărbat căruia să nu-i fie dragi Kit și insula Guernsey și Charles Lamb.

„Ce mama dracului are a face Charles Lamb cu toată povestea asta?“ a urlat el (firește).

Am refuzat să-l lămuresc. A încercat să se certe, apoi să mă înduplece cu vorbe frumoase, apoi iar să se certe – dar se terminase totul. Până și el își dădea seama. Și, pentru prima oară după atât de multă vreme – de fapt, din februarie, când l-am cunoscut – am fost convinsă că făcusem ce trebuia să fac. Cum de am fost în stare să mă gândesc că m-aș fi putut mărita cu el? După doar un an de căsnicie aș fi ajuns una dintre femeile acelea deplorabile și speriate, care se uită la soții lor când cineva le pune vreo întrebare. Întotdeauna am disprețuit genul, dar acum am înțeles cum se poate ajunge într-o asemenea situație.

Două ore mai târziu, Mark plecase spre aeroport și ieșise definitiv (așa sper) din viața mea. Iar eu, scandalos de veselă, mă îndopam cu plăcintă cu zmeură acasă la Amelia. Azi-noapte am dormit ca un

prunc zece ore minunate, iar în dimineața aceasta simt că am din nou treizeci și doi de ani, nu o sută.

După-masă mă duc cu Kit pe plajă, să căutăm agate. Ce zi superbă, absolut superbă!

Cu mult drag,
Juliet

P.S. Nimic din tot ce ți-am scris nu are nicio legătură cu Dawsey. Numele lui Charles Lamb mi-a scăpat dintr-o simplă coincidență. Dawsey nici măcar n-a venit să-și ia rămas-bun înainte de plecare. Cu cât mă gândesc mai mult, cu atât sunt mai convinsă că în seara aceea s-a întors cu fața spre mine ca să mă întrebe dacă-i pot împrumuta și umbrela.

De la Juliet pentru Sidney

27 iulie 1946

Dragă Sidney,

Știam că Elizabeth fusese arestată pentru că oferise adăpost unui prizonier din detașamentele Todt, dar habar n-am avut că o ajutase un complice. Acum câteva zile, Eben a pomenit din întâmplare numele lui Peter Sawyer, „care a fost arestat cu Elizabeth“. „CUM?“ am strigat eu, iar Eben mi-a zis că o să-l lase pe Peter să-mi povestească.

Acum Peter trăiește într-un azil din parohia Vale, lângă Le Grand Havre. I-am telefonat și el mi-a spus că s-ar bucura să stăm de vorbă, mai cu seamă dacă i-aș aduce și un strop de brandy.

„Desigur“, i-am răspuns eu.

„Excelent! Vino mâine!“ a zis și mi-a închis.

Peter este țintuit într-un scaun cu rotile, dar ce șofer neînfricat este! Gonește ca un nebun cu scaunul ăla, ia razant virajele și se poate învârti în loc. Am ieșit în curte, la umbra unui copac, și a început să-mi povestească – udându-și în permanență gâtlejul cu băutura pe care i-o adusesem. De data aceasta am luat notițe – n-aș fi suportat să pierd nici măcar un cuvințel.

La vremea respectivă, Peter era deja în scaunul cu rotile, însă locuia în casa lui din St. Sampson atunci când l-a găsit pe prizonierul din detașamentele de muncă silnică – Lud Jaruzki, un tânăr polonez de doar șaisprezece ani.

Acestor prizonieri li se mai permitea să iasă noaptea din țarcurile

lor ca să-și caute de mâncare – cu condiția să se întoarcă până în zori. Și dacă lipseau la apel, atunci o poteră pornea să-i caute. Nemții le dădeau această „permisie“ pentru că nu voiau să aibă muncitori subnutriți – dar fără să irosească prea mult din propriile alimente cu ei.

Mai toți localnicii aveau grădini de zarzavaturi – unii chiar și cotețe cu găini și cuști cu iepuri – bogată recoltă pentru sărmanii flămânzi trimiși să caute prin gunoaie. Pentru că asta făceau prizonierii lui Todt – căutau prin gunoaie. Majoritatea localnicilor își păzeau legumele pe timpul nopții – înarmați cu bețe sau pari.

Și Peter stătea noaptea afară, ascuns lângă cotețul găinilor. Dar nu avea niciun par – că nu ar fi putut să-l folosească –, ci doar o tigaie mare din fier și o lingură din metal cu care să bată în ea și să-și cheme vecinii.

Într-o noapte l-a auzit – și apoi l-a văzut – pe Lud intrându-i în grădină de-a bușilea, printr-o spărtură din gard. Peter n-a scos nicio șoaptă; băiatul a încercat să se ridice în picioare, dar a căzut, a încercat să se ridice din nou, dar nu a putut și a rămas întins pe jos. Peter și-a mișcat scaunul cu rotile până acolo și s-a uitat bine la el.

„Era un copil, Juliet. Un biet copil care zăcea cu fața în sus în țărână. Și slab, Doamne cât de slab era! Descărnat și foarte murdar și îmbrăcat cu niște zdrențe. Plin de purici și păduchi; îi mișunau prin păr, i se târau pe față, pe sub pleoape. Și amărâtul nici nu-i mai simțea – nu tresărea, nu nimic. Tot ce-și dorea era un blestemat de cartof, dar nu avea putere să-l scoată din pământ. Ei, cum să faci așa ceva unor copii!

Crede-mă, îi detestam pe nemții ăia din toată inima. Nu puteam să mă aplec ca să-mi dau seama dacă mai respiră, dar mi-am ridicat picioarele de pe pedalele scaunului și am reușit să-l înghiontesc și să-l împing, până l-am adus cu umerii spre mine. Brațele încă îmi erau zdravene și l-am tras pe jumătate peste genunchii mei. Nici nu știu cum am putut după aia să ajung – cu el cu tot – pe rampa casei și să intru în bucătărie. Acolo i-am dat drumul pe podea. Am făcut focul, am luat o pătură, am pus apă la încălzit. L-am spălat pe fețișoara aia nefericită și pe mâini și am strivit toți păduchii și viermii pe care i-am putut găsi.“

Peter nu le putea cere ajutor vecinilor, pentru că l-ar fi putut da pe mâna nemților. Iar comandantul neamț îi anunțase că oricine va da adăpost unui prizonier din detașamentele Todt va fi împușcat pe loc sau trimis într-un lagăr de concentrare.

În ziua următoare, Elizabeth trebuia să treacă pe la Peter – era infirmiera lui și îl vizita o dată pe săptămână, câteodată și mai des. El o cunoștea destul de bine și era sigur că îl va ajuta să-l salveze pe băiat, fără să îl dea de gol.

„A venit pe la zece dimineața. Am așteptat-o la ușă și i-am zis că s-a întâmplat ceva și, dacă nu vrea să aibă probleme, să nu intre în casă. A înțeles imediat ce voiam eu să spun, a dat din cap și a intrat. Am văzut-o cum a strâns din dinți când s-a așezat în genunchi lângă băiat – putea bietul copil ceva de speriat. Dar ea s-a apucat imediat de treabă. I-a făcut baie, l-a spălat pe cap cu săpun cu gudron – n-o să-ți vină să crezi, dar ne-a apucat râsul când am văzut câtă dezordine am făcut. Și băiatul și-a mai revenit puțin, ori de la râsetele noastre, ori de la apa rece. Dezorientat și foarte speriat până când a înțeles cine suntem. Elizabeth i-a vorbit în permanență cu blândețe și a reușit să-l liniștească – doar prin tonul ei, pentru că el nu înțelegea niciun cuvânt. L-am dus în dormitor, că nu puteam să-l ținem în bucătărie – oricând era posibil să apară vreun vecin și să dea cu ochii de el. Și Elizabeth l-a îngrijit. Nu putea să facă rost de medicamente – dar a luat de pe piața neagră pâine adevărată și oase ca să-i facă supă. Eu aveam ouă de la găinile mele. Și uite așa, puțin câte puțin, zi după zi, băiatul și-a recăpătat puterile. Dormea foarte mult. Câteodată Elizabeth venea după lăsarea întunericului, dar înainte de ora stingerii. Nu era bine să fie văzută prea des venind la mine. Oamenii își denunțau vecinii doar ca să intre în grațiile nemților.

Însă tot a observat cineva, tot ne-a trădat cineva – și eu încă n-am aflat cine anume. Și a raportat la Feldpolizei [69], iar agenții au năvălit peste noi într-o seară de marți. Elizabeth făcuse o tocană cu carne de pui și eu îi dădeam să mănânce lui Lud. Stăteam lângă patul lui. N-am auzit niciun zgomot de afară și ne-am pomenit brusc cu nemții în casă. Ce să zic – fuseserăm prinși asupra faptului. Și ne-au ridicat pe toți trei. Numai Dumnezeu poate ști ce i-au făcut băiatului. N-a existat niciun proces. A doua zi ne-au urcat pe un vapor care mergea la St. Malo. Atunci am văzut-o ultima oară pe Elizabeth – când era dusă la bord de un gardian. Mi s-a părut foarte calmă. N-am mai văzut-o când m-au debarcat în Franța și n-am știut unde au trimis-o. Eu am fost dus la închisoarea federală din Coutances, însă, pentru că nu știau ce să facă cu un prizonier aflat într-un scaun cu rotile, m-au expediat acasă după o săptămână. Și mi-au zis să le fiu veșnic recunoscător pentru mărinimia lor.“

Peter mi-a mai spus că Elizabeth o lăsa pe Kit la Amelia atunci când venea la el acasă. Dar nimeni nu știa despre tânărul din detașamentele Todt. Crede că ea spusese tuturor că avea treabă la spital.

Acestea sunt ideile principale, Sidney. Peter m-a întrebat dacă am să mai trec pe la el. Și eu am zis că da, mi-ar face mare plăcere – și atunci el mi-a spus să nu-i mai aduc brandy, că îi este suficientă doar prezența mea. Mi-a cerut, totuși, să-i duc niște reviste. Vrea să știe cum arată Rita Hayworth.

Cu drag,
Juliet

De la Dawsey pentru Juliet

27 iulie 1946

Dragă Juliet,

Curând va trebui s-o iau pe Remy de la sanatoriu, însă, pentru că mi-au mai rămas câteva minute libere, le voi folosi ca să-ți scriu.

Remy mi se pare mai în putere decât era acum o lună, însă tot este destul de plăpândă. Măicuța Touvier m-a tras într-un colț ca să-mi dea ultimele indicații – trebuie să am grijă să mănânce suficient, să stea la căldură, să nu se supere. Să fie înconjurată de oameni – pe cât posibil, oameni veseli.

Nu am nici cea mai mică îndoială că Remy va fi foarte bine hrănită, iar Amelia va avea grijă să nu-i fie deloc frig, dar cum aș putea eu s-o binedispun? Nu-mi stă în caracter să fac glume și giumbușlucuri. Așa că n-am știut ce să-i răspund măicuței, ci doar am dat din cap și am încercat să mă prefac vesel. Cred că nu mi-a reușit, pentru că mi-a aruncat o privire pătrunzătoare.

În fine, voi face tot ce pot, dar tu – care ești binecuvântată cu o fire optimistă și o inimă veselă – ai fi o companie mult mai bună decât mine pentru Remy. Sunt convins că te va îndrăgi așa cum te-am îndrăgit noi toți în ultimele luni, iar prezența ta îi va face mult bine.

Îmbrățișeaz-o și sărut-o pe Kit din partea mea. Ne vom vedea marți.

Dawsey

De la Juliet pentru Sophie

29 iulie 1946

Dragă Sophie,

Te rog să ignori tot ce ți-am scris vreodată despre Dawsey Adams. Sunt o idioată.

Tocmai ce am primit o scrisoare de la el, în care laudă calitățile terapeutice ale „firii mele optimiste și ale inimii mele vesele“.

Fire optimistă? Inimă veselă? Niciodată nu m-am simțit mai jignită

ca acum. După părerea mea, de la inima veselă și până la prostie nu-i decât un pas. Un bufon hlizit – asta sunt eu pentru Dawsey.

Mă simt cu atât mai umilită când știu că, atunci când ne plimbam la lumina lunii și eu simțeam fiorii atracției, el era cu gândul doar la Remy și la cum ar putea s-o distreze sporovăiala mea ușuratică.

Nu, este limpede că m-am înșelat și că Dawsey nu dă nici doi bani pe mine.

Sunt mult prea nervoasă ca să-ți scriu acum mai multe.

Cu mult drag, ca întotdeauna,
Juliet

De la Juliet pentru Sidney

1 august 1946

Dragă Sidney,

În sfârșit, Remy a ajuns aici. Este o tânără minionă și cumplit de slabă, cu păr negru și scurt și ochi aproape negri și ei. Îmi închipuisem că o să aibă răni, dar nu are – cu excepția unui șchiopătat mic, care pare mai degrabă un fel de ezitare a pașilor. Și parcă gâtul îi este puțin cam prea țeapăn.

Vai de mine, tocmai ce ți-am descris un cățel de pripas, iar Remy nu este deloc așa. Poate ai crede că este, atunci când o vezi de la distanță. Dar niciodată atunci când te uiți la ea de aproape. Emană un soi de forță solemnă care îți dă fiori. Însă nu este distantă și, cu atât mai puțin, neprietenoasă; dar pare extrem de precaută și refuză să fie spontană. Probabil și eu aș fi fost la fel dacă aș fi pătimit toate câte le-a pătimit ea. Probabil că și eu aș fi fost puțin mai absentă față de toate din jurul meu.

Însă poți să uiți tot ce ți-am scris mai sus atunci când Remy este împreună cu Kit. La început, doar o urmărea din priviri pe micuță în loc să stea de vorbă cu ea. Dar situația s-a schimbat când Kit s-a oferit s-o învețe să vorbească peltic. Remy a fost uimită, dar a acceptat să ia lecții de „pelticeală“ și s-au dus în sera Ameliei. Din cauza accentului, Remy nu reușește să vorbească peltic prea bine, dar Kit nu se supără pe ea, ba chiar îi dă, cu generozitate, tot felul de instrucțiuni suplimentare.

Amelia a organizat o cină restrânsă în seara sosirii lui Remy. Toată lumea s-a purtat ireproșabil – Isola a venit cu o sticlă mare de tonic sub braț, s-a uitat bine la Remy și s-a răzgândit imediat. „Ar putea s-o

omoare“, mi-a mormăit ea când ne aflam amândouă în bucătărie și și-a îndesat sticla în buzunar. Eli i-a strâns mâna cu mare grijă și s-a retras – cred că se temea ca nu cumva să o rănească din greșeală. M-am bucurat să văd că Remy se simte bine în prezența Ameliei, dar preferatul ei este Dawsey. Atunci când a intrat în salon – a venit puțin mai târziu decât ceilalți – Remy s-a relaxat vizibil și chiar i-a zâmbit.

Ieri a fost o zi rece și cețoasă, dar noi trei (adică eu, Remy și Kit) am construit un castel din nisip pe plaja micuță a lui Elizabeth. Ne-a luat mult timp să-l facem, dar rezultatul a fost o adevărată splendoare. Făcusem un termos cu cacao și ne-am așezat să o bem, așteptând cu nerăbdare să vină fluxul și să ne dărâme castelul. Kit a tot alergat pe țărm, chemând valurile să vină mai repede. Atunci Remy mi-a atins umărul și mi-a surâs. „Probabil că și Elizabeth era așa în copilărie“, mi-a spus ea, „Împărăteasa mărilor“. Și eu m-am simțit ca și când aș fi primit un dar minunat – chiar și un gest atât de mic cum este o atingere pe umăr se face doar dacă ai încredere – și m-am bucurat nespus că se simte în siguranță alături de mine.

Cât timp a țopăit Kit în valuri, Remy mi-a vorbit despre Elizabeth. Intenționase să facă orice ca să nu atragă atenția nemților, să-și păstreze energia rămasă și să se întoarcă acasă cât mai repede după terminarea războiului. „Credeam că va fi posibil. Aflaserăm despre debarcarea Aliaților, le văzuserăm bombardierele zburând pe deasupra lagărului. Aflasem ce se întâmpla la Berlin. Iar gardienele nu-și mai puteau ascunde spaima. Stăteam treze nopțile așteptând să auzim tancurile Aliate la porți. Ne șopteam că a doua zi vom fi libere. Nici nu ne gândeam că am putea să murim.“

Nu mai era nimic de adăugat după toate astea. Deși eu mă gândeam cât de bine ar fi fost ca Elizabeth să mai reziste câteva săptămâni ca să se poată întoarce la Kit. De ce, de ce când mai era atât de puțin a trebuit s-o atace pe supraveghetoarea aia?

Remy privea la respirațiile mării. Și, la un moment dat, mi-a zis: „Ar fi fost mai bine pentru ea dacă n-ar fi avut o inimă atât de bună.“

Da, însă mult mai rău pentru noi, ceilalți.

Și atunci a venit fluxul și noi am izbucnit în urale și strigăte. Și s-a terminat cu castelul nostru.

Cu drag,
Juliet

De la Isola pentru Sidney

1 august 1946

Dragă Sidney,

Te anunț că eu sunt noua Secretară a „Clubului de literatură și plăcinte din coji de cartofi“ de la Guernsey. Cred că ai dori să citești o mostră din primele procese verbale pe care le-am întocmit, deoarece știu că te interesează tot ce o interesează și pe Juliet. Iată:

30 iulie-1946-7:30 P.M.

Noapte rece. Ocean zgomotos. Will Thisbee gazdă. Casa știrbită de praf, dar draperiile trebuie spălate.

Dna Winslow Daubbs citește un capitol din autobiografia ei, *Viața și amorurile lui Delilah Daubbs.* Auditoriu atent – dar tăcut după lectură. Cu excepția lui Winslow, care vrea să divorțeze.

Toți erau stânjeniți, așa că Juliet și Amelia au servit desertul pe care îl făcuseră mai devreme – un superb tort în straturi, pe farfurioare din porțelan adevărat.

Atunci s-a ridicat dra Minor și a întrebat că, dacă tot am început să citim din propriile noastre scrieri, ar putea și ea să citească din cartea în care și-a așternut gândurile? Lucrarea ei se intitulează *Caietul de însemnări al lui Mary Margaret Minor.*

Toată lumea cunoaște deja părerile lui Mary Margaret, dar am spus că „Da!“, pentru că tuturor ne este dragă Mary Margaret. Will Thisbee a îndrăznit să spună că poate Mary Margaret scrie mai bine decât vorbește, așa că s-ar putea să nu fie chiar așa de rău.

Eu am propus să ținem o întrunire extraordinară săptămâna viitoare, ca să pot vorbi despre Jane Austen. Dawsey a sprijinit propunerea! Toți au zis că „Da!“. Întrunirea a fost suspendată.

Dra Isola Pribby
Secretară Oficială a Clubului de Literatură și
Plăcinte din Coji de Cartofi de la Guernsey

Acum, că am devenit Secretară în mod oficial, te-aș putea face membru al clubului, dacă dorești. Este contrar regulamentului nostru, pentru că tu nu ești localnic, dar nu vom spune nimănuit.

Prietena ta,

Isola

De la Juliet pentru Sidney

3 august 1946

Dragă Sidney,

Cineva – nu-mi pot imagina cine – i-a trimis Isolei un cadou din partea Editurii Stephens & Stark. O carte publicată la jumătatea secolului al XIX-lea și care se numește astfel: *Manual ilustrat pentru autodidacți în domeniile frenologiei* [70] *și psihiatriei: cu tabele de mărimi și forme și peste o sută de ilustrații.* Și, în caz că nu era suficient, iată și subtitlul: *Frenologie: știința interpretării gâlmelor de pe cap.*

Eben ne-a invitat aseară la cină pe mine cu Kit, pe Dawsey, Isola, Will, Amelia și Remy. Isola a venit cu un maldăr de tabele, schițe, hârtie milimetrică, un centimetru de croitorie, câteva șublere și un caiet nou. Și-a dres glasul și ne-a citit anunțul de pe prima pagină: „Și tu poți să înveți cum să interpretezi gâlmele de pe cap! Uimește-ți prietenii și derutează-ți dușmanii cu cunoștințele tale incontestabile despre aptitudinile lor sau despre lipsa acestora.“

După care a lovit cu cartea în masă. „Am de gând să devin specialistă până la Festivalul Recoltei“, ne-a anunțat ea.

I-a spus pastorului Elstone că nu se va mai înfășura în șaluri și nici nu se va mai preface că ar citi psalmii. Nu – de acum încolo va prevedea viitorul într-o manieră științifică. Și anume: prin interpretarea gâlmelor de pe cap! Iar la festival, biserica va face rost de mult mai mulți bani de pe urma acestor gâlme decât face domnișoara Sybil Beddoes cu chioșcul ei – CÂȘTIGAȚI O SĂRUTARE DE LA SYBIL BEDDOES.

Will i-a dat dreptate; domnișoara Beddoes nu știa să pupe cum trebuie, iar el unul s-a săturat să o tot sărute, fie și în scopuri caritabile.

Îți dai tu seama, Sidney, ce ai declanșat în Guernsey? Isola a citit deja gâlmele de pe scăfârlia domnului Singleton (sunt vecini de tarabe la piață) și l-a informat că Gâlma Iubirii pentru Semeni are un șanț pe mijloc – ceea ce înseamnă că nu-și hrănește suficient câinele.

Vezi acum unde poate duce toată povestea asta? Isola va descoperi o gâlmă de Instinct de Criminal pe țeasta cuiva. Iar acel individ o s-o împuște – bineînțeles, dacă nu o omoară domnișoara Beddoes înaintea lui.

Însă cadoul tău tot a avut un efect minunat și neașteptat. După

desert, Isola s-a apucat să citească gâlmele de pe capul lui Eben – iar eu trebuia să notez rezultatele măsurătorilor după dictare. În timp ce încercam să țin pasul cu ea, am aruncat o privire spre Remy, întrebându-mă ce părere și-o face despre grupul nostru acum, când îl vede pe Eben cu părul vâlvoi și pe Isola scotocind prin el. Remy se străduia să-și ascundă zâmbetul, însă toate eforturile ei au fost în zadar și a izbucnit în hohote de râs. Dawsey și cu mine am încremenit cu ochii la ea.

Atât de tăcută e copila asta, că niciunul dintre noi nu și-a putut imagina că știe să râdă. Și încă atât de tare. Parcă era zgomotul unui izvor de munte. Sper să-l mai aud.

Când suntem împreună, Dawsey și cu mine nu ne mai simțim în largul nostru ca înainte, deși el vine deseori în vizită la Kit, ori ca să o aducă pe Remy să ne vadă. Atunci când am auzit-o pe Remy râzând a fost pentru prima oară când ne-am privit în ochi după două săptămâni. Dar poate că el nu făcea altceva decât să mă admire pentru că o molipsisem cu optimismul meu. Ce-i drept, nu este singurul care crede că am o fire optimistă. Tu ce zici, Sidney?

Billee Bee i-a trimis lui Peter un exemplar al revistei *Screen Gems* [71], unde era un articol cu multe poze despre Rita Hayworth, iar Peter a fost în al nouălea cer, deși puțin cam surprins s-o vadă pe domnișoara Hayworth pozând în cămașă de noapte! În genunchi pe un pat! Ce s-a întâmplat cu lumea noastră?

Oare Billee Bee nu s-a săturat să facă tot felul de comisioane pentru mine, Sidney?

Cu mult drag,
Juliet

De la Susan Scott pentru Juliet

5 august 1946

Dragă Juliet,

Știi bine că Sidney nu păstrează scrisorile de la tine în buzunarul de la piept; le lasă pe birou, la îndemâna oricui. Prin urmare, firește că le-am citit.

Îți scriu acum ca să te liniștesc în privința comisioanelor pe care le face Billee Bee. Nu-i cere Sidney să se ocupe de ele. Ea se roagă cu cerul și pământul să primească ceva de făcut pentru el sau pentru tine sau pentru „copila aia scumpă“. Mai are puțin și va începe să și

gungurească la el. Iar eu mai am puțin și o să încep să vomit când o văd. Poartă o scufiță din aia de angora, cu fundă sub bărbie – ca Sonja Henie [72]. Trebuie să mai spun ceva?

De asemenea, în pofida părerii lui Sidney, Billee Bee nu este vreun înger venit din ceruri, ci de la o *agenție pentru ocuparea forței de muncă*. Deși slujba ei la noi ar fi trebuit să fie una *temporară,* domnișorica asta s-a înfipt bine aici și a devenit indispensabilă și *permanentă*. Nu știi cumva ce fiară și-ar dori Kit din Insulele Galapagos? Pentru că Billee Bee s-ar urca de îndată pe un vas, ar porni odată cu primul reflux – și ar sta plecată luni de zile. Poate pentru totdeauna, dacă se îndură vreun animal de acolo s-o mănânce.

Toate cele bune pentru tine și Kit,
Susan

De la Isola pentru Sidney

5 august 1946

Dragă Sidney,

Știu că tu mi-ai trimis *Manualul pentru autodidacți în domeniile frenologiei și psihiatriei: cu tabele de mărimi și forme și peste o sută de ilustrații.* Este o carte foarte utilă și îți mulțumesc pentru ea. Am studiat mult și am ajuns să știu ce înseamnă o mulțime de gâlme, fără să mă uit în carte decât de trei sau patru ori. Sper să fac o groază de bani pentru biserică la Festivalul Recoltei, pentru că oare cine nu și-ar dori să-i fie dezvăluite cele mai profunde trăsături – atât bune, cât și corupte – prin intermediul Științei Frenologiei?

Este o adevărată lovitură de trăsnet această Știință a Frenologiei. În ultimele trei zile am aflat mai multe lucruri decât în toată viața mea de până acum. Doamna Guilbert a fost mereu o cucoană afurisită, însă acum știu că îi este cu neputință să fie altfel – are o gaură mare în locul Bunăvoinței. A căzut în carieră când era mică și presupun că atunci și-a crăpat Bunăvoința și s-a schimbat complet.

Chiar și prietenii mei sunt plini de surprize. Eben este Flecar! Niciodată nu mi-aș fi închipuit una ca asta despre el, însă are pungi sub ochi și pungile de sub ochi nu mint. I-am adus la cunoștință descoperirea mea cu foarte multă blândețe. La început, Juliet n-a vrut să-i interpretez umflăturile de pe cap, dar s-a văzut nevoită să accepte atunci când i-am spus că stă în calea Științei. Hai să-ți spun ce am aflat: Juliet a noastră este plină de Senzualitate. Și de Dragoste

Conjugală. I-am spus că are niște gâlme minunate și că mă mir că nu s-a măritat încă.

Atunci l-a apucat pe Will chicotitul. „Domnu' Stark al tău o să fie tare norocos, Juliet!“ Juliet s-a făcut la față ca o roșie dată în pârg și eu am fost tentată să-i spun că nu știe despre ce vorbește, pentru că domnul Stark este homosexual, dar mi-am venit în fire și ți-am păstrat secretul, așa cum ți-am promis.

Atunci Dawsey s-a ridicat și a plecat și n-am ajuns să-i studiez gâlmele, dar am să-l prind eu curând. Uneori mi se pare că nu-l înțeleg pe Dawsey. O vreme a fost foarte vorbăreț, dar în ultimele zile nici două vorbe nu mai scoți de la el.

Îți mulțumesc încă o dată pentru cartea asta minunată.

Prietena ta,
Isola

Telegramă de la Sidney pentru Juliet

6 august 1946

CUMPĂRAT IERI UN CIMPOI PENTRU DOMINIC. NU VREA ȘI KIT UNUL? ANUNȚĂ-MĂ CÂT MAI CURÂND PENTRU CĂ NU MAI AVEAU DECÂT UNUL SINGUR. CUM MERGE SCRISUL? TOATĂ DRAGOSTEA MEA ȚIE ȘI LUI KIT. SIDNEY

De la Juliet pentru Sidney

7 august 1946

Dragă Sidney,

Kit și-ar dori nespus de mult un cimpoi. Eu nu.

Cred că scrisul merge excelent, dar aș vrea să-ți trimit primele două capitole – nu am să mă simt *împăcată* până nu le vei fi citit. Ai timp de ele?

Toate biografiile ar trebuie să fie scrise la distanță de o singură generație de subiectul lor, câtă vreme mai trăiesc oameni care au cunoscut persoana respectivă. Imaginează-ți numai ce aș fi putut să scriu eu despre Anne Brontë, dacă aș fi avut cum să stau de vorbă cu vecinii ei. Poate că nici nu a fost o femeie blajină și melancolică – poate că a avut un temperament isteric și spărgea vesela cu

regularitate o dată pe săptămână.

În fiecare zi mai aflu câte ceva nou despre Elizabeth. Cât de rău îmi pare că nu am cunoscut-o! În timp ce scriu, mă surprind gândindu-mă la ea ca la o bună prietenă, amintindu-mi de lucrurile pe care le-a făcut ca și cum aș fi fost și eu de față. Este atât de plină de viață, încât trebuie să-mi spun mereu că a murit – și atunci mă fulgeră iarăși durerea pierderii ei.

Astăzi am auzit altă poveste despre ea și mi-a venit să-mi îngrop fața în palme și să plâng. Am luat cina la Eben și, după ce am mâncat, Eli și Kit au plecat să sape după râme (treabă care se face cel mai bine la lumina lunii). Eben și cu mine am ieșit să ne bem cafeaua în grădină și el s-a hotărât să-mi vorbească pentru prima oară despre Elizabeth.

Întâmplarea pe care mi-a povestit-o a avut loc la școala unde Eli și ceilalți copii așteptau navele care să-i evacueze de pe insulă. Eben nu era acolo, pentru că familiile nu aveau voie să fie prezente, însă Isola a fost martoră la scena cu pricina și i-a relatat-o chiar în seara aceea.

I-a spus că sala era plină cu copii și că Elizabeth îi încheia haina lui Eli, când băiatul i-a zis că îi este frică să se urce pe vapor și să plece departe de mama și casa lui. Dacă le-ar fi *bombardat* vasul, de la cine și-ar mai lua el rămas-bun? Isola zicea că Elizabeth nu s-a grăbit să-i răspundă, de parcă ar fi analizat cu mare grijă întrebarea lui. După care și-a descheiat jacheta și și-a desfăcut broșa de la bluză. De fapt, nu era chiar o broșă, ci medalia primită de tatăl ei în Primul Război Mondial, pe care o purta în permanență.

I-a întins-o și i-a explicat că era vrăjită și că nu i se putea întâmpla nimic rău atâta timp cât o poartă. Apoi au scuipat amândoi peste medalie ca să-i invoce puterile magice. Isola a reușit să vadă chipul lui Eli peste umărul lui Elizabeth și i-a spus lui Eben că avea lumina aceea minunată pe care o au copiii înainte să ajungă la „vârsta rațiunii".

Dintre toate lucrurile care s-au petrecut în timpul războiului, cu siguranță că acesta a fost cel mai cumplit – să-ți trimiți copiii departe ca să-i știi în siguranță. Nici nu-mi pot da seama cât de mult trebuie să fi suferit familiile lor. Gestul acesta este contrar instinctului oricărui animal, care te obligă să-ți protejezi puii. Văd singură cum și eu am ajuns să mă port ca o leoaică când este vorba despre Kit. O supraveghez chiar și atunci când nu o supraveghez. Dacă este în pericol (și asta se întâmplă adesea, pentru că îi place să se cațăre peste tot), simt că mi se zbârlește părul de la ceafă – până acum nici nu știam că am păr pe *ceafă* – și dau fuga s-o salvez. Când dușmanul ei, nepotul pastorului, a aruncat cu prune în ea, am urlat la el din toate puterile. Și, printr-un fel de intuiție stranie, știu în permanență unde se află, la fel cum știu unde-mi sunt mâinile – iar dacă nu aș ști, sunt convinsă că aș înnebuni de grijă. Presupun că așa ajunge să

supraviețuiască specia noastră, numai că războiul a stricat mersul normal al lucrurilor. Cum de au putut să trăiască toate mamele din Guernsey fără să știe unde le sunt copiii? Nu-mi pot da seama.

Cu drag,
Juliet

P.S. Ce zici de un flaut în loc de cimpoi?

De la Juliet pentru Sophie

9 august 1946

Scumpa mea Sophie,

Ce veste minunată mi-ai dat – încă un copilaș! Grozav! Sper ca, măcar de data asta, să nu fii obligată să mănânci pesmeți și să bei zeamă de lămâie. Știu că nu vă pasă dacă veți avea un băiețel sau o fetiță, dar eu mi-aș dori să fie fată. De aceea m-am apucat să-i tricotez o jachetică și o căciuliță din lână roz. Bineînțeles că Alexander este în culmea fericirii, însă ce părere are Dominic?

I-am împărtășit Isolei vestea de la tine și mă tem că are de gând să-ți trimită o sticlă cu tonicul ei pentru femei însărcinate. Sophie, te rog cu cerul și pământul să nu-l bei și să nu care cumva să-l arunci undeva unde l-ar putea găsi câinii. Poate nu-i nimic dăunător în licorile pe care le face Isola, dar nu cred că merită să riști.

Nu mie trebuie să-mi pui toate întrebările alea despre Dawsey. Trimite-le lui Kit – sau Remy. Abia dacă-l mai văd în ultima vreme, iar atunci când se întâmplă să dau cu ochii de el, nu spune absolut nimic. Dar nu este vorba despre tăcerea aceea romantică, meditativă a domnului Rochester [73], ci despre una rece și gravă – dezaprobatoare. Habar n-am care-i problema, sincer. Când am sosit la Guernsey, Dawsey a fost prietenul meu. Am discutat pe îndelete despre Charles Lamb, ne-am plimbat împreună prin toată insula și m-am simțit nespus de bine în compania lui. Iar apoi, după seara aceea îngrozitoare de pe promontoriu, nu a mai vrut să vorbească – cu mine. Este o mare dezamăgire. Aveam sentimentul că ne înțelegem unul pe celălalt, dar am ajuns să cred că m-am amăgit în tot acest timp.

Pentru că eu nu sunt o persoană tăcută, mă macină curiozitatea să aflu cât mai multe despre cei care sunt așa. Și, de vreme ce Dawsey nu vorbește despre el – de fapt, nu vorbește deloc cu mine – m-am văzut nevoită s-o întreb pe Isola ce a descoperit în umflăturile de pe capul

lui Dawsey. Știi tu, ca să aflu mai multe despre trecutul lui. Însă Isola a început să se teamă că umflăturile mint și, drept dovadă, mi-a spus că gâlma Predispoziției spre Violență de pe capul lui Dawsey nu este chiar atât de mare cât ar fi normal, dacă te gândești că aproape l-a omorât în bătaie pe Eddie Meares!!!

Semnele de exclamație sunt ale mele. Isola nu părea deloc impresionată.

Eddie Meares era un ins masiv și infam, care oferea/vindea informații autorităților germane în schimbul unor favoruri. Toată lumea era la curent cu această activitate a lui, dar se pare că pe el nu-l deranja, de vreme ce se ducea la cârciumă ca să se laude cu noua lui avuție: o franzelă albă, țigări și ciorapi din mătase – pentru care, zicea el, orice fată de pe insulă i-ar fi recunoscătoare cu vârf și îndesat.

La o săptămână după arestarea lui Elizabeth și a lui Peter, individul ăsta s-a făli cu o tabacheră din argint, insinuând că ar fi primit-o drept recompensă pentru că raportase niște mișcări dubioase pe care le văzuse la casa lui Peter.

Dawsey a prins de veste și, în seara următoare, s-a dus și el la Ida cea Nebună. Se zice că a intrat, s-a dus drept l-a Eddie Meares, l-a înșfăcat de guler, l-a săltat de pe scaun și a început să-l izbească cu capul de tejgheaua barului. Îl făcea „vierme împuțit“ și „rahat cu ochi“ și, la fiecare cuvânt, îl mai trosnea o dată cu capul de tejeghea. După aia l-a trântit la podea și s-au apucat să se bată în toată regula.

Isola zice că Dawsey arăta ca naiba după bătaie: îi curgea sânge din nas și din gură, avea un ochi umflat și o coastă crăpată – însă Eddie Mears o pățise cu mult mai rău: ambii ochi învinețiți, două coaste rupte și mai multe răni care au trebuit să-i fie cusute. Judecătorul l-a condamnat pe Dawsey la detenție de trei luni în închisoarea din Guernsey, însă i-a dat drumul după una singură. Nemții aveau nevoie de celule pentru răufăcătorii mai importanți: speculanții de pe piața neagră și hoții care furau benzina din camioanele armatei.

„Până în ziua de azi, ori de câte ori Eddie Meares îl zărește pe Dawsey intrând la Ida cea Nebună, lasă ochii în jos, începe să se foiască pe scaun, își varsă berea pe el și, după nici cinci minute, se furișează afară pe ușa din spate“, a încheiat Isola.

Normal că îmi stârnise curiozitatea și am rugat-o să-mi povestească mai multe. Pentru că o deziluzionaseră gâlmele, Isola a trecut la faptele reale.

Dawsey nu a avut o copilărie prea fericită. La vârsta de unsprezece ani și-a pierdut tatăl, iar doamna Adams, care fusese dintotdeauna mai bolnăvicioasă, a luat-o razna de tot. A început să-i fie teamă – mai întâi, să se ducă în oraș; după aia, să iasă în propria-i curte; iar la sfârșit, refuza cu totul să mai iasă din casă. Stătea în bucătărie, se legăna în balansoar și se uita în gol. A murit la scurtă vreme după

izbucnirea războiului.

Isola crede că din toate cauzele asta – starea mamei sale, treaba multă de la fermă și bâlbâiala îngrozitoare de care a suferit la un moment dat – Dawsey a fost mereu foarte timid și, cu excepția lui Eben, n-a avut niciun prieten apropiat. Isola și Amelia îi erau doar simple cunoștințe.

Astfel stăteau lucrurile până când a venit Elizabeth pe insulă și l-a obligat să-și facă prieteni. Se pare că l-a vârât cu forța în Clubul de literatură. Și după aia Dawsey a înflorit de-a dreptul – așa zice Isola. Acum a început să vorbească și despre cărți, nu doar despre pesta porcină – și avea și prieteni cu care să vorbească. Iar, cu cât vorbea mai mult, cu atât se bâlbâia mai puțin.

Misterioasă creatură, nu crezi? Poate chiar *seamănă* cu domnul Rochester și ascunde o dramă. Sau o soție nebună, închisă în pivniță. Orice este posibil, totuși cred că i-ar fi fost greu să-și hrănească și soția nebună pe timpul războiului dintr-o singură rație. Of, Doamne, cât de mult îmi doresc să fim iar prieteni (Dawsey și cu mine, nu nevasta nebună și cu mine).

Am vrut să-l expediez pe Dawsey în doar una sau două fraze succinte, dar văd că am umplut câteva pagini. Acum trebuie să mă fac prezentabilă pentru întrunirea de diseară a clubului. Nu am decât o singură fustă decentă și mă simt demodată. În vreme ce Remy, cu toate că este atât de fragilă și slabă, reușește să pară mereu elegantă. Care-i secretul franțuzoaicelor?

Îți voi scrie mai multe curând.

Cu drag,
Juliet

De la Juliet pentru Sidney

11 august 1946

Dragă Sidney,

Mă bucur pentru că tu te bucuri de felul în care merge biografia lui Elizabeth. Dar am să revin la subiectul acesta mai încolo – pentru că trebuie să-ți spun ceva ce nu suportă amânare. Nici mie nu-mi vine să cred, dar este adevărat. Am văzut cu ochii mei!

Și, bagă de seamă, dacă nu mă înșel, atunci Editura Stephens & Stark va da lovitura secolului. Se vor scrie tone de articole despre asta, se vor acorda premii, iar Isola va fi urmărită de toți oamenii de litere,

de toate universitățile, bibliotecilor și colecționarii particulari (putred de bogați) din emisfera vestică.

Iată faptele – Isola trebuia să vorbească despre *Mândrie și prejudecată* la întrunirea clubului de aseară. Însă Ariel i-a mâncat notițele chiar înainte de cină. Prin urmare, disperată cum era, a luat niște scrisori ale bunicii ei, scumpa ei mamaie Pheen (de la Josephine). Iar aceste scrisori alcătuiesc o poveste în sine.

Le-a scos din buzunar, iar Will Thisbee – văzându-le înfășurate în mătase roz și legate cu o panglică din satin – a exclamat: „Pot să jur că alea sunt niște scrisori de amor! Au niscaiva secrete? Niscaiva treburi intime? E cazul să plece din cameră toți domnii?“

Isola l-a rugat să-și pună zăvor la meliță și să stea cuminte la locul lui. Apoi a zis că mamaia Pheen a primit scrisorile celea de la un domn foarte amabil (dar necunoscut), atunci când era mică. Mamaie le-a păstrat într-o cutie de biscuiți și îi citea (ei, Isolei) câte una înainte de culcare.

Erau opt scrisori, Sidney, dar nici măcar nu voi încerca să-ți redau conținutul lor, pentru că aș eșua lamentabil.

Isola ne-a povestit că, pe vremea când mamaia Pheen avea doar nouă ani, tatăl ei le-a înecat pisica. Se pare că Brioșica se urcase pe masă și linsese untiera. Iar asta a fost o crimă suficient de mare după mintea brutei care era tatăl lui Pheen. A îndesat-o pe Brioșica într-un sac, a mai pus acolo și câteva pietre, a legat sacul la gură și a aruncat-o pe sărmana pisicuță în mare. După care, s-a întâlnit cu Pheen, care venea de la școală, și i-a zis ce făcuse – bine c-am scăpat de ea!

Apoi s-a dus pe două cărări la cârciumă și a lăsat-o pe mamaie în mijlocul drumului și plângând de-i sărea cămașa pe ea.

Și atunci, aproape a călcat-o o birjă care mergea prea repede. Birjarul s-a ridicat de pe capră și a început s-o afurisească așa cum îi venea la gură, însă pasagerul – un bărbat masiv, îmbrăcat într-o haină neagră, cu guler de blană – a sărit imediat jos. I-a zis birjarului să tacă, s-a aplecat spre Pheen și a întrebat-o dacă poate face ceva pentru ea.

Mamaia Pheen i-a răspuns că nu – nimeni nu mai putea să facă nimic. Pisicuța ei nu mai era! Tăicuțu' o înecase pe Brioșica și acum Brioșica era moartă – moartă de tot.

Dar bărbatul i-a spus: „Dar Brioșica nu-i deloc moartă. Nu știi că pisicile au nouă vieți?“ Iar când Pheen a zis că da, auzise așa ceva, bărbatul a adăugat: „Ei bine, întâmplarea face ca eu să știu că Brioșica ta se afla la a treia viață, așa că mai are încă șase de trăit.“

Și Pheen l-a întrebat de unde știe, iar el i-a spus că „uite așa“. Că el Știa Întodeauna – se născuse cu harul acesta. Nu știa din ce cauză, dar pisicile îi apăreau adesea în minte ca să stea la palavre cu el. Nu prin cuvinte, firește, ci prin imagini.

Apoi s-a așezat și el în drum, alături de ea și i-a spus că trebuie să stea nemișcați și să nu scoată niciun cuvânt, absolut niciunul. Trebuia să afle dacă Brioșica voia să treacă pe la el. Și au stat tăcuți câteva minute, după care bărbatul a apucat-o brusc pe Pheen de mână!

„Aha – da! Uite-o! S-a născut chiar în clipa asta! Într-un conac... da, e conac, nu castel. Cred că în Franța – da, în Franța. Și o mângâie un băiețel. O iubește și vrea să-i pună un nume. Ciudat, vrea să-i pună numele Solange. Nu-i un nume obișnuit pentru o pisică [74], dar așa vrea el. Iar Brioșica ta o să aibă o viață lungă, frumoasă și aventuroasă. Deja îmi dau seama că Solange asta are o personalitate deosebită și că este plină de vervă!“

Mamaia Pheen i-a povestit Isolei că a fost atât de fascinată de noul destin al Brioșicăi, încât se oprise din plâns. Însă a mai apucat să-i spună necunoscutului că îi va fi îngrozitor de dor de pisica ei. El a ridicat-o în picioare și i-a zis că e foarte normal să-i fie dor – și că *trebuie* să jelească pierderea unei pisici așa de bune și să înțeleagă că o să mai sufere încă ceva vreme de atunci înainte.

În orice caz, a mai spus străinul, o va mai vizita pe Solange din când în când, să afle cum îi merge și ce trăsnăi mai pune la cale. I-a cerut lui Pheen să-i spună cum o cheamă și care este numele fermei la care locuia. Și-a notat totul cu un creion argintiu într-un carnețel, a anunțat-o că va primi vești de la el, i-a sărutat mâna, s-a urcat înapoi în birjă și a plecat.

Oricât de absurdă poate părea toată povestea, mamaia Pehnn a primit vești de la el. Opt scrisori lungi în decursul unui an – toate despre viața pisicii Brioșica, ajunsă pisica franțuzită Solange. Se pare că era un soi de felină-muschetar. Deloc leneșă – așa cum sunt îndeobște pisicile, care adoră să zacă pe sofale și să lipăie smântână – Solange (fostă Brioșica) trăia aventură după aventură, drept care a ajuns singura pisică decorată cu Legiunea de Onoare.

Nici nu-ți poți imagina, Sidney, ce poveste a ticluit necunoscutul acela pentru Pheen – inteligentă, veselă, plină de dramă și suspans. Toți am ascultat-o fermecați – până și Will a rămas fără grai.

Dar iată acum motivul pentru care am nevoie de un cap limpede și o părere obiectivă. La sfârșitul lecturii (aplaudată îndelung), am întrebat-o pe Isola dacă vrea să-mi arate și mie scrisorile. Și atunci mi le-a dat pe toate.

Aici e aici, Sidney. Cel care le-a scris, le-a semnat cu multe înfloriturі:

Al tău devotat,
O. F. O'F. W. W.

Ce crezi, Sidney? Să fi moștenit Isola opt scrisori scrise de Oscar Wilde? Dumnezeule, nu mai pot de bucurie!

Cred că este adevărat, pentru că *vreau* să cred, dar există vreo mărturie scrisă care să ateste faptul că Oscar Wilde a pus vreodată piciorul pe insula Guernsey? Binecuvântată fie Speranza [75] pentru că i-a dat fiului său un nume atât de ridicol ca Oscar Fingal O'Flahertie Wills Wilde.

Închei acum, rugându-te să-mi spui cât mai repede ce trebuie să fac – uite, parcă nici nu mai pot să respir.

Juliet

De la Sidney pentru Juliet (scrisoare venită cu poșta de noapte)

13 august 1946

Hai să credem! Billee a făcut săpături și a descoperit că Oscar Wilde a petrecut o săptămână pe insula Jersey în 1893, așa că-i foarte posibil să fi ajuns și în Guernsey. Sir William Otis, celebrul grafolog, va sosi vineri la tine, înarmat cu câteva scrisori ale lui Oscar Wilde, luate din colecția de la universitate. I-am rezervat deja un apartament la Hotelul Royal. Vezi că-i un personaj foarte respectabil și mă îndoiesc că ar dori să i se cocoațe Zenobia pe umăr.

Dacă se întâmplă cumva și Will Thisbee găsește Sfântul Graal în mormanul lui de fiare vechi, te rog din suflet să nu-mi spui. Nu cred că mă va mai ține inima.

Sărutări pentru tine și Kit și Isola,
Sidney

De la Isola pentru Sidney

14 august 1946

Dragă Sidney,

Juliet zice că trimiți la noi un domn care se pricepe la scrisul oamenilor, ca să se uite la scrisorile pe care le am de la mamaia Pheen și să ne zică dacă sunt cu adevărat scrise de domnul Oscar Wilde. Eu sunt convinsă că așa este și, chiar dacă nu e, cred că ție îți va plăcea foarte mult povestea lui Solange. Mie mi-a plăcut. Și lui Kit i-a plăcut.

Și știu că i-a plăcut și mamaiei mele, Pheen. Probabil că acum țopăie de bucurie în mormânt, gândindu-se cât de mulți oameni au aflat despre bărbatul acela cumsecade și ideile lui trăsnite.

Juliet mi-a spus că, dacă se va dovedi că domnul Oscar Wilde a scris scrisorile alea, mulți cărturari și oameni învățați și biblioteci se vor lupta să pună mâna pe ele și că îmi vor oferi sume mari de bani ca să le vând. Și mă vor asigura că le vor ține la loc sigur și uscat, cu temperatură potrivită.

Dar eu nu le vând! Deja scrisorile se află la loc sigur și uscat și destul de răcoros. Mamaie Pheen le ținea în cutia de biscuiți și în cutia de biscuiți vor rămâne. Firește că oricine dorește să le vadă poate să treacă pe la mine și eu i le voi arăta cu dragă inimă. Juliet spune că probabil vor veni foarte mulți oameni cu carte – iar asta ar fi un lucru foarte bun pentru mine și Zenobia, pentru că ne face o mare plăcere să primim vizite.

Ție îți voi da scrisorile, dacă ai avea nevoie de ele pentru vreo carte, dar sper că mă vei lăsa pe mine să scriu introducerea aia pe care Juliet o numește „prefață“. Aș dori să scriu despre mamaia Pheen și să știi că am și o fotografie cu ea și cu Brioșică lângă cișmeaua din curte. Juliet mi-a explicat și cum stă treaba cu drepturile de autor și m-am gândit că mi-aș putea cumpăra o motocicletă cu ataș – am văzut eu una roșie, de ocazie, la Garajul lui Lenoux.

Prietena ta,
Isola

De la Juliet pentru Sidney

18 august 1946

Dragă Sidney,

Sir William a venit și a plecat. Isola m-a invitat să fiu de față la studierea scrisorilor și evident că am profitat de această ocazie. Fix la ora nouă, Sir William a apărut în pragul bucătăriei. M-am cam speriat când l-am văzut în costumul ăla sobru și negru (ca de cioclu) – dacă cumva scrisorile mamaiei Pheen nu sunt decât opera vreunui fermier cu multă fantezie? Ce ne-ar face Sir William – și ce ți-ar face ție – pentru că și-a pierdut vremea din cauza noastră?

S-a instalat încruntat printre mănunchiurile de cucută și isop ale Isolei, și-a șters degetele cu o batistă albă ca zăpada, și-a pus o lentilă la unul dintre ochi și a scos foarte ușor prima scrisoare din cutia

pentru biscuiți.

Apoi s-a făcut tăcere – o tăcere foarte lungă. Eu m-am uitat la Isola. Isola s-a uitat la mine. Sir William a scos o altă scrisoare din cutia pentru biscuiți. Eu mi-am ținut respirația. Isola și-a ținut respirația. Sir William a oftat. Noi am tresărit. „Hmmm“, a zis el. Noi am dat din cap încurajator, dar fără folos – s-a făcut iar tăcere. Una care mi s-a părut lungă de câteva săptămâni.

După aceea s-a uitat la noi și a făcut un semn din cap.

„Da?“ am murmurat eu, nevenindu-mi să respir.

„Mă bucur să pot confirma că dețineți opt scrisori olografe ale lui Oscar Wilde, doamnă“, i-a spus el Isolei, făcând și o mică plecăciune.

„SFINTE SISOE!“ a răcnit Isola, repezindu-se la Sir William ca să-l strângă în brațe. El a părut destul de surprins în primul moment, dar apoi a zâmbit și a bătut-o ușurel pe spate – și cu foarte mare precauție.

A luat o pagină cu el, ca să ceară confirmarea de la un alt specialist în scrierile lui Wilde, dar mie mi-a spus că o face doar de „ochii lumii“. Era convins că are dreptate.

S-ar putea să nu-ți spună că Isola l-a dus într-o cursă de probă cu motocicleta domnului Lenoux – Isola a condus și el a stat în ataș, cu Zenobia pe umăr. Au primit amendă pentru conducere imprudentă, iar Sir William a asigurat-o pe Isola că s-ar considera „privilegiat“ dacă i-ar permite să o plătească el. Așa cum zice și Isola, chiar dacă este grafolog celebru, Sir William e un ins de treabă.

Însă nu te poate înlocui pe tine. Când ai de gând să vii, ca să vezi cu ochii tăi scrisorile – și, eventual, și pe mine? Kit va dansa step în onoarea ta, iar eu voi sta în cap. Să știi că încă mai pot.

Uite așa, doar ca să te torturez, n-am să-ți mai spun și alte noutăți. Va trebui să vii aici și să le descoperi singur.

Cu dragoste,
Juliet

Telegramă din partea lui Billee Bee pentru Juliet

20 august 1946

SCUMPUL NOSTRU DL STARK CHEMAT URGENT LA ROMA. RUGAT SĂ IAU EU SCRISORILE JOIA ASTA. ROG TELEGRAFIAȚI DACĂ VĂ CONVINE; TÂNJESC DUPĂ O PETITE VACANCE PE SUPERBA INSULĂ. BILLEE BEE JONES

Telegramă de la Juliet pentru Bille Bee

AȘ FI ÎNCÂNTATĂ. TE ROG ANUNȚĂ-MĂ CÂND SOSEȘTI CA SĂ TE AȘTEPT. JULIET

De la Juliet pentru Sophie

22 august 1946

Dragă Sophie,

Fratele tău a devenit prea trufaș pentru gustul meu – auzi tu, a trimis un emisar să ia scrisorile lui Oscar Wilde! Billee Bee a sosit de dimineață cu vaporașul poștal. Marea era foarte agitată, așa că biata femeie abia dacă se mai putea ține pe picioare și era verde la față – dar binedispusă! N-a putut să mănânce nimic la prânz, dar a recuperat la cină și a fost o invitată plină de viață la întrunirea clubului literar din seara asta.

A existat însă și un moment stânjenitor – se pare că lui Kit nu-i este simpatică. Când Billee a încercat s-o sărute, micuța s-a dat repede înapoi și i-a zis: „Eu nu mă pup!“. Tu ce faci când Dominic e nepoliticos? Îl pedepsești pe loc, lucru jenant pentru toată lumea de față; sau aștepți până când veți fi doar voi doi? Billee Bee și-a mascat excelent reacția normală în fața unei asemenea respingeri, însă aceasta este o dovadă a bunei sale creșteri, nu a lui Kit. Eu am așteptat, dar aș vrea să știu și ce părere ai tu.

De când am aflat că Elizabeth a murit, iar Kit este orfană, îmi tot fac probleme în privința viitorului ei – și în privința viitorului meu fără ea. Cred că mi se va părea insuportabil. Vreau să stabilesc o întrevedere cu domnul Dilwyn atunci când el și doamna Dilwyn se vor întoarce din vacanță. El este tutorele legal al lui Kit și aș dori să discutăm dacă este posibil să devin eu tutorele ei sau să o adopt cumva – definitiv, sau măcar temporar. Bineînțeles că eu îmi doresc adopția definitivă, însă nu știu dacă domnului Dilwyn i-ar conveni ca fetița să aibă drept părinte o cucoană nemăritată, cu venituri flexibile și fără un domiciliu stabil.

N-am pomenit nimănui despre intențiile mele – nici măcar lui Sidney nu i-am spus. Trebuie să mă gândesc la foarte multe lucruri – Ce va zice Amelia? Lui Kit îi va plăcea ideea? Dar are vârsta la care poate lua această decizie? Unde vom locui? Pot eu oare s-o iau din locul acesta pe care îl iubește și s-o duc la Londra? Să-i ofer o viață

plină de restricții, așa cum este viața la oraș, în schimbul plimbărilor cu barca și jocurilor de leapșa din cimitir? În Anglia, ne-ar avea pe mine, pe tine și pe Sidney. Dar nu și pe Dawsey, Amelia și tot restul familiei sale de aici. Iar nouă ne-ar fi absolut imposibil să-i înlocuim. Îți poți imagina că există vreo educatoare londoneză de grădiniță care să aibă flerul Isolei? Normal că nu.

Întorc problema pe toate părțile de câteva ori pe zi. Am reușit să ajung la o singură concluzie: vreau să am grijă de Kit pentru totdeauna.

Cu dragoste,
Juliet

P.S. Dacă domnul Dilwyn zice că nu, nu se poate – s-ar putea s-o răpesc pe Kit și să vin să mă ascund în hambarul tău.

De la Juliet pentru Sidney

23 august 1946

Dragă Sidney,

Nu mai spune, ai fost chemat de urgență la Roma? !Te-au ales Papă, și eu nu am aflat? Cu siguranță că a fost ceva cel puțin la fel de presant, altminteri nu se poate justifica faptul că ai trimis-o pe Billee Bee să ia scrisorile în locul tău. Plus că nu pricep de ce copiile nu ți-ar fi la fel de folositoare; Billee zice că tu insiști să vezi originalele. Isola nu ar accepta o asemenea cerere din partea nimănui altcuiva, dar ție ți le va da. Te rog din suflet să ai mare grijă cu ele, Sidney. Sunt mândria vieții ei. Și vezi să i le înapoiezi *personal.*

Nu-i vorba că nu ne place Billee Bee. Este o persoană foarte exuberantă – chiar acum s-a dus afară să culeagă flori de câmp. Îi văd bereta departe, pe pajiște. Aseară i-a plăcut foarte mult la întrunirea clubului. A spus și ea câteva cuvinte la sfârșit și chiar i-a cerut lui Will Thisbee rețeta tartei lui cu mere. În cazul ăsta cred că a exagerat cu bunele maniere – tarta aia era doar o bucată de aluat necrescut, cu o pastă gălbuie în mijloc și plină cu semințe.

Îmi pare rău că n-ai fost și tu acolo, pentru că vorbitorul serii a fost Augustus Sarre, care a discutat despre cartea ta preferată – *Povestirile din Canterbury* [76]. A citit „Povestea pastorului“, în primul rând, pentru că știe ce face un pastor ca să-și câștige existența; nu ca celelalte personaje din carte: arendașul, răzeșul sau notarul. Însă „Povestea

pastorului“ l-a dezgustat atât de tare că n-a putut s-o termine.

Din fericire pentru tine, am fost extrem de atentă, așa că îți pot oferi esența observațiilor lui. Și anume: Augustus n-ar permite în veci vreunui copil de-al lui să-l citească pe Chaucer, pentru că l-ar face să se revolte împotriva Vieții – în general – și a Lui Dumnezeu – în particular. Cum să spună un pastor că viața este o *hazna* (ori ceva asemănător), iar omul trebuie să se bălăcească în bălegar? Cum să spună un pastor că păcatul îl va căuta în permanență pe om și îl va găsi întotdeauna? (Nu ți se pare că Augustus are fire de poet? Mie da.)

Sărmanul bătrân trebuie să trăiască în penitență, să se pocăiască, să postească sau să se autoflageleze. Toate astea doar pentru că s-a Născut în Păcat – și în Păcat va rămâne până în ultima clipă a vieții, când va primi Iertarea Lui Dumnezeu.

„Gândiți-vă, prieteni“, ne-a zis Augustus, „cum ar fi să trăiești o viață de mizerie, în care Dumnezeu să nu-ți îngăduie niciun moment de respiro. Și, în ultimele tale clipe – PUF! – iacătă Iertarea! Ți-aș mulțumi, dar n-am pentru ce – asta zic eu.

Și nu e tot, prieteni: cică omul nu trebuie să aibă niciodată o părere bună despre el însuși – ăsta se cheamă păcatul Mândriei. Ia arătați-mi voi un om care să se deteste, și atunci eu o să vă arăt unul care-și detestă aproapele și mai mult! E obligat s-o facă – că doar nu poate să accepte că ceilalți au calități pe care el nu le are – dragoste, bunătate, respect! Așa că eu spun: Rușine să-ți fie, pastore! Rușine să-ți fie, Chaucer!“

Și Augustus s-a trântit la loc pe scaun.

Au urmat două ceasuri de discuții aprinse despre Păcatul Originar și Predestinare. În cele din urmă, Remy a cerut permisiunea să spună și ea câteva cuvinte – nu a mai făcut-o niciodată, așa că am amuțit cu toții. Și a spus încet: „Dacă există predestinare, atunci Dumnezeu este diavolul.“ Nu a contrazis-o nimeni – ce fel de Dumnezeu este acela care ar concepe cu bună știință un loc cum a fost lagărul de la Ravensbrück?

Isola ne-a invitat la cină, unde Billee Bee va fi oaspete de onoare. Isola zice că, deși nu ar prea vrea să umble prin părul unei străine, o să-i facă un hatâr dragului ei prieten, Sidney, și va citi în gâlmele de pe capul lui Billee Bee.

Cu drag,
Juliet

Telegramă de la Susan Scott pentru Juliet

24 august 1946

DRAGĂ JULIET: SUNT ORIPILATĂ! BILLEE BEE ESTE ÎN GUERNSEY SĂ IA SCRISORILE! OPREȘTE-TE! SĂ NU – REPET – SĂ NU AI ÎNCREDERE ÎN EA. NU-I DA NIMIC! IVOR, NOUL NOSTRU REDACTOR ADJUNCT, A VĂZUT-O ÎN PARC PE BILLEE BEE SĂRUTÂNDU-SE LUNG ȘI CU GURA DESCHISĂ CU GILLY GILBERT (CEL DE LA *LONDON HUE AND CRY*, CĂRUIA I-AI ARUNCAT CEAINICUL ÎN CAP). ĂSTA NU POATE FI UN SEMN BUN. DĂ-I PAPUCII, DAR NU-I DA SCRISORILE LUI WILDE. CU DRAG, SUSAN

De la Juliet pentru Susan

25 august 1946
2:00 A.M.

Dragă Susan,

Ești o adevărată eroină! Isola m-a rugat să-ți transmit că-ți acordă calitatea de membru onorific al „Clubului de literatură și de plăcinte din coji de cartofi“ de la Guernsey. Iar Kit îți va pregăti un cadou special care presupune nisip și clei (ar fi bine să îl despachetezi afară din casă)

Telegrama ta a sosit la țanc. Isola și Kit ieșiseră mai devreme la cules de ierburi de leac, iar eu rămăsesem singură cu Billee Bee – cel puțin, așa credeam. Imediat ce am citit telegrama de la tine, m-am repezit la etaj și am dată năvală în camera ei – dar dispăruse. Îi dispăruse și valiza, îi dispăruse și poșeta, dispăruseră și scrisorile!

M-am îngrozit. Am dat fuga la parter și i-am telefonat lui Dawsey, rugându-l să vină cât mai repede și să mă ajute s-o găsesc. A venit, dar mai întâi a luat legătura cu Booker, căruia i-a cerut să o caute în port. Și, dacă o găsea, s-o împiedice să plece de pe insulă – cu orice preț!

Dawsey a sosit degrabă și ne-am îndreptat în pas alergător spre oraș.

Eu mergeam în urma lui și mă uitam bine în spatele tufelor de pe marginea drumului. Tocmai ce ajunsesem în dreptul fermei Isolei, când Dawsey s-a oprit brusc și a început să râdă.

Chiar în fața afumătorii, stăteau pe jos Kit și Isola. Kit strângea la piept noua ei nevăstuică din pluș (cadou de la Billee Bee) și un plic mare, cafeniu. Isola ședea pe valiza lui Billee Bee. Nu am cuvinte să-ți descriu cum arătau cele două – imagine a inocenței pure. Din afumătoare se auzeau niște chirăituri oribile.

M-am repezit s-o strâng în brațe pe Kit (*împreună cu* scrisorile), în

timp de Dawsey a tras zăvorul de la ușa afumătorii. Și acolo, ghemuită într-un colț, blestemând amarnic și dând ca nebuna din mâini, se afla Billee Bee – dădea așa din mâini pentru că Zenobia tot zbura amenințător în jurul ei. Deja îi smulsese bereta de pe cap, iar aerul era plin de scame de angora.

Dawsey a luat-o în brațe și a scos-o afară. Billee Bee nu se mai oprea din țipat. Fusese atacată de o vrăjitoare dementă. Agresată de o fetiță – evident, unul dintre copiii diavolului! Vai, cât o să mai regretăm! Ne așteaptă procese, arestări, condamnări la închisoare! În veci n-o să mai vedem lumina zilei!

„Ba tu n-ai să mai vezi lumina zilei, viperă care ești! Hoațo! Nerecunoscătoareo!“ i-a strigat Isola.

„Tu ai furat scrisorile!“ i-am strigat și eu. „Le-ai furat din cutia pentru biscuiți a Isolei și ai încercat să fugi cu ele! Ce voiați să faceți cu ele – tu și cu Gilly Gilbert?“

Și Billee Bee a zbierat: „Nu-i treaba ta! Așteaptă să-i spun ce mi-ați făcut!“

„Chiar te rog!“ m-am răstit eu. „Și am să spun lumii întregi despre tine și Gilly. Deja îmi imaginez titlurile din gazete – ’Gilly Gillian seduce o tânără și o pervertește la o viață în afara legii!“ „Din cuibușorul de amor direct în pușcărie! Pagina trei!“

Asta i-a închis pentru moment gura. Și imediat, fix la timp și cu prestanța unui mare actor, a sosit și Booker, îmbrăcat într-o tunică militară puțin ponosită, care-i dădea un aspect masiv și oarecum oficial. Era și Remy cu el – cu o sapă în mână! Booker a privit întreaga scenă, apoi s-a uitat atât de fioros la Billee Bee, încât mai că mi s-a făcut milă de ea.

A apucat-o de braț și i-a zis: „Acum îți vei lua doar catrafusele care îți aparțin și ne vei spune adio. Nu te arestez – nu acum! Dar te voi escorta până în port și te voi urca personal la bordul primului vas spre Anglia.“

Împleticindu-se, Billee Bee și-a luat valiza și poșeta. Apoi, pe neașteptate, s-a repezit la Kit și i-a smuls din mâini nevăstuica din pluș. „Îmi pare rău că ți-am dat-o, afurisită mică ce ești!“

Cât mi-am dori să-i trag o palmă! De fapt, am și făcut-o – și sunt destul de sigură că i-am zdruncinat măselele din rădăcină. Nu știu de ce, dar parcă traiul ăsta pe insulă m-a schimbat cumva.

Mi se închid ochii, dar trebuie să rămân trează ca să-ți explic de ce plecaseră dis-de-dimineață Isola și Kit după ierburi de leac. Isola descifrase gâlmele lui Billee Bee cu o seară în urmă și nu i-a plăcut deloc ce aflase. Gâlma Duplicității de pe capul lui Billee Bee era mare cât un ou de gâscă. Plus că îi povestise și Kit că o văzuse pe Billee Bee scotocindu-i prin dulapurile din bucătărie. Iar asta a fost suficient

pentru ca Isola să-și pună în practică planul de supraveghere. Aveau de gând să o urmărească pe Billee Bee și să *vadă ce are de gând!*

S-au sculat cu noaptea în cap, s-au ascuns în spatele tufelor și au văzut-o pe Billee Bee furișându-se pe ușa mea din spate – cu un plic mare în mână. Au urmărit-o, iar când a trecut pe lângă ferma Isolei, aceasta i-a tras una în cap și a dus-o în afumătoare. Kit a adunat de pe jos toate lucrurile lui Billee Bee, iar Isola a luat-o pe Zenobia (care-i o papagaliță claustrofobă) și a aruncat-o în afumătoare, lângă Billee Bee.

Ce nu pricep eu, Susan, este ce naiba aveau de gând să facă cu scrisorile ea și Gilly Gilbert? Nu le era teamă că ar putea fi arestați pentru furt?

Vă sunt nespus de recunoscătoare ție și lui Ivor. Te rog să-i mulțumești pentru tot: pentru ochii lui ageri, pentru mintea lui bănuitoare și pentru judecata lui sănătoasă. Mai bine, dă-i și un sărut din partea mea. Este un om minunat! Oare Sidney n-ar trebui să-l promoveze de la redactor-adjunct la redactor-șef?

Cu foarte mult drag,
Juliet

De la Susan pentru Juliet

26 august 1946

Dragă Juliet,

Da, Ivor e un om minunat și i-am spus și lui. Ca să știe. L-am și pupat din partea ta și l-am mai pupat o dată din partea mea. Sidney nu l-a promovat, nu l-a făcut redactor-șef, dar cred că nici mult nu mai are.

Mă întrebi ce intenționau să facă Billee Bee și Gilly? Noi două nu eram la Londra când „incidentul cu ceainicul“ a apărut în gazete – așa că n-am avut de unde să știm ce vâlvă a provocat. Toți jurnaliștii și editorii care îl detestă pe Gilly Gilbert și nu pot să sufere *The London Hue and Cry* – crede-mă că sunt foarte mulți – au fost încântați.

Li s-a părut o întâmplare extrem de amuzantă, iar declarația de presă a lui Sidney n-a reușit să aplaneze lucrurile, ci mai degrabă a stârnit noi hohote de râs. Trebuie să știi că nici Gilbert și nici fițuica aia a lui nu cred în iertare. Deviza lor este: răzbună-te! Nu face valuri, ai răbdare și așteaptă ziua răzbunării, pentru că aceasta cu siguranță că va veni!

Billee Bee – o biată găgăuță, căruia Gilly îi sucise capul și o făcuse

să se amorezeze nebunește de el – a simțit mult mai intens rușinea acelui incident. Nu ți-i poți imagina în cuibușorul lor de nebunii, punând la cale răzbunarea? Billee Bee trebuia să se infiltreze în Editura Stephens & Stark și să găsească ceva – orice – prin care să vă facă rău ție și lui Sidney. Sau, și mai bine, ceva cu care să vă facă pe amândoi de râsul lumii.

Știi bine că zvonurile se răspândesc ca un incendiu prin lumea noastră editorială. Toți știu că te afli pe insula Guernsey, ca să scrii o carte despre Ocupația Germană. Iar în ultimele două săptămâni, oamenii au început să vorbească pe la colțuri că ai fi descoperit acolo niște scrieri neștiute ale lui Oscar Wilde (o fi Sir William un distins grafolog, dar discreția nu este una dintre calitățile lui).

Gilly nu a putut rezista în fața unei asemenea ocazii. Billee Bee trebuia să fure scrisorile, *The London Hue and Cry* trebuia să le publice, iar tu și cu Sidney ați fi rămas cu buza umflată. Cât ar mai fi râs pe socoteala voastră. Aveau să-și facă mai târziu griji din cauza litigiilor. Și, firește, nu le păsa câtuși de puțin de Isola.

Pur și simplu mi se face greață doar când mă gândesc că au fost cât pe ce să reușească. Slavă Domnului pentru că au fost Ivor și Isola – și Gâlma Duplicității de pe capul lui Billee Bee!

Ivor va veni marți cu avionul ca să *copieze* scrisorile. A descoperit într-un magazin o jucărie pentru Kit. Este o nevăstuică din catifea galbenă, cu ochi verde-smarald și cu colți de culoarea fildeșului. Sunt convinsă că o să-l sărute ca să-i mulțumească. Poți să-l săruți și tu – dar să nu te lungești. Nu te amenință, Juliet – *însă Ivor este al meu!*

Cu drag,
Susan

Telegramă de la Sidney pentru Juliet

26 august 1946

N-AM SĂ MAI PLEC NICIODATĂ DIN ORAȘ. ISOLA ȘI KIT MERITĂ O MEDALIE. LA FEL ȘI TU. CU DRAG, SIDNEY

De la Juliet pentru Sophie

29 august 1946

Dragă Sophie,

Ivor a venit și a plecat, iar acum scrisorile lui Oscar Wilde se află la loc sigur, în cutia pentru biscuiți a Isolei. Încerc să-mi stăpânesc cât pot emoțiile până când le va citi Sidney – mor de curiozitate să aflu ce părere are despre ele.

Să știi că am fost foarte calmă în ziua marii noastre aventuri. Doar mai târziu, după ce am culcat-o pe Kit, m-am simțit agitată și nervoasă și am început să mă plimb de colo până colo prin casă.

La un moment dat, am auzit un ciocănit în ușă. M-am uitat pe geam și am fost uimită – și puțin tulburată – să-l văd pe Dawsey. I-am deschis imediat – și am văzut-o *și* pe Remy în pragul meu. Trecuseră pe la mine ca să vadă cum mă simt. Ce drăguț din partea lor! Ce dezamăgire!

Mă întreb dacă lui Remy nu i s-a făcut deja dor de Franța? Am citit un articol scris de o femeie pe nume Giselle Pelletier, care a fost închisă vreme de cinci ani în lagărul Ravensbrück. Și ea scrie despre cât de greu este să te mai înțelegi cu familia ta, după ce ai supraviețuit unor asemenea orori. Nimeni din Franța – niciun prieten, nicio rudă – nu vrea să afle cum a fost viața ta în lagăr și toți sunt de părere că, cu cât uiți mai repede și încetezi să-i mai bați la cap cu asta, cu atât vei fi mai împăcată și mai fericită.

Domnișoara Pelletier spune că nu vrei neapărat să-i cicălești cu toate amănuntele acelea, numai că *așa a fost viața ta vreme de câțiva ani* și nu ai cum să te prefaci că nu a fost adevărat. „Să dăm totul uitării“ pare a fi acum lozinca Franței. „Nu mai există nimic din ce a fost – nu mai este nici război, nici regimul de la Vichy, nici Milice [77], nici lagărul de la Drancy, nici holocaustul. În fond, toată lumea a avut de suferit, nu numai tu.“ În fața acestei amnezii organizate, scrie domnișoara Pelletier, singurul lucru pe care îl mai poți face este să stai de vorbă cu ceilalți supraviețuitori. Pentru că ei cunosc viața din lagăr. Tu le spui ceva și ei au ce să-ți răspundă. Stați de vorbă și înjurați și plângeți și spuneți o sumedenie de povești – unele tragice, altele absurde. Câteodată chiar râdeți împreună. Iar sentimentul de ușurare este enorm, mai scrie ea.

Poate comunicarea cu alți supraviețuitori ar fi un tratament mai bun pentru suferința lui Remy decât viața bucolică de pe insula asta. Acum este mult mai întremată din punct de vedere fizic – nu mai este șocant de slabă ca în primele zile – dar tot lasă impresia că o torturează amintirile.

Domnul Dilwyn s-a întors din vacanță și trebuie neapărat să mă văd curând cu el ca să discutăm despre viitorul lui Kit. Tot amân momentul acela pentru că îmi este îngrozitor de teamă că nici nu va vrea să audă ce am de spus. Mi-aș dori să am o figură cumva mai maternă – poate ar fi bine să-mi cumpăr un batic și să-mi acopăr capul

cu el. Dacă îmi va cere scrisori de recomandare, vrei să scrii și tu una? Dominic a învățat alfabetul? Dacă da, roagă-l să scrie următoarele:

Dragă domnule Dilwyn,

Juliet Dryhurst Ashton este o doamnă foarte drăguță – nu bea, e curată și de încredere. Ar trebui s-o lași să fie mămica lui Kit McKenna.

Cu sinceritate,
James Dominic Stratchan

Parcă nu ți-am povestit ce intenționează să facă domnul Dilwyn cu moștenirea lui Kit de pe Guernsey, nu-i așa? L-a angajat pe Dawsey și l-a pus să-și facă o echipă de oameni aleși pe sprânceană cu care să renoveze Casa Mare: să înlocuiască balustradele, să curețe mâzgălelile de pe pereți și tablouri, să înlocuiască țevile sparte, să înlocuiască ferestrele, să curețe sobele și hornurile, să verifice instalația electrică și să astupe găurile din dalale terasei sau ceva de genul ăsta. Domnul Dilwyn nu prea știe ce s-ar mai putea face cu lambriurile de lemn din bibliotecă – cu minunate frize cu fructe și panglici – pe care nemții le-au folosit ca să tragă la țintă.

Deoarece câțiva ani buni de acum încolo nimeni nu va mai dori să meargă în Europa în vacanță, domnul Dilwyn speră ca Insulele Canalului să redevină un paradis turistic, iar casa lui Kit ar putea fi închiriată ca reședință de vacanță familiilor de turiști.

Dar să revin acum la evenimente mai ciudate: surorile Benoit ne-au invitat pe mine și pe Kit să luăm ceaiul cu ele în după-amiaza asta. Nu le cunoșteam, așa că invitația lor m-a cam mirat. Și ce întrebări crezi că au scris în invitație? Dacă Kit are „ochi buni și știe să tragă la țintă“ și dacă „îi plac ritualurile“.

Uluită la culme, l-am întrebat pe Eben ce părere are despre surorile Benoit. Sunt în toate mințile? Este bine s-o duc pe Kit la ele acasă? Eben s-a stricat de râs și mi-a zis că da, pot să o duc liniștită pe Kit la ele, pentru că nu sunt deloc nebune. Mi-a povestit apoi că Jane și Elizabeth le vizitaseră cu regularitate vreme de cinci veri și că purtau în permanență la aceste ocazii șorțulețe apretate, pantofi de lac și mănuși din dantelă. M-a asigurat că o să ne simțim foarte bine la ele, adăugând că se bucură că vechile tradiții revin în viața insulei. Ceaiul va fi delicios, tratația de asemenea. Neapărat să ne ducem.

Însă nimic din toate astea nu mi-a sugerat la ce anume să mă aștept. Surorile Benoit sunt gemene identice, în jur de optzeci și ceva de ani. Foarte elegante și politicoase, ne-au întâmpinat îmbrăcate în rochii

din crep-georgette negru, lungi până la gleznă, cu șiraguri de jais la gât și la tiv. Părul alb, ridicat în vârful capului, semăna cu un moț din frișcă. Fermecătoare, Sophie, absolut fermecătoare. Ne-au servit un ceai imoral de gustos și apoi, când de-abia lăsasem ceșcuța din mână, Yvonne (sora cu zece minute mai în vârstă decât cealaltă) a spus: „Surioară, eu cred că fetița lui Elizabeth este totuși prea mică.“ Și Yvette i-a răspuns: „Cred că ai dreptate, surioară. Poate domnișoara Ashton ne va face plăcerea?“

Cred că am dat dovadă de mult curaj să zic „Aș fi încântată“, când habar n-aveam despre ce era vorba.

„Foarte amabil din partea dumitale, domnișoară Ashton. Ne-am abținut pe perioada războiului – și am avut cumva impresia că dădeam dovadă de lipsă de loialitate față de Coroană. Acum ni s-a agravat artrita și nici măcar nu putem să participăm alături de dumneata la ceremonie. Dar ne va face o deosebită plăcere să te urmărim!"

Yvette a deschis un sertar de la bufet, în timp ce Yvonne a tras ușa glisantă dintre sufragerie și salon. Pe panoul ei lipiseră un portret sepia, obținut prin fotogravură, al Ducesei de Windsor, *fosta doamnă Wallis Simpson.* Am înțeles că fusese decupat din secțiunea mondenă a gazetei *Baltimore Sun*, la sfârșitul anilor treizeci.

Yvette mi-a întins patru săgeți subțiri, cu vârfuri din argint și aspect fatal.

„Țintește ochii, draga mea“, m-a îndemnat ea. Și eu am ascultat-o.

„Splendid! Trei din patru, surioară. Aproape la fel ca scumpa noastră Jane! Elizabeth se intimida mereu în ultima clipă! Ai vrea să mai încerci și anul viitor?“

Povestea este simplă, însă nespus de tristă. Yvette și Yvonne îl adorau pe Prințul de Wales. „Atât de încântător în pantalonașii lui de golf!“ „Cât de frumos știa să valseze!“ „Cât de elegant era în frac!“ Pe scurt: un bărbat superb – până când a pus mâna pe el stricata aia. „L-a răpit de pe tron! L-a despărțit de coroană!“ Surorile au rămas cu inimile frânte. Kit era absolut fascinată. Am de gând să exersez aruncarea la țintă – pentru că acesta a devenit noul meu țel în viață: să nimeresc patru din patru.

Nu ar fi fost bine să le fi cunoscut și noi pe surorile Benoit atunci când eram mici?

Multă dragoste și multe sărutări,
Juliet

De la Juliet pentru Sidney

2 septembrie 1946

Dragă Sidney,

În după-amiaza asta s-a întâmplat ceva; deși s-a terminat totul cu bine, trebuie să recunosc că a fost destul de neplăcut și acum nu reușesc să adorm. Îți scriu ție, nu lui Sophie, pentru că ea este însărcinată, iar tu nu ești. Starea ta nu-i una atât de delicată ca să fac eforturi să te feresc de supărări, așa cum fac în cazul lui Sophie – și uite cum bat eu câmpii.

Kit și Isola făceau omuleți din turtă dulce. Remy și cu mine aveam nevoie de cerneală, iar lui Dawsey îi trebuia nu știu ce fel de chit pentru Casa Mare, așa că ne-am dus toți trei în St. Peter Port.

Am mers pe lângă Golful Fermain. Este un drum frumos, care șerpuiește printre promontorii. Eu mergeam puțin mai în față, pentru că poteca se îngustase.

Din spatele unui bloc de piatră a apărut o femeie înaltă, cu păr roșu, care s-a îndreptat către noi. O însoțea un câine, un ciobănesc german foarte mare și foarte liber, care a părut încântat la culme să mă vadă. Am început să râd la ghidușiile lui, iar femeia mi-a strigat: „Fiți fără grijă! Nu mușcă!“ Câinele s-a cocoțat cu labele pe umerii mei, dorind să-mi dea un pupic bălos.

Atunci am auzit un sunet ciudat din spate – un geamăt înfundat, urmat de multe icnete îngrozitoare. Nu știu să-l descriu mai bine. M-am întors și am văzut-o pe Remy vomitând. Dawsey o ținea de mijloc și ea tot vomita și se cutremura înfiorător de tare. Oribilă scenă, oribile sunete.

Dawsey a țipat la mine: „Ia câinele ăla de aici, Juliet! Acum!“

Speriată, m-am apucat să împing câinele. Stăpâna lui începuse să plângă în hohote și își cerea scuze. Eu țineam câinele de zgardă și încercam s-o liniștesc: „Nu-i nimic! Nu-i nimic! Nu-i vina dumneavoastră. Vă rog, plecați! Plecați!“ Și a plecat, în cele din urmă, ducându-și de zgardă bietul câine care nu înțelegea nimic din ce se întâmpla în jur.

Remy s-a potolit, însă tot mai gâfâia. Dawsey s-a uitat la mine peste capul ei și mi-a zis: „Haide s-o ducem la tine acasă, Juliet. E cel mai aproape.“ A luat-o în brațe și a pornit – iar eu m-am târât în urma lor, neputincioasă și înspăimântată.

Remy era înghețată și tremura toată, așa că i-am pregătit o baie fierbinte și, după ce s-a încălzit, am pus-o în pat. Era pe jumătate adormită, iar eu i-am strâns hainele și am coborât la parter. Dawsey stătea la fereastră și se uita afară.

Fără să se întoarcă, mi-a spus: „Mi-a povestit odată că nemții care

păzeau lagărul aveau câini mari. Îi întărâtau și îi asmuțeau dinadins asupra femeilor aliniate la apel – doar ca să se distreze. *Iisuse!* Cât de ignorant am fost, Juliet. Mi-am imaginat că o s-o ajute să uite dacă stă aici cu noi. Dar se pare că bunele intenții nu sunt de ajuns, nu-i așa?

Nici pe departe."

„Nu", am zis eu, „nu sunt de ajuns". El n-a mai spus nimic, ci doar a dat din cap către mine și a plecat. Eu i-am telafonat Ameliei ca să-i spun unde se află Remy și de ce se află unde se află. După care m-am apucat să spăl rufele. Isola a adus-o acasă pe Kit. Am cinat și am jucat cărți până s-a făcut ora de culcare.

Dar nu pot să dorm.

Mi-e rușine de mine însămi. Chiar am crezut că Remy s-a făcut bine și că se poate duce acasă – sau doar mi-am dorit eu s-o văd plecată de aici? Am crezut eu că a venit vremea să se întoarcă în Franța – ca să-mi pot vedea de *TREABA* mea, care o mai fi și aia? Da, așa am gândit – și mi se pare revoltător.

Cu drag,
Juliet

P.S. Dacă tot am ajuns la momentul mărturisirilor, să-ți mai spun și altceva. De parcă nu mă simțeam suficient de rău, nu reușeam să-mi alung un gând din minte: *Dawsey a spus „bunele intenții... bunele intenții nu sunt de ajuns"*. Înseamnă că doar atâta simte pentru ea? Și toată noaptea nu m-am gândit decât la asta.

De la Sidney pentru Juliet (scrisoare venită cu poșta de dimineață)

4 septembrie 1946

Dragă Juliet, gândul care nu-ți dă pace vrea să-ți spună că ești îndrăgostită de Dawsey. Te miri? Eu nu. Nu înțeleg de ce a durat atâta timp ca să îți dai seama – se zice că aerul de mare îți limpezește mintea. Vreau să vin să te văd și să văd cu ochii mei scrisorile lui Oscar Wilde, dar nu pot să plec de la editură până în data de 13. Îți convine? Cu drag, Sidney.

Telegramă de la Juliet pentru Sidney

5 septembrie 1946

DRAGĂ SIDNEY – EȘTI INSUPORTABIL, MAI ALES CÂND AI DREPTATE. DAR TOT ABIA AȘTEPT SĂ NE VEDEM PE 13. CU DRAG, JULIET

De la Isola pentru Sidney

6 septembrie 1946

Dragă Sidney,

Mi-a spus Juliet că ai să vii să vezi cu ochii tăi scrisorile mamaiei Pheen și eu zic că era și cazul s-o faci. Nu că m-ar fi deranjat Ivor – este un tânăr drăguț, deși cred că ar fi și mai drăguț dacă n-ar mai purta papioanele alea. I-am zis că nu-i sunt de niciun folos, dar nu m-a luat în seamă, pentru că îl interesa mult mai mult să mă audă povestindu-i cum anume mi s-au trezit suspiciunile în privința lui Billee Bee Jones, cum am urmărit-o și am încuiat-o în afumătoare. Mi-a spus că nici măcar domnișoara Marple [78] nu ar fi reușit să facă o treabă atât de bună!

Domnișoara Marple nu este vreo prietenă de-a lui, ci o doamnă detectiv din cărți, care se folosește de toate cunoștințele ei despre NATURA UMANĂ ca să descifreze tot soiul de mistere și să rezolve cazuri de crimă unde poliția e neputincioasă.

Vorbele lui Ivor m-au făcut să mă gândesc cât de bine m-aș simți dacă m-aș apuca și eu să dezleg mistere. Dar, din păcate, nu știu niciunul.

Ivor zice că escrocheriile și lipsa de onestitate se întâlnesc pe toate drumurile și, datorită instinctelor mele ascuțite, aș putea deveni o a doua domnișoară Marple. „Este limpede pentru oricine că aveți un simț al observației ieșit din comun. Nu mai trebuie decât să vi-l exersați. Observați tot ce se petrece în jurul dumneavoastră și notați-vă într-un carnețel.“

M-am dus la Amelia și am împrumutat de la ea câteva cărți cu domnișoara Marple. Ce mai figură! Cum stă ea cuminte și tricotează, dar observând în tot acest timp lucruri care celorlalți le scapă! Aș putea și eu să casc urechile și să mă uit cu coada ochiului.

Deocamdată nu avem nicio enigmă nerezolvată în Guernsey, dar asta nu înseamnă că nu vom avea una sau mai multe la un moment dat – iar atunci când va veni momentul ăla, eu voi fi pregătită.

Încă mă mai delectez cu cartea despre gâlme pe care mi-ai trimis-o și sper că nu îți voi răni sentimentele dacă voi alege acum o altă

vocație. Cred în continuare în adevărul pe care îl dezvăluie formațiunile de pe capetele oamenilor, numai că am descifrat gâlmele tuturor oamenilor dragi mie (mai puțin ale tale) și am început să mă cam plictisesc.

Juliet mi-a zis că vii la noi vinerea viitoare. Te pot aștepta la avion și să te duc la Juliet. În seara următoare, Eben dă o petrecere pe plajă și spune că ești bine-venit. Lui Eben nu-i stă în fire să dea petreceri, dar zice că vrea să ne anunțe un eveniment important. Deci vom sărbători ceva! Dar Ce? Oare vrea să ne anunțe că va avea loc o nuntă? Dar a cui? Sper că n-are de gând să se însoare chiar el, pentru că s-ar putea să nu-l mai lase nevasta să iasă singur din casă seara și mi-ar lipsi compania lui.

Prietena ta,
Isola

De la Juliet pentru Sophie

7 septembrie 1946

Dragă Sophie,

Mi-am luat inima în dinți și i-am spus Ameliei că vreau să o adopt pe Kit. Părerea ei este foarte importantă pentru mine – a iubit-o atât de mult pe Elizabeth. Plus că o cunoaște foarte bine pe Kit – și pe mine (destul de bine). Îmi doream să-mi dea consimțământul și eram îngrozită că n-am să-l primesc. M-am înecat când mi-am băut ceaiul (atât de emoționată eram), dar, în cele din urmă, am reușit să spun ce aveam de spus. Ușurarea care a cuprins-o a fost atât de evidentă, că am rămas șocată. Până atunci nu realizasem cât de îngrijorată fusese în privința viitorului lui Kit.

A spus: „Dacă aș putea avea un copil...“, dar s-a întrerupt și a luat-o de la capăt: „Cred că ar fi un lucru minunat pentru amândouă. Cel mai bun lucru care vi se putea întâmpla...“ Și s-a întrerupt din nou și și-a scos batista. Bineînțeles că și eu mi-am scos-o pe a mea.

După ce am terminat cu plânsul, am început să facem planul. Amelia mă va însoți când mă voi duce la domnul Dilwyn. „Îl știu de când purta pantaloni scurți“, mi-a spus ea. „N-o să îndrăznească să mă refuze.“ Dacă o ai pe Amelia alături de tine este ca și cum te-ar apăra Armata a Treia.

Însă s-a întâmplat ceva și mai extraordinar decât faptul că Amelia mi-a dat consimțământul ei. Ultimele mele îndoieli s-au risipit aproape

complet.

Ții minte când ți-am povestit despre cutiuța legată cu sfoară, pe care Kit o căra pretutindeni cu ea? În care eu credeam că se afla o nevăstuică moartă? Ei bine, azi dimineață, a intrat la mine în cameră și m-a lovit ușor peste obraz până când m-am deșteptat. Avea cutia asta la ea.

Fără un cuvânt, a dezlegat sfoara, a scos capacul, a dat la o parte foița și mi-a întins cutia. Apoi a făcut un pas în spate și s-a uitat la mine cum scot obiectele dinăuntru și le pun pe cuvertură. Uite ce era acolo: o perniță brodată pentru bebeluși; o poză micuță cu Elizabeth, care săpa în grădină și râdea la Dawsey; o batistă de damă, din olandă, mirosind vag a iasomie; un inel bărbătesc cu sigiliu; și o cărticică, legată în piele, cu poeziile lui Rilke [79], pe care era scrisă această dedicație: *Pentru Elizabeth – care transformă întunericul în lumină, Christian.*

Iar între paginile cărții se afla o foaie de hârtie îndoită de mai multe ori. M-am uitat la Kit, fetița a dat din cap spre mine, așa că am despăturit-o cu infinită grijă și iată ce am citit: „Amelia – Sărut-o din partea mea când se va trezi. Mă întorc până la șase. Elizabeth. P.S. Nu-i așa că n-ai văzut piciorușe mai drăgălașe ca ale ei?“

Sub biletul acesta era medalia din Primul Război Mondial – medalia aceea vrăjită, pe care Elizabeth i-o dăduse lui Eli când fusese trimis în Anglia. Minunat suflet are băiatul ăsta că i-a înapoiat-o lui Kit.

Micuța îmi arăta comorile ei, Sophie. Și nu și-a dezlipit nicio secundă privirea de pe chipul meu. Amândouă eram atât de solemne, iar eu – măcar acum – am reușit să-mi stăpânesc lacrimile. Singurul gest pe care l-am făcut a fost să întind brațele. Și Kit s-a urcat imediat în pat, lângă mine, și a adormit. Dar eu nu! Nu puteam. Eram mult prea fericită gândindu-mă cum va fi restul vieții noastre împreună.

Nici nu-mi pasă dacă nu voi locui la Londra – iubesc insula Guernsey și vreau să rămân aici și după ce voi termina cartea despre Elizabeth. Nu mi-o imaginez pe Kit la Londra, unde ar fi obligată să poarte pantofi în permanență, unde ar fi obligată să meargă frumos în loc să alerge și unde nu sunt purceluși la care să se ducă în vizită. Unde n-ar avea cum să pescuiască alături de Eben și Eli, n-ar putea s-o viziteze pe Amelia, n-ar avea ce licori să prepare împreună cu Isola și, mai presus de toate astea, la Londra nu ar fi Dawsey.

Dacă voi reuși să devin tutorele ei legal, cred că vom continua să locuim în căsuța lui Elizabeth și să închiriem Casa Mare bogătașilor veniți în vacanță. Iar cu profiturile obținute din vânzările lui *Izzy* voi cumpăra un apartament unde să stau cu Kit atunci când vom merge în vizită la Londra.

Căminul ei este aici și poate deveni și al meu. Se poate scrie și pe insula Guernsey – gândește-te doar la Victor Hugo. De Londra mă

leagă doar Sidney și Susan, apropierea de Scoția, teatrele și restaurantul Harrods.

Roagă-te și tu să aibă domnul Dilwyn înțelepciunea de a mi-o încredința mie pe Kit. Ce vorbesc eu aici? Știu că-i un om cu scaun la cap și știu că mă place și și-a dat seama că fetița este fericită cu mine și că eu dispun de suficienți bani – cine ar fi mai potrivit decât mine în asemenea vremuri tulburi? Amelia crede că, dacă îmi va fi refuzată adopția din cauză că nu sunt măritată, tot mi se va încredința tutela lui Kit.

Sidney revine la Guernsey săptămâna viitoare. Mi-aș dori să poți veni și tu – mi-e dor de tine.

Cu mult drag,
Juliet

De la Juliet pentru Sidney

8 septembrie 1946

Dragă Sidney,

Kit și cu mine am făcut un picnic pe pajiște, ca să ne uităm cum Dawsey reface zidul din piatră de pe terenul lui Elizabeth. Mi s-a părut o scuză foarte bună ca să îl studiez pe Dawsey și să-l văd cum lucrează. Analiza temeinic fiecare piatră, o cântărea cu atenție în mâini, se gândea bine și apoi o punea pe zid. Zâmbea dacă se potrivea cu imaginea pe care o avea deja în minte. Ori o lua de acolo, dacă nu i se părea potrivită. Și căuta alta. Calmul lui te liniștește și pe tine.

Atât de tare l-au impresionat privirile noastre admirative, că ne-a invitat la cină – asta nu s-a mai întâmplat până acum! Kit fusese deja invitată la Amelia – dar eu am acceptat cu o grabă absolut indecentă, după care am început să tremur toată de emoție la gândul că voi fi singură cu el. Atmosfera dintre noi a fost cam încordată la început, dar el măcar trebuia să se ocupe de mâncare, așa că s-a retras în bucătărie, după ce mi-a refuzat orice ofertă de ajutor. Așa că am profitat de ocazie să-mi vâr nasul printre cărțile lui. Nu are prea multe, dar gusturile lui sunt desăvârșite – Dickens, Mark Twain, Balzac, Boswell și scumpul Leigh Hunt. *Documentele lui Sir Roger de Coverley* [80], romanele lui Anne Brontë (mă întreb de ce și le-o fi cumpărat) și biografia ei, scrisă de mine. Nu știam că o are, pentru că nu mi-a spus nimic – poate că nu i-a plăcut.

În timpul cinei, am vorbit despre Jonathan Swift, porci și procesele

de la Nüremberg. Nu ți se pare dovadă a unei game de preocupări absolut extraordinare? Mie mi se pare. Conversația a fost destul de relaxată, însă niciunul dintre noi n-a mâncat prea mult – cu toate că pregătise o supă din măcriș incredibil de gustoasă (mult mai bună decât aș fi reușit eu s-o fac). După ce ne-am băut cafelele, ne-am dus la șopron, ca să-mi arate purcelușii. Adevărul este că porcii mari nu îmi fac o impresie prea bună, dar purcelușii sunt cu totul altceva – iar purceii lui Dawsey sunt pătați și jucăuși și poznași. În fiecare zi sapă câte o altă groapă pe sub gard, aparent ca să evadeze. Dar, în realitate, doar pentru că se distrează când se uită la Dawsey cum o umple la loc. Să-i fi văzut cum zâmbeau când el s-a apropiat de gard.

Șopronul este extrem de curat. Iar baloții de fân sunt așezați într-o ordine desăvârșită.

Am impresia că am devenit vrednică de milă.

Dar să continui. Cred că m-am îndrăgostit de un fermier care cultivă flori, cioplește în lemn, lucrează la carieră, se ocupă cu tâmplăria și creșterea porcilor. De fapt, nu „cred“. Sunt sigură. Probabil că mâine voi fi nefericită gândindu-mă că nu mă iubește și el – ba, chiar s-ar putea să aibă oarece sentimente pentru Remy –, însă în momentele acestea, mă las în voia euforiei. Cu toate că am niște senzații cam ciudate în cap și în stomac.

Ne vedem vineri – poți să-ți dai câte aere vrei pentru că tu ai descoperit primul că îl iubesc pe Dawsey. Poți să te și fălești cu asta în prezența mea – doar de această dată și gata.

Multă dragoste și sărutări,
Juliet

Telegramă de la Juliet pentru Sidney

11 septembrie 1946

SUNT CEA MAI NEFERICITĂ FEMEIE DIN LUME. L-AM VĂZUT PE DAWSEY ÎN ST. PETER PORT, BRAȚ LA BRAȚ CU REMY, AMÂNDOI NUMAI UN ZÂMBET. CE FAC? PLEACĂ ÎN LUNA DE MIERE? CE PROASTĂ SUNT! NUMAI TU EȘTI DE VINĂ. CU DEZNĂDEJDE, JULIET

ÎNSEMNĂRI DETECTIVISTICE ALE DREI ISOLA PRIBBY
STRICT PERSONAL: A NU SE CITI NICI DUPĂ DECESUL MEU!

DUMINICĂ

Am acest carnet liniat de la prietenul meu Sidney Stark. L-am primit cu poșta de ieri-dimineață. Pe copertă scria *PENSÉES* cu litere aurii, dar am râcâit cuvântul ăsta, pentru că așa se zice la „Gânduri“ în franceză, iar eu am să scriu aici doar *FAPTE.* Fapte surprinse cu urechile și ochii mei ageri. Nu am așteptări mari de la mine la început – trebuie să învăț să fiu mai atentă.

Iată câteva din observațiile pe care le-am făcut astăzi. Lui Kit îi place foarte mult să fie cu Juliet – parcă se mai liniștește atunci când Juliet intră în cameră și a început să nu se mai strâmbe pe la spatele oamenilor. De asemenea, acum știe să miște din urechi – nu putea să facă asta înainte să vină Juliet aici.

Prietenul meu Sidney vine să citească scrisorile lui Oscar. De data asta va sta la Juliet, pentru că ea a făcut curat în debaraua lui Elizabeth și i-a pus un pat acolo.

Am văzut că Daphne Post săpa o groapă mare sub ulmul dlui Ferre. Face întotdeauna asta în nopțile cu lună. Cred că ar trebui să punem mână de la mână și să-i cumpărăm un ceainic de argint, ca să se liniștească și să stea în casă noaptea.

LUNI

Dna Taylor a făcut o spuzeală pe brațe. De la ce sau de la cine? De la roșii sau de la bărbatul ei? De cercetat.

MARȚI

Nimic demn de interes astăzi.

MIERCURI

Tot nimic.

JOI

Azi a trecut Remy pe la mine – îmi dă timbrele de la scrisorile pe care le primește din Franța. Sunt mai colorate decât cele englezești, așa că le lipesc în album. Avea o scrisoare într-un plic maro, cu o ferestruică mică, de la GUVERNUL FRANCEZ. Este a patra pe care o primește. Ce vor de la ea? De aflat.

Aproape am observat ceva astăzi – în spatele tarabei de la piață pe care o are dl Salles. Dar s-au oprit când m-au văzut. Nu contează, sâmbătă Eben face petrecerea pe plajă și cu siguranță că voi observa ceva acolo.

M-am uitat la o carte despre artiști și despre cum examinează ei ce vor să picteze. Să zicem că vor să se concentreze pe o portocală – se apucă ei s-o studieze de la bun început? Nu. Își păcălesc ochii și se

uită la banana de alături sau se uită la portocală – dar de jos în sus, printre picioare. Așa că o văd într-un fel nou-nouț. Asta se cheamă a dobândi perspectivă. Prin urmare, voi încerca să mă uit și eu altfel – nu de jos în sus, printre picioare, ci fără să mă uit fix la ce mă interesează. Dacă mă uit printre gene, pot să-mi mișc ochii fără să vadă nimeni unde mă uit. De exersat!!!

VINERI

Am mers în căruța lui Dawsey, împreună cu Dawsey, Juliet, Remy și Kit, la aerodrom ca să îl așteptăm pe scumpul de Sidney.

Iată ce am observat: Juliet l-a strâns în brațe și el a ridicat-o și a învârtit-o așa cum ar face un frate. S-a bucurat să o cunoască pe Remy și eu mi-am dat seama că el se uita pieziș la ea, la fel cum mă uitam eu la ei. Dawsey a dat mâna cu Sidney, dar nu a venit la Juliet să mănânce plăcintă cu mere împreună cu noi. Nu era prea bine crescută în mijloc, dar avea gust bun.

A trebuit să-mi pun picături în ochi când m-am dus la culcare – e un efort să mă uit mereu într-o parte. Și mă dor și pleoapele pentru că le țin pe jumătate închise.

SÂMBĂTĂ

Remy, Kit și Juliet au venit cu mine pe plajă ca să strângem lemne de foc pentru picnicul de diseară. Și Amelia a ieșit la soare. Pare mai odihnită și eu mă bucur s-o văd așa. Dawsey, Sidney și Eli au cărat cazanul mare din fier al lui Eben. Dawsey este întotdeauna drăguț și politicos cu Sidney, iar Sidney este și el cât de amabil poate, dar uneori îl privește de parcă l-ar nedumeri ceva. Ce-o mai fi și asta?

Remy a lăsat baltă lemnele și s-a dus să vorbească cu Eben. El a bătut-o ușor pe umăr. De ce? Eben nu bate lumea pe umăr. După aia au stat de vorbă o vreme – dar din păcate erau prea departe și n-am putut să-i aud.

Când a venit vremea să ne ducem pe la casele noastre să luăm prânzul, Eli s-a apucat să caute scoici pe mal. Juliet și Sidney au luat-o pe Kit de câte o mână și au urcat pe poteca de pe stânci, cântând cântecelul ăla pentru copii: „Un pas. Doi pași. Trei pași – HOPA SUS!“

Dawsey s-a uitat după ei, dar nu i-a urmat și el. Nu. S-a dus pe mal și a rămas acolo, cu ochii la apă. Și deodată m-a străfulgerat gândul că Dawsey este un om tare singur. Cred că a fost mereu singur, dar înainte nu-l deranja și acum îl deranjează. De ce tocmai acum?

SÂMBĂTĂ SEARA TÂRZIU

Tot am văzut ceva la picnic, ceva important – și, ca drăguța de dră Marple, trebuie să acționez de îndată. A fost o seară răcoroasă, cu cer

schimbător. Dar nu a contat – ne înfofoliserăm toți cu pulovere și jachete și mâncam homar și râdeam de Booker. Se cocoțase pe o piatră și ne ținea un discurs, prefăcându-se că e scriitorul ăla roman care-i place atât de mult. Mă îngrijorează Booker, trebuie neapărat să citească și altă carte. Mă gândesc să i-o împrumut pe Jane Austen.

Și eu stăteam lângă foc, cu toate simțurile în alertă. Lângă mine stăteau Sidney, Kit, Juliet și Amelia. Aruncam toți bețe în foc, când i-am văzut pe Dawsey și pe Remy că se duc la Eben și cazanul cu homari. Remy i-a șoptit ceva lui Eben, el a zâmbit și a bătut cu polonicul în cazan.

„Atenție, toată lumea!“ a strigat Eben. „Am a vă spune ceva.“

Toată lumea a tăcut și Juliet a oftat așa de tare că am auzit-o. N-a mai oftat și a doua oară, dar s-a crispat toată – chiar și maxilarul i-a înțepenit. Ce o fi pățit? Eram atât de îngrijorată din cauza ei, pentru că și pe mine m-a doborât odată o criză de apendicită, că am pierdut primele vorbe ale lui Eben.

„...așa că petrecerea din seara asta este petrecerea de rămas-bun pentru Remy. Ne va părăsi marțea viitoare ca să se ducă în noua ei locuință de la Paris. Va locui împreună cu niște prietene și va fi ucenică a celebrului cofetar Raul Guillemaux, din Paris. Mi-a promis că va reveni la Guernsey și că a doua ei casă va fi cu mine și cu Eli, așa că să ne bucurăm cu toții de norocul ei.

Ce revărsare de entuziasm din partea noastră! Am înconjurat-o toți pe Remy ca s-o felicităm. Toți, cu excepția lui Juliet – ea a făcut „phuuuu!“ ca să dea drumul la aerul pe care îl ținuse în piept și s-a prăbușit pe nisip, ca un pește în undiță!

M-am uitat în jur, spunându-mi că ar trebui să dau cu ochii de Dawsey. El nu se înghesuia în jurul lui Remy – dar cât de trist părea. Și brusc MI-AM DAT SEAMA! AM ÎNȚELES! Dawsey nu voia să plece Remy, îi era teamă că nu se va mai întoarce niciodată. Era îndrăgostit de Remy, dar prea sfios ca să i-o mărturisească.

Ei bine, eu n-am sfieli din astea. Îi pot spune eu ce simte pentru ea și ea, ca o *franțuzoaică* ce este, va ști ce să facă. Îl va lăsa să înțeleagă că nu îi sunt indiferente sentimentele lui. Și apoi se vor căsători și ea nu va mai fi nevoită să plece să locuiască la Paris. Ce bine că nu am deloc imaginație și pot să văd lucrurile atât de clar.

Sidney s-a apropiat de Juliet și a împins-o ușor cu vârful piciorului. „Te simți mai bine?“ a întrebat-o el și Juliet a zis că da, așa că nu mi-am mai făcut griji pentru ea. După aia el a dus-o la Remy ca să o felicite și ea, așa cum e politicos. Kit adormise pe genunchii mei, așa că eu am rămas la locul meu de lângă foc, dusă pe gânduri.

Remy, ca majoritatea franțuzoaicelor, este o fire practică. Ar vrea să aibă o dovadă a sentimentelor lui Dawsey pentru ea înainte să-și schimbe planurile tam-nisam. Va trebui să găsesc eu dovada de care

are nevoie.

Puțin mai târziu, după ce s-au deschis sticlele cu vin și s-au ținut toasturi, m-am apropiat de Dawsey și i-am spus: „Daws, am observat că podeaua din bucătăria ta e cam murdară. Aș vrea să vin să ți-o spăl eu. Luni îți convine?!

A părut nițel cam surprins, dar a zis că îi convine. „E un dar de Crăciun pe care ți-l fac mai devreme“, i-am zis eu. „Așa că să nici nu-ți treacă prin minte să mă plătești. Lasă-mi ușa deschisă!“

Totul fiind aranjat, le-am urat tuturor noapte bună.

DUMINICĂ

Mi-am făcut planul pentru mâine. Sunt emoționată.

Am să mătur și am să curăț casa lui Dawsey. Și am să mă uit după orice semn care ar dovedi că ține la Remy. Poate am să găsesc o poezie care să se cheme „Odă lui Remy“, mototolită și aruncată la coș? Ori o listă de cumpărături pe care el să-i fi mâzgălit iar și iar numele? Dovezile că Dawsey e îndrăgostit de Remy trebuie să fie (ar trebui să fie) la vedere. Domnișoara Marple n-a cotrobăit niciodată prin lucrurile personale ale oamenilor și nici eu n-am s-o fac – n-am să sparg nicio încuietoare.

Dar odată ce am să-i arăt lui Remy dovada dragostei lui, ea nu o să se mai urce în avionul ăla marți-dimineață. Nu o să mai plece la Paris. Și o să știe ce să facă. Și atunci Dawsey o să fie fericit.

LUNI TOATĂ ZIUA:
GREȘEALĂ GRAVĂ, SEARĂ PLINĂ DE BUCURIE

M-am trezit prea devreme și a trebuit să-mi pierd vremea cu găinile până când s-a făcut ceasul la care știam că Dawsey pleacă să lucreze la Casa Mare. Atunci m-am grăbit să ajung la ferma lui. Pe drum, am căutat inimi cioplite în scoarța copacilor. N-am găsit niciuna.

Dawsey plecase și eu am intrat pe ușa din spate, cu mătura, găleata și cârpele. Două ore am măturat, am frecat, am șters praful și am dat cu ceară – și n-am descoperit nimic. Mă apucase disperarea, când mi-am adus aminte de cărți – cărțile de pe rafturi. Am început să le scutur de praf, dar n-a picat nicio hârtie din ele. Aproape terminasem când am văzut cartea mică și roșie despre viața lui Charles Lamb. Ce căuta acolo? L-am văzut pe Dawsey când a pus-o în caseta din lemn pe care i-a dăruit-o Eli de ziua lui. Dar dacă această carte roșie este pe raft, atunci ce se află în casetă? Și unde este? Am bătut în pereți. N-am auzit să sune a gol. Mi-am băgat mâna până la cot în lada cu făină – n-am găsit decât făină. Oare s-o țină în șopron unde s-o roadă șobolanii? Niciodată. Unde n-am căutat? Sub pat!

Am dat fuga în dormitor, am căutat sub pat și am scos caseta. Am

ridicat capacul și m-am uitat în ea. Nu mi-a atras nimic atenția, așa că a trebuit s-o răstorn pe pat – tot nimic: nici măcar un bilețel de la Remy, nici măcar o poză de-a ei, nici măcar vreun cotor de la biletele de cinematograf (deși știam că a dus-o să vadă *Pe aripile vântului*). Ce a făcut cu ele? N-am găsit nicio batistă cu litera *R* brodată în colț. Însă am găsit una dintre batistele parfumate ale lui Juliet, cu un *J* brodat. Probabil că a uitat să i-o înapoieze. Mai erau și alte lucruri acolo, *dar niciunul care să-i fi aparținut lui Remy*.

Am pus totul înapoi în casetă și am aranjat patul. Misiunea mea nu avusese succes! Remy avea să se urce mâine în avionul ăla și Dawsey va rămâne singur. Mă durea sufletul. Mi-am luat mătura și găleata.

Mergeam amărâtă spre casă când le-am văzut pe Amelia și pe Kit – se duceau să se uite la păsări. M-au invitat să merg cu ele, însă eu știam că nici măcar ciripitul păsărilor nu m-ar putea înveseli.

Dar m-am gândit că ar putea să mă înveselească Juliet – o face de obicei. Nu voi sta mult, ca s-o deranjez din scris, însă poate mă va invita la o cafea. Sidney plecase de dimineață, așa că poate și ea se simțea tristă și singură. M-am grăbit să ajung la ea.

Am găsit-o pe Juliet acasă, la biroul plin cu hârtii. Numai că nu scria, nu făcea nimic. Doar stătea acolo și se uita pe fereastră.

„Isola!“ a zis ea. „Ce bine! Chiar mă simțeam cam singură!“ A vrut să se ridice de pe scaun, când mi-a văzut mătura și găleata. „Ai venit să-mi faci curat în casă? Las-o baltă și haide să bem o cafea!“

După aia s-a uitat mai bine la mine și a spus: „Ce s-a întâmplat? Nu te simți bine? Stai jos.“

Amabilitatea ei m-a făcut să mă simt și mai nefericită și – trebuie să recunosc – am început să plâng în hohote. „Nu, nu, nu am nimic. Nu mi-am îndeplinit misiunea. Și acum Dawsey va fi nefericit pentru totdeauna.“

Juliet m-a condus la sofa. M-a mângâiat pe mână. Mereu mă apucă sughițul când plâng, așa că a dat fuga și mi-a adus un pahar cu apă pentru tratamentul ei sigur împotriva sughițurilor – îți strângi nasul cu degetele mari și îți astupi amândouă urechile cu celelalte degete, în timp ce altcineva îți toarnă un pahar întreg cu apă pe gât. Funcționează de fiecare dată – este un miracol – nu mai sughiți.

„Acum, spune-mi, ce misiune aveai? Și de ce crezi că nu ți-ai îndeplinit-o?“

Așa că i-am povestit tot – convingerea mea că Dawsey este îndrăgostit de Remy și că eu îi făcusem curat în casă ca să găsesc dovezi ale dragostei lui. Dacă aș fi găsit măcar una, i-aș fi spus lui Remy că el o iubește și atunci ea n-ar mai fi vrut să plece – poate chiar și-ar fi mărturisit ea prima dragostea pentru el, ca să-i fie lui mai ușor să recunoască ce simte.

„E atât de sfios, Juliet. Întotdeauna a fost așa – nu cred că s-a mai îndrăgostit cineva de el, sau el de cineva, deci n-are de unde să știe ce să facă. Eu zic că i-ar sta în fire să ascundă amintiri, dar să nu spună niciodată nimic. Mi-e tare milă de el, zău.“

Juliet a spus: „Mulți dintre bărbați nu păstrează suveniruri, Isola. Nu au nevoie de așa ceva. Însă asta nu înseamnă nimic. Tu ce naiba *căutai?“*

„Dovezi, așa cum caută și domnișoara Marple. Dar n-am găsit nimic, nici măcar o poză cu ea. Are o grămadă cu tine împreună cu Kit și câteva cu tine singură. Într-una joci jocul ăla cu Mireasa Moartă și ești înfășurată în perdeaua aia din dantelă. Și a păstrat toate scrisorile de la tine – le ține legate cu panglica aia albastră pe care credeai că ai pierdut-o. Știu precis că i-a scris lui Remy la sanatoriu și trebuie să-i fi scris și ea – dar, nu, n-am găsit nicio scrisoare de la Remy. Nici măcar vreo batistă de-a ei – însă a găsit pe undeva o batistă de-a ta. Să i-o ceri înapoi, e tare drăguță.

Juliet s-a ridicat și s-a dus la masa ei de scris. A rămas acolo câteva clipe și după aia a pus mâna pe obiectul ăla din cristal pe care sunt niște cuvinte gravate în latinește, *Carpe Diem* – sau cam așa ceva. Și s-a uitat lung la el.

„Bucură-te de ziua de azi“, a zis. „Însuflețitor îndemn, nu crezi, Isola?“

„Mă rog“, am zis eu, „în caz că-ți place să te îndemne o bucată de piatră“.

Și atunci Juliet a făcut ceva ce m-a surprins – s-a întors cu fața la mine și mi-a aruncat zâmbetul ăla al ei care m-a făcut să o îndrăgesc din primul moment când am cunoscut-o.

„Unde e Dawsey? La Casa Mare?“

Am dat din cap și ea a țâșnit pe ușă și a luat-o la fugă pe alee către Casa Mare.

Minunat suflet are Juliet! Voia să-i spună verde în față ce părere are ea despre faptul că își ascunde sentimentele pentru Remy.

Domnișoara Marple nu aleargă niciodată. Se ține agale după ceilalți, ca o doamnă în vârstă ce este. La fel am făcut și eu. Juliet era deja în casă când am ajuns eu acolo.

M-am urcat în vârful picioarelor pe terasă și m-am lipit de zidul de lângă bibliotecă. Ușile de sticlă erau deschise.

Am auzit-o pe Juliet cum deschide ușa care dă în bibliotecă. „Bună dimineața, domnilor!“ a zis ea. I-am auzit pe Tedy Heckwith (este zidar) și pe Chester (el este dulgher) că îi zic și ei „Bună dimineața, domnișoară Ashton!“

Și Dawsey i-a zis „Bună, Juliet!“ Era pe treapta de sus a scării. De fapt, am aflat că era pe scara aia de lemn pe care o folosești la

zugrăvit și altele, doar după zgomotul pe care l-a făcut când a coborât de pe ea.

Juliet a zis că vrea să vorbească ceva cu Dawsey și îi roagă pe ceilalți domni să-i lasă singuri câteva minute.

Ei au zis că sigur că da și au ieșit din cameră. Și Dawsey a zis: „S-a întâmplat ceva, Juliet? A pățit ceva Kit?“

„Kit nu are nimic. Eu vreau să te întreb ceva.“

Aha, mi-am zis eu, acum o să-i zică să nu fie rușinos ca o fată. O să-i zică să prindă curaj și să se ducă imediat s-o ceară de nevastă pe Remy.

Dar n-a zis asta. A zis: „Vrei să te căsătorești cu mine?“

Mi-a venit să mor pe loc.

Nu s-a mai auzit nimic – absolut nimic. Nimic! Și tăcerea asta s-a lungit mult – nicio vorbă, niciun sunet.

Dar Juliet a continuat netulburată. Glasul ei era calm – și eu simțeam că nu mai pot să respir.

„Sunt îndrăgostită de tine și m-am gândit să-ți pun întrebarea asta.“

Și atunci Dawsey, scumpul de Dawsey, a luat numele Domnului în deșert. „Dumnezeule mare, sigur că vreau!“ a strigat el și s-a dat repede jos de pe scară, numai că a lovit treptele cu călcâiele și din cauza asta și-a sucit glezna.

Am scrupulele mele și nu m-am uitat înăuntru, deși mă tenta foarte mult să o fac. Am așteptat. Nu s-a mai auzit nimic, așa că m-am dus acasă să mă gândesc.

Ce rost avea să-mi exersez ochii, dacă nu pot să văd lucrurile așa cum sunt? Înțelesesem totul pe dos. Totul. Finalul a fost unul fericit, foarte fericit, dar nu mulțumită mie. Nu am intuiția domnișoarei Marple și nu pot să pătrund în scorburile minții omenești. Este trist, dar cel mai bine ar fi să o recunosc.

Sir William mi-a spus că în Anglia se țin Curse de Motociclete – unde se dau cupe din argint pentru viteză, îndemânare pe teren cu gropi și rămânere în șa. Poate că ar fi mai bine să mă antrenez pentru asta – că motocicleta o am deja. Nu mai am nevoie decât de o cască – poate și ochelari de protecție.

Deocamdată, am de gând s-o chem pe Kit la cină și s-o rog să rămână peste noapte cu mine, pentru ca Juliet și Dawsey să poată fi singuri ca să se plimbe prin grădină – la fel ca dl Darcy și Elizabeth Bennet.

De la Juliet pentru Sidney

17 septembrie 1946

Dragă Sidney,

Îmi pare teribil de rău că îți cer să faci cale întoarsă și să traversezi imediat Canalul, însă vreau neapărat să fii prezent – la nunta mea. M-am bucurat de ziua de azi și m-am bucurat și de noaptea care a urmat. Poți să vii și să mă conduci la altar? Nunta va avea loc sâmbătă, în grădina din spatele conacului Ameliei. Eben va fi Cavalerul de Onoare, Isola va fi Domnișoara de Onoare (își face singură o rochie anume pentru această ocazie), Kit va arunca petale de trandafiri.

Dawsey va fi Mirele.

Te surprinde? Pe tine probabil că nu – dar pe mine, da. Zilele astea trăiesc o stare permanentă de surprindere. De fapt, dacă stau să fac socoteala, sunt logodită doar de o zi, însă am impresia că am renăscut de-a dreptul în ultimele douăzeci și patru de ore. Ia gândește-te! Am fi putut să suferim unul de dorul celuilalt *până la capătul zilelor noastre* și tot să ne prefacem că nu ne dăm seama. Obsesia asta cu reputația îți poate distruge viața dacă te lași în voia ei.

Oare este scandalos să ne căsătorim atât de repede? Dar eu nu vreau să aștept – vreau să-mi încep imediat această viață nouă. Tot timpul am crezut că povestea se termină odată cu logodna sigură dintre cele două personaje principale – la urma urmei, ce este bun pentru Jane Austen ar trebui să fie la fel de bun și pentru restul lumii. Dar nu-i adevărat. Povestea de-abia acum începe și fiecare zi din restul vieților noastre va adăuga câte un nou element la întreaga intrigă. Poate că în următoarea mea carte voi scrie despre un cuplu fascinant și despre toate lucrurile pe care le află unul despre celălalt de-a lungul timpului. Te impresionează efectele benefice pe care le are logodna asupra scrisului meu?

Tocmai ce a venit Dawsey de la Casa Mare și reclamă atenția mea neprecupețită. I-a dispărut ca prin farmec timiditatea aceea despre care s-a vorbit atât de mult – însă eu cred că nu a fost decât o stratagemă ca să-mi stârnească simpatia.

Cu mult drag,
Juliet

P.S. Azi am dat din întâmplare peste Adelaide Addison în St Peter Port. În loc de felicitări, mi-a spus doar: „Am auzit că ai să-ți oficializezi relația cu crescătorul ăla de porci. Lăudat fie Domnul!“

MULȚUMIRI

Semințele acestei ficțiuni au fost sădite din pură întâmplare. Mă dusesem în Anglia să mă documentez pentru o carte și acolo am aflat că Insulele Canalului s-au aflat sub ocupație germană. Și mi-a venit cheful să zbor până la Guernsey, iar acolo am fost fascinată de frumusețea și istoria insulei. Romanul de față a izvorât din vizita aceea extrem de scurtă, deși făcută mulți ani mai târziu.

Din păcate, o carte nu iese complet închegată din capul autorului. Iar aceasta a avut nevoie de ani lungi de documentări și însemnări și, mai presus de orice, de răbdarea și susținerea soțului meu, Dick Shaffer, și ale fiicelor mele, Liz și Morgan, care susțin că *ele* nu s-au îndoit niciodată că eu voi termina romanul, chiar dacă eu, una, am avut destule îndoieli. Mai mult, nu numai că au crezut în mine, ci au și insistat să mă așez la computer și să lucrez. Iar cartea a putut să apară pentru că eu am fost împinsă de la spate de aceste două forțe.

În afară de micul grup de suporteri de acasă, a mai fost un grup în lumea largă. În primul și cumva cel mai important rând, prietenele și colegele mele în ale scrisului, Sara Loyster și Julia Poppy, care au venit cu tot felul de pretenții, m-au amăgit să le fac pe plac și m-au lingușit – și au citit fiecare cuvințel din primele cinci ciorne. Nu mint deloc când spun că n-aș fi putut scrie această carte fără ajutorul lor.

De asemenea, mi-au fost de mare folos la început entuziasmul și cunoștințele editoriale ale lui Pat Arrigoni. Cynnie, sora mea, a respectat tradiția noastră de familie și m-a silit să lucrez din greu, fapt pentru care acum îi mulțumesc.

Îi sunt recunoscătoare Lisei Drew pentru că a trimis manuscrisul direct agentei mele, Liza Dawson, model de bunătate, răbdare, competență și experiență editorială. Colega ei, Anna Olswanger mi-a fost sursă pentru numeroase idei excelente, pentru care îi rămân pe veci datoare. Mulțumită lor, manuscrisul meu a ajuns pe biroul uimitoarei Susan Kalmil, editor deopotrivă extrem de inteligent și profund omenos. Îi sunt recunoscătoare și lui Chandler Crawford, care a dus cartea la Editura Bloomsbury Publishing din Anglia, pentru ca apoi s-o aducă la cunoștința întregii lumi, prin ediții apărute în zece țări.

Trebuie să-i mulțumesc în mod deosebit nepoatei mele, Annie, care mi-a dat o mână de ajutor și a terminat romanul atunci când anumite probleme de sănătate m-au împiedicat să mai scriu după ce manuscrisul fusese deja contractat. Fără să clipească, a dat la o parte cartea la care scria, și-a suflecat mânecile și s-a pus pe treabă la cartea mea. Mă consider incredibil de norocoasă să am în familie o scriitoare cu talentul ei, iar volumul de față nu ar fi fost posibil fără contribuția ei.

Sper din suflet ca personajele mele și povestea lor să scoată la lumină suferințele îndurate și puterea de care au dat dovadă locuitorii de pe Insulele Canalului în timpul ocupației germane. Sper, de asemenea, că romanul pe care l-ați citit va putea lămuri credința mea că dragostea pentru orice fel de artă – poezie, proză, pictură, sculptură sau muzică – ne ajută să depășim toate barierele concepute de mintea omenească.

Mary Ann Shaffer
decembrie, 2007

Am avut marele noroc să intru în proiectul acesta înarmată cu toate cunoștințele dobândite din scrierile mătușii mele, Mary Ann, și beneficiind de priceperea editorială a lui Susan Kamil. Soliditatea viziunii lui Susan a fost esențială pentru definitivarea cărții și mă simt cu adevărat privilegiată că am putut să colaborez cu ea. Îi mulțumesc și minunatului ei asistent, Noah Eaker.

Sunt recunoscătoare echipei de la Editura Bloomsbury Publishing. Alexandra Pringle a fost un model de răbdare și bună dispoziție. Le prețuiesc în mod deosebit pe extraordinara Antonia Till și pe Mary Morris, care a știut să facă față cu grație nervilor mei. Pe insula Guernsey, am primit ajutorul lui Clare Ogier și Lynne Ashton, de la Guernsey Museum and Art Gallery.

În cele din urmă, doresc să-i transmit toate mulțumirile mele Lizei Dawson, care a făcut posibilă apariția acestei cărți.

Annie Barrows
decembrie, 2007

POSTFAȚĂ

Annie Barrows

Am crescut într-o familie de scriitori, în care nu există întrebări la care să se poată răspunde doar prin *da* sau *nu*, nu există răspunsuri simple sau fapte seci. Nu poți nici măcar să ceri cuiva să-ți dea untul fără să nu ajungi personajul unei întregi povești. La noi în casă, când ne strângem la sărbătorile mari, femeile râd cu lacrimi, iar soții se retrag într-o altă încăpere și se iau cu mâinile de cap.

Evident, cu atâta practică, familia mea abundă în povestitori foarte buni, însă mătușa mea, Mary Ann Shaffer, a fost perla coroanei noastre. Era unul dintre cei mai spirituali oameni pe care i-am cunoscut eu vreodată, dar esența harului ei nu era umorul. Limbajul ei era strălucitor, coordonarea excelentă, opera finită era „un lucru frumos și o bucurie inepuizabilă [81]“, însă niciuna dintre aceste calități nu reușesc să-i descrie farmecul așa cum se cuvine. Mie mi se pare că acesta consta în dispoziția ei de a se lăsa încântată de cei din jur – de vorbele lor, de slăbiciunile lor, de momentele lor de grandoare efemeră. Și voia să-și împartă încântarea cu ceilalți și ne povestea mereu, ca să ne încânte și pe noi și reușea întotdeauna.

A povesti este una, dar a-ți așterne povestea pe hârtie e cu totul altceva. Nu-mi amintesc vreo perioadă în care Mary Ann să nu lucreze la ceva, dar niciodată n-a fost mulțumită de scrierile ei. Cel puțin, până la *Scrisori din insula Guernsey*.

Totul a început în anul 1980, când Mary Ann era fascinată de personalitatea lui Kathleen Scott, soția exploratorului polar Robert Falcon Scott. Ca să-i poată scrie biografia, Mary Ann a fost nevoită să ajungă în Cambridge, Anglia, unde erau arhivate toate documentele care aparținuseră subiectului ei. Însă, când a ajuns la destinație, Mary Ann a descoperit că arhiva consta mai cu seamă din bilețele vechi, acoperite cu niște mâzgăliturи ilizibile. Profund dezamăgită, Mary Ann a abandonat proiectul, dar nu era încă pregătită să se întoarcă acasă. Așa că, din motive ce vor rămâne veșnic necunoscute, s-a hotărât să viziteze insula Guernsey, aflată într-un colț îndepărtat al Canalului Mânecii.

Mary Ann s-a urcat într-un avion, a ajuns acolo și, bineînțeles, a

urmat o întreagă dramă. La aterizare, a văzut „o ceață îngrozitoare“ ridicându-se din mare și înfășurând insula într-un giulgiu întunecat. Feriboturile nu mai mergeau, avioanele au fost consemnate la sol. Ultimul taximetru a plecat huruind, lăsând-o blocată în aeroportul Guernsey și înghețată până în măduva oaselor. (Acum înțelegeți cum își spunea Mary Ann poveștile?) Orele treceau și, ca să se încălzească cât de cât, s-a ghemuit lângă uscătorul de mâini din toaleta bărbaților (cel din toaleta femeilor era defect). Se străduia să-și păstreze măcar o scânteie de viață în ea. Însă aceasta nu avea nevoie doar de hrană fizică (dulciuri de la automat), dar și spirituală – cu alte cuvinte, cărți. Mary Ann nu mai suporta încă o zi în care să nu citească, așa că s-a servit singură din rafturile librăriei din aeroport. În 1980, librăria cu pricina era un loc de desfacere a scrierilor despre ocupația germană de pe insulă din timpul celui de-Al Doilea Război Mondial. Mai târziu, când ceața s-a ridicat, Mary Ann a părăsit insula fără să fi vizitat nici măcar un singur obiectiv turistic, dar cu un teanc de cărți și cu o pasiune – ce se va dovedi de durată – pentru experiențele din război ale locuitorilor de pe Guernsey.

Au trecut vreo douăzeci de ani până când Mary Ann, la îndemnele insistente ale cercului ei literar, s-a apucat să scrie *Scrisori din insula Guernsey*. Membrii clubului din Guernsey au aflat pe pielea lor, în vremurile de calvar ale războiului, că prietenia ne poate ajuta să depășim aproape orice barieră – impusă, autoimpusă, ori imaginară. La fel și membrii cercului literar al lui Mary Ann – glumind și criticând, admirând și emițând pretenții – i-au fost alături în cursa cu obstacole a creației și au ajutat-o să treacă linia de sosire și să termine primul manuscris din viața ei.

„Am vrut doar să scriu o carte care să placă suficient de mult pentru a fi publicată“, a spus odată Mary Ann. Și a obținut ce și-a dorit – ba chiar cu vârf și îndesat – pentru că editurile din întreaga lume s-au îmbulzit să-i cumpere cartea. A fost un triumf pentru ea – dar și pentru noi, ceilalți, ascultători de o viață ai povestirilor ei. În sfârșit se dovedise ceea ce noi am știut tot timpul – Șeherezada noastră era în stare să vrăjească lumea. Nu ne mai încăpeam în piele de mândrie.

Însă chiar atunci, ca într-un basm în care eroii sunt pedepsiți pentru trufia lor, succesul a fost cât pe ce să se întoarcă din drum, pentru că sănătatea lui Mary Ann a început să se deterioreze. Iar atunci când editorul a pretins anumite schimbări destul de substanțiale, Mary Ann și-a dat seama că nu mai are putere să lucreze atât de mult și m-a întrebat pe mine dacă vreau să scriu în locul ei, pentru că și eu eram scriitoare și făceam parte din familie.

Evident că am acceptat. Să apelezi la un alt scriitor este rareori o soluție, iar mie mi se părea o ocazie unică de a ajuta o persoană dragă. Însă îmi spuneam în taină că era imposibil – absolut imposibil

să vorbesc cu vocea mătușii mele, să mă împrietenesc cu personajele ei, să respect ritmul narațiunii.

Însă nu aveam încotro și am fost nevoită să încep lucrul. Și imediat ce am început, am făcut o descoperire extraordinară: era ușor. Era ușor pentru că eu crescusem cu poveștile lui Mary Ann – mă hrănisem cu ele. Iar în toți anii aceia când poveștile ei reprezentaseră tapetul de pe pereții vieții mele, stilul narativ al lui Mary Ann a devenit treptat și stilul meu. La fel cum, fără să-și dea seama, oamenii preiau accentul regiunii în care se află, și eu am preluat arta povestirii.

Lucrul la carte era ca și cum aș fi ascultat poveștile lui Mary Ann – personajele ei erau oameni pe care eu îi cunoșteam (pe unii chiar în sens literal), iar cele mai irațională acțiuni ale lor aveau un soi de logică pe care eu o știam destul de bine. Când s-a stins Mary Ann, la începutul anului 2008, cartea aceasta mi-a oferit mângâiere, pentru că o regăseam în paginile ei. Fără îndoială că romanul *Scrisori din insula Guernsey* este o dovadă a talentului lui Mary Ann, dar, într-un plan mult mai profund, reprezintă întruchiparea generozității ei. Aici ea ne oferă, spre marea noastră desfătare, un catalog al lucrurilor care ei îi făceau o nespusă plăcere – toate ciudățeniile care au încântat-o, toate expresiile care au amuzat-o și, mai presus de toate acestea, toate cărțile pe care le-a adorat.

Cred că, înainte de moarte, Mary Ann a știut cât de bine primită va fi cartea ei, însă nimeni nu ar putea fi vreodată pe deplin pregătit pentru avalanșa de laude cu care a fost întâmpinată. Mai întâi librarii, apoi criticii, iar, în cele din urmă, cititorii – spuneau toți cam același lucru: cartea era excentrică, complet ieșită din comun, fascinantă, plină de viață, spirituală... Cu alte cuvinte, leit Mary Ann. Peste noapte, tot restul lumii a primit un loc la masa unde eu și ceilalți membri ai familiei ne-am ospătat viața toată cu povestirile ei – râzând cu lacrimi, sau plângând, în funcție de întorsătura acțiunii.

Singurul necaz cu ospețele este că se isprăvesc la un moment dat. Dacă ar fi să-mi pun o dorință, atunci mi-aș dori o poveste fără sfârșit. Și se pare că nu sunt singura care visează la așa ceva. Am primit foarte, foarte multe scrisori de la cititorii din întreaga lume, mâhniți că s-a terminat cartea. „Voiam să nu se mai sfârșească niciodată“, îmi scriu ei. „Vreau să mă mut la Guernsey și să devin membru al unui club literar“. Vreau să mă fac membru al clubului din cartea asta“. Dacă nu ne lăsăm acaparați de continuumului spațiu-timp, atunci putem spune că această carte *nu* se sfârșește, pentru că cititorii vorbesc despre ea. Iar numărul membrilor din „Clubul de literatură și de plăcinte din coji de cartofi“ de la Guernsey crește cu fiecare nou cititor. O calitate minunată a cărților – care le-a transformat în refugiu pentru localnici în timpul ocupației germane – este că ne scot din cotidianul nostru și ne duc nu numai în lumea poveștii, ci și în lumea

celorlalți cititori ai ei, cu propriile lor povești.

În lunile care au trecut de la publicarea cărții, am primit multe scrisori de la cititorii care și-au adus aminte de experiențele lor din perioada războiului. Un localnic din Guernsey mi-a povestit cum a fost evacuat în Anglia, împreună cu sute de alți copii, cu o săptămână înainte de invazia germană. Cel mai palpitant i s-a părut momentul când a văzut o vacă neagră. Până atunci nu știuse că vacile pot fi și negre. Alt cititor, o femeie germană – copil în vremea războiului – mi-a povestit cum îi ducea de mâncare soldatului francez ascuns în podul casei ei, pentru că era singura din familie suficient de mică să se poată strecura prin chepeng. Însă nu toate povestirile acestea sunt despre război. Mi-au scris oameni care vor să știe dacă este adevărat că Mary Lamb și-ar fi înjunghiat mama cu un cuțit de tranșat carnea (da!); și oameni care vor să-și gătească și ei plăcinte din coji de cartofi (îi sfătuiesc să nu încerce); și oameni care vor să citească și alte romane epistolare (*Orfana* 82).

Această abundență de întrebări, exclamații și povești reprezintă noua variantă a clubului literar. Membrii lui sunt răspândiți prin toate colțurile lumii, însă sunt uniți prin dragostea lor față de cărți, față de discuțiile despre cărți. Ne transformăm – ca prin minune – într-un club literar ori de câte ori împrumutăm câte o carte, ori de câte ori punem câte o întrebare despre o carte, ori de câte ori spunem „Dacă ți-a plăcut cartea aceea, sunt convins că îți va plăcea și cartea *aceasta*“. Tot timpul vrem să ne delectăm cu o poveste și să împărtășim acest sentiment cu ceilalți, așa cum făcea Mary Ann, devenim parte a poveștii fără sfârșit care se numește *Scrisori din insula Guernsey*.

NOTE

1 - Helen Beatrix Potter (1866–1943) – scriitoare și ecologistă britanică, autoare a cărții pentru copii *Povestea iepurașului Peter* (n. tr.).

2 - Elizabeth Montagu (1718–1800) – patroană a artelor, critic literar, feministă (n. tr.).

3 - Jane Carlyle (1801–1866) – feministă, soția lui Thomas Carlyle, filozof și eseist scoțian (n. tr.).

4 - Poem de John Bunyan (1628–1688), scriitor și pastor reformat, autor al lucrării *Întâmplările pelerinului în călătoria sa (Pilgrim's Progress)* (n. tr.).

5 - Charles Lamb (1775–1834) – poet și eseist englez (n. tr.).

6 - Leigh Hunt (1784–1859) – poet, eseist și critic literar englez (n. tr.).

7 - William Hazlitt (1778–1830) – scriitor, pictor și filozof, precursor al romantismului englez (n. tr.).

8 - Joseph Addison (1672– 1719) – întemeietor al jurnalismului literar, eseist, poet, dramaturg și om politit englez, cofondator al mai multor reviste de literatură (n. tr.).

9 - Registru cadastral întocmit în anul 1086, din ordinul lui Wilhelm Cuceritorul (n. tr.).

10 -„Proteste londoneze“ în trad. aprox. (n. tr.).

11 - Aluzie la homosexualitate (n. tr.).

12 - Wallis Simpson (1896–1986) – figură mondenă din Statele Unite, al cărei al treilea soț a fost prințul Eduard, Duce de Windsor, fost rege Eduard al VIII-lea al Regatului Unit (20 ian.–11 dec. 1936) (n. tr.).

13 - St. Peter Port – capitala insulei Guernsey (n. tr.).

14 - „Elizabeth and Her German Garden“ – roman al scriitoarei Elizabeth von Arnim, apărut în 1898, retipărit de mai multe ori datorită succesului de care s-a bucurat (n. tr.).

15 - Ronald Colman (1891–1958) – actor britanic de mare succes în prima jumătate a secolului XX (n. tr.).

16 - *Doodlebug* (intraductibil) – cuvânt argotic, care se referă la rachetele sol-sol folosite de trupele germane de ocupație în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial (n. tr.).

17 - Ministerul Informațiilor (Ministry of Information) – structură guvernamentală din Marea Britanie, care a funcționat doar pe perioada celor două războaie mondiale și care s-a ocupat cu

activități de propagandă (n. tr.).

18 - "În căutarea timpului pierdut" – roman fluviu în șapte volume, scris de Marcel Proust și publicat în perioada 1913–1927 (n. tr.).

19 - Lend-Lease Act, legea semnată în 1941 de președintele Franklin Roosevelt, prin care Statele Unite se obligau să furnizeze material de război în Marea Britanie, Franța, Uniunea Sovietică și alte țări aliate (n. tr.).

20 - Claridge – hotel de cinci stele din Londra (n. tr.).

21 - Inns of Court – complex format din cele patru școli de avocatură din Londra: Lincoln's Inn, Gray's Inn, Inner Temple și Middle Temple (n. tr.).

22 - În orig., *His Eye Is on the Sparrow* – cântec religios (n. tr.).

23 - Wilkie Collins (1824–1889) – romancier, dramaturg și nuvelist englez, ale cărui cele mai cunoscute romane sunt *Femeia în alb* și *Piatra lunii* (n. tr.).

24 - Cutie din care sare o jucărie pe arcuri (n. tr.).

25 - Romane scrise de Anne Brontë (n. tr.).

26 - Romane de Charlotte Brontë (n. tr.).

27 - *Antoniu și Cleopatra* (n. tr.).

28 - Citat din Matthew Arnold (1822–1888), *From the Hymn of Empedocles* (n. tr.).

29 - 6 iunie 1944, ziua debarcării trupelor aliate în Normandia (n. tr.).

30 - Boadicea – regină a vechilor celți (n. tr.).

31 - Medic specializat în bolile mintale, psihiatru (n. tr.).

32 - Caius Valerius Catullus (87 î. Hr.–54 î. Hr.) – poet latin (n. tr.).

33 - Monedă romană din argint (n. tr.).

34 - Sat din Belgia, unde s-a desfășurat în 1917 una dintre cele mai mari bătălii din Primul Război Mondial (n. tr.).

35 - William Wordsworth, *Sonetul XIII* (n. tr.).

36 - În orig., *Oxford Book of Modern Verse* (n. tr.).

37 - Siegfried Sassoon (1886–1967) – poet și prozator englez (n. tr.).

38 - *Anthem for Doomed Youth* („Imn pentru tinerii osândiți"), poem de Wilfrid Owen (n. tr.).

39 - „Evrei" – în lb. germ. în orig. (n. tr.)

40 - Thomas Carlyle (1795–1881) – eseist, scriitor satiric și istoric scoțian, a cărui operă a fost foarte apreciată în epoca victoriană (n. tr.).

41 - Desert cu cireșe flambate (n. tr.).

42 - „Interzis" – în lb. germ. în orig. (n. tr.).

43 - Arbust cu flori galbene, din familia leguminoaselor (n. tr).

44 - Organizația Todt, numită astfel după fondatorul ei, Fitz Todt, a

fost o organizație de inginerie civilă, care folosea munca forțată (n. tr.).

45 - Zidul Atlanticului – sistem de fortificații construit de Germania nazistă în 1942–1944 de-a lungul coastei de vest a Europei, în scop de apărare împotriva invaziei Aliaților din Marea Britanie (n. tr.).

46 - Roman pentru copii, scris de Frances Hodgson Burnett și publicat în 1911 (n. tr.).

47 - Insule din arhipelagul britanic (n. tr.).

48 - Ioan fără de Țară(1166–1216) – rege al Angliei și duce de Normandia, i-a succedat la tron fratelui său, Richard Inimă de Leu (n. tr.).

49 - Clădire istorică din St. Martin's, Guernsey (n. tr.).

50 - William Wordsworth și Samuel Coleridge – poeți romantici englezi. William Hazlitt – scriitor, critic, pictor și filozof. Leigh Hunt – eseist, critic, poet (n. tr.).

51 - Oraș în nord-vestul Angliei (n. tr.).

52 - „Bucură-te de ziua de azi" – în lb. lat. în orig. (n. tr.).

53 - *For Those in Peril on the Sea,* imn al marinei britanice (n. tr.).

54 - Cu genunchii țepeni, stil de marș al armatei naziste (n. tr.).

55 - Bătălie din Primul Război Modial (n. tr.).

56 - Nefertiti – regină a Egiptului, renumită pentru frumusețea ei (n. tr.).

57 - Uncie – unitate de măsură anglo-saxonă, între 28 și 35 de grame (n. tr.).

58 - Lagăr de exterminare nazist, situat în nordul Germaniei și destinat, în principal, prizonierilor evrei (n. tr.).

59 - Scriitorul francez a petrecut cincisprezece ani exilat pe insula Guernsey (n. tr.).

60 - Replică din piesa *Regele Lear* de William Shakespeare (n. tr.).

61 - Plantă cățărătoare, ornamentală, originară din America (n. tr.).

62 - Marcus Aurelius, împărat roman și filozof stoic (n. tr.).

63 - Joc pentru copii, cu pioni, zaruri și tablă (n. tr.).

64 - Serie de marșuri, compusă de Sir Edward Elgar (n. tr.).

65 - *Lagerstrasse,* în germ., aleea principală dintr-un lagăr de concentrare (n. tr.).

66 - Prescurtare pentru „Mademoiselle" (n. tr.).

67 - Lichid uleios, folosit la impregnarea lemnului (n. tr.).

68 - Vrăjitoare din legendele argonauților (n. tr.).

69 - Poliția secretă a Germaniei Naziste (n. tr.).

70 - Frenologie – teorie conform căreia ar exista o legătură între forma craniului și facultățile psihice ale individului (n. tr.).

71 - „Nestemate ale ecranului" – în engl. în orig. (n. tr.).

72 - Sonja Henie (1912–1969) – patinatoare și actriță norvegiancă, de trei ori campioană olimpică și de zece ori campioană mondială (n. tr.).

73 - Edward Rochester, personaj principal din romanul *Jane Eyre* de Charlotte Brontë (n. tr.).

74 - *Solange* – „serios, solemn“ (n. tr.).

75 - Pseudonim literar al poetei irlandeze Jane Francesca Agnes, Lady Wilde, mama lui Oscar Wilde (n. tr.).

76 - Operă a lui Geoffrey Chaucer (1343–1400) (n. tr.).

77 - Miliție, forță paramilitară creată de naziști în Franța, în anul 1943, pentru lupta împotriva Rezistenței franceze (n. tr.).

78 - Jane Marple, personaj din multe romane și povestiri ale Agathei Christie (n. tr.).

79 - Reiner Maria Rilke (1875–1926), unul dintre cei mai importanți poeți de limbă germană din toate timpurile (n. tr.).

80 - Roger de Coverley, personaj al unei serii de articole apărute în revista *The Spectator* (n. tr.).

81 - *A thing of beauty is a joy forever* – vers din poemul *Endymion* de John Keats (n. tr.).

82 - *Daddy Long Legs*, roman epistolar de Jean Webster (1876–1916) (n. tr.).